

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Rabbi Mosis Majemonidis Liber Moreh nevukhim Doctor Perplexorum

Maimonides, Moses

Basileæ, 1629

PARS SECUNDA.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10857

RABBI MOSIS MAJEMO-
NIDIS

MORE NEVOCHIM
PARS SECUNDA.

PROLEGOMENA.

*Propositiones
Philosophorū, ad
demonstrandam
Dei Existētiā,
Incorporeitatem,
& Unitatem.*

IGINTI-QUINQUE sunt Propositiones, eaq; omnes demonstrativę & indubitę, quibus opus est ad demonstrandam Dei Existētiā, Incorporeitatem & Unitatem. Ipse enim Aristoteles, & qui eum sequuti sunt, Peripatetici, firmissimis rationibus illas jam-pridem demonstrarunt. Preter illas autem adhuc aliam ipsis concedemus & largiemur, quā mirificę quęstiones nostrę confirmantur, sicut explicabo. Propositio autem illa est MUNDI ÆTERNITAS, quam tuentur.

Propositio I. *Falsum est, dari Ens quantitate infinitum.*

II. *Falsum itidem est, dari Entia quantitatem habentia numero infinita simul.*

III. *Falsum quoq; est, dari processum Caussarum & Effectorum in infinitum, licet mensuram & quantitatem non habeant. E. G. Quod Intellectus hęc sit causa Intellectus secundi, secundus tertii, tertius quarti, & sic in infinitum, falsum est.*

IV. *In quatuor Pradicamentis invenitur Mutatio. In predicamento Substantiæ, quando res mutatur in substantia per Generationem & Corruptionem: in predicamento Quantitatis, per Accretionem & Diminutionem: in predicamento Qualitatis, per Alterationem: in predicamento Ubi, per motum Localem. Et de hac ultima Mutatione in Ubi dicitur Motus in specie, de reliquis verò in genere.*

V. *Omnis Motus est mutatio & exitus de potentiã in actum.*

VI. *Motuum (localium) alius est Substantialis, alius Accidentalís: alius item*

- item *Violentus*, alius *Partialis*, qui est species motus *Accidentalis*. *Substantialis* est, cum transfertur corpus de loco in locum. *Accidentalis*; ut cum dicitur de Nigredine corporis alicujus, quod translata sit de loco in locum. *Violentus*, cum lapis sursum movetur violentiâ motoris alicujus. *Partialis*; ut est motus clavi in navi: nam quando movetur navis, dicitur quoque quod moveatur clavus. Et sic quotiescunque dicitur totum aliquod compositum moveri, dicitur quoque moveri pars ipsius.
- VII. *Quicquid mutatur, id dividitur; ideoq; quicquid movetur, id dividitur & est corpus; & quicquid non dividitur, id quoque non movetur, ac proinde non potest esse corpus.*
- IIIX. *Quicquid movetur secundum accidens, necessariò aliquando quiescit. Quia enim motus illius non est in substantia, ideo non potest esse perpetuus motus ille accidentalis.*
- IX. *Omne corpus, quod movet aliud corpus, quando movet, movetur & ipsum.*
- X. *Quæcunque dicuntur esse in corpore, in duas partes dividuntur: vel enim insunt corpori ut *Accidentia*, vel insunt ei ut *Forma naturalis*. Utraque autem sunt potentia in corpore.*
- XI. *Quædam res, quæ in corpore subsistunt, cum dividitur corpus, dividuntur & ipse, & quidem divisione *accidentali*; ut colores, & reliqua, quæ per totum corpus se diffundunt: quædam verò, quæ corpus conservant, nullo modo dividuntur; ut *Anima & Intellectus*.*
- XII. *Omnis potentia vel virtus per corpus diffusa est finita; quia sc. ipsum corpus finitum est.*
- XIII. *Nulla mutationis species est continua, nisi motus localis species circularis.*
- XIV. *Motus localis omnium motuum est antiquissimus & primus naturæ; generationem enim & corruptionem præcedit alteratio; alterationem appropinquatio alterantis vel mutantis ad rem alteratam, (h.e. motus localis): accretio autem & diminutio non possunt esse nisi præcedente generatione & corruptione.*
- XV. *Tempus est accidens motum consequens, eiq; coherens, neque unum sine altero esse potest. Non existit motus, nisi in tempore; & non potest intelligi aut mente concipi tempus, nisi cum motu: & quicquid non habet motum, non cadit sub tempore.*
- XVI. *Nulla res, quæ non est corpus, potest intelligi habere numerum: sed si fuerit potentia in corpore, possunt numerari individua potentiarum, cum materia vel subjecta illarum numerantur. Propter hanc causam*

- ſæ res immateriales, quæ neque ſunt corpus, neque potentia in corpore, non poſſunt ſub numero aliquo intelligi, niſi habeant rationem cauſarum vel effectorum.
- XVII. *Omne, quod movetur, habet Motorem aliquem; eumq; vel externum, ut lapis, qui à manu movetur; vel internum, ut corpus animalium, quod compositum eſt ex movente & mobili.* Proinde, cum moritur, & Movente vel Motore privatur, Animâ videlicet, remanet mobile ſolum, Corpus ſcilicet, planè eâdem formâ vel figurâ, ſicut antea fuit, niſi quòd motu ſit deſtitutum. Et quia Movens in Moto vel Mobili exiſtens occultum eſt, & à Senſibus videri nequit, exiſtimârunt Animalia moveri ſine movente: omneque mobile, quod virtutem motricem habet intra ſe, dicitur moveri à ſe ipſo, quia virtus illa motrix in tota ſubſtantia exiſtit.
- XIX. *Quicquid exit de potentia ad actum, ab alio, & quidem externo vel extrinſeco, educitur.* Nam ſi educens eſſet in ipſo, nullumq; ad eſſet impedimentum, ne unico quidem momento exiſteret in potentia, ſed ſemper foret in actu: quòd ſi autem educens in ipſo eſſet, aliquodque impediens ei ad eſſet ac removeretur, ſine dubio idem ille impedimentum auferret, qui educeret quoque potentiam illam in actum.
- XIX. *Quicquid exiſtentia ſuæ cauſam habet, poſſibilis eſt exiſtentia ratione ſubſtantia ſuæ.* Nam ſi cauſæ ejus exiſtant, exiſtet & ipſum; ſi non exiſtant, vel tollantur, vel mutetur diſpoſitio illarum unde illius exiſtentia ſequitur, neque illud exiſtet.
- XX. *Quicquid ratione ſubſtantia ſuæ, neceſſaria eſt exiſtentia, id ſuæ exiſtentia nullam prorsus cauſam habet.*
- XXI. *Quicquid è duabus rebus eſt compositum, ejus, quatenus talis, exiſtentia cauſa eſt illa compositio; & per conſequens, quoad ſubſtantiam ſuam, non habet neceſſariam exiſtentiam.* Exiſtentia enim ejus conſiſtit in exiſtentia duarum illarum partium, earumq; compositione.
- XXII. *Omne corpus neceſſariò compositum eſt ex duabus rebus, & certa habet accidentia.* Duæ res illud conſervantes ſunt *Materia & Forma.* Accidentia ſunt, *Quantitas, Forma, Figura, Situs, &c.*
- XXIII. *Quicquid eſt in potentia, & in ſua ſubſtantia habet poſſibilitatem aliquam, illud neceſſe eſt aliquando in actu non exiſtere.*
- XXIV. *Quicquid eſt in potentia, eſt materiatum.* Poſſibilitas enim perpetuò eſt in materia.
- XXV. *Principia Subſtantia composita ſingularis ſunt Materia & Forma,*

ma, & hæ non possunt esse sine Efficiente, h.e. Motore, qui moveat & disponat subjectum (h.e. materiam) ad recipiendam formam. Hic autem est Motor proximus, qui disponit materiam individui vel singularis alicujus. Atque hinc consideratione digna res occurrit de Motu, Movente, & re Motâ, de qua alibi jam satis superque actum, cujusque summam Aristoteles comprehendit, dum ait, Materiam non movere se-ipsam. Et hæc est Propositio maxima ac præcipua, ad investigationem Motoris primi nos deducens.

Hæ itaq; sunt viginti-quinque illæ Propositiones, quarum quædam sunt intellectu facillimæ, & patent ex principiis demonstrativis, quæ sunt intelligibilia prima; quædam verò demonstrationibus & principiis multis indigent, quæ omnia jam demonstrata & adducta sunt ab Aristotele partim in Libris Acroamaticis, partim in Metaphysicis. Nostri autem propositi non est, libros Philosophorum hinc transferre, & remotiora illorum principia explicare, sed proxima tantum, quibus ad materiam nostram opus habemus.

Nunc præcedentibus propositionibus unam adhuc, Æternitati Mundi patrocinantem, adjiciam, quam Aristoteles pro omnium verissima & fide dignissima habuit. Eam nos ipsi nunc per modum Concessionis dabimus, donec id, quod intendimus, probaverimus.

XXVI. ergo est; *Tempus & Motum ipso actu esse existentia aeterna & perpetua.* Proinde secundum eum ex hac positione sequitur, esse corpus quoddam, quod moveatur motu æterno in ipso actu existente; Corpus videlicet quintum, unde dicit, Cælos neque generationi, neque corruptioni esse obnoxios. Motus enim secundum illum neque generatur, neque corrumpitur. Nam statuit, quemlibet motum, motum alium, sive ejusdem, sive alterius speciei, præcedere. Quod verò existimamus, in Animantibus ante motum localem non præcedere motum alium, negat esse verum. Causam etenim motus post quietem illorum refert ad res procreantes motum illum localem, quæ sunt vel Mutatio temperamenti, (unde est appetitus vel desiderium ad quærendum sibi convenientia, & ad fugiendum contraria); vel Imaginatio, vel Consilium & Proæresis in illis exorta. Horum ergo trium aliquod semper motus localis causam esse, & ex unoquoque motus alios sequi dicit. Item ait, Uniuscujusque rei innovationem tempore præcedere possibilitatem innovationis ejus, & ex his concludit & deducit ea, quæ faciunt ad adstruendam propositionem ejus. Præterea, sequitur ex hac propositione, dari Mo-
bile

bile quoddam finitum, quod per longitudinem finitam infinitis vicibus per eandem longitudinem moveatur & revertatur; quod falsissimum est, & non nisi in motu circulari fieri potest, sicut demonstrari potest ex decima-tertia istarum propositionum. Insuper sequitur hinc, dari Infinita, non quidem simul, sed successivè.

Aristotelem non credidisse, rationes suas pro Æternitate Mundi esse demonstrativas.

Atque hæc est propositio illa, quam semper & ubique stabilire & confirmare nititur Aristoteles. Mihi tamen nequaquam videtur, illum in hac opinione fuisse, ac si rationes ejus essent demonstrativæ, sed existimo, illam ab eo simpliciter, tanquam probabilem & rationi consentaneam, receptam fuisse. Ejus autem asseclæ & commentatores, illam omninò necessariam & demonstrativam, nequaquam verò probabilem esse, affirmârunt. *Loquentes* verò ostendere conati sunt, illam penitus esse impossibilem, neq; intellectu nos assequi posse, quomodo Entia infinita successivè produci aut creari queant: quin-imò dicunt, Impossibilitatem ejus esse Intelligibile primum. Mea sententia est, propositionem hanc esse possibilem vel probabilem, non autem necessariam, sicut Aristotelis Interpretes volunt; neque impossibilem, sicut *Loquentes* asserunt.

Verùm non est hic intentio mea, rationes Aristotelis, nostrasque de illis dubitationes proponere; neque etiam volumus sententiam nostram de Novitate Mundi explicare; sed propositum nobis hoc loco fuit, nudè tantùm recensere principia & propositiones, quibus ad tres nostras quæstiones demonstrandas opus habemus. Quocirca cum id jam factum sit, pergo ad explicandum, quid ex illis sequatur & concludi possit.

CAPUT I.

*Quomodo ex præmissis propositionibus sequatur, Mundum habere Motorem, eumq;
Unum, Incorporeum, &
Æternum.*

Quomodo ex principis Philosophicis demonstratur, Mundi habere Motorem, Unum, Incorporeum, & Æternum. **E**X Propositione vicesima-quinta sequitur, esse Motorem aliquem, qui movet materiam istam generabilem & corruptibilem, ut formam aliquam recipiat. Quòd si verò inquiratur, unde Motor ille movendi vim habeat? apparebit, illum necessariò habere adhuc alium priorem, sive ejusdem, sive alterius speciei, qui illum moveat: (Motus enim est in quatuor prædicamentis, & de omnibus dicitur

dicitur Motus in genere, prout docuimus in *Propositione quarta.*) Hoc verò non potest procedere in infinitum, uti ostendimus in *Propositione tertia.* Verùm videmus, omnem motum pervenire ad motum corporis quinti (*Cœli*), ibique subsistere: & ab illo motu omnem Motorem originem suam, veluti per ramum aut catenam aliquam, trahere in Mundo hoc inferiori. Porrò, movetur Cœlum motu locali, qui primus est omnium motuum & antiquissimus, uti vidimus in *Propositione decima-quarta*, & sic omnis motus localis pertingit tandem ad motum Cœli. Exempli gratiâ, si dicas, Lapidem istum, quem moveri vides, moveri à baculo, baculum à manu, manum à nervis, nervos ab arteriis, arterias à musculis, musculos à calore naturali, calorem à forma, huncque esse Motorem primum; hinc Motor quoque ad movendum inducitur aliunde, veluti à Voluntate vel Consilio, Lapidem baculo ori foraminis alicujus admovendi, ne vento spiranti ingressus per illud pateat. Motor autem venti, & flatus vel spirationis ejus causa efficiens est motus Cœli, & per consequens etiam motus primi localis. Atque ita videbis quoque, omnem causam generationis & corruptionis devenire tandem ad motum Cœli. Quòd si verò & hinc tandem pervenerimus, ad motum nempe Cœli, ulterius sequetur, & hoc aliquem habere Motorem, juxta *Propositionem decimam-septimam*, & quidem vel intra se, vel extra se. Si habeat Externum, erit vel Corporeus, vel Incorporeus, & ita non vocabitur Externus; vel non dici poterit de eo, quòd sit extra illud, sed abstractus ab illo. Nam de rebus incorporeis non nisi latissime & improprie dicitur, quòd sint extra corpus. Si habeat Internum, tunc erit Motor ille vel Virtus & Facultas per totum ejus corpus diffusa, quo diviso & illa dividatur, sicut est calor Ignis; vel erit Facultas ejus aliqua indivisibilis, ut est Anima vel Intellectus, ut habuimus in *Propositione decima & undecima*, & per consequens Motor Cœli erit alterutrum ex istis quatuor; vel erit corpus aliquod extra illud, vel ab illo abstractum quid, aut virtus per illud diffusa, aut denique facultas ejus aliqua indivisibilis. Falsum autem est, primò, Motorem Cœli esse corpus aliquod extra ipsum. Nam si esset corpus, sequeretur, moveri & ipsum, quando mover aliud, ut liquet ex *Propositione nona*, & hoc corpus, quod mover, moveri itidem ab alio; sicque consequenter in infinitum. In *Propositione autem secunda* docetur, non dari corpora numero infinita. Deinde, falsum est, Motorem Cœli esse Facultatem quandam per totum illius corpus diffusam, secundum modum tertium; quia enim Cœlum est corpus, se-

quitur, illud esse finitum, secundum *Propositionem primam*; Facultatem item ejus esse finitam, ut quæ & ipsa dividi potest diviso corpore, ex *Propositione undecima*; & per consequens, non posse moveri in infinitum, id quod posuimus in *Propositione vicesima-sexta*. Præterea, falsum est secundum quartum modum, Motorem Cœli esse Facultatem ejus aliquam indivisibilem, qualis est Anima in Homine. Falsum est, illam solum esse causam motus perpetui & continui, ut sit indivisibilis. *Declaratio*. Si talis Facultas est Motor primus vel Movens primum, tunc sequitur, illum Motorem moveri per accidens, secundum *Propositionem sextam*. Ut clarior res evadat, hoc adjicio. Quando Homo ab Anima sua (quæ forma ipsius est) movetur & impellitur, ut ex inferiori ædium parte in superiorem ascendat, tunc Corpus illius est id, quod movetur in substantia, & Anima est Movens primum in substantia, (*juxta hanc sc. sententiam*), sed non negari potest, illam quoque per accidens moveri. Nam translato Corpore ex ædium parte inferiore in superiorem, necessario quoque transfertur Anima, quæ erat inferius, in locum superiorem. Rursum, cum Motus & Impulsio animæ cessat & quiescit, quiescit quoque id, quod propter ipsam movebatur, Corpus videlicet; cum autem Corpus quiescit, tollitur iterum motus ille Animæ accidentalis. Quicquid enim per accidens movetur, necessario quoque quiescit, secundum *Propositionem octavam*, & illo quiescente, quiescit quoque id, quod propter illud movebatur. Hæc autem omnia si ita se habeant, sequitur, Movens illud primum aliam insuper oportere causam habere, extra illud universale compositum ex Movente & Moto vel Mobili, quâ, tanquam Motus principio, existente, Movens illud primum moveat ea, quæ in ejus complexu ab ipso moventur, & quâ absente ac deficiente quiescat. Propter hanc causam animantium corpora non perpetuo moventur, licet in unoquoque sit Movens primum indivisibile, quia Movens illorum non semper movet in substantia, sed causæ ejus impulsivæ sunt extra illud, ut Appetitus quærendi sibi salutaria, vel fugiendi contraria, Imaginatio & Phantasia in iis, quæ Imaginationem habent. Cum enim illæ causæ adsunt, tunc movet; & dum movet, movetur quoque per accidens, & necessario iterum quiescit. Quocirca, si Motor Cœli sit in ipso Cœlo, juxta aliquem dictorum trium modorum, non poterit moveri motu perpetuo. Quod si verò Motus iste sit æternus & perpetuus, ut statuit noster Adversarius, & hoc sit possibile, secundum *Propositionem decimam-tertiam*, sequitur juxta hanc sententiam

ex prædictâ divisione, causam primam motûs Cœli esse juxta modum secundum, h.e. abstractam ab ipso Cœlo.

Sic ergo per demonstrationem certam liquet sequi, Motorem Cœli (siquidem motus illius sit perpetuus & æternus) neque esse corpus, neque potentiam aliquam corpoream: ac proinde non habere motum, neque substantialem, neque accidentalem, ideoque etiam nullam admittere divisionem vel mutationem, juxta *Propositionem quintam & septimam*. Hic autem Motor nemo alius est præter *DEUM OPT. MAX.*, verè primam motûs Cœli causam. Sequitur etiam, falsum esse, duos vel plures esse Motores, quia res abstractæ & incorporeæ non possunt numerari, nisi ita sint comparatæ, ut una habeat rationem causæ, altera causati, secundum *Propositionem decimam sextam*. Liquet insuper, Motorem illum non cadere sub tempus, quia videlicet à motu est exemptus, secundum *Propositionem decimam quintam*.

Ex hac itaque consideratione per demonstrationem colligimus, falsum esse, Cœlum moveri à se-ipso motu perpetuo; Item, Causam primam motûs ejus neque esse corpus, neq; potentiam in corpore; Motorem esse unum, nulliq; mutationi obnoxium; Existentiâque ejus nulli tempori esse alligatam: quæ sunt tres istæ quæstiones, de quibus celeberrimi Philosophi demonstrationes exstruxerunt.

Secunda consideratio ipsorum. Posuit Aristoteles *Propositionem* quandam, hanc videlicet; Quando aliquid fuerit compositum ex duabus rebus, & earum altera reperitur per se & seorsim extra totum compositum, tum sequitur, itidem separatam reperiri rem alteram extra compositum. Quod si autem existentia illarum necessario secum ferat, ut non nisi unâ & conjunctim reperiantur, qualis est ratio materiæ & formæ, tum neutra sine alia unquam existit. Proinde si una illarum separata inveniatur, colligi inde potest, illis nequaquam hanc naturâ inesse, & alteram quoq; per consequens separatam existere. Exempli gratiâ, si sumamus Oxymel, & separatim inveniamus Mel, tanquam unam compositi partem, sequetur ex eo, nos quoq; reperturos separatim Acetum. Posteaquàm exposuit hæc *Propositionem*, assumit, & dicit, Nos multas res invenire compositas ex movente & moto, h.e. quæ movent alia, & quæ ipsæ quoque ab aliis, dum movent, moventur: id quod manifestum est in Sphæris, quæ reliqua omnia movent. Invenire nos etiam Motum, quod nihil planè movet, & illud est motum ultimum; ac proinde sequi,

Secunda consideratio Philosophica circa Unitatem, Incorporatam, & Æternitatem Dei.

nos invenire quoque Movens aliquod, quod à nullo moveretur; quod est Movens ultimum. Hoc autem Movens, quia nullum habet motum, est indivisibile, incorporeum, & tempori nullo modo subiectum, prout explicatum est in *Propositione precedenti*.

Tertia consideratio circa prædictas quaestiones.

Tertia consideratio Philosophica in hoc negotio ex Aristotele desumpta, (licet ipse eam in alia materia adduxerit) est hæc: Nullum est dubium, quin sint Entia existentia, & quidem sensibus etiam perceptibilia. Illa autem necessariò secundum unum trium istorum modorum sunt comparata, (est enim divisio necessaria). Vel omnia Entia sunt exempta à generatione & corruptione: vel omnia sunt generationi & corruptioni subiecta: vel quædam tantum generantur & corrumpuntur, & quædam non. Atqui primum manifestè est falsum. Ad oculum enim videmus, Entia plurima generari & corrumpi. Falsum non minus est secundum: Nam si omnia Entia cadant sub generationem & corruptionem, tum sanè sequitur, universa & singula Entia possibilitatem habere intereundi. Quod autem in specie est possibile, necessariò tale fit, sicut nôsti, & proinde sequitur, Entia omnia interire & corrumpi. Si verò omnia intereant, falsum est aliquid existere: quia enim nullum remanet, quod existere faciat, sequitur, nullum quoque Ens existere. Videmus autem res multas existere; quin-imò nos ipsi existimus. Quocirca per hanc considerationem sequitur, cum sint Entia quædam, quæ generantur & corrumpuntur, esse Ens aliquod, quod neque generatur, neque corrumpitur, illudque Ens nullam planè interitus possibilitatem vel potentiam habere, neque possibilis, sed necessariæ esse existentia. Dico præterea; Si (*Ens sc. illud*) sit necessariæ existentia, oportere ut sit tale vel ratione substantia, vel ratione causæ suæ, ita ut existentia & privatio ejus sit possibilis ratione substantia, & necessaria ratione causæ, quâ ratione causâ ejus necessariam faciet existentiam ejus, secundum *Propositionem decimam-nonam*. Itaque ex hoc liquet, necessariò esse Existentiæ necessariæ ratione substantia, sine quo nullum Ens esse vel existere posset ullo modo, neque generabile & corruptibile, neque ingenerabile & incorruptibile, (siquidem Ens tale in rerum naturâ, ut Aristoteles asserit, existat, quod sc. nec generatur, nec corrumpitur); causatum enim necessariò habet causam.

Atque hæc demonstratio talis est, ut à nemine in dubium vel controversiam vocari possit, nisi fortè ab homine imperito & naturæ demonstrationis ignaro.

Præ-

Præter hæc dicimus, Nullum Ens necessariam habens existentiam potest existentia suæ habere causam, secundum *Propositionem vigesimam*: neque etiam potest in eo esse multitudo rerum, secundum *Propositionem vigesimam-primam*. Ideoque etiam per consequens non potest esse corpus, vel potentia in corpore, secundum *Propositionem vigesimam-secundam*.

Sic itaque ex hac consideratione demonstratur, esse Ens aliquod necessariae existentia ratione substantia suæ. Illud autem nullum aliud est, quàm *DEUS OPT. MAX.* Liquet etiam hinc facile, Necessitatem existentia ratione substantia in duobus inveniri, falsum esse. Nam sic necessitas existentia foret res adventitia & superaddita substantia uniuscujusque illorum duorum, & neuter eorum esset necessariae existentia solus, sed esset ita necessitas existentia in hoc & in alio. At verò multis modis ostendi potest, Ens existentia necessaria non habere secundum, vel socium, ac simile, vel contrarium aut diversum. Causa est Absoluta ejus Simplicitas & Perfectio, in qua præter substantiam nihil redundat & superfluum est, & proinde causa ex omni parte deficit. Hinc enim firmiter conficitur, Ens hoc nullum sibi simile habere, & cum nullo alio participare posse.

Quarta consideratio Philosophica. Videmus quotidie multa de potentia exire in actum. Quicquid autem exit de potentia in actum, id Eductorem aliquem extrinsecus habere necesse est, secundum *Propositionem decimam-octavam*. De hoc verò constat, illum prius quoque fuisse potentia, postea demùm talem in actu factum esse. Et quòd tùm in potentia talis erat, illius causa fuit vel impedimentum aliquod intrinsecum in ipso existens, vel proprietas & relatio quæpiam inter ipsum & inter id, quod eduxit, quæ prius non erat, quâq; accedente, in actum postea rem educere potuit. Utrumque autem horum duorum requirit Educentem, vel impedimenti remotorem, & hic alium. Hoc verò non potest produci in infinitum. Itaque necessario tandem deveniendum est ad Eductorem aliquem è potentia in actum, qui semper existit uno eodemq; modo, & in quo nulla sit omninò potentia; volo dicere, in cujus substantia nulla res sit in potentia. Nam si in eo sit possibilitas aliqua, tùm sanè sequitur, Illum aliquando non fuisse, secundum *Propositionem vigesimam-terciam*. Præterea sequitur, Illum esse materiae omnis expertem, & abstractum, secundum *Propositionem vigesimam-quartam*. Abstractus verò à materia, & omnis possibilitatis expertis, ac per se existens, nemo est nisi *DEUS OPT. MAX.*, de quo probatum est, Illum esse Incor-

Quarta consideratio Philosophica.

poreum, ac per cōsequens Unum, juxta *Propositionem decimam-sextam.*

Atque istæ rationes probandi sunt omnes demonstrativæ de Existentiâ DEI Unius & Incorporæi, cum fide de Æternitate Mundi.

Demonstrationes de Unitate DEI.

Prima.

En tibi quoque nunc Demonstrationem de Remotione Corporæitatis, & assertionem Unitatis, hanc videlicet. Quod si duo sint Dii, sequitur, illos habere rem quandam inter se communem, per quam unusquisque illorum Deus est, & rem aliam, quâ inter se differunt & distinguuntur, ut duo sint: & si in unoquoque illorum existat res quædam, quæ non invenitur in altero, sequitur, quemlibet illorum ex duabus rebus esse compositum, neque unumquemque illorum esse causam primam, ac necessariæ existentia ratione substantiæ, sed utrumque habere causas, secundum *Propositionem decimam-nonam.* Si verò ratio differentia sit in uno tantum illorum, tum is, in quo duo illa sunt, non habebit existentiam necessariam substantiæ suæ ratione.

Secunda.

Via altera de Unitate. Demonstratum est *parte 1. cap. 72.* Totum Mundum esse quasi Unum Individuum, in quo omnia inter se colligata sunt & cohærent, & virtutes Cœli diffusas esse in materia hac inferiori ac sublunari, eamque disponere ac stabilire. Hoc autem si ita sit, falsum est, DEUM unum esse, qui occupatus sit solum in una ejus parte, & Deum alium, qui occupatus sit circa aliam; quia omnia arctissimè & inseparabiliter inter se cohærent, nullaquæ superest divisio vel partitio, quàm ratione temporis, ut unus operetur uno, alter alio tempore, vel ut simul agant, & operentur semper quasi unus, ita ut nulla actio nullumque opus perficiatur & absolvatur, nisi ab utroque simul.

Verum quod unus isto, alter alio tempore agat, falsum est multis modis. Nam si tempus illud, in quo unus agit, ita sit comparatum, ut in illo quoque possit alter agere & operari, quæ est causa, quæ facit, ut hic operetur, alter quiescat? Quod si verò tempore illo impossibile sit alteri agere & operari, suberit hic causa alia, propter quam unus potest, alter nequit operari: in Tempore etenim nulla est diversitas vel differentia, & subjectum operationis vel actionis unum est, arctissimèque compactum & colligatum, sicut declaravimus. Præterea, unusquisque illorum hac ratione cadet sub tempore, quandoquidem actio ejus cum tempore conjungitur: unusquisque item illorum egredietur de potentia in actum tempore actionis suæ: unusquisque etiam egebit alio, à quo deducatur è potentia in actum: tandem in substantia utriusque existet possibilitas.

Falsum

Falsum non minùs est, illos duos semper simul agere in hac Universitate, ita ut unus sine altero nihil possit agere; Nam si complexum aliquod non perficiat opus nisi in complexu suo, (h.e. si duo simul & conjunctis operis aliquid faciant), tùm neutra pars illius potest dici Efficiens ratione substantiæ suæ, (h.e. tùm neuter eorum dici potest per se causa efficiens illius operis): neutra etiam potest dici causa prima illius operis; sed causa prima erit conjunctio illius complexi (duorum illorum). Præterea, notum est per demonstrationem, Ens necessarium non habere causam. At verò congregatio & conjunctio complexi operis illius (h.e. duorum illorum) necessariò habet causam aliam congregantem complexum illud. Causa hæc congregans est vel unum quid, vel complexum quoq; Si sit simplex quid & unum, tùm illud non potest esse aliud, quàm DEUS OPT. MAX. Si verò quoque fuerit complexum aliud, tùm sequitur complexum secundum (h.e. conjunctio duorum aliorum), & necessariò tamen devenietur tandem ad unum, qui sit causa hujus rerum Universitatis, quæ una est, sive jam illa ortum habeat & esse cœperit post privationem, sive semper fuerit.

Sic itaque ostensum tibi quoque est per hanc viam, quòd ex Unitate hujus Mundi erudiamur de Unitate Authoris & Creatoris ejus.

Via alia de Remotione Corporeitatis. Omne corpus est compositum, ut dictum est in Propositione vigesima-secunda. Omne compositum habet efficientem, qui facit, ut forma in materia ejus existat: & omne corpus admittit divisionem, dimensiones, & per consequens susceptibile est accidentium. Itaque corpus non est unum, neque ratione divisionis, neque ratione compositionis suæ. Nam omne corpus est corpus unum, propter rem quandam, quæ ipsi accedit præter id, quod jam corpus est, ideoque necessariò duas res habet & in se comprehendit. In eo autem, quod necessariò existit, demonstratum est, nullam omninò compositionem esse posse.

Demonstrationibus ergo his sic præmissis, incipiemus nunc, ut promisimus, exponere Vias nostras.

CAP. II.

Ex motu Cæli probari Existentiam
Creatoris.

CORPUS istud quintum, Cælum videlicet, est vel generabile & corruptibile unà cum motu suo, vel est ingenerabile & incor-

Demonstratio
Incorporeitatis
DEI.

Ex motu Cæli
probat Existen-
tiam DEI.

COR-

corruptibile, quemadmodum sentit Adversarius noster. Si sit generabile & corruptibile, tùm sine dubio existentiae suae authorem habet *DEUM OPT. MAX.* Quicquid enim esse incipit posteaquam non fuit, id Esse sui vel Existentiae suae habet authorem; & falsum est, aliquid suae ipsius existentiae causam esse posse. Quòd si verò Coelum semper motum fuerit, & motu sempiterno ac perpetuo movendum sit, tùm secundùm propositiones à nobis politas sequitur, Eum, qui illud movet motu illo perpetuo, (h.e. *Motorem ejus*), neque esse corpus, neque virtutem in corpore. Hic autem iterum nemo potest esse prae-ter *DEUM OPT. MAX.*

Demonstratum itaque tibi jam est, Existentiam *DEI* esse necessariam, nullamq; habere sui causam, neque possibilitatem ratione substantiae suae; adductae sunt demonstrationes certae & evidentes de Existentia ipsius, sive Mundus statuatur esse novus, & aliquando non fuisse, sive non statuatur esse novus: demonstratum quoque est, illum esse unum & incorporeum, sive iterum statuamus, Mundum esse novum, sive non, uti exposuimus in via tertia de viis Philosophorum; item in expositione Remotionis Corporeitatis, & confirmatione Unitatis per rationes Philosophorum.

Consultum mihi nunc videtur, ut absolvam sententiam Philosophorum, & ipsorum rationes producarn de existentia Intelligentiarum separatarum, ac ostendam, quomodo hac in parte conveniant cum fundamentis Legis nostrae; in Existentia inquam Angelorum.

Hoc facto, revertar ad id, quod promisi, videlicet ad proferendas rationes de Novitate Mundi. Hae enim non benè possunt ac solidè percipi, nisi quis intelligat rationem existentiae Intelligentiarum separatarum. Antequàm autem existentiam illarum probem, necessariò mihi prae-mittenda est Propositio quaedam, quae lucernae instar erit, occulta & abscondita totius hujus libri illustrantis, & quidem tam in iis capitibus, quae jam praecesserunt, quàm in illis, quae sequentur.

*Sic ferè loquitur
Petrus de scri-
ptis Prophetarū,
1. epist. c. 1. v. 19.*

*Intentio Autho-
vis in hoc libro.*

Propositio illa est haec. Scias, Intentionem & propositum meum in hoc libro non esse, conscribere Scientiam Naturalem vel Divinam, aut adducere demonstrationes de illis, quorum demonstrationes jam-dudum sunt allatae: Intentio quoque mea non est, Dispositionem & ordinem Sphaerarum, vel illarum numerum explicare ac definire. De istis enim rebus omnibus libri sufficientes jam sunt conscripti & compositi; ac si in uno vel altero non sufficerent, sanè illa, quae ego in hoc libro profero, non forent illis meliora. Verùm sco-
pus

pus meus in hoc Libro (quemadmodum in Præfatione jam monui) est, explicare Dubia & Arcana Legis, quæ ab Intellectu vulgi sunt abscondita.

Itaque, si videas, me loqui de Intelligentiis separatis, de illarum veritate & numero, de numero Sphærarum, & motûs illarum causis, de veritate Materiæ & Formæ, de Influencia Divina, aliisque rebus similibus, noli existimare, me tantum materias illas Philosophicas confirmare velle & asserere, (nam hæc omnia in aliis libris jam pertractata & demonstrata sunt): sed eatenus & ideò de illis ago, quatenus & quia per illorum noticiam ac intelligentiam lux & explicatio accedit dubio alicui Legis Divinæ, multique ejus nodi dissolvuntur.

Quatenus de rebus Philosophicis agat.

Nôsti etiam ex Præfatione Libri, cardinem ejus præcipuè verti circa explicationem illorum, quæ intelligi possunt de *Opere Bereschith* & *Mercavah*, circa expositionem item Dubiorum, quæ dependent à Prophetia, h.e. quæ incidunt de *Prophetia*, & cognitione Creatoris. Proinde quotiescunque observabis, me in capite aliquo de ejusmodi re differere, de qua jam actum est in Scientia Naturali vel Divina, vel quæ facile ab omnibus creditur, aut quæ jam demonstrata est in aliis disciplinis; scito, materiam illam esse clavem ad intelligendam rem quampiam è libris Prophetarum, ut putà, Parabolas & alia ipsorum mysteria: ac propterea illam à me adduci, explicari, & probari, quia prodesse nobis potest ad cognitionem *Operis Mercavah* vel *Operis Bereschith*, vel ad declarandum fundamentum aliquod Prophetiæ, vel denique ad confirmandos nos in articulo aliquo Legis, h.e. Fidei & Religionis nostræ.

His ergo sic præmissis, redeo ad absolvendum id, quod jam aggressus sum.

CAP. III.

Rationes Aristotelis de causa motûs Cæli non esse quidem demonstrativas, sed esse ordini Naturæ magis convenientes, & pauciora habere dubia, quàm alias.

OPINIONES Aristotelis de causis motûs Cæli, è quibus existentiam Intelligentiarum separatarum educit, quæ multis talibus rationibus nitantur, quæ certam demonstrationem non ha-

bent, pauciora tamen habent dubia, quàm omnes aliæ sententiæ, & ordini Naturæ magis quàm reliquæ sunt convenientes, quemadmodum loquitur *Alexander in Libro de Principiis Totius vel Universi*, ac insuper consentiunt cum plurimis dictis Legis Divinæ, ut jam nihil dicam de Medraschoth & expositionibus allegoricis Sapientum nostrorum, uti explicabo. Ideoque adducam sententias & rationes ejus, ut ex illis colligere possim ea, quæ cum Lege & rationibus Sapientum nostrorum conveniunt.

CAP. IV.

Quomodo Aristoteles probet, Cœlum esse animatum; & Esse Intelligentias separatas.

Quod Cœlum Animam habeat.

Qualem habeat Animam.

Principium motus Cœli non est Natura, sed Anima.

COELUM animatum esse, palam est, si rectè & accuratè res expendatur. Qui verò hoc audiunt, difficile id nimis intellectu esse judicant, vel prorsus rejiciunt; eò quòd sibi imaginantur, dum dicimus, Cœlum habere Animam, nos loqui de Anima aliqua, qualis est Hominum, Afinorum, Boum, &c. At verò minimè hic est sensus ejus, quod dicimus: verùm hoc volumus; Motum Cœli localem argumento esse, illud habere principium, per quod moveatur, & principium hoc indubitatè esse Animam.

Declaratio hujus rei. Falsum est, Motus circularis Cœli eam esse rationem, quæ est motus recti lapidis deorsum, vel quæ est motus ignis sursum; ita sc., ut principium motus illius sit Natura, non Anima. Nam quod ejusmodi motu naturali movetur, illud à principio suo, cum extra locum suum est, movetur ad quærendum locum suum, & cum ad locum suum pervenit, quiescit. Hæc verò sphaera, Cœlum videlicet, movetur circulariter in loco suo.

Neq; ideò, quia Animam habet, necessarium est, ut ita moveatur. Nam omne animatum movetur vel propter Naturam, vel propter Impressionem seu Imaginationem intellectualem. Hoc volo dicere. Naturale est animatis, persequi id, quod illis est conveniens, & fugere, quod eis est contrarium & inconveniens, sive jam motor illorum sit extrinsecus; ut, cum animalia, quando sitiunt, fugiunt à calore Solis ad locum aquarum: sive motor sit intrinsecus, Imaginatione videlicet; nam cum sibi imaginatur animal id, quod naturæ ejus est conveniens vel contrarium, movetur quoque. Hæc verò sphaera

non

non movetur ad fugiendum à suo contrario, nec ad perfequendum id, quod ei est conveniens. Nam ad quodcunq; movetur, ab eo iterum movetur; & à quocunq; movetur, ad illud movetur iterum. Præterea, si motus illius esset ex hac causa, sequeretur, illam tandem aliquando perventuram ad id, ad quod movetur, & ibi quieturam. Nam si moveretur ad quærendum vel ad fugiendum aliquid, & illud nunquam posset assequi, motus ejus esset inanis & frustraneus. Ergo, si ita res habeat, motus hic circularis Cœli erit propter Imaginationem aliquam mentalem, vel cogitationem, quæ faciat, ut sic moveatur. Ejusmodi verò Imaginatio non est nisi in Intellectu; proinde si ita sit, Cœlum quoque habebit Intellectum. Porro, non omnis, qui Intellectum habet, quo aliquid cogitare & sibi imaginari potest, & Animam, quâ movere se potest, movetur statim, quando in mente sua discurrit vel aliquid sibi imaginatur. Nam hæc Imaginatio vel Cogitatio mentis sola non facit motum, uti hoc patet ex primâ Philosophiâ & ipsâ experiētâ. Deprehendes enim apud rem ipsum, quod multa sæpè cogites & mente volvas, ad quæ moveri posses, nec tamen moveris ullo modo, donec in te gignatur appetitus & desiderium ad illam rem, quam cogitasti & in mente tua tibi es imaginatus; tùm demùm enim eò moveris. Sic ergo liquet quoq; quod neq; Anima, per quam motus fit, neq; Intellectus, quo in mente res concipitur & figuratur, sufficiant ad motum talem gignendū, donec illis jungatur appetitus & desiderium ad illam rem mente conceptam. Unde proin sequitur, Cœlum quoq; habiturum appetitum & desiderium ad rem in intellectu suo conceptam, quam amore prosequitur. Res autem illa est **D E U S** Opt. Max. Atq; isto modo dicit Aristoteles, **D E U M** movere Cœlū, quia Cœlum desiderat assimilari rei illi, quam apprehendit, quæ est simplicissima, immutabilis, in qua nihil novi generatur, & à qua bonum semper profluit. Non potest autem istud in Sphæram sive Cœlum competere quatenus corpus est, sed ratione solum operationis motus circularis, (nam hoc est summum, quod corpus habere potest, ut operatio ejus perpetuò in ipso permaneat), qui est simplicissimus omnium motuum in corporibus existentium, omnisq; mutationis tam in substantia sua, quàm in bonis ab ipso provenientius, expers.

Postquàm ergo Aristoteles hæc omnia probavit, reversus est ad considerationem Sphærarum sive Orbium cœlestium, & invenit, multos esse illorum, per demonstrationem ex motibus multis, quorum unus ab altero differt velocitate, tarditate, & ratione motus,

Cœlum habet Intellectum.

Cœli habet appetitum & desiderium, cuius objectū est Deus. Quomodo Deus dicatur movere Cœlum.

licet omnes sub se comprehendat motus circularis, (h.e. licet omnes sint circulares); & hinc secundum considerationem naturalem credere coactus fuit, eam rem, quam ille Orbis in mente sua concepit, qui moveatur (h.e. motum suum absolvit) motu veloci unius diei spatio, aliam esse ab ea, quam Orbis alius in mente sua formavit, qui

Intelligentia movent Sphæras.

motum suum absolvit spatio triginta annorum. Pronuntiavit itaq; & judicavit Aristoteles, tot esse Intelligentias separatas, quot sunt Sphærae, & unamquamq; Sphæram appetere Intelligentiam illam, quæ est ipsius principium, quæque movet illam motu ei proprio, ac tandem, Intelligentiam illam, Sphærae istius esse Motorem. Veruntamen neque Aristoteles, neque quisquam alius præcisè definivit numerum Intelligentiarum, an scilicet sint decem, vel centum: sed scribit tantum, tot esse, quot sunt Sphærae; ita ut cum quidam illius tempore opinarentur, quinquaginta esse Sphæras, dixerit Aristoteles, si res ita se habeat, totidem quoque fore Intelligentias abstractas. Disciplinæ enim Mathematicæ illo tempore raræ & imperfectæ fuerunt. Existimârunt, quemlibet motû opus habere peculiari Sphæra, nec sciverunt, quòd à declinatione unius Orbis plures motus apparentes oriri possint, ut putà, Motus longitudinis, Motus declinationis, & Motus apparens in circulo Horizontis in latitudine Orientalium & Occidentalium. Sed hæc extra propositum nostrum; rever-

Tot secundum Aristotelem sunt Intelligentia, quot Sphæra.

tamur itaque ad id, in quo jam fuimus. Posteriorum Philosophorum sententia longè alia fuit; dixerunt enim, decem esse Intelligentias separatas: propterea quòd numerârunt globos illos, in quibus sunt stellæ, & Sphæram circumdantè, vel circumagentem (h.e. primam), licet in quibusdam globis Orbis sint multi. Globorum enim numero sunt novem; is nempe, qui reliquas omnes circumagit, orbis Stellarum fixarum, & orbis septem Planetarum. Intelligentia decima est Intellectus agens, de quo docemur ex eo, quòd Intellectus noster exit de potentia in actum, & quòd formæ existant generabiles & corruptibiles, postquam non fuerunt (qua antea vel aliquando non fuerunt) in materiis suis, nisi potentiâ. Quicquid enim de potentia exit in actum, id Educentem aliquem extrinsecus habere necesse est; & necessarium est, ut Educens ac Eductum sint unius speciei. Nam Faber lignarius non facit repositorium, thecam, vel simile quid, quatenus artifex est, sed quatenus forma illius repositorii in Intellectu ejus existit, & illa forma in Intellectu fabri, est illud, quod formam repositorii in actum eduxit, & in ligno extruxit. Sic procul dubio id, quod formam dat, est forma abstracta, & quod dat

Posterioras Philosophi decem Intelligentias separatas statuerunt.

Intel-

Intellectum, est Intellectus, & quidem Intellectus agens. Itaq; proportio vel ratio Intellectus agentis ad Elementa & quæ ex illis sunt composita, est sicut proportio cuiuslibet Intelligentiæ separatae alicui Sphæræ propriæ ad illam Sphæram: & proportio Intellectus actualis existentis in nobis, (qui est ab Influentia Intellectus agentis, & quo apprehendimus Intellectum agentem) est eadem quæ Intellectus uniuscujuscunque Sphæræ, qui ab Intelligentia abstracta in eam defluit, & quo Intelligentiam abstractam apprehendit, in animo sibi format, ei assimilari expetit, ac denique movetur.

Cæterum, ex dictis & sententia Aristotelis sequitur adhuc aliquid aliud, quod etiam ex parte jam alibi explicatum est, videlicet, quòd DEUS Benedictus nihil agat per Appropinquationem vel Contactum; nam quemadmodum ipse urit mediante Igne, & ut Ignis movetur mediante motu Cœli: sic Cœlum ipsum quoq; movetur mediante Intelligentiâ abstractâ. Ita ergo Intelligentiæ, quæ nil aliud sunt quàm Angeli, erunt appropinquantes, h. e. *caussa propinqua*, quarum medio Orbes cœlestes moventur. Quia autem in Abstractis ratione Substantiæ ipsorum non potest esse numerus, (cùm non sint corpora), sequitur juxta ipsum, DEUM Benedictum esse Authorem & causam Intelligentiæ primæ, quæ movet Sphæram primam, eo modo, quem diximus; & Intelligentiæ illius, quæ movet Sphæram secundam, causam & principium esse Intelligentiam primam; sicq; consequenter usque ad Intelligentiam moventem Sphæram nobis proximam ac vicinam, quæ causa est ac principium Intellectus agentis, & hîc finitur existentia Abstractorum, quemadmodum corpora quoque incipiunt à Sphæra suprema, & finiuntur apud Elementa & quæ ex illis sunt composita. Neq; verò ideò dicendum, Intelligentiam moventem Sphæram supremam esse necessariæ existentiae; quia cum reliquis Intelligentiis in re quapiam participat, in motione corporum videlicet, & unaqueq; ab altera in certâ aliquâ re differt, unde quælibet illarum decem duas in se res habet. Quod cùm ita sit, necessariò requiritur causa aliqua prima omnium.

Atque hæc est sententia Aristotelis de rebus istis expositis, ut ex libris eorum, qui ipsum sequuti sunt, intelligere possumus.

Summa omnium ipsius dictorum, & ejus, quod ex illis discere possumus, hîc redit; Orbes cœlestes omnes esse corpora viventia, animâ & intellectu, quo principia sua apprehendere & intelligere possunt, prædita. Item, quòd per existentiam Intelligentiarum se-

paratarum, non per corpus aliquod, cuncta à Deo influant, quòdque sint Mediatores quasi inter Deum & omnia ista corpora.

Nunc itaque exponam tibi ea, quæ in Lege nostra cum istis sententiis conveniunt, & quæ in eadem illis sunt contraria, in capitibus sequentibus.

CAP. V.

Quòd Orbes cælestes sint animati, Legi Divinæ esse consonum.

Ex Scriptura demonstratur, Orbes esse animatos.

QUOD Orbes cælestes sint Animalia intelligentia & ratione prædita, h. e. quòd apprehensionem habeant, id verissimum & rectissimum est secundum Legem quoque nostram; quòdque non sint corpora mortua, sicut Ignis & Terra, (ut fatui & imperiti arbitrantur) sed, ut Philosophi loquuntur, Animalia, quæ colunt, laudant & celebrant Dominum & Creatorem suum. Hinc dicit David, *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.* Procul enim abest à veritate, quòd quidam existimant hic agi de re ipsa, (h. e. hic intelligi id, quòd homines ex illis intelligunt): quia Hebræi non tribuunt Narrationem alicujus rei, nisi illis, quæ Intellectum habent. Quòd verò hæc attingant & attribuantur ipsis Orbibus, non notitiæ hominum, quam ex illis capiunt, id firmiter demonstratur ex eo, quòd porro ibi dicitur; *Non est sermo, neque verba ipsis, & sine his auditur vox eorum.* His enim verbis aperte explicat, se describere substantiam illorum; quòd scilicet laudent DEUM Opt. Max., & annuncient mirabilia ejus sine verbis & sermocinatione, id quòd est verissimum. Nam qui verbis laudat, is narrat tantum id, quòd in mente sua concepit & cogitavit, veraque laus consistit in cogitatione & conceptione mentis; verba inserviunt solum ad docendum alios, aut ad ostendendum de nobis quòd apprehenderimus, sicut dicitur, *Dicite in corde vestro super cubili vestro, & silete, Selah,* prout exposuimus. Atque hæc est ratio è Lege petita, quam nemo, nisi imperitus vel perversæ mentis homo, rejiciet.

Quòd verò sententiam Sapientum nostrorum attinet, non video illam operosa declaratione aut probatione indigere. Manifesta sunt ea, quæ ordinaverunt in consecratione Lunæ, quæ item in precationibus & prædicationibus ipsorum inveniuntur: ut, *Et exercitus Cælorum adorant te.* Item, *Cum cantarent simul Stella matutina, & jubilarent omnes Filii Dei:* & similia alia multa. In Bereschith rabbah dicitur; *Cum ait Deus Sanctus & Benedictus, Et terra erat tohu vabohu: sensus illius Tohu*

Psal. 19. 1.

Ibid. v. 4.

Psal. 4. 5.
part. 1. cap. 50.
& 64.

Demonstratur idem ex Rabbinis.

Nehem. 9. 6.
Job. 38. 7.

Genes. 1.

Tohu

Tohu Vabohu est; lugebat & clamabat propter malam sortem, qua ipsi contigit; h.e. Terra dicebat, Ego & illi (Cœli videlicet) creati sumus simul & unâ, (Cœlum nempe & Terra): & superiora vivunt, inferiora verò sunt mortua. His enim verbis apertè testantur, Orbes cœlestes esse corpora viva, non corpora mortua, sicut Elementa.

Atque ita expositum tibi est, id, quod Aristoteles scribit, Orbes cœlestes apprehendere & cogitare, cum verbis Prophetarum & Legis nostræ Doctorum, Sapientum videlicet nostrorum p.m., consentire.

Præter hæc scias quoque, Philosophos omnes in hoc unanimiter convenire, Regimen Mundi hujus inferioris perfici à virtutibus influentibus in illum à Cœlo, sicut alibi commemoravimus, & Sphæras cœlestes apprehendere ac scire id, quod regunt & gubernant. Id quod iterum scriptum reperitur in Lege nostra, cum dicitur; Ne tollas oculos tuos in Cœlum, & videas Solem, Lunam, & Stellas, & omnem militiam Cœli, & impellaris, & incurves te eis, colasq; ea, quæ distribuit Dominus Deus tuus omnibus populis sub toto Cœlo. Vult enim dicere, Posuit illa Deus Mediatore, ad gubernandas creaturas, non ut colantur. Dicit enim expressè, Ut dominarentur diei ac nocti, ac dividerent lucem à tenebris; dominatio quippe consistit in Gubernatione, quæ adjungitur Luci & Tenebris; quæ causæ propinquæ sunt generationis & corruptionis. Nam de Luce & Tenebris dictum est, Et ad distinguendum inter Lucem & Tenebras. Falsum autem est, Gubernatorem rei allicujus ignorare rem illam, quam gubernat, cum scit veritatem regiminis. Verùm de hac materia alibi adhuc fusiùs agemus.

Mundus regitur à virtutibus Cœli.

Deut. 4. 19.

Gen. 1. 18.

CAP. VI.

De Angelis. Nomen ANGELI esse
equivocum.

MINIME necessarium esse duco, ut ex Lege probem, quòd sint Angeli, cum id in plurimis locis scriptum reperiat.

Nostrè etiam, vocem Elohim, nomen esse Judicum: ut, Ad Elohim Elohim, nomen Judices veniet negotium duorum illorum. Et hac de causâ transfertur ad Angelos & ad Creatorem, eò quòd ipse sit Judex super Angelos. Hinc dicit, Quia Dominus Elohechem Deus vester est, respectu totius speciei hominum, vel totius generis humani. Et postea; Ipse est Elohe haelohim Deus Deorum, h.e. Deus Angelorum, & Dominus Deorum, h.e. Dominus Sphærarum & Stellarum, quæ sunt Domini omnium aliorum corporum. Hic verus est sensus illius loci; non enim

Cur dicatur de Deo & de Angelis. Deut. 10. 17.

enim possunt illæ voces, *Elohim* Deorum, & *Adonim* Dominorum, intelligi de specie hominum, quia homines longè viliores sunt illis, & inprimis, quia omnes hominum status, tam capita & Principes quàm Subditos, generaliter jam complexus est, dum dixit, *Dominus Deus vester*. Non etiam potest hinc significari, quòd *DEUS* Opt. Max. sit Dominus super omnia, quibus Divinitas adscribitur & affingitur, ut putà Lapidem vel Lignum. Nulla etenim foret hæc Deo gloria vel majestas, si diceretur esse Dominus Ligni, vel Lapidis, vel Fusilium. Proinde significatur, Deum esse Judicem super Judices, h.e. Angelos, & Dominum Sphærarum sive Orbium cœlestium.

part. 1. c. 59.

Porro, præmissimus jam in hoc libro caput quoddam, in quo ostendimus, Angelos esse incorporeos; id quod Aristoteles quoque asserit, diverso tantùm adhibito nomine. Ille enim dicit *Intelligentias separatas*, nos dicimus *Angelos*.

Præterea, quod ait Aristoteles, istas Intelligentias esse medias vel mediatores inter Deum & reliqua existentia, illisque mediantibus moveri Orbes cœlestes, quorum motus causa est generationis: id ipsum quoque scribitur in omnibus libris nostris. Non enim invenies, Deum ullum opus fecisse, nisi per manus alicujus Angeli. Nō-

Angelus quid significet?

Dicitur de Motu animalium irrationalium.

Dan. 6. 22.

Num. 24.

De Elementis.

Psal. 104. 4.

De Legatis Hominum.

Gen. 32. 3.

De Prophetis.

Judic. 2. 4.

Num. 20. 16.

De Intelligentiis abstractis.

De Facultatibus vitalibus & animalibus.

Deus gubernat Mundum per Angelos.

Gen. 1. 26.

Ibid. 11. v. 7.

sti, quòd *Malach* Angelus significet *Legatum*, *Nuncium*. Et quivis, qui mandatum aliquod expedit, est *Angelus*, ita ut de *Motu animalium irrationalium* quoque dicatur, illum fieri per manum Angeli, quando ille motus est ad intentionem Creatoris, qui indidit eis facultatem, quâ illo motu movere possunt. Sic dicitur, *Deus meus misit Angelum suum, & conclusit os leonum, & non perdidit me*. Motus quoque *asinae Bileami* omnes facti fuerunt per manum Angeli. Quin-imò *Elementa ipsa* vocantur *Angeli*: ut, *Qui facit Angelos suos, ventos: ministros suos, ignem flammantem*. Non te latet etiam, Angelum vocari *Nuncium* & *Legatum ex hominibus*: ut, *Et misit Jacob Angelos*. Sic dicitur de *Propheta*: *Ascendit autem Angelus DOMINI de Gilgal ad Bochim*. Item, *Et misit Angelum, & eduxit nos ex Aegypto*. De *Intelligentiis separatis* quoque dicitur, quæ apparuerunt Prophetis in Visione Prophetiæ. Item de *Facultatibus vitalibus vel animalibus*, sicut explanabimus. Nos hoc loco agimus tantùm de *Angelis*, qui sunt *Intelligentia separata*, & dicimus, Scripturam non negare, quòd *DEUS* Opt. Max. gubernet Mundum per medium Angelorum. Hinc Sapientes nostri, ad id, quod in Lege nostra legimus, *Faciamus hominem in imagine nostra; & Agedum, descendamus & confundamus ibi labium eorum*; in hunc sensum scribunt, *Si ita loqui liceat, (כבִּיכּוֹל) Non facit Deus quicquam, donec illud intuitus*

intuitus fuerit (deliberarit) in familia superiori. In quo dicto admiror, quare dicant, *Nisi הַרְסוּ intueatur!* Isdem enim planè verbis ait Plato, quòd Deus inspiciat in Mundum Intelligentiarum, & ex illo producat Entia. Alibi verò simpliciter ita efferunt, *Non facit Deus quicquam, nisi antea consultarit de eo cum אֱלֹהִים familia superiori.* Vox אֱלֹהִים autem in Lingua Græca significat *Aciem.* Sic in Bereschith rabbah & in Medraſch Kohelèth dicitur ad illud Salomonis, *Et ascher aſubū Qui Ecclef. 2. 12. jam fecerunt eum; Non dicitur, Afahu Fecit eum, sed Afahu Fecerunt eum: quia (si dici poſſit aut liceat, vel ira loquendo) Ipse & domus iudicii ejus ſupputarunt & deliberarunt ſuper unoquoque membro, quod eſt in te, illudq; collocarunt ſuper baſin ſuam, h.e. in locum ſuum, ſicut dicitur; Ipſe Deut. 32. 6. fecit te, & preparavit te.* Sic dicunt iterum in Bereschith rabbah; *Ubi- cunque dicitur in Scriptura יהוה ET DOMINUS; ibi intelligitur Ipſe & domus iudicii ejus.* Horum dictorum omnium mens & ſententia non eſt, ac ſi Deus loqueretur, cogitaret, conſilium & conſiderationem aliorum peteret, vel ſententiã alicujus juvaretur; nam quomodo adjuvari poſſet Creator à creatura ſua? verùm declarant nobis quòd minimæ quæque partes Entium hujus Mundi, uſque ad creationem membrorum animalium prout ſunt, ſiant mediantibus Angelis; quia Virtutes & Facultates omnes ſunt *Angeli.* Quàm verò pernicioſa & detrimentoſa eſt hujus rei ignorantia! Si dicas alicui, etiam ex iis, qui ſe exiſtimant eſſe è numero Sapientum Iſraëlis, Deum mittere Angelum ſuum, ut in uterum mulieris ingrediatur, ac embryonem ibi former; plauſibile hoc admodum ipſi videbitur, & approbabit illud, quin imò exiſtimabit eſſe hoc Omnipotentia & Sapientia Divina maximum præconium: licet aliàs credat, Angelum eſſe corpus igneum, & quoad quantitatem, ſicut tertia totius Mundi pars. Omnia hæc convenientiſſima ipſi videbuntur Naturæ Dei. Verùm ſi dicas ei, Deum indidiſſe ſemini Facultatem formatricem, quæ faciat ac former diſpoſitionem illam membrorum, & illam eſſe *Angelum;* vel, Omnes formas provenire ab Intellectu agente, & hunc quoque eſſe *Angelum, Principem* nempe *hujus Mundi,* cujus tam frequentem mentionem faciunt Sapientes noſtri, nullo modo hoc admittet; quia natura veræ fortitudinis & potentia Illius (*DEI* ſc.), quæ exiſtere facit facultates activas in qualibet re, ſenſibus apprehendi nequit. Noſtri Sapientes autem omnibus prudentibus ſatis explicuerunt, quamlibet Facultatem corporealem eſſe *Angelum,* ac per conſequens multò magis, Facultates diſperſas ac diſfuſas per hunc Mundum; ſingulasque unam

Unus Angelus
unum quoque
tantum habet
munus & ope-
rationem.

Non omnes An-
geli sunt stabiles
& permanentes.

tantum habere actionem & operationem propriam, non duas. Hinc dicunt in Bereschith rabbah; *Traditio est, Nunquam unus Angelus duas obit legationes, neque unquam duo Angeli obeunt legationem unam.* Par enim ratio est omnium Facultatum seu Virtutum. Quod verò Facultates singulares, naturales & animales, Angeli quoque ab illis vocentur, illud ex multis locis probari & confirmari potest. Primarium illud est, quod in Bereschith rabbah legimus: *Singulis diebus creat DEUS Opt. Max. cæterum Angelorum, qui dicunt coram eo canticum, & postea recedunt.* Quod si contra hoc dictum obijciatur, Angelos esse stabiles, ac propterea illos vocari *Chajim, Kaijamim*, h.e. viventes & stabiles; respondebitur, Quosdam illorum esse stabiles & permanentes, quosdam verò non, quemadmodum in veritate res non aliter se habet. Virtutes enim illæ singulares sunt ordinariè & regulariter generabiles ac corruptibiles; species verò illarum permanentes & incorruptibiles. Dicitur ibidem in negotio Judæ & Thamaris; *Dixit R. Jochanan, Voluit transire (Jehudah), sed ostendit ei Deus Angelum, qui est præfectus concupiscentia, h.e. Facultatem impediens.* Unde vides, illos Facultatem hanc vocare quoque *Angelum*. Sic passim invenies illos dicentes, *Angelus, qui est præfectus tali vel tali rei*: quia omnis Virtus vel Facultas, quam præfecit DEUS alicui rei, vocatur *Angelus illi rei præfectus*. Hinc legimus in Medrasch Koheleth: *Eâ horâ, quâ homo dormit, dicit anima ejus ad Angelum, & Angelus dicit ad Cherubinum, &c.* Ex quo intelligenti apparet, Facultatem imaginatricem quoque vocari *Angelum*, & Intellectum vocari *Cherubinum*, quod à sapientibus & intelligentibus elegantissimum judicatur, utur à stultis & imperitis repudietur.

Sub variis for-
mis apparêt An-
geli.

Gen. 18. 2.

Jud. 13. 7.

Exod. 3. 2.

part. 2. c. 44. 45.

Quod verò varietatem formarum attinet, quibus Angeli in Visione Prophetica apparuerunt, de eo jam alibi egimus. Invenies Prophetas, qui viderunt Angelos sub specie & forma Viri: ut, *Et ecce tres viri stabant ante ipsum.* Alii viderunt Angelum tanquam Virum terribilem & formidabilem: ut, *Et aspectus ejus tanquam aspectus Angeli Dei terribilis valde.* Alii viderunt Angelum veluti Ignem: ut, *Et apparuit ei Angelus Domini in flamma ignis.* Et dicunt ibi Sapientes nostri; *Abrahamo, cujus virtus erat pulchra, apparuerunt sub specie Virorum; Lotho, cujus virtus erat mala, apparuerunt sub specie Angelorum,* quod est mysterium Propheticum, de quo alibi commodior dicendi locus occurret. Dicitur ibidem quoque: *Antequam expedivissent legationem suam, vocavit eos Viros: postquam verò eam perfecerunt, induerunt*

An-

Angelitatem, h.e. formam Angelicam. Animadvertite, quomodo ex omni parte Angeli rationem ponant in Actione seu operatione aliqua, & quòd omnis Visio Angeli capienda sit de Visione Prophetica, & ratione Apprehendentis. Proinde nihil est, quod in tota hac materia scripsit Aristoteles, quod Legi nostræ repugnet aut contradicat, nisi hoc, quòd Aristoteles credit, ista omnia esse æterna & necessaria, & habere existentiam à Creatore; nos verò, quòd omnia sint creata, quòd Deus creavit Intelligentias separatas, & quòd indiderit Cælo Facultatem appetendi illas. In hoc (inquam) ab eo dissentimus, quòd nos dicamus, Illum creasse Intelligentias & Orbes cœlestes, illisque Facultates gubernatrices indidisse. Verùm sententiam illius, & sententiam nostram percipies, quando agemus de Novitate Mundi.

CAP. VII.

Quòd Orbes cœlestes, & Angeli, qui in eis sunt, intelligant & eligant quod rectum est.

EXPOSUIMUS jam homonymiam vocis *Malach* sive Angelus, & ostendimus, quòd sub se comprehendat etiam Intelligentias, Sphæras cœlestes, & Elementa, quia omnia mandatum quoddam exsequuntur. Verùm noli existimare, Orbes vel Intelligentias comparatas esse sicut reliquæ Virtutes corporales, quæ *Natura* sunt; Hæ enim operationes suas non apprehendunt, Orbes verò & Intelligentiæ apprehendunt operationes suas, eligendi prætereà & regendi facultatem habent, verùm non eam libertatem & gubernationem, quam nos, quæ tota est in rebus creatis. Docet nos hoc Lex Divina. Ideò enim dicit Angelus ad Lothum, *Quia non possum facere*, &c. Item, cum petiisset Loth ab eo, ut eruere se posset, dicit ei; *En suscepi faciem tuam etiam hac in re*. Sic dicitur, *Cave tibi à facie ejus, & attende ad vocem illius*, &c. Hæc omnia docent te, quòd apprehendant opera sua, quòdque voluntatem & electionem habeant in regimen illud, quod eis datum est (h.e. in ea, quorum regimen & gubernatio illis concessa est), quemadmodum & nos voluntatem & electionem habemus in regimine illo, quod nobis datum est, illudq; à momento nativitatis in potestate nostra habemus. Hac tamen cum differentia; quòd nostræ actiones sint viliores, & quòd gubernationem ac operationem nostram præcedat privatio; Intelligentiæ verò & Sphære semper faciant bonum, & quòd apud eos nil sit

Orbes & Intelligentia intelligunt operationes suas, & habent electionem.

Gen. 19. 22.

Ibid. vers. 21.
Exod. 23. 21.

nisi bonum, (sicut in seqq. capp. explicabimus), & quicquid habent, id in perfectione & actu semper eis insit à primo eorum principio.

CAP. IIX.

Motus cælestium Orbium & Stellarum sonos edere vehementes & suaves, sed propter longam distantiam non exaudiri à nobis posse.

Vide Aristot. lib. 2. de Cæl. cap. 9.

EX receptis antiquorum Philosophorum sententiis est & hæc, Motus Sphærarum sive Orbium cælestium reddere sonos terribiles & fortes admodum.

De Musica sive harmonia Orbium cælestium.

Probationem hujus sui dogmatis hinc desumpserunt, quod dixerunt; Corpora illa nostra, quæ tam parva sunt, cum motu celeri moventur, sonitum & tinnitum edunt formidabilem; quanto magis ergo corpora Solis, Lunæ & cæterorum astrorum, quæ magnitudine & celeritate motûs in tantum illa superant? Deinde, secta Pythagoræ tota credidit quoq; sonos illos esse suaves, harmonicos, & magnitudini corporum proportionatos, ad-instar concentûs & harmoniæ Musicæ. Possunt etiam dare causam, quare sonus illi à nobis non exaudiantur.

** Respicit ad illud dictû Rabbinorû, Trium rerû vox transit ab una extremitate Mûdi ad alteram, Vox populi Romani; Vox Sphæræ Solis, & Vox egressus animæ ex corpore.*

Atque hæc sententia nota quoque fuit in Gente nostra. An non vides Sapientes nostros *definire magnitudinem soni Solis, cum indies Sphæram percurrit? Idem enim statuendum est de omnibus, si de uno dicatur.

Verum Aristoteles negat hoc, & probat, illos nullum sonum habere, quemadmodum illius sententiam reperies in libro secundo de Cælo & Mundo, quò te remitto.

Sapientes Gentilium vincunt Sapientes Israëlitis in rebus Astronomicis.

Noli autem existimare, Aristotelem propterea contradicere Sapientibus nostris hac in re, quia sententia de sonis Sphærarum sequitur opinionem illam, quâ crediderunt, Cælum manere fixum, & Stellæ moveri. Nôsti verò, sententias Sapientum Gentilium in istiusmodi rebus Astronomicis præponderare sententiis illorû, (h. e. *Gentiles in his rebus Sapientibus nostris palmam præripere*). Hinc rotundè dixerunt; *Vicerunt Sapientes Gentium Sapientes Israëlitis*, id quod verissimum est. Nam quicumque de illis rebus scripserunt, nihil aliud scripserunt, quàm quod ratio ipsis dictabat, nihilque aliud crediderunt, nisi cujus veras demonstrationes invenerunt.

CAP. IX.

De numero Sphærarum cœlestium, & dicto quodam Rabbiorum quorundam, quo dicunt, Duo esse expansa.

IN capite quarto hujus partis indicavimus jam, Numerum Sphærarum cœlestium tempore Aristotelis non fuisse accuratè cognitum & investigatum: & eos, qui nostro tempore illas numerârunt, novem illarum supputâsse, sed unum Globum, qui multas Sphæras continet, pro una tantùm numerâsse, quemadmodum illis notum est, qui Astronomiæ operam dederunt. Ideoque noli contemnere dictum illud Rabbiorum quorundam; *Duo sunt expansa, sicut dicitur*; Ecce Domini Dei tui sunt cœli, & cœli cœlorum, (vel, Est cœlum, & cœlum cœli.) Nam author hujus dicti, globum omnium Stellarum, h.e. Sphæras, in quibus sunt Stellæ, pro uno numeravit, & globum Sphære circumagentis (h.e. *prima*) pro secundo, ac propterea dixit, *Duo sunt expansa.*

Numerus Sphærarum tempore Aristotelis non fuit accuratè cognitus.

Deut. 10. 14.

Antequàm autem ulteriùs progredior, præmittam tibi hîc propositionem quandam scitu necessariam ad intelligendum scopum & argumentum istius capituli.

Propositio illa est hæc. Scias, quòd inter priscos Mathematicos controversia sit de Sphæris Veneris & Mercurii, *an sint supra, an verò infra Solem?* quia nulla certa demonstratio est, quæ nos doceat de certo ordine vel loco duorum horum Orbium. Veterum omnium sententia fuit, Orbes Veneris & Mercurii esse supra Solem, quod probè nota. Sequutus est postea *Ptolemæus*, qui argumentis obtinuit, quòd sint infra Solem, dicendo; Naturæ convenientissimum esse, si dicatur Sol esse in medio, & habere tres Planetas supra, & tres infra se. Post hunc venerunt alii quidam *Andelofeni*, excellentissimi admodum Mathematici, & demonstrârunt secundùm principia *Ptolemæi*, Venerem & Mercurium esse supra Solem. De qua re librum celebrem conscripsit *Aben-Aflach Hispalensis*, cum cujus filio familiaritas mihi intercessit. Post-hæc laboravit quoque in hoc negotio præstantissimus Philosophus *Abubachar Filius Alzaig*, cum cujus discipulorum uno studui, qui mihi ostendit argumenta (quæ ab eo descripsimus), quibus probat, fieri non posse, ut Venus & Mercurius sint supra Solem. Verùm rationes illæ *Abubacharis* probant tantùm impossibilitatem hujus rei, (h.e. *partem questionis negativam*);

An Sphæra Veneris & Mercurii sint supra vel infra Solem?

Veteres numerarunt quinque Orbes.

Quatuor Orbes stellati.

Stella vocabantur ab aliquibus Figuræ, Imagines.

non verò demonstrant verum motum illorum (*Orbium* sc.). Summa; sive ita sit, sive non sit, Veteres omnes posuerunt Venerem & Mercurium supra Solem, ideoque Orbes numerarunt quinque: Orbem Lunæ, qui nobis sine dubio proximus est; Orbem Solis, qui alior est illo; Orbem quinque reliquorum Planetarum errantium; Orbem Stellarum fixarum; & Sphæram circumagentem cæteras, in qua nulla est Stella. Globorum ergo vel Orbium figuratorum, h.e. Orbium formas vel figuras habentium, in quibus Stellæ sunt, (sic enim Antiqui solebant Stellæ appellare *Tzuroth*, h.e. Formas, Figuras, vel Imagines, ut ex libris ipsorum liquet), erunt quatuor: Orbis videlicet Stellarum fixarum; Orbis quinque Stellarum erraticarum; Orbis Solis; Orbis & Lunæ; & supra hos omnes Orbis alius non stellatus. Atque hic numerus apud me est fundamentum maximum rei cuiusdam in animo meo, quam non vici adhuc apud ullum Philosophum. Ego verò in libris Philosophorum & Sapientum nostrorum inveni quædam, quæ me ad eam perduxerunt. Quidnam autem illud sit, exponam capite sequenti.

CAP. X.

Mundum hunc moveri à Virtutibus influentibus è Mundo superiori, &c.

Mundus hic inferior regitur à Mundo superiori.

NOTUM est, Philosophos omnes, quotiescunque loquuntur de regimine & gubernatione Mundi, statuere, Mundum hunc inferiorem generabilem & corruptibilem regi à Virtutibus & Influentiis Sphærarum cælestium, quemadmodum aliquoties jam monuimus.

In hunc sensum dicunt Sapientes nostri; *Non est ulla herba hic infra, quæ nõ habeat* ^{למסל} *Massal* (h.e. Planetam, Sydus, Influentiã) *suprà in Firmamento, quæ percutit illam, eiq; dicit, Cresce sicut dicitur; Nunquid nõ sti*

Job. 38. 33. *למסל* *Massal* *videre est in Bereschith rabbah, ubi dicunt; Est massal cursum suum absolvens spatio triginta dierum, & est Massal absolvens iter suum spatio triginta annorum.*

Vis Stellarũ & Planetarum in hac inferiora.

statuta Cœli? nunquid pones dominũ ejus in terra? (*Massal* hoc loco vocant non solum duodecim signa Zodiaci, sed etiam Planetas, sicut *למסל* *Massal* *videre est in Bereschith rabbah, ubi dicunt; Est massal cursum suum absolvens spatio triginta dierum, & est Massal absolvens iter suum spatio triginta annorum*). Illo enim dicto voluerunt docere, omnia Individua generabilia habere virtutes suas à Syderibus vel Stellis eisdem appropriatis. Et licet virtutes Orbium cælestium diffusæ sint per omnia Entia; tamen virtutem uniuscuiusq; Stellæ vel Planetæ, speciei alicui propriam esse, quemadmodum se res habet in virtutibus & facultati-

tati-

tatibus corporis. Nam tota rerum Existentia (h.e. torus Mundus) est veluti unum Individuum, sicut in præcedenti libro vidimus. Sic part. 1. c. 72. docent Philosophi, Lunam habere virtutem quandam propriam in Luna vis in A- elementum Aquæ: cujus rei argumentum est, quòd crescente Lunâ quam. crescunt quoque maria & flumina, eademq; decrescunt, & illa decrescunt. Crescunt enim maria, dum prodit Luna; & decrescunt, cum recedit, h.e. in ascensione & descensione ejus in quadris Sphæræ, uti notum est eis, qui operam aliquam in his navarunt. Splendorem verò Solis movere elementum Ignis, clarissimum est. Videmus enim cum Sole calorem diffundi in omnia Entia, & eo recedente vel sese abscondente frigus dominari. Proinde ulteriori ad id demonstratione non est opus. Solis vis in Ignē.

Cùm itaq; hæc intellexi, statim animum meum subiit hæc cogitatio & ratiocinatio; quòd licet ab omnibus istis quatuor Globis figuratis (h.e. stellatis) virtutes influant in hæc generabilia, unusquisq; tamen illorum peculiare Elementum habeat, cujus Elementi virtutum principium sit Globus ille solus, quiq; illud motu suo moveat; Orbem Lunæ movere Aquam, Orbem Solis movere Ignem, Orbem reliquorum Planetarum movere Aërem, (qui propter multitudinem motuum illorum, & varietatem in retrogradatione, rectitudine, & statione subito quandoque & ipse mutatur, variatur, coarctatur, colligitur & diffunditur), Orbem reliquarum Stellarum fixarum movere Terram, (unde forte propter tarditatem motus illarum & illa tardiùs moveretur ad recipiendam Passionem, aut Mixtionem). Et ad hanc Appropriationem Stellarum fixarum ad Terram digitum intenderunt Sapientes, cum dixerunt, Numerum specierum germinantium esse æqualem numero Stellarum. Singuli quatuor Globi figurati Elementum certum habent, cui virtutes infundunt.

Ordo ergo talis fortè est: Orbes erunt quatuor; Elementa, quæ ab illis moventur, quatuor; Virtutes, generaliter ab ipsis in hæc Entia provenientes, quatuor, sicut exposuimus: sic quatuor quoq; sunt Causse uniuscujusq; motus Sphærici, quæ sunt formæ illius; videlicet, Rotunditas ejus, Anima, Intellectus, quo potest aliquid formaliter concipere vel cogitare, uti explicuimus, ac deniq; Intellectus separatus, qui est Desiderium vel Appetitus ejus, quæ omnia diligenter notare & observare debes, quæq; paullo fusiùs & clariùs tibi nunc explicabo. part. 1. c. 72.

Nisi figura ejus (Sphæra) talis (rotunda sc. vel orbicularis) esset, nullo planè modo posset moveri motu circulari continuo; continuatio enim motus per regressionem non est possibilis, (h.e. ut aliquid continuè part. 2. c. 4.

nuè moveatur, & subinde per eandem viam revertatur, possibile non est), nisi in motu circulari solum. Nam licet id, quod movetur motu recto, quandoque revertatur per illam eandem viam, tamen non est continuatio motus; quia inter omnes duos motus contrarios intercedit quies aliqua, prout in loco suo demonstratur. Proinde patet hinc, ut aliquid motu continuo moveatur, & per unam eandemq; viam revertatur, necessario requiri, ut moveatur circulariter. Jam verò nihil moveri potest nisi id, quod habet Animam; proinde hinc sequitur quoq; existentia Animæ, (h.e. Sphæram habere animam). Hoc autem est impossibile sine causa aliqua *αγορυστική*, quæ est Conceptio vel Cogitatio formalis, & sine appetitu ac desiderio rei alièdijus in mente conceptæ, sicut ostendimus; & hoc iterum esse nequit nisi in Intellectu; quandoquidem non est (motus ille Sphære sc.) vel fuga contrarii, vel persequutio convenientis & boni, (sicut est motus naturalis animalium irrationalium); & hoc nequit etiam esse sine Ente quodam in Intellectu formato, ad quod appetitus & desiderium ejus dirigatur. Hæc igitur sunt quatuor causæ motus Sphærarum.

Quatuor genera
Virtutum, à
Sphæris ad nos
pervenientium.
part. 1. c. 72.

Quatuor genera Virtutum universalium primò ab illis ad nos pervenientium sunt hæc; Virtus generationis mineralium, Virtus animæ vegetantis, Virtus animæ viventis, & Virtus animæ rationalis, sicut alibi exposuimus. Quòd si autem consideraveris operationes quatuor istarum Virtutum, duas illarum species reperies: Generationem nempe cujusvis rei, quæ generatur, & Conservationem illius; perpetuam videlicet, quoad speciem; quoad individua verò, ad tempus, sive temporalem. Atq; hùc tendit illud, quod dicitur, Naturam esse Gubernatorem sapientem, qui providet, ut sit Animal cum arte rationcinandi; & qui curat, ut perpetuò conservetur; dum facit existere Virtutes formam largientes, quæ sunt causa existentie illius; & Virtutes altrices, quæ sunt causa subsistentie, durationis & conservationis illius. Nihil enim aliud sibi vult, quàm Divinum quid esse illud, à quo duæ istæ operationes ad nos mediantibus Sphæris cœlestibus perveniunt.

De Numero
Quaternario.

Gen. 28. 12.

Porrò autem admirandus est iste Numerus Quaternarius, & consideratione dignum hinc illud, quod in Medrasch legimus; Rabbi Tanchuma dixit, Quot gradus fuerunt in scala? Quatuor; In scala videlicet illa, de qua dicitur, Et ecce scala erat super Terram. Sic in omnibus Medraschoth legimus, Quatuor sunt exercitus vel castra Angelorum; id quod sæpissimè iteratur. In quibusdam tamen exemplaribus ita legi: Quot gradus fuerunt in scala? Septem. Omnia verò Medraschoth & omnia exemplaria consentiunt in hoc, quòd quatuor fuerint Angeli, quos

quos vidit adscendentes & descendentes, non plures; duo videlicet adscendentes, & duo descendentes; quod fuerint quatuor (illi) congregati in uno gradu Scalæ; & quod fuerint in ordine uno, eorumque duo adscenderint, & duo descenderint; & tandem exinde docuerunt, quod latitudo Scalæ sit Mundus & tertia pars Mundi in Visione Prophetiæ. Nam latitudo unius Angeli in Visione Prophetiæ fuit instar tertiæ partis Mundi; sicut dicitur, *Et corpus ejus sicut Tharsis*. Proinde si res ita sese habeat, quatuor Angelorum latitudo erit instar Mundi & tertiæ illius partis. Et in parabolis Zachariæ, ubi describitur *quatuor currus, qui egrediebantur inter duos montes, qui erant ærei, expressè dicunt; Isti sunt quatuor Spiritus Cæli, qui egrediuntur à conspectu Dominatoris totius Terræ, & sunt causa omnium eorum, quæ innovantur*. Quod *Aes* attinet, cujus mentionem facit, sicut & alibi dicitur, *Tanquam aspectus æris politis*, in eo later homonymia, quam postea tibi explicabo. Quoad illud, quod dicunt, *Angelum esse ut tertiam partem Mundi*, quod & iisdem verbis legimus in *Bereschithrabba*, id manifestum & clarum admodum est, ac à nobis quoque jam explicatum in Opere nostro magno Talmudico, ubi docuimus; Omnes Creaturas in tres partes dividi, in Intelligentias separatas, quæ sunt Angeli, in corpora Sphærarum cælestium, & in Materiam primam, h. e. in corpora illa, quæ perpetuò mutantur & sub Cælo sunt. Sic ergo, qui modò vult, solidè potest ænigmata Prophetiæ intelligere, è somno Oblivionis expergisci, è mari Ignorantiæ emergere, ac denique ad superos vel ad summum Scientiæ gradum adscendere; qui verò mavult in ignorantia sua hærere & ad imos descendere, is non necesse habet corpus vel animum suum multum defatigare. Quiescat modò, & sponte suâ eò descendet. Tu verò hæc omnia attentè considerato & ruminato.

*Latitudo unius
Angeli quanta.
Dan. 10. 6.*

Zach. 6. 1.

Ezech. 1. 7.

CAP. XI.

Omnia Entia in tres partes dividi, quarum prima sunt Intelligentiæ separatae, Angeli videlicet; secunda, Sphærae cælestes; tertia, Corpora generabilia & corruptibilia.

CUM Mathematicus studiosus aliquis in res istas Astronomicas, de figura nempe & numero Sphærarum cælestium, de quibus hætenus egimus, incidet, illasque leget, cogitabit fortè, illa

*Non omnia sunt
in Astronomia
demonstrativa.*

omnia esse absolutè & præcisè demonstrativa: verùm novisse debet, minimè ita rem habere, neq; hoc quæri in Astronomia. Sunt enim in illa quædam demonstrativa, quædam verò dubia. Sic per demonstrationem ostendi potest, Solis viam deflectere à linea Æquinoctiali, neq; ullum eâ de re est dubium; utrùm verò habeat Orbem eccentricum an Epicyclum, non liquet per demonstrationem, & Astronomus de eo non est multùm sollicitus. Nam scopus illius scientiæ est, ejusmodi constituere dispositionem, cum qua conveniat, quòd motus Stellæ vel Planetæ sit circularis & æqualis, sine festinatione, retardatione, aut mutatione, & ut id, quod ex illo motu sequitur, conveniat cum eo, quod oculis videmus. Operam etiam dare debet Astronomus, ut motus & numerum Orbium diminuat quantum potest. Verbi gratiâ, cum possumus fabricare hypothesin vel dispositionem quandam, cum qua conveniat id, quod de motu alicujus Planetæ videtur, in tribus Orbibus, (h.e. per quam apparentem motum Planetæ alicujus ad tres Orbes referre possumus), & dispositionem aliquâ, cum qua illud ipsum conveniat in quatuor Orbibus, tùm potius in niti debemus dispositioni illi, cujus motuum numerus est paucior. Hinc eligimus in Sole Eccentricitatem potius, quàm Epicyclum, sicuti dicit Ptolemæus; Hinc etiam, cum videamus Stellarum fixarum omnium motum esse unum, cujus (motus sc.) dispositiones inter se non mutantur aut variantur, consentimus, quòd omnes sint in una Sphæra. Nil tamen impossibile est, si dicamus, unamquamq; Stellam in peculiari esse Sphæra, & illas Sphæras omnes uno motu, & circa unum eundemq; polum moveri: quâ ratione tot essent Intelligentiæ, quot sunt Stellæ, sicut dicitur; *Num est numerus ligdudav exercitibus ejus?* h.e. multitudini illorum. Nam Intelligentiæ & Corpora cælestia, Virtutesque illorum omnes, sunt Exercitus ejus; illorumque species necessariò sub numero aliquo comprehenduntur. Proinde licèt ita esset, nil tamen derogaret ordini nostro, dum unam tantùm Stellarum fixarum Sphæram numeravimus, quemadmodum etiam quinq; tantùm Sphæras constituimus Stellarum erraticarum, licèt una Sphæra plures Orbes complectatur: quia jam intellexisti intentionem nostram, videlicet, quòd illas tantùm Virtutes in Eotibus numeremus, quas apprehensione generali apprehendimus, nullâ habitâ ratione, Veritatem ipsam Intelligentiarum & Orbium determinandi.

*Omnia Entia in
tres partes divi-
duntur.*

Verùm tota nostra Intentio hic est, indicare, quòd omnia Entia, quæ sunt sub Creatore, in tres partes dividantur, quarum prima sunt Intel-

Intelligentiæ separatae; secunda, Corpora Sphaerarum cœlestium, quæ gestant formas perpetuas, in quibus nec forma de subjecto in subjectum transfertur, nec subjectum in substantia sua mutatur; tertia, Corpora ista generabilia & corruptibilia, quæ Materia una comprehendit, (h.e. quæ unam & communem habent Materiam): præterea, quod Gubernatio vel Virtus regiminis influat à Deo in Intelligentias secundum ordinem ipsarum: & ab Intelligentiis in corpora cœlestia proveniat, quicquid bonitatis & lucis ipsis inest: à corporibus cœlestibus in corpora hæc generabilia & corruptibilia, quicquid boni vel virtutis à principiis suis habent. Scito autem, quod singuli isti, qui bonum ac salutare quid aliis infundunt, (h.e. Intelligentia & Orbes), non ideò solum existant aut hanc intentionem & finem habeant, ut illi profint solummodò, quod utilitatem & commodum ab illis recipit. Hinc enim sequeretur, id quod falsissimum est, (Finis quippe præstantior est rebus illis, quæ sunt propter finem); sequeretur inquam, si ita esset, DEUM supremum, perfectissimum & gloriosissimum existere propter aliquid levius & vilius, quod nulli unquam Sapienti in mentem venturum est. Ita autem, ut jam tibi declarabo, res comparata est. Quicquid perfectum est perfectione aliquâ, illius perfectio vel ita comparata est, ut se-ipsam tantum perficiat, & in nullum alium transeat; vel ita, ut in eo supersit perfectio pro alio quoque: ut, si diceres, E. G. Est quidam, qui pecunias sufficientes habet pro necessitatibus suis omnibus, sed nihil superfluum, unde alii prodesse queat; & est alius, qui pecunias habet non solum quantum sibi sufficit, verum etiam ut adhuc multos alios divites facere possit; ita ut alii tantam copiam dare valeat, quâ non solum ille reddatur dives, sed & tertium adhuc ditare queat. Et hoc modo res se habet in hoc Mundo. Nam Influentia illa, quæ defluit à DEO Opt. Max. ad existentiam Intelligentiarum separatarum, influit etiam ab Intelligentiis ad productionem illarum ex se invicem, usque ad Intellectum agentem, & ibi finitur Productio vel Creatio Abstractorum. Ab abstractis porro omnibus & singulis effunditur Virtus productiva alia usque ad Orbes cœlestes, & eorum ultimum, Orbem Lunæ; & hinc deinceps Corpora generabilia & corruptibilia, h.e. Materia prima, & ea, quæ ex illa sunt composita, & omnes Sphaeræ effundunt Virtutes in Elementa, donec Influentia illorum perficiatur in fine generationis & corruptionis.

Atq; hæc omnia jam demonstravimus non pugnare cum iis, quæ dixerunt Prophetæ, vel Sapientes Legis nostræ. Nam gens nostra

fuit gens sapiens & perfecta, sicut testatus est DEUS per illum Dominum, qui perfectos fecit nos, dicendo; *Utique populus sapiens & intelligens, gens magna ista.* Posteaquàm verò improbi Tyranni gentium stultarum perdidissent optima quæque, quæ habuimus, Sapienciam & libros nostros è medio sustulissent, ac denique Sapientes nostros interemissent, ignorantes & imperiti nos quoque evasimus, (sicut malum hoc DEUS nobis comminatus erat propter iniquitates nostras, cùm dixit; *Et peribit sapientia Sapientum ejus, & intelligentia Intelligentum ejus abscondetur;*) cum illis commixti sumus, & translatae sunt ad nos sententiæ & opiniones illorum, planè ut ipsorum mores, qualitates & opera. Nam quemadmodum de similitudine operum ait, *Miscuerunt se cum gentibus, & didicerunt opera eorum:* sic ait de translatione sententiarum & opinionum stultarum ad nos, *Ubejalde Et in filiis alienigenarum acquiescent,* quod Jonathan F. Uzielis transfert, *Et in statutis vel consuetudinibus populorum incedent.* Cùm igitur secundùm consuetudinem stolidarum & ignorantium istarum gentium ita educati fuimus, factæ sunt nobis sententiæ & opiniones istæ Philosophicæ, quasi peregrinæ & alienæ essent à Lege nostra, quemadmodum alienæ sunt itultis & imperitis. Verùm nequaquam ita est.

Posteaquàm ergo multoties jam mentionem fecimus Influentiæ provenientis à DEO Opt. Max. & Intelligentiis, necessarium quoque est, ut tibi nunc veritatem ejus, h.e. quid per Influenciam intelligatur, exponam. Quo factò, incipiam explicare quæstionem de Novitate Mundi.

C A P. XII.

De Influentiâ à Creatore in Intelligentias separatas, & ab his in Orbes cælestes proveniente.

OMNIBUS, quod innovatum est, necessariò habet causam efficientem, quæ illud innovavit, postquàm non fuit. Efficiens autem ille proximus est Corpus, vel non est Corpus. Corpus verò non agit quatenus est corpus, sed agit quatenus est corpus unum, h.e. ratione formæ suæ. Sed de hac materia agam postea. Efficiens porrò ille innovans rem innovatam potest & ipse esse innovatus. Hoc verò non potest procedere in infinitum, sed necessariò (siquidem res innovata sit) deveniendum est tandem ad Innovatorem

rem antiquum & æternum, qui non sit innovatus. Sed hinc ulterius quæri potest, quare is nunc, & non prius innovarit eam, cum tamen ipse extiterit? Respondeo, Si res ita sit, (h.e. si Efficiens antea extitit) opus illud innovatum ante innovationem suam esse non potuit, vel propter Privationem Proportionis alicujus inter Efficientem & Effectum, (ita scilicet, ut Efficiens in Effectum, vel propter absentiam, vel nimiam distantiam, operationem non exercere potuerit), si Efficiens fuerit corpus; vel propter Privationem Dispositionis materiæ, si fuerit Efficiens incorporeus. Hæc enim omnia contemplationis & considerationis prorsus sunt naturalis, nullusque in illis habetur respectus vel ad Antiquitatem & Æternitatem, vel ad Novitatem Mundi. Nam non est hic scopus noster in præsentis capite. Porro autem manifestum est ex Scientia Naturali, quod nullum corpus in aliud corpus agat, nisi vel illud corpus ipsum, vel aliud proximum & vicinum illi fiat obviàm, siquidem Actio Agentis illius fiat per media. Exemplum hujus rei sit hoc. Corpus istud, quod nunc calefactum vides, calefactum est propterea, vel quia corpus Ignis ipsi venit obviàm, vel quia Ignis Aërem, & Aër circumstans illud calefecit: quâ ratione Causa efficiens proxima calefactionis corporis illius erit Corpus Aëris calidi. Sic Adamas attrahit ferrum de longè per virtutem ab ipso in Aëre, qui ferro obviàm venit, dispersum; ac propterea non in quavis distantia attrahit. Sicut enim Ignis per quamvis distantiam non calefacit, sed per eam tantum, in qua Aër inter ipsum & rem à virtute ejus calefactam mutari potest, (cum enim cessat calor Aëris ex Igne, qui est sub cera, tunc non amplius liquefit): ita comparatum est cum eo, quod attrahitur vel attrahit. Cæterum, id, quod calidum prius non erat, sed postea demùm calidum factum est, nequit esse sine Causa calefaciente innovata; sive jam Ignis ipse sit innovatus, (h.e. causa illa Efficiens innovata), sive ab Igne venerit per distantiam & longitudinem ab ipso immutatam, & tunc Proportio vel Comparatio illa est id, quod prius non fuit, & postea innovatum est. Et hac ratione inveniuntur Causæ omnium *Innovatorum corporum causa.* rerum innovatarum in hoc Mundo, quarum causa est Mixtio Elementorum, quæ sunt corpora in se invicem agentia, & à se mutuò patientia, h.e. quarum Innovationis causa proxima est Appropinquatio corporis ad corpus, aut Distantia corporis à corpore, (vel, ut Philosophi loquuntur, Contactus Proprius & Impropius, qui & Virtualis). Quod verò attinet Innovata illa, quæ non sequuntur Mixtionem, ut sunt Formæ omnes, necesse est, ut Efficiens (h.e. Dator

*Formarū causa
efficiens.*

formæ) illorum sit incorporeus. Nam Efficiens formæ est Forma sine materia, sicut locis suis explicatum est, & rationes ejus rei jam à nobis adductæ sunt in præcedentibus; quibus & hoc addi potest, quòd omnis mixtio augmentationem & diminutionem recipit, & successivè vel gradatim innovatur: formæ verò non ita successivè innovantur; ideoque etiam nullus in eis est motus: verùm innovantur aut corrumpuntur sine tempore, & proinde non sunt ex operibus mixtionis, sed mixtio disponit tantùm materiam ad recipiendam formam: Efficiens præterea formæ, res est, quæ nullam recipit divisionem; nam operatio illius est de ejusdem specie, (*quale enim est Effectum, talis quoque est Causa; & contrà:*) ideoque clarum est, Efficientem formæ, h. e. Datorem ejus de necessitate quoque esse Formam, & quidem abstractam. Talem autem Efficientem, qui est incorporeus, actionem suam perficere in comparatione vel proportione aliqua, falsum est; cum non sit corpus, ut aliud corpus ei accedere, appropinquare, vel ab eo elongari possit; quia nulla est proportio distantiae inter corpus, & id quod non est corpus, ac proinde necessariò causa privationis ejusmodi operis (*h. e. forma alicujus*) est privatio dispositionis materiæ illius ad recipiendam abstracti actionem. Et sic liquet, quòd operationes corporum secundùm formas suas in se invicem, consequantur dispositionem & præparationem materiæ ad rei incorporeæ operationes, quæ sunt formæ, recipiendas. Cùm itaque actiones Intelligentiæ abstractæ manifestæ & evidentes sint in Mundo, ea videlicet omnia, quæ præter vel absque mixtione innovantur, scimus certò, illum Agentem vel Efficientem, quia non est corpus, neque per contactum, neq; per certam ac propriam distantiam operari. Perpetuò verò Agens ille appellatur *Agens abstractus per Influentiam*, similitudine desumptà à fonte, ex quo aqua non ex una tantùm parte vel latere, sed undiquaque effluit, & in omnes partes effunditur, neque solùm propinqua, sed & remota irrigat. Ita enim quoque ab Intelligentia non solùm ex una parte, vel per unam certam distantiam, aut uno solùm tempore virtus effluit, & in alia effunditur; sed virtus ejus est perpetua erga omnia, quæ apta ac præparata sunt, actionem illam, quæ $\Psi\Omega\psi$ h. e. *Affluentia* vel *Influentia* vocatur, recipiendi. Hinc, quia ostensum est, **DEUM** Optimum Maximum esse incorporeum, omniumq; rerum Causam Efficientem, dicimus, Mundum innovatum sive factum esse ex Influentia Creatoris, & Illum Mundo influere facere, h. e. infundere quicquid in eo innovatur. Sic dicitur, *Illum influere fecisse,*

fecisse, h.e. infudisse Prophetis sapientiam. Omnia ideò & propter hanc rationem, quia istæ Actiones sunt actiones Agentis incorporei, cujus Opus vocatur *Influentia*. Atque hoc nomen יָדוּשׁ *Influentia* Cuius Influentia vocatur Actio abstracti? vel *Affluentia*, per similitudinem à fonte aquas ubertim effundente desumptum, uti declaravimus, ideò Lingua Hebræa Creatori attribuit, quia ad exprimendam Actionem Abstracti non potest commodius vocabulum inveniri, quàm hoc ipsum יָדוּשׁ h.e. *Influentia* vel *Affluentia*. Non possumus enim tale vocabulum habere, quod cum veritate rei consentiat & conveniat: non minùs quippe difficile est imaginari sibi, vel intellectu assequi Operationem Entis separati, quàm ejus Existentiam. Quemadmodum enim Imaginatio existimat nihil existere nisi corpus vel potentiam in corpore; sic nullam arbitratum esse Actionem, nisi eam, quæ fit per contactum Agentis, vel per certam aliquam distantiam, vel denique secundum certam partem. Hinc quidam ex vulgo, posteaquàm sufficienter ipsis demonstratum est, DEUM non esse corpus, neque appropinquare ad id, quod facit; putarunt, illum præcipere Angelis, & hos per Appropinquationem & contactum corporalem actiones suas perficere, quemadmodum nos quoque actiones nostras conficimus; existimaverunt etiam, Angelos illos esse corporeos. Quidam verò crediderunt, DEUM aliquid Verbis & Sermonem præcipere, illumque Sermonem operari vel efficere, sicut nos litteris & voce sermonem nostrum proferimus. Sed omnia hæc sequuntur ex pura-puta Imaginatione, quæ in rei veritate quoque *Figmentum malum* (יִצְרָר מַלְוּמ) appellari potest. Omnis enim imperfectio in sermone vel moribus, est opus Imaginationis, vel certè operationem ejus sequitur. Verùm hæc non sunt instituti nostri in hoc capite. Hoc enim propositum nobis fuit, explicare, quid sit יָדוּשׁ h.e. *Influentia*, quæ Creatori & Intelligentiis, h.e. Angelis attribuitur, quia sunt incorporei. Sed & de Virtutibus Sphærarum cœlestium dicitur, quòd Influentiam dent Entibus aliis; & dicitur, Influentia hujus vel illius Orbis, etiam si operationes ejus proveniant à corpore; unde fit, quòd Stellæ agant per certam aliquam longitudinem, h.e. rùm secundum Appropinquationem illarum ad centrum Mundi, rùm secundum Elongationem illarum ab eo, & secundum proportionem inter se invicem.

Quòd verò diximus, Prophetas transferre hoc vocabulum יָדוּשׁ *Influentia* ad Actionem Creatoris, id de sequentibus locis intelligendum est; *Me dereliquerunt, scaturiginem Aqua viva*, h.e. יָדוּשׁ In- Jerem. 2. 13.
fluentiam Vitæ sive Existentiæ rerum, quæ nihil aliud est, quàm
Vita.

Pfalm. 36. 10. Vita. Sic, *Tecum est scaturigo Vita*, h.e. Influentia vel Affluentia existentiae. Sic idem est sensus ejus, quod in fine versûs illius dicitur, *In lumine tuo videbimus lumen*, h.e. Per Influentiam Intelligentiae, quæ à te profluit, intelligemus & apprehendemus Intelligentiam.

C A P. XIII.

Tres esse sententias de Novitate vel Antiquitate Mundi: prima, Sapientum Legis; secunda, Philosophorum; tertia, Aristotelis & assentiarum ejus.

Tres sunt sententia de Antiquitate vel Novitate Mundi.
1. Sapientum Legis.

TR E S sunt omnium eorum, qui credunt DEUM esse, sententia de Antiquitate vel de Novitate Mundi.

Prima sententia est eorum, qui credunt Legi Moſis Doctõris nostri p.m., hæc videlicet; Mundum totum, h.e. omnia Entia præter Creatorem, post puram-putam privationem (h.e. postquam non vel nihil fuerunt) existentiam suam à Deo accepisse, & prius Deum solum fuisse, ac præter Deum nihil planè, neque Angelos, neque Cælos, neque quæ in eis continentur, extitisse, postea verò demùm secundum ejus voluntatem & beneplacitum existere cœpisse prout sunt, & quidem ex nihilo: præterea, Tempus ipsum esse ex iis, quæ creata sunt, quia Tempus sequitur motum; motus autem accidens est in re mota; & res mota, cujus motum tempus sequitur, est innovata & facta postquam non fuit.

Quomodo Deus dicatur fuisse antequam crearet Mundum.

Quod autem attinet illud, quod dicitur, *DEUM fuisse vel extitisse antequam crearet Mundum*, ubi verbum *Hajab* Fuit, vel Extitit, videtur docere de Tempore; atq; adeò ea omnia, quæ nobis in hanc sententiam in mentem veniunt ex Dei existentia infinita ante Creationem Mundi; sciendum est, ibi non verum Tempus intelligi, sed tantum dici de æstimatione vel imaginatione Temporis, (h.e. non verè dici de Tempore, sed respectu tantum Intellectûs vel Imaginationis nostræ). Nam Tempus citra omne dubium est Accidens, habeturque à nobis inter Accidentia creata, sicut Nigredo, Albedo; licet non sit ex specie Qualitatis, sed ex Accidentibus motui adhærentibus; sicut notum est ei, qui intelligit verba Aristotelis, quæ scripsit de explicacione Temporis ejusque naturâ. Nos verò hîc in transitu aliam quandam observationem explicabimus, quæ licet propriè nostræ intentionis non sit, multum tamen ad eam prodest, hanc scilicet; quòd Causa, propter

propter quam Temporis ratio multis Sapientibus tam abstrusa & recondita fuerit, adeò ut in illius ratione investiganda aqua ipsis hæserit, & an reverà existat necne, dubitârunt, ut Galenus & alii præter eum, hæc mihi videatur esse; quia est Accidens in Accidente. Nam Accidentia, quæ in corporibus existunt existentia primâ, ut Colores, Sapores, facillimè intelliguntur & in animum imprimuntur; sed Accidentia, quorum Subjecta sunt Accidentia alia, ut Flamma, vel Splendor in colore, Declinatio vel Circumferentia in linea, illorum ratio nobis valdè est abdita, in primis cum & hoc accedit, quòd Accidens illud Subjecti vicem sustinens non est stabile & permanens in una quapiam re, sed de una mutatur in aliam; tùm enim obscura fit res valdè. Jam verò hac ratione duæ res concurrunt simul in Tempore; est enim Tempus accidens adhærens motui, & Motus accidens est adhærens rei, quæ movetur: Motus præterea non ea est ratio, quæ Albedinis vel Nigredinis; illa enim sunt constantia & permanentia; Motus verò natura & essentia est, ut ne per momentum quidem unâ in re permaneat & consistat. Et hoc est, quod Temporis rationem & naturam tam difficilem ac abstrusam reddit. Verùm ad rem. Intentio nostra est docere, Tempus secundum nos esse rem creatam generabilem, sicut reliqua accidentia & substantiæ, quæ accidentia illa sustinent, ideoq; Creationem Mundi non posse dici à Deo factam in Principio temporali; quia Tempus est ex rebus creatis. Id quod probè animadvertendum tibi est, nisi in labyrinthos inextricabiles te præcipitare velis. Nam si affirmes, Tempus fuisse ante Mundum, necessariò quoque cogèris credere Antiquitatem Mundi. Tempus enim est accidens, & proinde sine subjecto esse nequit; sicque sequetur, rem aliquam ante Mundum hunc, qui nunc existit, extitisse, id quod nos fugimus.

Atque hæc una est è tribus illis sententiis, Unum videlicet ex fundamentis Legis Mosis, & quidem secundum post fidem Unitatis (h.e. secundum post Unitatem DEI articulus:) neque aliud cogitare tibi que imaginari debes. Abraham Pater noster ipsemet cœpit revelare hanc sententiam, ad quam naturalis eum deduxit speculatio. Hinc est quòd invocavit Nomen Domini Dei Mundi. Hinc etiam respicit, dum ait, Creatorem Cæli & Terræ.

Secunda sententia est eorum, quorum sententiam & rationes jam vidimus & audivimus, Philosophorum videlicet. Dicunt hi; Falsum esse, quòd DEUS aliquid faciat ex nihilo: & impossibile, quòd aliquid possit in nihilum reducere; h.e. Impossibile esse, ut Ens ali-

Cur doctrina d
Tempore tam
abstrusa sit &
occulta.

Gen. 21. 33.

Gen. 14. 22.

2. Philosophorū.

quod materiam & formam habens, generetur ex privatione materiae purâ-putâ; &, ut corrumpatur in privationem materiae illius puram-putam; statuuntque, æquè impossibile esse ac absurdum, DEO hoc attribuere, atque si dicatur, DEUM posse duo contraria uno tempore & in uno subjecto congregare, vel creare Deum sibi similem, vel se-ipsum facere corporeum, vel denique facere quadrangulum, cujus diameter lateri sit æqualis, vel aliud quid simile impossibile. Præcipuum autem, quod ex illorum verbis colligimus, est, quod dicunt, (h.e. *præcipua ipsorum ratio est*); Quemadmodum nullam Naturæ DEI affert imminutionem, quod non potest facere impossibilia, (quia impossibile naturam habet firmam & stabilem, quæ non est ex operatione Efficientis, ac proinde non potest mutari): sic nihil DEI potentiae derogat, si dicatur, Illum non posse aliquid existere facere ex nihilo, (quia & hoc est ex impossibilibus). Propterea credunt, esse materiam quandam existentem DEO coævam & coætaneam, quæ non inveniatur sine DEO, neque DEUS sine illa: neque tamen credunt, Materiam illam in existentia sua planè similem & æqualem esse Majestati DEI, sed statuunt, DEUM existentiae illius esse causam, ipsamque ad DEUM se habere sicut argilla ad figulum, vel ferrum ad fabrum, ita ut ex eâ creârit quicquid Ipsi placuerit, modò Cælos, modò Terram, modò aliquid aliud. Prætereà credunt hujus sententiæ patroni, Cælos esse generabiles & corruptibiles, attamen non esse generatos ex nihilo, neque etiam in nihilum destructum iri: sed, quemadmodum Animantia generantur & corrumpuntur ex materia existente in materiam existentem; ita ad eundem modum Cælos quoque generari & corrumpi, planèque se illorum generationem & corruptionem habere, sicut cæterorum Entium, quæ sub eis sunt. Insuper etiam in diversas sectas scinduntur, quas omnes, ut & earum opiniones, recensere nunc nihil attinet in hoc libro; quia fundamentum illorum generale tibi indicavi. Atq; hæc fuit ipsius quoq; Platonis sententia, de quo Aristotelem in *Acroamaticis* invenies testantem, quod crediderit, Cælos generationi & corruptioni esse obnoxios. Sic & clarissimè hanc ejus sententiam reperire licet in libro ipsius, quem *Timeum* inscripsit. Veruntamen non credit idem nobiscum, (sicut illi, qui non diligenter & attentè sententias considerât, arbitrantur, unâ eandemq; esse ipsius & nostrâ sententiam). Nos enim credimus, Cælos non esse ex re aliqua, sed post simplicè & absolutâ privationem; ipse verò credit, quod existant & facti sint ex materia aliqua. Et hæc est secunda sententia.

Tertia

Plato quomodo crediderit, Cælos esse generabile & corruptibile.

Tertia sententia est Aristotelis, & eorum, qui ipsum sequuntur, librosque ejus Commentariis illustrarunt, hæc videlicet. Primò idem dicit quod præcedentis sententiæ assertores, scilicet; Non posse materiaturum quid existere ex immateriali, (h.e. *Ex nihilo non posse aliquid fieri*). Deinde addit & istud; Cælum non subjectum esse generationi & corruptioni ullo modo.

Declaratio & explicatio hujus sententiæ est hæc. Existimat, totam hanc rerum Universalitatem prout est, nunquam non fuisse, nec unquam non futuram sicut est: rem illam stabilem & constantem, quæ non cadit sub generationem & corruptionem, Cælum videlicet, semper ita extitisse: Tempus & Motum esse æterna ac perpetua, à generatione & corruptione exempta: Sublunaria ista quoque nunquam non ita fuisse, h.e. Materiam primam in substantia sua neque esse generabilem, neque corruptibilem, sed formas successivè illi supervenire, ita ut cum una recedit, altera accedat; cum unam exuit, aliam induat: Ordinem istum superiorem & inferiorem nec corrumpi, nec aboleri, neque quicquam in eo innovari, quod vel non est in natura ejus, vel extra analogiam ipsius. Dicit insuper, (licet non his ipsis verbis; rationabiliter tamen ex sententia ejus id colligi potest); Impossibile esse, ut in Deo mutetur Voluntas, vel innovetur Desiderium: & Deum totam hanc rerum Universalitatem per Voluntatem suam existere fecisse, verum non actione post privationem, (h.e. *ex nihilo*). Et quemadmodum ex impossibilibus est, ut DEUS non existat, vel substantia ejus mutetur; sic existimat quoque impossibile esse, ut Voluntas DEI mutetur, vel novum aliquod beneplacitum in eo exoriatur. In summa, concludit, Mundum hunc, prout nunc est, ita semper extitisse, & in omnia sæcula futurum esse.

Atque hæ sunt tres illæ sententiæ eorum, quibus per demonstrationem notum est, Mundum hunc DEUM aliquem habere.

Quod verò illos attinet, qui ignorant DEI existentiam, & existimant, Res omnes existere prout casu & per accidens congregantur vel disgregantur: Nullum item esse Mundi gubernatorem vel ordinem, ut Epicurus ac impia ejus turba, illisque similes, prout narrat Alexander, non est necesse illorum sententiam commemorare; quia jam est demonstratum, DEUM esse. Nullam autem nobis adfert utilitatem, recensere opiniones illorum, qui sententiam suam ædificant super fundamentum, cujus destructionem & refutationem per demonstrationem certam habemus. Sic oleum & operam perderemus, si vellemus confirmare opinionem secundam, eorum, qui di-

cunt, Cœlos esse generabiles & corruptibiles. Nam credunt Antiquitatem Mundi. Nos verò nullam differentiam ponimus inter eum, qui credit, Cœlum è materia aliqua esse generatum, & in materiam aliquam resolutum iri; & inter eum, qui credit, ut Aristoteles, Cœlum neque generari, neque corrumpi. Summa enim fidei omnium eorum, qui sequuntur Legem Moſis Doctõris noſtri p.m., Abrahami item Patriarchæ, & aliorum, qui in viis ipſorum inceſſerunt, eſt; Nullam rem eſſe Deo coævam: &, Non eſſe Deo impoſſibile ex privatione (h.e. ex nihilo) aliquid producere, licet id adhuc ſibi quidam imaginentur.

Poſteaquàm ergo ſententias iſtas ita enumeravimus, incipiam nunc exponere, quibus rationibus Ariſtoteles ſententiam ſuam probare & demonſtrare nitatur, quidquæ illum ad eam credendam & amplectendam impulerit.

C A P. XIV.

Rationes Ariſtotelis pro Antiquitate vel Æternitate Mundi.

NON eſt neceſſarium, ut in ſingulis capitibus repetam, quòd hunc librum non niſi pro te (*Discipule chariſſime*) compoſuerim, eò quòd mihi profectus tui in ſtudiis cogniti ſint & perſpecti; quòdque non è re eſſe ducam, verba ipſa Philoſophorum adducere & allegare ubique, ſed ſenſum tantum illorum. Nolo etiam in his prolixus eſſe, ſed monebo te ſolum de viis & rationibus, quibus innituntur, ſicut feci in exponendis opinionibus *Loquentium*. Prætereà, nullius habebõ rationem niſi Ariſtotelis; quia, ſententiæ ejus conſideratu omnium ſunt digniſſimæ; & quia ſi reſponſio ſolida contra ipſum habeatur, vel per reſponſiones noſtras oſtendatur, quòd rationes ejus ſint dubiæ, idem etiam, & quidem multò magis, valere poterit contra omnes alios, qui fundamentis Legis noſtræ contradicunt.

Rationes Ariſtotelis pro Æternitate Mundi, ex natura Mundi.
Prima.

Primò ergo dicit Ariſtoteles, Motum neque generari, neque corrumpi. Ait enim: Si Motus ſit innovatus, & ante omne innovatum præcedat Motus, exitus nempe ejus in actum, & innovatio ejus poſtquàm non fuit; tùm Motus utique aliquis exiſtet, ille nempe, per quem exiſtit poſterior Motus, & per conſequens, Motus primus neceſſariò erit æternus, vel procedet hoc in infinitum. Et ſecundùm hoc fundamentum dicit quoque, Tempus neque generabile eſſe, neque

neque corruptibile, quia nempe Tempus Motum sequitur, eiq; adhæret, & nullus Motus nisi in Tempore esse, Tempusq; non nisi per Motum intelligi potest. Hæc prima est via ejus, ex qua Æternitas Mundi secundum ipsum concludi potest.

Secunda via. Dicit: Materia prima, quæ communis est quatuor *Secunda.* Elementis, est ingenerabilis & incorruptibilis. Quod si enim Materia prima esset generabilis, sequeretur, illam ex alia materia generatam esse; & hanc materiam generatam esse formatam; quia hæc est natura generationis; Nos autem materiam primam informem statuimus. Propterea si res ita sit, sequitur, illam non esse ex alia materia generatam, sed æternam & non perituram, (*incorruptibilem*). Atq; hinc etiam ipsius sententiæ sequitur Æternitas Mundi.

Tertia via. In toto Cælo, inquit, nulla est contrarietas. Nam in motu circulari nulla est contrarietas, sicut demonstrari potest, verum in motu recto. Causa autem corruptionis oranium eorum, quæ corumpuntur, est contrarietas, quæ illis inest. Posteaquam ergo in Cælo nulla est contrarietas, idcirco neque corrumpi potest: quicquid verò non est corruptibile, id neque est generabile. Itaque præsupponit & pro confesso sumit hic propositiones aliquot, videlicet; *Omne generabile esse corruptibile; & vicissim, Omne corruptibile esse generabile: Item, Quicquid non generatur, id quoq; non corrumpi; & vicissim, Quicquid non corrumpitur, id nec generari.* Et hæc quoque via est, quæ se Æternitatem Mundi confirmare existimat.

Quarta via. Ante omnem rem innovatam tempore præcedit *Quarta.* possibilitas innovationis ejus, sicut & omnem rem, quæ mutatur, tempore præcedit possibilitas mutationis ejus. Et ex hac propositione concludit Aristoteles continuitatem sive perpetuitatem Motus circularis. Hac item propositione multi alii post Aristotelem Mundi Æternitatem probant, & quidem hoc pacto. Innovatio Mundi, ajunt, antequàm fuit, erat vel possibilis, vel necessaria, vel impossibilis. Si fuit necessaria, tùm utiq; semper extitit: si fuit impossibilis, tùm ne nunc quidem existere potest: si possibilis, quis ergo sustinuit possibilitatem illam? Sanè si ita fuit, non potuit hoc esse sine re aliqua existente, & possibilitatem illam sustinente, de quâ re dici poterit, quòd fuerit possibilis. Hæc ratio valida admodum est ad stabilendam Mundi Antiquitatem, quam quidam ex recentioribus Sapientibus *Loquentium* solidè admodum hac distinctione solvissent arbitrantur, quòd Possibilitas sit in Agente vel Efficiente, non verò in Effecto. Verum nihil hoc est. Nam duplex est Possibilitas: est

Possibilitas in re innovata, & est Possibilitas in Efficiente, qui innovavit rem innovatam, antequam innovata fuit. Quare sine dubio, prout dictum, duplex est Possibilitas; Possibilitas in Materia ad ita existendum, & Possibilitas in Efficiente ad ita agendum.

Atque hæ sunt matres viarum, (h.e. principales viæ seu modi), quibus insistit Aristoteles ad probandam Æternitatem Mundi, desumptæ ex natura ipsius Mundi.

*Alia rationes ex
Aristotelo, petita
à Dei natura
pro Æternitate
Mundi.*

Prima.

Sunt verò & aliæ adhuc viæ, quas quidam ex ejus Philosophia desumpserunt & deprompserunt, quibus Æternitas Mundi probatur ex consideratione DEI Optimi Maximi.

Primò ajunt quidam: Si Deus innovavit Mundum post privationem, tùm fuit Deus ante creationem Mundi Efficiens in potentia, & post creationem ejus factus est demùm Efficiens in actu, atque ita exivit Deus de potentia in actum. Quòd si autem hoc ita sit, necessariò in Deo erit aliqua possibilitas, & habebit Deus aliquem, qui eduxit Ipsum de potentia in actum. Hujus rationis solutio difficilis quoque est admodùm, neque facile *πεύρομ ψαύδῃ* ejus demonstrari potest.

Secunda.

Deinde ajunt: Cùm agens uno tempore operatur, & alio non operatur, evenit illud vel propter Impedientia, vel propter Impellentia, quæ in eo innovantur. Impedientia inferunt ei Intermisionem operis, quod vult; Impellentia verò voluntatem, ut velit, quod antea non volebat. Quandoquidem ergo ejusmodi Impellentia, tanquam Accidentia, quæ voluntatem ejus mutare possent, vel Impedientia aut Retardantia, quæ in eo innoventur vel recedant, in Deo non existunt; idcirco sequitur, illum haudquaquam uno tempore agere, alio verò non, sed Operationem ejus non minùs quàm Æternitatem semper in actu existere.

Tertia.]

Tertiò dicunt: Omnia Dei opera sunt perfectissima, nihilque habent vel Imperfecti, vel Otiosi, vel Superflui. Hanc rationem frequentissimè adducit & laudat Aristoteles, dicendo; Naturam esse sapientem, neque quicquam facere frustra, sed omnia in eâ, quam res habere possunt, esse perfectione.

Hinc inferunt: Mundus hic est in summa, quam habere potest, perfectione, neque majorem aut meliorem habere potest: itaque necesse est, illum semper fuisse, quia Sapientia Ejus (*qui creavit eum*), ut ejusdem Substantia, est æterna. Substantia enim ejus nihil aliud est quàm Sapientia ejus, quæ Existentiam huic Mundo dedit.

Ex his allatis fundamentis & argumentis omnia reliqua originem

nem trahunt, quæ apud quoscunque alios invenies, qui credunt Æternitatem Mundi, & ad illa referri possunt.

Sed porro ex inconvenienti & absurdo sic argumentantur: Quo- Argumentum ab absurdo pro Æternitate Mundi. modo fieri potest, ut Creator ille excellentissimus fuerit otiosus & nihil omninò fecerit, nihilque æternum innovarit, cum Existentiæ eius sit æterna & infinita; sed ab hesterno quasi tantum die Mundum hunc condiderit? Quamvis enim exempli gratiâ diceres, DEUM multos Mundos creâsse ante istum, & quidem tot, quot grana sinapis tota Sphæra suprema potest capere, & quemlibet totidem annis stetit; perinde tamen hoc esset ad existentiâ DEI infinitam, ac si diceres, DEUM heri creâsse Mundum. Nam cum ponis initium Existentiæ post privationem, nil interest, sive illud ad centum-mille annos, sive ad tempus aliquod brevissimum referas. Hoc ergo quoque refugiunt & rejiciunt, qui credunt Æternitatem Mundi.

Tandem argumentantur ex omnium in Mundo nationum generali confessione & consensu: Quia enim universalis omnium hic sit consensus, idè hinc sequi, Rem istam esse naturalem, non ex institutione. Sic ait Aristoteles; Omnes in Mundo homines aperte profiteri continuationem & perpetuitatem Cæli: & quia illud statuerint ingenerabile & incorruptibile, idè etiam ab illis electum esse pro Habitaculo DEI Opt. Max. & Spirituum, h.e. Angelorum: hosque vicissim illis (DEO & Spiritibus sc.) attribuisse, ut docerent de Continuatione vel Perpetuitate ejus, (h.e. Cæli). Atque hujus generis alia plura pro sententiæ suæ confirmatione adducit. Vide Arist. l. 1. de Cælo c. 3. Vide eund. l. 2. de Cælo c. 1.

CAP. XV.

Rationes Aristotelis pro Æternitate Mundi non esse demonstrativas.

SCOPUS meus in hoc capite est, ostendere, Aristotelem ipsum Aristotelem non credidisse, rationes suas pro Æternitate Mundi esse demonstrativas. non existimâsse, se demonstrationes habere pro Æternitate Mundi, neque hac in parte falsum fuisse: h.e. quòd Aristoteles ipsemet probè sciverit, se nullam in hoc argumento posse demonstrationem afferre; & rationes probationesque suas, quas adducit, probabiles tantum, ac magis acceptabiles & plausibiles, minusque dubias esse, ut opinatur Alexander. Nemo enim cogitare debet de Aristotele, quòd crediderit, has suas rationes esse demonstrativas; Nam Aristoteles ipse alias docuit vias, modos & conditiones demonstrationis. Id autem, quod me ad hunc sermonem impulit, est, quòd recentiores, qui Aristo-

Aristotelem sequuntur, existimant, Aristotelem demonstrativè probasse Æternitatem Mundi; immò quòd viderim, multos, qui Philosophiâ se egregiè imbutos esse arbitrantur, acceptare ab Aristotele hanc quæstionem, & putare, quæcunq; in medium proferunt, simplices & absolutas esse demonstrationes, atque ideò flagitium esse censent, ab Aristotele dissentire, vel de eo cogitare, quòd aliquid ipsi fuerit absconditum, aut quòd in re aliqua errarit. Proinde visum est mihi illorum sententiam examinare, illisq; ostendere, Aristotelem ipsum non gloriatum fuisse de argumentis demonstrativis in hac controversia.

lib. 8. Physic. c. 1. Hinc enim ait in libro *de Auditu*; Omnes Physicos, qui ipsum præcesserunt, credidisse, Motum esse ingenerabilem & incorruptibilem, excepto Platone, qui credidit, non solum Motum esse generabilem & corruptibilem, sed & Cælum tale esse. Quòd si autem arbitratus esset, hanc quæstionem per demonstrationes absolutas claram & evidentem esse, sanè non fundasset eam in consensu & opinione illorum, qui ipsum in Physicis præcesserunt, neq; necesse fuisset, ut illa diceret, quæ eo in loco asserta, ad refutationem eorum, qui ipsi contradicunt. Quicquid enim per demonstrationem probari potest, illius veritati neque per omnium in universum Sapientum consensum aliquid accedit, neque per omnium totius Mundi hominum dissensionem quicquam decedit.

Respicit ad initium cap. 10. l. 1. de Cælo. Præterea, invenies Aristotelem in libro *de Cælo & Mundo*, cum incipit explicare, quòd Cæli neque sint generabiles, neque corruptibiles, in hunc sensum scribere; *Volumus nunc quoque investigare de Cælis, & dicemus, an ex materia aliqua sint generati, nec ne? & an cadant vel non cadant sub generationem & corruptionem?* Hac quæstione sic propositâ, adducturum se ait prius objectiones eorum, qui defendunt, Cælum esse generabile & corruptibile. Postea profert alia, & in hunc sensum porro scribit: *Si faciamus hoc, sententia nostra apud sanam mentem præditos magis erit acceptabilis & plausibilis; si inquam prius audiantur rationes Adversariorum. Nam si nostram tantum sententiam proferamus, nostrasq; rationes, & non simul rationes Adversariorum, minus facile recipietur ab Auditoribus. Præterea decet eum, qui de veritate judicare vult, non esse osorem & adversarium aliter sentientis vel contradicentis; sed æquum arbitrum, qui & veritatem ingenuè confiteatur, & de rationibus Adversariorum ita judicet, ut sibi ipsi judicari veller, si suæ essent (vel, ut judicaret, si suæ essent).* Hæc est summa & sensus verborum Aristotelis. Vos, qui intelligentes estis, appello nunc, an ulla causa vel culpa rema-

remaneat in isto viro post hanc citatam ejus præfationem? & an quispiam cogitare possit, saltèm in mentem ipsi venisse, se demonstrationes in hac quæstione producere? an denique quis imaginari sibi possit, vel an credibile sit, Aristotelem potuisse sibi imaginari, rem quampiam, quæ demonstrativè probari potest, minùs acceptabilem esse, nisi etiam proferantur rationes Adversariorum? Præterea, dum hanc suam sententiam, *Opinionem*, & probationes suas, *Rationes* appellat, an credibile est, Aristotelem ignorasse differentiam inter *Rationes*, & inter *Demonstrationes*: inter *Opiniones*, quæ facile vel difficulter recipiuntur, & inter *Res demonstrativas*? An denique necessaria fuissent in demonstratione, quæ de confessione veritatis erga Adversarium & confirmatione sententiæ illius subjicit? Nequaquam. Verùm tota ejus intentio hùc est directa, ut ostendat, sententiam & opinionem suam rectiorem esse opinione Adversariorum suorum, qui dicunt, Philosophiam ipsam hùc nos ducere, ut credamus, Cælos generationi & corruptioni esse subjectos, sed tamen nunquam privatos, (h.e. *nunquam non existisse*), neque genitos fuisse, neque unquam interituros: vel etiam aliorum, qui alias sententias tuentur. Ex hoc verissimum ac extra omne dubium est. Nam opinio ejus propiùs accedit ad veritatem, quàm opiniones illorum, secundùm modum argumentandi ex natura Rerum jam existentium. Nos autem non ita credimus, (h.e. *non existimamus, rationes petendas esse ex natura Rerum existentium*), sicut explicabo. At progressu temporis, non solùm alias sectas, sed & ipsam Philosophiam invasit licentia & audacia quædam, ita ut voluerint asseverare & tueri, Aristotelem demonstrativè hanc quæstionem probasse. Scilicet ipsorum sententiã demonstrationes attulit, semet ipso non animadvertente, donec posterius ejus id deprehenderunt. Ego verò pro certo & indubitato habeo, Aristoteli nunquam in mentem venisse, quòd ista, quæ affert in hoc argumento, de Æternitate videlicet Mundi, de caussa varietatis motùs Sphærarum, & ordine Intelligentiarum, sint demonstrationes, neque ea unquam pro talibus habuisse: sed, quemadmodum ipse ait, sensisse, Portas faciendi probationes de talibus rebus nobis esse clausas, neque principium nos habere, cui inniti, & unde argumentationem petere possimus. Sic enim alicubi scribit; *Καὶ περὶ ὧν λόγων μὴ ἔχοντων ὄντων μεγάλων, χαλεπὸν τοῖς οἰόμενοι εἶναι τὸ διατρεῖν ἀποδιδόναι οἷον πότερον ὁ κόσμος ἴδιον ἢ ὄν.*

Neque obest, quòd, ut nòsti, aliter hunc locum exponat *Abunazar*, quomodo videlicet nullo modo admittat, quòd Aristoteles dubitavit

de Æternitate Mundi, & quomodo irrideat Galenum, qui scribit, hanc quæstionem esse dubiam, neque per demonstrationem probari posse. Opinatus est enim ipse, manifestissimum esse, & per demonstrationes ostendi posse, quòd Cœli sint æterni, Sublunaria verò generabilia & corruptibilia. Summa; Sententia ista quidem per ea, quæ in hoc capite allata sunt, neque stabilitur, neque tollitur, neque dubia redditur: voluimus tamen ea afferre, propter multos, qui, sibi imaginantes, se doctos & eruditos esse admodum, cum tamen nihil sciant, definitivam pronuntiant sententiam pro Æternitate Mundi, quam acceperunt ab aliis hac eadem opinione imbutis, & testimonia omnia Prophetarum rejiciunt, eò quòd non didacticè vel scholasticè illa sint proposita, sed per viam narrationis sub DEI persona & nomine: nam illà viâ diriguntur tantum singulares & intellectum perfectum habentes.

Id verò, quod nos sentimus & secundum Legem nostram tueri conamur de Novitate Mundi, in sequentibus capitibus exponemus.

C A P. XVI.

Exponit Author in genere, quid ipse sentiat de rationibus Aristotelis, & quo ordine illas sit refutaturus, sententiamq; suam defensurus.

IN hoc capite exponam tibi primò id, quod ego in hac quæstione credo; deinde adducam probationes & rationes sententiæ meæ, quam defendo.

Dico ergo, quicquid dicant illi ex *Loquentibus*, qui existimant, se demonstrationes attulisse pro Novitate Mundi, me nequaquam rationes illas approbare, neq; unquam ita deceptum iri, ut fallacias & sophismata illorum pro demonstrationibus agnoscam: illos prætereà, qui gloriuntur, se demonstrationes conficere in quæstione aliqua per fallacias, nequaquam robur afferre, & fidem acquirere *τῷ πιστεύειν*, sed potius illud debilitare, & occasionem ad contradicendum præbere. (quando enim defectus & infirmitas rationum illarum detegitur, tum anima debilitatur ad fidem adhibendam illi rei, de qua probationes adferuntur); & longè satius esse, ut res illa, de qua nulla demonstratio affertur, in quæstione vel in dubio remaneat,

neat, & aliquod extremum duorum contrariorum, quod magis congruum & conveniens videtur, recipiatur. De viis autem & rationibus *Loquentium*, quibus Novitatem Mundi probant, alibi egi, & simul quoque de iis, quæ objici contra illas possunt, monui. *part. I. c. 75.*

Ita dico de rationibus, quas Aristoteles & asseclæ ipsius afferunt pro Novitate Mundi, nec illas esse demonstrativas, sed dialecticas, quæ multa adhuc & magna habent dubia, sicut audies.

Quod ego itaque hac in parte adstruere conabor, huc redit; Quod, ut Lex nostra sentit, non sit impossibile, Mundum esse novum; & quod rationes illæ, quæ aliter docere videntur, multas adhuc admittant exceptiones, quæ impediunt, quò minus damnum & detrimentum sententiæ nostræ inferre possint: & cum hoc probavero & demonstravero, quod videlicet possibilis sit Novitas Mundi, quæ recipitur à me ex parte Prophetiæ, (quæ non raro explicat res, ad quas viribus ingenii humani pervenire esset impossibile; sicut ostendam, Prophetiam non tolli etiam juxta eorum sententiam, qui tuentur Antiquitatem Mundi): cum inquam probabilitatem sententiæ hujus nostræ demonstravero, incipiam explicare, quantum præponderet & prævaleat aliis, per rationes speculativas; h. e. quantum nostra sententia de Novitate Mundi præponderet alteri de Antiquitate Mundi: ostendam etiam, quod, sicuti ex sententia nostra de Novitate Mundi inconveniens & absurdi quid sequi videtur; sic longè majus sequatur ex sententia de Antiquitate Mundi. Nunc ergo docebo viam quandam, quâ refelluntur rationes eorum, qui stant pro Antiquitate Mundi.

CAP. XVII.

In quo refutat Argumenta Aristotelis, pro Æternitate Mundi, quæ desumpta sunt ex natura ipsius Mundi.

OMNE Innovatum generatum est postquam non fuit: ac si materia ejus extiterit, sed unam formam exuerit, & aliã induerit, alia est etiam ejus natura post innovationem, perfectionē & quietem ejus, quàm eo tempore, quo generabatur & incipiebat exire de potentia in actum; alia etiam, quàm fuit priusquam ad exeundum in actum moveretur. E. G. Alia est natura seminis muliebris, dum adhuc est sanguis in matrice, quàm tempore conceptionis, quando concurrat semen virile, & moveri incipit; alia item eo tempore est ejus

Alia est natura rerum, quando perfecta sunt, quàm tempore generationis illarum.

Non licet argu-
mētari à natu-
ra rei in actu, ad
naturam ejus-
dem in potentia
existentis.

natura, quàm post partum, cùm est animal perfectum. Neque argumentari licet ullo modo à natura rei alicujus, post illius generationem, perfectionem, & firmam subsistentiam in perfectione sua, ad naturam ejus eo tempore, quo movebatur ad generationem: neque etiam argumentum deduci potest à natura illius tempore motionis, ad naturam ejus, antequàm incepit moveri. Quòd si verò hic erras, & argumentari vis à natura alicujus rei in actu existentis, ad naturam ejus existentis adhuc in potentia, plurima tibi orientur dubia & absurda, ut pro falsis habeas ea, quæ vera sunt, & vice versa pro veris ea, quæ falsa. Illustrabo rem exemplo. Sit Vir quidam perfectissimo & accuratissimo natus ingenio & intellectu naturali, cujus mater; posteaquàm per paucos menses ipsum lactasset, mortua sit; pater verò solus ipsum in quadam insulâ ab omnium hominum societate remotâ & separatâ educarit, donec adolevit & intellectû ac judicium adeptus est: puer autem nullam unquam viderit mulierem, nec ullam ex brutis animantibus scemellam. Quærit proinde hic puer ex Viro sibi adjuncto; quomodo & quâ quæso ratione facti sumus, existentiamque nostram accepimus? Respondet interrogatus ille, Unusquisque nostrum generatur in ventre cujusdam Individui speciei nostræ nobis simillimi, quod *Femina* vocatur, & talis est figuræ vel talis. In ventre autem existentes, exiguum admodum primò corpusculum habemus, movemur, nutrimur, & paullatim crescimus ac vivimus, donec ad certam quandam magnitudinem pervenimus; tùm aperitur inferiùs in corpore porta quædam, per quam eximus, nec tamen postea crescere desinimus, usque dum ad hanc circiter, quâ nos vides, quantitatem pertingimus. Puer ille orbus necessariò statim iterum quæret; Dum ita parvi fuimus in ventre, ibi viximus, nos movimus, & crevimus, an quoque comedimus, bibimus, & per os ac nares respiravimus? an excrementa ejecimus? Si respondetur ei, quòd non; ipse sine dubio hoc incipiet negare, & demonstrationes exstruere ex impossibilibus, argumentando ab Ente perfecto, & diceret; Quilibet nostrum, si vel per unicum horam careat respiratione, mori cogitur, & omnes ejus motus cessant; quomodo ergo credi potest, aliquem in utero, clauso undique, circumdato, & in medio corporis existente, per tot menses vivere & se movere posse? Quòd si quis deglutiat aviculam, mori cogitur avicula illa, quam primùm in stomachum descendit; quantò magis ergo, si quis existat in infimo ventre? Si quis per paucos saltèm dies nihil comedat, neq; bibat, sine dubio mori cogitur;

tur; quomodo tot menses sine cibo & potu superstes manere potest? Præterea, si quis comedat & intra aliquot dies nihil egerat, præ dolore mori cogitur; quomodo ergo vivere potest per tot menses sine egestionem? Quod si nobis venter perforaretur, intra perpaucos dies mori cogeremur; quomodo ergo fieri potest, ut embryonis in utero umbilicus sit apertus? quomodo fieri potest, ut nunquam oculos suos aperiat, os suum distendat, pedes extendat, cum omnia membra sint perfecta & sana, sicut existimatis? Ita concluder tandem, impossibile esse, ut hoc pacto Homo generetur.

Animadvertite, Lector benevole, & considera probè hoc exemplū, & invenies, eodem omninò modo se habere negotium nostrum cum Aristotele. Nos enim, qui sequimur Mosen Doctorem, & Abrahamum Patrem nostrum pp. mm., credimus, tali formā vel ex tali materiā Mundum esse generatum; hoc item vel illo tempore, aut ordine creatum. Venit Aristoteles ad nos refutandum, & argumenta adducit ex natura hujus Entis (h. e. *Mundi*) perfecti, & in actu existentis; Nos verò cōfitemur & concedimus, quòd longè aliter nunc se habeat in perfectione & absoluta constitutione sua, quàm eo tempore, quo generabatur, & quo post meram privationem incepit existere. Et omnes ejus rationes & objectiones, quas adfert, feriunt illos tantum, qui dicunt, Naturam hujus Mundi existentis docere & arguere de Novitate ejus. Ego verò jam protestatus sum, me hoc non asserere.

Sed revertor ad indicandum tibi fundamenta rationum ejus, & ostendendum, quòd nihil quicquam nos lædant; quia statuimus, *DEUM* universum Mundum creasse post privationem, & donec, ut nunc eum vides, perfectus fuit, generasse.

Dicit, *Materiam primam neq; esse generabilem, neq; corruptibilem; & ex rebus generabilibus & corruptibilibus probare hoc conatur, impossibilitatemq; ejus demonstrare.*

At nos ipsi verissimum hoc esse dicimus. Non enim statuimus, *Materiam primam* generari, sicut generatur Homo ex semine; aut corrumpi, sicut corrumpitur Homo in pulverē; sed dicimus, *DEUM* Opt. Max. ex nihilo eam creasse, & ex ea, prout est postquam esse cepit, generari omnia, in eamq; iterū corrumpi & resolvi, quæcunq; ex ea generantur, formā destitutam illam nunquam inveniri, ad ipsam deniq; omnem generationem & corruptionem tandem pertingere, neq; tamen generari prout ea, quæ ex illa generantur, neque corrumpi sicut ea, quæ in illam corrumpuntur & resolvuntur, sed creatā esse à

An materia prima sit generabilis & corruptibilis?

DEO, & ab eodem iterum in nihilum posse redigi, quando ipsi visum fuerit.

Sic de Motu (ex cujus natura ibidem argumentatus est Aristoteles pro *ἀκωνοσία* & *ἀφθαρσία* ejus) dicimus, rem esse verissimam. Nam posteaquam existit motus in hac natura, quam nunc habet, non est verosimile, illum generari & corrumpi generatione & corruptione universali, sicut generantur & corrumpuntur motus particulares. Atque eadem ratio est omnium eorum, quæ sequuntur naturam Motûs.

Ira de Motu circulari verissimum esse dicimus, illum non habere principium. Post existentiam enim corporis sphaerici, quod movetur circulariter, non possumus mente assequi principium motûs illius.

Eodem modo dicimus de Possibilitate, quæ necessariò in omni eo, quod generatur, præcedit, quòd illa necessaria sit in Ente hoc firmiter jam subsistente, (h. e. *in Mundo hoc jam subsistente*), in quo quicquid generatur, necessariò ex alio existente generatur. Verùm de re, quæ creata est ex privatione (*nibilo*), nihil neque in sensibus, neque in intellectu inveniri potest, propter quod possibilitatem in illa præcedere cogitari posset.

Sic dicimus de Generatione Cœli, nihil contrarium ei inesse, & pro verissimo id agnoscimus; sed negamus, Cœlum generatum esse sicut generatur Equus vel Palma; negamus etiam, corruptionem sequi compositionem ejus, sicut in Plantis & Animalibus propter contrarietatem, quæ illis inest. Fundamentum hujus rei est id, quod jam posuimus, rationem Entis in perfectione sua existentis non docere de ratione illius ante ejus perfectionem. Sic nihil absurdum secundum nos est, si quis dicat, Cœlum generatum esse ante Terram; vel, Terram ante Cœlum; aut, Cœlos fuisse sine Scellis; vel, speciem unam Animantium sine altera. Nam omnia hæc facta esse, intelligi possunt in Tempore generationis hujus Universi, quemadmodum in Tempore generationis Animalis, prius generatur cor quàm testiculi, (sicut ad oculum videre licet), & nervi prius quàm ossa; licet post perfectionem ejus non reperiatur ullum eorum membrorum, sine quibus Animal subsistere nequit, absque altero. Quin-imò necessarium est, ut hæc omnia ita se habeant, si capiatur Scriptura secundum sensum suum literalem, licet in rei veritate non ita sit, sicut alibi explicabitur, ubi pluribus de hac re agemus. Necessarium enim est, ut hac de re admonearis, quæ est veluti murus aheneus, quem circa

Legem

Legem exstruxi, ut eam circumdet, & ab omni violentia custodiat,
(*de verbo ad verbum, & impediatur lapidem omnium in eam projicientium.*)

Quòd si Aristoteles, live alius quis, qui sententiam ejus tueretur, nobis objiciat, & dicat; *Quandoquidem hoc Ens (Mundus) nihil docet nos, neq; probationem ex eo desumere possumus; quomodo nòstis vos, quòd sit generatum, & quòd alia Natura generavit illud?* Dicemus, quòd nos hoc loco ad id respondere non teneamur; quia nostrum propositum hìc non est, stabilire Novitatem Mundi, sed ostendere tantum, possibile esse ut Mundus sit novus, neque hanc sententiam everti rationibus à Natura rerum existentium petitis, cum nos illis non contradicamus; & cum hoc à nobis confirmatum fuerit, exponere, quomodo hæc sententia de Novitate Mundi præponderet sententiæ de Æternitate.

Nunc itaque nihil aliud in hac materia superest, nisi ut adferantur & producantur rationes, contra Novitatem Mundi, desumptæ, non ex natura Rerum existentium, sed ex intellectu, à Natura videlicet DEI. Et hæc sunt tres illæ viæ, quarum in præcedentibus jam mentionem feci, in quibus pro Antiquitate Mundi pugnant ex consideratione DEI OPT. MAX. Ostendam ergo jam tibi modos, per quos illas in dubium vocare potes, ita ut omnem suam vim & veritatem amittant; idq; in capite proximè sequente.

CAP. XIIX.

*In quo refutat Argumenta Aristotelis pro
Æternitate Mundi, desumpta ex
consideratione Creatoris.*

PRIMA via, quâ contra nos procedunt, hæc est, quòd (opinionem ipsorum) sequatur, *DEUM exire de potentia in actum, si uno tempore dicatur operari, & alio non.*

Sed confutatio hujus rationis facilis & manifesta admodum est; quòd videlicet hoc sequatur in iis, quæ composita sunt ex materia possibilitatem habente, & ex forma. Nam cum corpus tale in formam suam agit posteaquam non egit in eam, sine dubio Actio fuit in eo potentia, & exivit deinde in actum, aliquemq; necessariò Eductorem habet. Hæc enim propositio demonstrativè probari potest de rebus materiatis. Verùm quod attinet Ens Incorporeum & Immaterialum, in ejus substantia possibilitas nullum locum habet, sed actu

Argumentum primū contra Novitatem Mundi, ex consideratione Creatoris.

Refutatio.

actū ei inest, quicquid habet. Neque vel ex necessitate aliqua, vel impedimento & impossibilitate est, quod uno tempore agit, altero verò non: nullam etiam in natura Abstracti mutationem hoc arguit. Nam secundum Aristotelem, & eos, qui sequuntur ipsum, Intellectus agens etiam, qui Abstractus est, uno tempore agit, & altero non, sicut explicat *Abunazar* in libro suo de *Intellectu*, in hunc sensum scribens: *Palam est, quod Intellectus agens non semper agat & operetur, sed uno tempore operatur, altero verò non.* Hæc sunt verba ejus, & quidem verissimè dicta. Et tamen, licet ita sentiat, non dicit, quod Intellectus agens mutetur, vel de potentia in actum exeat, cum uno tempore aliquid facit, quod prius non fecerat: nam nulla est inter Corpora & inter Incorporea, neq; tempore Actionis, neq; tempore Cessationis ab agendo, proportio vel similitudo. Verum Actio dicitur æquivocè de Formis, quæ in Materia sustinentur, & de Abstractis. Ideoq; ex eo, quod Abstractū non operatur uno tempore, quod operatur alio, non sequitur, quod idcirco exeat de potentia in actum, sicut se res habet in formis, quæ sustinentur in materiis.

Quod si verò quis existimet, fallaciam aliquam hinc subesse, & dicat; Quod Intellectus agens uno tempore operetur, alio verò non; id fieri, non propter rem quampiam in ejus substantia, sed propter dispositionem materialium: operationem autem ejus manere perpetuam erga quidvis, quod aptum & idoneum est ad eam recipiendam; & si eam aliquid impediat, id esse à dispositione materiali, non verò ab ipso Intellectu. Ei respondemus, Intentionem nostram non esse, indicare causam, propter quam Creator uno tempore agit, & alio non. Neq; ideò hoc exemplum adduximus ab Intellectu agente, quod dicamus, quemadmodum Intellectus agens operatur uno tempore, & non operatur alio, ac separatus est; sic quoque DEUM Opt. Max. Nequaquam enim hoc dicimus; neq; etiam hoc affirmare vel concludere voluimus; & si fecissemus, sophisticè & fallaciter egissemus; sed hoc concludere & evincere voluimus, quod licet Intellectus agens, qui neq; corpus est, neq; potentia in corpore, uno tempore agat, alio verò non, quicquid deinde in causa sit; nequaquam tamen de eo dici possit, quod de potentia in actum exeat, vel quod in ipso sit possibilitas aliqua, vel deniq; quod opus habeat Eductore, qui educat illum de potentia in actū. Atq; ita depulsum est à nobis dubium istud magnū, quod movet nobis ii, qui certant pro Antiquitate Mundi: quod videlicet, cum DEUM credamus neque corpus esse, neque potentiam in corpore; non sequatur
in

in eo mutatio aliqua ex eo, quod operatur postquam non operatus est.

Secunda via vel ratio, ex qua evincere volunt Antiquitatē Mundi, ^{Secundum argumentum.} desumpta est ab Impellentibus, Innovatis & Impedientibus, quæ ipso-
rum opinione in DEO fore necesse esset, si nostra sententia esset vera.

Hujus objectionis solutio difficilis & subtilis admodum est. Sed ^{Solutio.} audi eam. Omne Agens voluntarium, quod facit actiones suas propter aliud quid, necessario agit uno tempore, & non agit alio propter Impedientia, vel propter Innovata, vel propter Impellentia quædam. Sic verbi gratiâ, Homo aliquis vult habere domum, sed non ædificat eam propter Impedientia quædam, ut, quod materia requisita non præstò sit; vel si materia adsit, non possit formam accipere ob defectum instrumentorum; & si hæc omnia, materia videlicet & instrumenta, adsint, fieri tamen potest, ut non ædificet eam, eò quod, cum domo non indigeat, eam ædificare nolit: quando verò innovata quædam innovantur, (h. e. *novæ mutationes oriuntur*), ut calor, frigus, vel alia, quæ ipsum impellunt ad quærendum refugium & habitaculum, tunc volent ædificare. Ex hoc exemplo apparet, quod Innovationes mutant voluntatem, & Impedimēta vel Impedientia resistant ei, ut propter illa non possit operationem suam perficere. Et hæc omnia verissima sunt, si fiant actiones propter rem quampiam extra ipsam voluntatem; verum quando Agens nullum omnino finem habet, sed simpliciter & solum sequitur voluntatem suam, tunc voluntas illa nequaquam indiget impellentibus; & licet volens nulla habeat impedientia, non tamen sequitur, quod semper agat; quia nullus ibi est finis egrediens, propter quem agit, & propter quem tenetur quasi agere, cum nulla ipsi obstant impedimenta; quia simpliciter suam sequitur voluntatem.

Si quis instet: Hæc quidem omnia vera sunt, attamen cum uno tempore vult, alio autem non vult, an non hæc est mutatio? Respondemus; Nequaquam. Veritas enim & quidditas Voluntatis hæc est, ut velit, vel non velit: quod si Voluntas illa sit in Ente materiato, quod finem aliquem externum quærit, tunc mutatur Voluntas pro ratione Impedientium & Innovatorum: sed Voluntas Entis abstracti, quæ non est propter ullam aliam rem, non mutatur; neq; substantiæ ejus mutationem infert, quod hodiè rem quampiam vult, cras verò aliam; neq; cogimur hinc aliam rationem reddere, sicuti nec ejus, quod diximus, licet uno tempore agat, alio verò non, id nullam mutationem in ipso evincere. Proinde liquet hinc, quod Voluntas æquivocè

dicatur de Voluntate nostrâ & de Voluntate abstracti, neq; ulla inter illas sit similitudo.

Atque ita solvimus quoque istam objectionem, & ostendimus, quòd nihil falsi nobis ex illa sequatur; id quod demonstrare conati fuimus.

*Tertium argu-
mentum.*

Tertia via: Quicquid exivit, id Sapiencia Dei fecit ut exiret. Sapiencia autem ejus cum ipsius substantia est aeterna. Aeternum proinde, quicquid ex illa sequitur.

Solutio.

Sed hæc consequentia debilis & infirma est admodum. Quemadmodum enim non intelligimus Sapienciam ejus, quæ fecit, ut sint novem, & non plures, nec pauciores Orbes, tot & non plures, nec pauciores Stellæ, & illæ hujus magnitudinis, non majores, nec minores: sic ignoramus & non intelligimus Sapienciam ejus, cur hæc omnia existere fecerit postquam non fuerunt longo antè tempore. Omnia hæc etenim sequuntur Sapienciam ejus perpetuam, quæ non mutatur, (sed nos modum & rationem Sapienciæ illius ignoramus ignorantia merâ, purâ-putâ), quemadmodum & in nobis quoque Voluntas sequitur Sapienciam. Substantia autem ac Sapiencia ejus sunt unum & idem, quia nos nulla attributa credimus, quemadmodum multa de hac re audies, cum de Providentia DEI agemus, ex quibus absurdum istud concideret ac corruer.

Quod verò attinet id, quod addit Aristoteles; quòd Gentes omnes inde à cunctis sæculis hoc credant, quòd Angeli & Deus ipse in Cælis habitent, quemadmodum id & Scriptura Sacra videtur asserere; id nihil omnino facit ad probandam Æternitatem Mundi, sicut arbitratur; sed dictum id est ad probandum, quòd Cæli nos doceant de existentia Intelligentiarum separatarum, (quæ sunt Spiritus & Angeli), & hæc de existentia DEI, motoris & gubernatoris illarum; quemadmodum ostendam & palàm faciam, nos nullam probationem ita firmam habere de existentia DEI, atque eam, quam ex Cælorum natura perimus, ut qui secundum Philosophos quoque docent de existentia & incorporeitate Motoris ipsorum, sicut alibi ostendimus.

Posteaquàm ergo tibi demonstravi possibilitatem sententiæ nostræ, quòdque illa nequaquam sit impossibilis, sicut arbitrantur ii, qui disputant pro Æternitate Mundi: venio nunc ad ostendendum,

quantum sententia nostra præponderet per speculationem; quanta item absurda & inconvenientia sequantur ex sententia contraria, idq; in capitibus sequentibus.

CAP. XIX.

*In quo probat, quòd Mundus hic ipse doceat,
quòd sit ex intentione Intendentis.*

OSTENSUM tibi jam est ex sententia Aristotelis, & reliquorum, qui credunt Æternitatem Mundi, quòd statuunt, totam hanc rerum Existentiã à DEO necessariò esse & promanãsse, DEUM esse *causam*, & Mundum *Caussarum* seu *Effectum*, atque ita necessariò sequi. Et quemadmodum non dicitur de DEO, cur existat, vel cur sic existat, h.e. cur unus sit & incorporeus? sic non dicitur de Mundo hoc toto, cur existat, vel quomodo sic existat? eò quòd hæc necessaria sint & sic sequantur ex ordine *Caussæ* & *Effecti*, neq; possibilis sit in illis Privatio, aut Mutatio ejus, quam habent, constitutionis. Proinde sequitur ex hac sententia, Omnes res necessariò in sua natura perpetuò permanere, neque ullam rem in natura sua mutari; ac per consequens, impossibilis est secundum illam, Entis alicujus à natura sua mutatio, neque sunt (siquidem ita res habeat) res istæ universæ ex intentione Intendentis, (DEI sc.), qui voluerit & liberè elegerit, ut ita existant. Nam si sint ex intentione Intendentis, tùm non extiterunt ante intentionem ejus. Nostrã verò sententiã sunt ex intentione Intendentis, non autem ex necessitate, & potest illas Intendens mutare, intentionemq; aliam intendere, sed non præcisè quamvis; quia natura impossibilium firma est, neque ullo modo abrogari potest, sicut explicabimus.

Meum igitur propositum in hoc capite est, rationibus demonstrationi propinquis ostendere, Mundum hunc ipsum docere nos de eo, quòd sit ex intentione Intendentis, nec tamen me onerare illis rebus, in quibus laborant *Loquentes*; Abolitione sc. vel Sublatione naturæ rerum existentium, Sententiã illã de Atomis, & continuã creatione Accidentium, aliisque ipsorum fundamentis, quæ tibi exposui *part. 1. c. 73*. Noli enim existimare, quasi illi idem dicerent, quod ego. Conantur quidem idem præstare, quod ego; in hoc nullum est dubium, & dicunt quoq; ea, quæ ego dico, illaq; probare nituntur: sed nullam illi statuunt esse differentiam, sive Planta aliqua appropriata dicatur esse in Rubedine sine Albedine, vel in Dulcedine sine Amaritudine: aut, si Cœlis approprietur figura rotunda sine quadrata vel triangulari, (h.e. *Omnes rerum proprietates tollunt, & perinde esse ducunt, sive Planta alicui hoc sive aliud dicatur esse proprium; sive dicatur,*

proprietatem Cæli esse, ut sit rotundum, sive non, &c.) & hæc stabiliunt per suas hypothesas, quas nôsti: ego verò proprietatem Entium, prout fieri decet, per principia Philosophica, ex ipsa Rerum natura desumpta, stabiliam.

Hanc autem viam meam explicare incipiam, postquam hoc præmifero, quòd Materia (*prima*) communis sit omnibus rebus, quæ mutantur; & quòd impossibile sit, ut non sit alia causa præter hanc materiam, quæ faciat, ut quædam hanc, quædam verò aliam formam habeant; vel causæ plures, secundum numerum earum rerum, quæ mutantur. Et in hoc consentiunt unanimiter omnes, tam ii, qui Antiquitatem, quam illi, qui Novitatem credunt.

Quòd hic Mundus ipse doceat, quòd sit ex intentione Intendentis.

Præmissa igitur hac hypothesi, explicabo mentem & intentionem meam per Quæstiones & Responiones ad eas ex mente Aristotelis.

Quæro itaque ex Aristotele, & dico; Demonstrationem fecisti nobis, quòd una sit communis materia omnium eorum, quæ sunt sub Sphæra Lunæ; si ita sit, quæ nam est causa, quòd tam variæ sint species Entium? & quæ causa est varietatis in Individuis uniuscujusque speciei?

Respondet nobis; Causa diversitatis est varietas temperamentorum, quæ ex illa materia sunt composita. Materia enim illa communis primò recipit quatuor formas, & unamquamque formam illarum comitantur duæ qualitates, & in istis quatuor qualitatibus fiunt elementa vel fundamenta omnium, quæ componuntur ex illis, dum primò per motum Cæli commiscuntur, & postea convenienter temperantur: tum enim oritur diversitas in commixtione compositorum ex illis, pro diversa mensura caloris, frigoris, humiditatis & siccitatis, fiuntque per istiusmodi diversa temperamenta diversæ quoque dispositiones ad varias formas recipiendas; & formæ illæ fiunt aptæ ad recipiendas formas alias, sicque perpetuò: formæ porro alicujus materia habet certam latitudinem seu mensuram in quantitate & qualitate, secundum quam Individua speciei variant, prout in Physica scientia explicatum est. Atque hæc omnia vera sunt & manifesta ei, qui animam suam in veritate vult erudire, eamque non derelinquere.

Secundo loco quæro ab Aristotele, & dico; Si temperamenta Elementorum causa sunt dispositionis materialium ad diversas formas recipiendas, quid nam est illud, quod Materiam illam primam ita præparavit, ut pars illius receperit formam Ignis, pars alia formam Terræ, & reliqua pars intermedia inter duo ista partim formam

Aquæ,

Aquæ, partim formam Aëris, cum una & communis sit materia? unde item factum, quod materia Terræ magis fuerit propria & idonea formæ Terræ, & materia Ignis magis idonea ad formam Ignis?

Ad hoc respondet Aristoteles, & dicit; Fieri hoc ex diversitate locorum: hanc quippe in materia dispositiones varias efficere. Id enim, quod propinquum & vicinum est Sphæræ primæ, recipit ab ipsa majorem subtilitatem, & motus velocitatem, ad naturam ejus magis accedit, & per hanc dispositionem accipit formam Ignis: quod verò ab illa Sphæra longius distat versùs centrum, id magis crassum & densum, minusque lucidum fit, & Terræ formam recipit. Atque sic eadem est causa in Aqua & Aëre. Et hoc necessarium est; fieri enim nequit, ut materia non sit in aliquo loco, vel ut Peripheria sit Centrum, aut Centrum Peripheria, & hinc proinde venit appropriatio formarum diversarum, h.e. dispositio ad formas diversas recipiendas.

Tertio quærimus ex ipso; An Cœli & Elementorum una sit eademque materia?

Ad hoc respondet, quod non, & quod illius materia sit alia, & aliæ quoque formæ; quodque *Corpus*, de istis corporibus inferioribus, & illis superioribus, æquivocè prædicetur, sicut Recentiores exposuerunt, & quemadmodum id per demonstrationem ostendi potest. Etenim audi, Lector benevole, quid ego dicturus sim.

Nosti demonstrationem Aristotelis, quod ex varietate operationum appareat quoque varietas formarum. Cum ergo motus quatuor Elementorum sit rectus, motus verò Cœli circularis, manifestè liquet, Materiam illam & hanc non esse eandem, hocque verissimum est secundum speculationem naturalem: cum etiam deprehendatur, illa, quæ motu recto moventur, esse varia & diversa; quædam enim moventur sursum, quædam deorsum, quædam in alterutrum latus, quædam tardiùs, quædam velociùs; hinc iterum evidens est, quod diversas habeant formas, quodque quatuor sint Elementa. Et ex hac ipsa probatione sequitur quoque, unam esse eandemque Materiam omnium Sphærarum cœlestium, quia omnes moventur circulariter; Formas verò illorum esse diversas, quia una movetur ab Oriente in Occidentem, alia ab Occidente in Orientem; una præterea velociùs, alia tardiùs movetur.

Quarto ergo quærendum quoque est; Quandoquidem Materia ista communis est omnibus Sphæris, & unumquodque subjectum illorum est certæ alicui formæ appropriatum & dicatum, (vel unicuique

subiecto appropriata sit certa aliqua forma); quisnam quæso est, qui ista subiecta appropriavit & præparavit ad recipiendas formas? an aliquis alius, præter Deum, hanc proprietatem illis attribuere potuit?

Hic verò te erudiam de profundo intellectu & summâ apprehensione (h. e. *summo ingenio*) Aristotelis, quàmq; vehementer ipsum vexarit hæc objectio; quâ item ratione conatus fuerit se ex illa extricare per res, in quibus illum Existentiâ isthæc rerum nihil juvat, licet objectionis ipsius non meminerit. Videbis enim in libris ejus, illum conari nobis disponere & ordinare existentiâ Orbium cœlestium eodem modo, quo disposuit existentiâ Sublunarium, ita ut omnia sint per consecutionem & necessitatem naturalem, non autem ex libera voluntate & intentione Intendentis aut appropriatione Appropriatoris, prout ei visum fuit. Verùm nequaquam adhuc perfecit quod quæsit, neque etiam in sempiternum id faciet. Nam conatur causam reddere, cur Cœlum moveatur ab Ortu, & non ab Occasu? cur item quidam Orbes velociorem, alii verò tardiozem motum habeant? quòd videlicet id proveniat ex diversa à suprema Sphæra distantia. Denique, cur septem Planetæ tot habeant Orbes vel Sphæras, & reliquæ Stellæ fixæ omnes unam tantum? Horum, inquam, omnium causas conatur reddere Aristoteles, eaquæ secundum ordinem naturalem necessarium disponere. Verùm, prout dictum, nequaquam rem perfecit. Nam quod ea attinet, quæ dicit de rebus existentibus sub Sphæra Lunæ, ea sequuntur ordinem convenientem huic Existentiæ, (sive rebus existentibus), & ejus causæ claræ sunt: rectèque de illis dici potest, quòd per necessitatem sint ex motu Cœli, & ex ejus facultatibus. Verùm quod ea attinet, quæ commemoravit de Sphæris cœlestibus, illorum causas evidentes non adduxit, neque ejusmodi dispositionem vel ordinem ostendit, de quo dici possit, quòd sit necessarius. Nam videmus quandam Sphæram velociorem motum habentem, esse superiorem aliâ tardiozem motum habente; & vice versâ, aliam, tardiozem motum habentem, superiorem aliâ velociorem motum habente: alias item motus habere æquales, etiamsi una altior sit quàm altera. Et sic alia multa ac gravia adhuc sunt in consideratione hujus rei, an videlicet sit necessaria, ut arbitratur Aristoteles: quibus peculiare caput destinabo. Summa; Cùm videret Aristoteles, quàm infirma sint ea, quæ adduxit, in harum rerum causis ac rationibus

Vide libr. 2. de Cœlo, c. 12. & 5.

exponendis & reddendis, antequàm inciperet, in hunc sensum est præfatus: *Propositum nunc est nobis duas quæstiones indagare, quarum indagatio*

dagatio dubia est & anceps. Decet autem, ut eas peruestigemus, & de illis
 secundum apprehensionem intellectus, sapientia & sententia nostræ, (h.e. pro
 intellectus, ingenii doctrinæque nostræ modulo) aliquid dicamus. Ne-
 que propterea temeritatis vel arrogantia crimen imputandum nobis arbitra-
 mur; sed potius diligentiam & studium nostrum in Philosophia amore & ad-
 miratione dignum esse censemus. Quod si enim illas quæstiones tam arduas &
 excellentes discussimus, & solutionem aliquam convenientem attulerimus,
 æquum erit, ut Auditor de illis letetur, & sibi gratuletur. Hæc est summa
 & sensus verborum Aristotelis, ex quibus vides, ipsum probè sci-
 visse incertitudinem verborum suorum; inprimis cum ejus tempore
 Disciplinæ Mathematicæ tam imperfectæ fuerint, neque tantam
 Motûs cœlestis cognitionem habuerint, sicut nos hodiè habemus;
 ac videtur mihi illum in Metaphysicis propter hanc quoque caus-
 sam Sphæris singulis Intelligentiam certam assignasse, ut unaquæ-
 que Sphæra quiddam habeat, quod ipsi hunc vel illum motum ap-
 propriet. Verùm ostendam tibi, illum nihil hac in parte hic lucrari.
 Quod verò in verbis citatis ait, *Secundum apprehensionem intellectus,*
sapientia & sententia nostræ, ejus verum sensum tibi exponam, quod à
 nullo Interpretum adhuc factum vidi. *Sententia nostræ,* ait, respectu
 Antiquitatis Mundi. *Sapientia nostræ,* inquit, propter illud, de quo
 omnes conveniunt & consentiunt, quod omnes istæ res opus ha-
 beant Causâ & Efficiente aliquo, neque ulla fiat casu vel fortuito.
Intellectus nostri, ait, pro tenuitate intellectus & ingenii nostri ad suf-
 ficientes causas reddendas istarum rerum. Proinde probè vidit, se
 parùm hic præstitisse, prout etiam in rei veritate fecit. Nam quæ
 commemorat de causa Velocitatis Motûs communis & Tarditatis
 Sphære Stellarum fixarum, quæ contrario modo & motu incedit, il-
 la ratio mirabilis est! Quod etiam dicit, necessariò sequi, tantò ve-
 lociorem esse Sphære alicujus motum, quantò remotior est à Sphæ-
 ra octava; id nequaquam sequitur ordinem, quemadmodum decla-
 ravi, & evidentissimum est ex hoc, quod sequeretur, Sphæras omnes,
 quæ moventur ab Oriente in Occidentem infra Sphæram octavam,
 velociùs moveri, quàm illæ, quæ ipsis sunt inferiores, & ita moven-
 tur ab Oriente in Occidentem, & motus illarum, quæ moven-
 tur ab Oriente, esse propinquos in velocitate motui nono. Verùm,
 prout dictum, non tantam habuerunt ejus tempore Astronomiæ co-
 gnitionem, ut nos habemus hodiè.

Nos autem quod attinet, scito, quod, secundum sententiam no-
 stram, nobis, qui credimus Novitatem Mundi, ista sint facilia &
 planif-

planissima. Dicimus enim, quòd sit aliquis, qui unicuique Sphæ-
 ræ motum & velocitatem ejus appropriat prout vult, sed quòd nos
 ignoremus modos Sapientia, quâ singula sic existere fecit. Quòd si
 Aristoteles posset rationem & causam reddere diversitatis motus
 Sphærarum, & probare, quòd illa à diversitate situs illarum inter se
 invicem proveniret, sicut existimat, mirabile sanè hoc esset: & caus-
 sa appropriationis diversorum motuum eadem ferè esset quæ diver-
 sitatis Elementorum, quæ variant secundum rationem situs ad Peri-
 pheriam vel Centrum, (h.e. prout vel peripheria vel centro Mundi sunt
 vicina, vel ab eis remota). Sed hoc manifestè repugnat ordini Sphæra-
 rum, sicut ostendi, & clarissimum est ex existentia appropriationis
 Sphærarum & Stellarum, cujus Homo causam propriam reddere
 non potest aliam, præter intentionem Intendentis. Quòd enim
 Sphæra semper movetur, & Stella semper quiescit, id argumento
 est, Materiam Stellarum non esse eandem, quæ est materia Sphæ-
 rarum: quod ipsum quoque monuit *Abunazar* in *Additionibus suis ad*
librum Aristot. de Auditu, ubi in hunc sensum scribit; *Est differentia in-*
ter Sphæram & inter Stellam: Sphæra enim est pellucida vel crystallina; Ste-
lla verò non sunt crystallina. Causa, est differentia, licet parva, inter duas
materias, & duas illas formas. Hæc sunt ipsius verba. Ego verò dico,
 non parvam, sed maximam esse differentiam; non enim defumo
 probationem ex pelluciditate, sed ex motibus, & extra omne du-
 bium pono, triplicem esse materiam & triplicem formam; Cor-
 porum videlicet, quæ perpetuò quiescunt, ut sunt corpora Stel-
 larum: Corporum eorum, quæ perpetuò moventur, ut sunt cor-
 pora Sphærarum cœlestium: & Corporum illorum, quæ mo-
 ventur & quiescunt, ut sunt Elementa. Miror autem, quidnam
 sit illud, quod conjunxit duas diversas istas materias, sive jam ma-
 gna, ut ego arbitror, sive parva (ut *Abunazar* opinatur) sit inter il-
 las differentia? & quisnam illas præparaverit & disposuerit ad hanc
 unionem? In summa, dicere, quòd & duorum corporum unum cum
 alio jungatur, ita ut non cum eo commisceatur, sed in loco ali-
 quo proprio & certo firmiter ei conjunctum maneat, sine intentione
 Intendentis alicujus, id sanè mirabile admodum esset! Majori au-
 tem admiratione digna res est ratio Stellarum illarum innumerarum,
 quæ sunt in Sphæra octava, quæ omnes sunt globosæ, & earum quæ-
 dam parvæ, quædam magnæ: una hic, alia alibi, cubiti quasi di-
 stantiâ ab illâ remota, ut quidem nobis videtur: hic decem unâ con-
 junctæ & coacervatæ, alibi in spatio magno nulla planè! Quæ nam
 etenim

atenim hic caussa est, quæ huic spatio decem Stellas assignavit, & aliud spatium vacuum omniq; Stellâ destitutum reliquit? Præterea, cum corpus Sphæræ totum sit unum, simplex, & sine omni differentiâ, propter quam caussam hæc illius pars magis conveniens fuit huic Stelle, quæ in ea existit, quàm alia? Hæc omnia, & quæ alia sunt hujus generis, difficilia sunt admodum, quin-imò propè impossibilia, si credantur esse de necessitate à DEO Opt. Max., sicut videtur Aristoteli: quòd si verò credatur, illa esse ex intentione Intendentis, qui ea sic fecerit, nihil quicquam huic sententiæ inerit vel miri, vel absurdi; neque ulterius locus vel occasio erit inquirendi, nisi hoc fortè, ut dicas, quæ nam caussa est Intentionis hujus? Universaliter & in genere hoc sciendum est, omnia ista esse propter rationem nobis ignotam, nec quicquam frustra vel casu fieri. Sic nôsti, in Animalibus, ut cane, asino, &c. nervos & musculos non casu creari, vel fortuito quantitatem suam accipere; neq; per accidens fieri, quòd nervus unus sit crassus, alius subtilis; musculus unus habeat ramos, alius non habeat; unus rectâ descendat, alius obliquè: sed singula esse propter certos usus & notas utilitates, propter quas necessario ita esse debent. Quomodo ergo Intelligens aliquis imaginari sibi potest, quòd dispositiones, mensura, numerus, & motus Sphærarum varii absque ratione vel casu existant? Nullum est dubium, quin necessario singula sint ex intentione Intendentis. Disponere verò ista secundum Necessitatem, non verò secundum Intentionem, res est ab Intellectu nimis remota & aliena. Meo autem judicio non est major probatio pro Intentione, (h.e. quòd omnia ex certa sint Intentione), quàm ex varietate motûs Sphærarum, & Stellarum in Sphæris fixatione vel stabilitate, aut immobilitate. Hinc omnes ferè Prophetas invenies è Cœlis & Stellis demonstrare Existentiam DEI Benedicti. De Abrahamo notum est, quid ipse ex consideratione Stellarum didicerit. Jesajas, monens quomodo hinc probatio extrui oporteat, ita inquit; *Attollite in sublime oculos vestros, & videte, quis creavit ista?* Sic ait Jeremias, *Faciens Cœlos.* Abraham; *DOMINUS DEUS Cœlorum.* Prophetarum Princeps Moses; *Qui equitat Cœlos,* sicut explicuimus. Atque hæc est vera & indubia probatio. Nam quod diversitates attinet eorum, quæ sunt sub Cœlo, licet materia eorum sit una, dicere tamen possumus, quòd virtutes cœlestes & materiæ positio vel situs à Cœlo illas approprient, sicuti nos docuit Aristoteles, (h.e. quòd proprietates illas diversas obtineant à virtutibus cœlestibus, & pro ratione sitûs materiæ prope Cœlum, vel longè ab eodem.) Quod verò dixer-

fitates attinet in Sphæris & Stellis, quis illas appropriare potuit nisi DEUS Opt. Max.? Si quis dicat, Intelligentias separatas hoc posse; nihil tamen obtinebit & lucrabitur. Intelligentiæ enim non sunt corpora, ut certum aliquem situm vel spatium à Sphæra habere possint: quomodo proinde moveri potest Sphæra aliqua motu suo appetitivo versus Intelligentiam suam abstractam in Orientem, & mox in Occidentem? an videtur Intelligentia hæc separata in Oriente, aut postea in Occidente? & quòd videtur una festinanter, altera verò tardo & lento gressu incedere, non sequi potest id secundum proportionem distantiae unius ab altera. Quare necessario dicendum est, quòd natura & substantia, adeoque appetitus Sphærae exigat, ut in hoc latus & tali velocitate moveatur, prout Aristoteles inquit, & rem hanc explicat.

Sic igitur reversi sumus ad id, in quo principio occupati fuimus. Dicimus ergo, quandoquidem materia omnium est una, unde factum est, quòd una Sphæra habeat naturam diversam à natura alterius? &, unde una habet ejusmodi appetitum, quem talis motus species sequitur, alia alium appetitum, quem alius quoque motus sequitur? Sanè hoc nequaquam esse potest sine Appropriatore. Hæc itaque consideratio ducit nos ad investigationem duarum quæstionum. *Prima est*: Utrùm sequatur ex diversitate & differentiâ hac Entium, vel rerum existentium, quòd sint ex intentione Creatoris, non verò ex necessitate, aut an non sequatur? *Alterà est*: An, si omnia sint ex intentione Intendentis singula appropriantis, sequatur illa esse nova post privationem, (h.e. *ex nihilo certo tempore creata*), an verò non sequatur hoc, sed quòd nihilominus Appropriator ejus ita fuerit perpetuus? Nam hoc etiam jam dixerunt quidam ex illis, qui credunt Æternitatem Mundi. Quocirca incipiam nunc duas istas quæstiones, quantum quidem necessitas postulare mihi videbitur, in sequentibus capitibus explicare.

CAP. XX.

In quo adducitur sententia Aristotelis, qui statuit, Res istas naturales non esse per accidens.

Nullas res naturales esse per accidens. **A**RISTOTELES statuit, Nullas res naturales casu & per accidens contigisse vel factas esse. Demonstratio ejus est hæc. Res accidentales non sunt Perpetuæ, aut Frequentes. Omnia autem ista.

ista Entia sunt vel Perpetua, vel Frequentia. Cæli enim utique sunt Perpetui, ut qui neque in-substantia, neque in locis suis mutantur. Res naturales sub sphaera Lunæ partim sunt Perpetuæ, partim Frequentes. Perpetuæ, ut calor Ignis, motus Lapidis deorsum. Frequentes, ut Formæ singularium cujuslibet speciei, & Operationes eorū. Et hæc omnia sunt manifesta. Quod si ergo Partes ejus (Mundi) non sunt per accidens, neque Totum per accidens esse potest. Atq; hæc est demonstratio, hicque sensus verborum Aristotelis, respondentis quibusdam antiquis Philosophis, qui existimabant, Mundum hunc per accidens à se-ipso & sine causa ortum esse. Nam dicit: *Alii statuunt, causam Cæli & Mundi esse ab ipsomet Cælo & Mundo. Ajunt enim, à se-ipso esse Motum circularem, & Motum, qui separavit ac constituit universa secundum hunc ordinem, in quo nunc existunt. Verum hoc mirabile admodum est! Nam dicunt illi-ipsi, Animalia & Plantas non generari vel oriri per accidens, sed suas habere causas, ut Naturam, vel Intellectum aut aliud quid simile, (non enim quilibet nascitur ex quolibet semine vel coitu, sed ex uno semine nascitur oliva, ex uno concubitu homo, ex alio aliud): & tamen de Cælis, & reliquis corporibus, intra divina ista corpora contentis, dicunt, quod sint à se-ipsis, neg, sicut Animalia & Plantæ, causam aliquam habeant. Hæc est summa verborum ejus. Hanc autem sententiam longâ oratione postea incipit refutare, & falsitatem ejus ostendere.*

Statuerunt quidam, Mundum esse à se-ipso.

Itaque sic patet, quod Aristoteles crediderit, & demonstratione ostenderit, ista Entia nequaquam casu & per accidens existere. Hoc verò inde refutat, eò quod per se sint, h. e. quod causam habeant necessariò requirentem & exigentem, ut sint, & quod propter illam causam eo in statu, in quo nunc sunt, existant. Istud enim est, quod demonstrare voluit, & quod etiam credit Aristoteles. Verum, quod idèd, quia non sunt ex se-ipsis, sint ex intentione Intendentis & voluntate Volentis, id nequaquam credidisse puto Aristotelem; quia meo judicio, tam non consistere possunt hæc duo simul, quod Ens aliquod per necessitatem Naturæ existat, & quod sit innovatum ex intentione Intendentis & voluntate Volentis, quàm non possunt simul consistere duo contraria. Necessitas enim hæc quam Aristoteles credit, ita se habet, quod nullum Ens inartificiale (h. e. naturale) esse queat sine causa necessariò efficiente illud in eo, quo est statu, & quod hæc causa habeat secundam, secunda tertiam, & ita consequenter usque ad causam primam, ex qua necessariò reliquæ omnes sequuntur; quia hæc series non potest procedere in infinitum. Non tamen credit, quod Necessitas existentiae Mundi hujus à Creatore,

Quomodo Aristoteles crediderit necessitatem existentiae Mundi.

h. e. à prima caussa, ita sequatur, sicut Umbra sequitur Corpus, Calor Ignem, aut Lux Solem, quemadmodum de eo dicunt, qui verba ejus non intelligunt. Verùm credit, illam ita sequi ex prima caussa, sicut Intelligibile sequitur ex Intellectu; quia Intellectus efficiens est Intelligibilis, quatenus est Intelligibile primaque ejus caussa: immò, secundum ipsum, Intellectus est in supremo gradu & summâ perfectione inter Res existentes; ita ut dixerit, Deum velle, id quod necessariò ab ipso sequitur, de eo lætari, ex illoque voluptatem vel utilitatem aliquam capere, neq; contrarium vel aliud quid velle posse. Itaq; non dixit de eo, quòd sit ex Intentione, neque Intentio hic locum habet. Nam Homo vult, ut habeat Oculos & Manus, de eo gaudet, lætatur & voluptatem ac utilitatem capit, neq; possibile est, ut velit contrarium; nec tamen quisquam habet Oculos & Manus per Intentionem & Appropriationem suam ad talem formam vel tales actiones. Nam Intentio & Appropriatio non conveniunt, nisi rei, quæ quidè non existit, sed tamen ita esse vel non esse potest, prout intenditur vel appropriatur. Nescio autem, num isti posteriores verba Aristotelis ita intellexerint, ac si res istæ naturales duas causas haberent, Necessitatem sc. ac Intentionem & Appropriationem; an verò hîc ipsi contradixerint, & Intentionem ac Appropriationem solum elegerint, existimantes, illam nihil Antiquitati Mundi derogare. His ergo sic explicatis, accedam nunc ad sententiam istorum posteriorum examinandam.

CAP. XXI.

In quo exponitur & refutatur sententia eorum, qui dicunt, Mundum esse Antiquum, & tamen à DEO creatum.

De illorum sententia, qui existimant, Mundum esse æternū, & tamen à Deo creatum.

SCITO, quòd sint quidam ex posterioribus Philosophis, Antiquitatem Mundi defendentibus, qui ajunt; Deum fecisse Mundum, Existentiam ejus liberè elegisse, & intendisse ac appropriasse eum in hoc statu, in quo est: sed tamen falsum esse, hoc in certo aliquo tempore ab ipso factum, verùm semper ita fuisse & futurum esse. Dicunt præterea; quòd nos non possimus intelligere, quomodo aliquid possit quidpiam efficere, & tempore opus suum non præcedere; illud inde venire, quòd id sequatur & necessarium sit in omnibus iis, quæ nos facimus; eò quòd omnis ejusmodi Efficiens habet

Priva-

Privationem quandam, & est primò Efficiens in potentia, postea verò, cum operationem exercet, in actum demùm exit. Quod verò DEUM Opt. Max. attinet, quia in illo nulla sit privatio, nihil etiam ei insit potentiâ; ideò Ipsum non præcedere opus suum, neq; unquam non fuisse Efficientem. Et quemadmodum differentia magna est inter Substantiam ejus & Substantiam nostram; ita magnam esse quoque differentiam inter Comparationem ipsius cum opere suo, & Comparationem nostri cum opere nostro. Atque hoc idem dicunt de Appropriatione & Voluntate; quòd videlicet nihil intersit in hoc negotio, sive dicas, Efficiens, Volens; sive, Approprians, Intendens; falsumque sit, Voluntatem vel Operationem ejus mutari, sicut exposuimus.

Ita proinde vides, Lector, illos vocem NECESSITATIS mutasse, sed rem ipsam retinuisse; idque forsitan propter elegantiam sermonis, vel ad vitandum absurdum & inconueniens aliquod. Nam idem est, dicere, Existentiam hujus Mundi necessariò sequi causam suam, & Esse perpetuum propter perpetuitatem causæ, (quæ est DEUS Opt. Max.) sicut dicit Aristoteles; & dicere, Mundum esse ex Effectione, Intentione, Voluntate, Electione & Appropriatione DEI, & Nunquam non ita fuisse, neque unquam non ita futurum esse, (h. e. *neq; unquam tamen DEUM non Efficientem ejus fuisse, vel futurum esse*): quemadmodum ortus Solis causa Efficiens est Diei, licet neutrum illorum alterum tempore præcedat.

Verùm nequaquam ita se habet Intentio Dei, de qua nos loquimur; sed illa ita est intelligenda, quòd Mundus nequaquam sequatur vel dependeat à DEO Opt. Max. necessitate vel consequentiâ causati ad causam suam, quòd ab ea non potest separari, neque mutari, nisi causa ipsa mutetur.

Quòd si autem ita rem intellexeris, animadvertes, falsum esse, quòd Mundus sequatur vel dependeat ab existentia Dei, sicut effectum à sua causa, & quòd sit ex ejus actione vel appropriatione.

Sic ergo quæstio vel status controversiæ hujus tibi est explanatus, unde occasio nobis datur ad inquirendum de varietate & diversitate, quæ in Cælis reperitur, de qua demonstratum est, quòd sine causa esse nequeat; An videlicet illa causa sit causa istius diversitatis, & ab existentia ejus necessariò dependeat & sequatur, (sicut credit Aristoteles); an verò causa illa efficiat diversitatem illam, eamque appropriet eo modo, quo nos credimus, qui sequimur Mosen Doctorem nostrum p. m. De hoc aurem dicturus sum,

*Explicatio sen-
tentia Aristote-
lis de Necessita-
te.*

posteaquàm tibi declaravero sensum Necessitatis ejus, quam Aristoteles sibi imaginatur, ut rectè illam intelligas: postea autem incipiam explicare rationibus speculativis, Philosophicis, claris, & minimè sophisticis, quantum nostra sententia de Novitate Mundi alteri sit præferenda. Dicit ergo Aristoteles, quòd Intelligentia prima necessariò sit à DEO; Intelligentia secunda necessariò à prima; tertia à secunda. Sic sentit, Orbes vel Sphæras necessariò esse ab Intelligentiis. Proinde evidens est, illum non statuere de ordine illo noto, quem ex pluribus ejus locis nôsti, & de quo præcipua jam attigimus, quòd primò aliquid factum sit, & postea ex eo aliud innovatum fuerit, (nam non credit cujusquam rei innovationem). Sed hæc est ejus sententia, quòd sint per Necessitatem causæ: h. e. Intelligentiam primam, causam esse existentia Intelligentia secunda; secundam, causam tertia, usque ad finem ipsarum. Sic juxta ipsum eadem est ratio Sphærarum & Materia primæ, neque ulla istarum rerum omnium tempore aliam præcelsit, vel sine illa extitit. Exemplum hujus rei est, si quis dicat: è quatuor qualitatibus primis necessariò sequuntur Lævitas & contrarium ejus (*Asperitas*); Durities, Mollities; Densitas & contrarium ejus (*Raritas*), quæ, & aliæ similes, citra dubium innovantur & oriuntur ex Caliditate, Frigiditate, Humiditate & Siccitate, etsi nullum Corpus inveniatur, quatuor istas qualitates primas habens, quòd nudum sit ab istis qualitatibus secundis. Nam hîc Innovatio non habet locum, sed causam. Secundùm hoc ergo exemplum dicit Aristoteles de Mundo hoc in genere, quòd unum sequatur ex alio, donec pervenitur ad Causam primam, ut ipse loquitur, vel ad Intelligentiam primam, aut quòdcunque aliud nomen usurpare mavis; omnes etenim & nos ad unum aliquod principium respicimus: sed ipse statuit, ex eo provenire reliqua omnia per Necessitatem; nos verò dicimus, omnia ista Entia ab illo principio esse facta per talem Intentionem & Voluntatem, per quam istud Ens (h. e. iste Mundus) quòd antea non erat, existens factum est. Sed nunc incipiam explicare rationes meas, & præponderationem sententia nostræ de Novitate Mundi, in capitibus sequentibus.

In quo disputat contra Aristotelem, & ejus asseclas, qui asserunt, Omnes res existentes esse ex Necessitate, &c.

HYPOTHESIS seu Propositio prima, in qua Aristoteles & *Hypotheses Aristotelis & aliorum, quibus probant, Omnes res esse ex Necessitate.* omnes Philosophi conveniunt, est hæc; Ex re simplici non posse sequi nisi aliud simplex & unum: si verò res sit composita, tot alias ex ipsa provenire posse, quot sunt illarum simplicium, ex quibus est composita. E. G. Ex Igne, in quo est compositio duarum qualitatatum, Caliditatis videlicet & Siccitatis, duo quoque proveniunt; quòd nempe Calore suo calefacit, & Siccitate suâ exsiccat. Sic è re, quæ composita est ex materia & forma, proveniunt res tum ex parte materiæ, tum ex parte formæ ejus. Sic è re, quæ è pluribus est composita, sequuntur plura. Et secundùm hanc Propositionem dicit Aristoteles, quòd nihil à Deo primò sequatur & proveniat, nisi Intelligentia una, simplex. 1.

Propositio secunda est: Non quidlibet sequitur ex quolibet, sed necesse est, ut semper aliqua sit proportio inter Causam & Causatum. Sic non ex quolibet accidenti sequitur accidens quodlibet, ut E. G. ex qualitate quantitas, vel contrà, ex quantitate qualitas. Ita non sequitur ex materia forma, vel ex forma materia aliqua. 2.

Propositio tertia: Omne agens, quod agit ex Intentione & Voluntate, non Naturâ, multas & diversas actiones facit. 3.

Propositio quarta: Omne compositum ex substantiis diversis vicinis, (h. e. unitis, conjunctis & juxta se tantùm quasi collocatis) magis decentem & digniorem compositionem habet quàm illud, quod compositum est ex diversis substantiis per mixtionem. E. G. Ossa, Caro, Nervi vel Musculi magis simplices sunt quàm Manus & Pes, quæ composita sunt ex ossibus, carne, nervis & musculis. Atq; hoc clarius est, quàm ut ampliori expositione egeat. 4.

His ita præmissis, concedo, quòd extra omne dubium sit id, quod ait Aristoteles, Intelligentiam primam esse causam secundæ, secundam tertriæ, & sic consequenter, si mille illarum essent gradus, & primam esse simplicem: sed quero, unde proveniat illa Compositio, quæ juxta mêtrem Aristotelis existit in istis Entibus per necessitatem vel consequentiam? Confitemur & largimur ipsi etiam reliqua omnia, quæ dicit, quòd videlicet in Intelligentiis tantò plurium rerum compositio *Refutatio principiorum Aristotelis pro Necessitate Entiù, ex Absurdis, quæ inde sequuntur.* positio

positio oriatur, quantò longiùs à prima elongantur; quia nempe intelligibilia illarum multiplicantur. Sed cum ista sententiæ & opinionis hujus confessione quæro, quomodo Intelligentiæ sint causæ, è qua sequuntur Sphæræ? & quænam sit proportio inter materiam & inter abstractum, quod non habet materiam? Prætereà, demus ipsi & hoc, quòd uniuscujusque Sphæræ causæ sit Intelligentia aliqua juxta formam commemoratam, quòd nempe in Intelligentia illa sit compositio, cum intelligat se-ipsam, tum alia, & ita composita quasi sit è duabus rebus, è quarum prima sequitur Intelligentia proximè illam sequens, & ex altera Orbis sive Sphæra. Sed hic quæro, quomodo ex altera ista re simplici, è qua Orbis cœlestis sequi vel provenire dicitur, Orbis sequi possit, cum Orbis sit compositus ex duabus materiis & duabus formis; ex materia videlicet ac forma sua, & ex materia & forma Stellæ, Orbi illi inhærentis? Quòd si hoc sit ex necessitate, tum sine omni exceptione compositum hoc oportet habere causam compositam, ex cujus parte sive membro uno sequatur corpus Sphæræ, & ex parte altera corpus Stellæ; siquidem una sit omnium Stellarum materia. Videtur autem, quòd alia sit substantia Stellæ lucidæ, & alia Stellarum obscurarum, nullum lumen habentium: ac nôsti, omne Corpus compositum esse ex Materia & Forma sua. Sic itaque demonstratum tibi est, istas rationes omnes nihil concludere pro Necessitate illa, quam vult adstruere. Insuper verò Varietas quoque Motuum, quibus Sphæræ moventur, non est secundum proportionem dispositionis ipsarum, ita ut ex hac concludi possit Necessitas, sicuti ostensum est. Præter hæc, consideratio Conditionis & Naturæ Sphærarum refellit ea, quæ ponit Aristoteles de existentia rerum naturalium. Quòd si enim materia Sphærarum omnium est una, quare non potest forma Sphæræ unius transferri in materiam alterius, (sicut accidit sub sphæra Lunæ), cum materia sit ad illam apta ac idonea? quare item hæc forma in hac materia manet perpetuò, cum materia omnium sit communis? Quòd si quis dicat, (*de verbo ad verbum ita*; ò DEUS, an non dicit, vel dicere potest aliquis?) unamquamque Sphæram propriam ac peculiarem habere materiam. Respondeo; Si ita sit, tum forma motus non docebit de materia, atque ita destruentur omnia rerum naturalium principia. Ad-hæc; Si materia Stellarum omnium est una, quænam in re differunt inter se singularia illarum, in formis ne, an in accidentibus? Quodcunque dicatur è duobus istis modis, sequetur, quòd formæ & accidentia illarum transferri possint, &

sibi invicem succedant; dùm sc. materia manet, & idonea relinquitur ad quamvis formam & quodvis accidens recipiendum. Præterea, si res ita habet, prout dicimus, quòd materia Sphærarum aut materia Stellarum nihil habeant commune inter se invicem, sed de utrisq; dicatur per æquivocationem nominis, &, quòd unumquodque corpus Sphærarum habeat existentiam quandam sibi propriam, neque cum alia communem, (h.e. per quam ab alia distinguatur), quaeritur; quàmnam ergo in re sit communicatio. (h.e. quàmnam in re inter se communicent); in motu ne Orbium circulari, an in subsistentia & immobilitate Stellarum?

Quòd si verò credamus, hæc omnia esse ex intentione Intendentis & Appropriantis opus suum secundum impervestigabilem suam Sapientiam, in nullam quaestionum commemoratarum incidemus. Is autem, qui dicit, Omnia hæc esse ex Necessitate, non ex voluntate Volentis, illas evitare nequit; quia sententia illa non sequitur ordinem rerum existentium, neq; causa vel ratio sufficiens illius reddi potest, præterquam quòd tot & tanta absurda illam consequantur: qualia e.g. sunt, quòd DEUS Opt. Max., cujus summam & secundum omnes gradus absolutam in omnibus Entibus perfectionem omnes fatentur, nihil in eis innovare possit, ita ut, si vel alam muscæ prolongare, vel vermis alicujus pedem decurtare vellet, id non posset. Veruntamen Aristoteles ait, DEUM hoc non velle, neque cupere, & falsum esse, Ipsum aliud (h.e. ut aliter sint) velle posse, neque hoc perfectioni Iplius aliquid addere, (et si mutare posset opus suum & aliter velle), sed fortè secundum certam aliquam considerationem Imperfectionem appellari posse.

Cæterum, licet probè sciam, multos ex illis, qui amicis suis libenter opitulantur, ita hoc mihi imputaturos & interpretaturos, ac si verba illorum non satis intelligerem, vel studiò ab illis recederem; istud tamen nequaquam me impediet, quòd minùs ea producam, quæ apprehendi & pro ingenii mei modulo intelligo.

Dico ergo summatim: Quicquid Aristoteles dixit vel scripsit de istis Entibus, quæ sunt sub Sphæra Lunæ, usque ad centrum Terræ, verissimum est; neque discedet ab eo, nisi fortè is, qui rem non intelligit, aut qui jam alias sententias imbibit, quas propugnare vult & defendere, quæque illum eò usque trahunt, ut illas etiam res negare ausit, quæ oculis ipsis apparent. Quod verò attinet ea, quæ scripsit de iis, quæ sunt inde à Sphæra Lunæ sursum-versus, illa sunt probabilia aliquo modo & verosimilia, exceptis quibusdam; præ-

Qua Aristoteles scripsit de Entibus sub Sphæra Luna, verà sūt.

*Quæ autē scri-
psit de iis, quæ
sunt supra spha-
ram Luna, non
sunt talia.*

cipuè verò illis, quæ scripsit de ordine Intelligentiarum, & quibus-
dam sententiis Divinis (vel *DEUM spectantibus*), quas ipse credit; in
quibus gravissimæ sunt absurditates, corruptionesq; manifestæ &
evidentes, quarumq; nullam omninò demonstrationē afferre potest.

Non est autem quòd hîc curiosè quæras, Cur ita diligenter con-
geram dubia, quæ circa sententiam ipsius occurrunt? neq; ut dicas,
An dubiis istis sententia una refellatur, & contraria stabiliatur?
Nam in rei veritate nequaquam ita est. Verùm agimus & procedi-
mus cum hoc Philosopho, sicut nobis discipuli illius præscripse-
runt. Alexander enim scripsit; *Si de re vel questione aliquâ nulla adferri
possit demonstratio, duas ejus extremitates contrarias esse sumendas*, (h.e.
utramque quæstionis partem, Affirmativam sc. & Negativam, esse
expendendam), ac videndum, quales nam circa utramque oriuntur dubi-
tationes, & tùm illam, quæ pauciores habet, pro veriore esse habendam & am-
plectendam. Ita dicit Alexander habere se negotium in illis, quæ Ari-
stoteles scripsit de rebus divinis ac spiritualibus, quarum non potest
haberi demonstratio. Omnes enim, qui fuerunt post Aristotelem,
dixerunt, ea, quæ Aristoteles de illis scripsit, pauciores habere du-
bitationes, quàm alia quævis, quæ de ipsis dici possent. Et sic feci-
mus nos quoque. Quia enim vidimus, quòd ista quæstio, *An Cæli
sint generati, an verò sint æterni?* in neutram partem demonstrativè
probari possit, dubitationes exposuimus, quæ utramque senten-
tiam comitantur & consequuntur, ac ostendimus, quòd sententia
de Antiquitate & Æternitate Mundi longè magis sit dubia, incerta,
& perniciosa fidei de DEO, quàm verò sententia de Novitate Mun-
di, præterquàm quòd hæc est sententia Abrahami Patris, & Mosis
Prophetæ nostri. Quia verò mentionem feci hîc considerationis
quæstionis vel sententiæ alicujus per illius dubia, necessarium esse
video, ut ejus rationem paucis tibi exponam.

C A P. XXIII.

*Quomodo dijudicanda sint dubia, quæ circa ali-
quam sententiam occurrunt? Quid item requi-
ratur ad judicandum in quæstione probabili,
quæ nam sententia sit preferenda?*

*Absurda sentē-
tia alicujus non
numero, sed pon-
dere sunt diju-
dicanda.*

PR O P O R T I O inter dubia, quæ sequuntur unam sententiam,
& inter dubia, quæ sequuntur sententiam contrariam, præpon-
deratio

deratio item vel decisio, quæ nam sententia minùs sit dubia, non est æstimanda ex multitudine dubiorum, sed ex magnitudine absurditatis illorum. Fieri enim potest, ut unum dubium majus sit, quàm mille alia.

Deinde, veritas proportionis hujus nemini rectè patere potest, nisi qui æquâ lance utramque sententiam expendit. Qui verò alteram illarum vel ex consuetudine & educatione, vel propter utilitatem aliquam eligit & amplectitur, is excœcatur, ut rectum videre nequeat. Nam rei alicui per demonstrationem probatæ nullus, licet affectibus deditissimus sit, contradicere potest: in istiusmodi verò rebus multa in contrariam partem afferri possunt.

Quòd si autem volueris affectus omnes exuere, consuetudinem abjicere, & rationi ac speculationi solùm inniti, non erit tibi difficile, præponderare id, quod præponderandum est, (h.e. *judicare & pronuntiare, quæ nam sententia alteri sit præferenda*): observatis tamen quibusdam conditionibus.

Primò enim novisse te oportet mensuram bonitatis Intellectûs tui, & perfectionem Naturæ tuæ. Hanc autem experiri & cognoscere poteris, si te aptum & capacem deprehenderis in reliquis disciplinis Mathematicis & in Logicis, (vel, si deprehendis, te proficere in illis disciplinis & eas posse apprehendere).

Secundò requiritur, ut peritus sis artium Physicarum; quò verè & solidè possis dubia intelligere, ac de illis judicare.

Tertiò, mores quoque tuos compertos habere te oportet. Quòd si enim quis sit deditus suis affectibus vel utilitatibus, (sive id habeat à natura, sive ex acquisito pravo habitu), aut promptus ad iram, ut illam non moderari possit; is semper errabit & impinget, tales sententias quærendo, quæ ipsum confirmant & juvant in eo, ad quod inclinat.

Hæc autem ita monere te volui, ne fortè decipiaris, si quis te in sinistram opinionem velit trahere dubio aliquo, contra Novitatem Mundi moto, & statim seducaris. Est enim in hac sententia magna fundamentorum Legis comprehensa destructio, sequunturque eam absurda multa de DEO Opt. Max. Quocirca cohibe diligenter intellectum tuum, & accipe (*doctrinam*) à Prophetis, qui sunt Columna generis humani in recta Fide & in Unitate, neque recede à sententia de Novitate Mundi, nisi propter demonstrationem. Hæc autem in tota rerum natura non existit.

Cæterùm ne vilipendas, Lector, quòd verba ista narrativa

Vide sup. quoque
in fine cap. 15.

* Vide part. 1.
cap. 63.

(h. e. testimonia Prophetarum, quæ non demonstrativè de rebus agunt, sed tantum per modum narrationis & historicè, sine probationibus) fundamenti loco ponam vel habeam in quæstione hac de Novitate Mundi. Ipse enim Philosophorum Princeps Aristoteles in libris suis similia adduxit, quibus sententiam suam de Antiquitate Mundi superstruit. Verissimè de his dictum est: *Ne esto Lex nostra perfecta, sicut sermo ipsorum otiosus & inanis.* Cùm ergo ipse sententiam suam funder in legibus vel opinionibus * *Zabæorum*; cur nobis non liceret fundare sententiam nostram in autoritate dictorum Mosis & Abrahami, vel eorum, quæ ex dictis ipsorum sequuntur? Verùm, quia promisi tibi, me in peculiari capite expositurum dubia, quæ sequuntur ex sententia illorum, qui existimant, Sapientiam Hominis scire & assequi posse ordinem motuum, quibus Orbes cælestes moventur, quòdque (*illi motus*) sint res naturales, sequentes necessariò ordinem & proportionem, (h. e. quòd tantò celerius moveantur, quantò primo mobili sunt propiores; & tantò tardius, quantò sunt ab eo remotiores), ideò ad illud præstandum in capite sequenti accedo.

C A P. XXIV.

*An Epicycli & Eccentra sint? & An ex illis
diversitas illa motuum in Sphæris cæ-
lestibus dependeat?*

EX rebus illis Astronomicis, quæ partim ex me, partim ex libro *Almagesti* didicisti, ne longà circuitione utar, nôsti, totum negotium motûs Sphærarum & cursûs Stellarum, secundùm quod apparet nobis, duobus niti fundamentis; Orbe videlicet epicyclo, vel Orbe eccentrico, vel utroque simul.

Orbem epicyclû
& Orbem eccen-
tricum sine ra-
tione excogitatos
esse.

Ostendam ergo, duo hæc principia & fundamenta nullam habere rationem, immò repugnare omnibus iis, quæ in Physica traduntur.

Primum itaque est, quòd constituitur Orbis epicyclus, qui circumit in Orbe alio, cujusque motus & circumitio non est circa centrum illius Orbis ferentis ipsum, quemadmodum hoc præsupponitur in Luna & reliquis quinque Planetis, (*Sole sc. excepto*). Ex hoc enim necessariò sequitur revolutio, quòd nempe Orbis epicyclus revolvatur, & loca sua mutet. Hoc autem falsum est, à quo fugit (*Aristoteles sc.*), quòd nimirum sit ibi aliquid, quòd locum suum mutat.

Idèò

Ideò ait *Abubachar ben Alzayg* in iis, quæ de Astronomia scripsit; Falsam esse existentiam Orbis epicycli: & recenset quoque falsitates multas, quæ ex illa sequuntur, (h. e. ex existentia Orbis epicycli), quarum aliquas tibi explicabo. Una est, quòd illius motus circularis non potest esse circa centrum Mundi. Fundamentum autem universale hujus Mundi est, quòd Motus sint tres, Motus à medio, Motus ad medium, & Motus circa medium. Quòd si verò sit ibi Orbis epicyclus, ejus motus neque erit à medio, neq; ad ipsum, neq; circa ipsum. Præterea, fundamentum Aristotelis in scientia Naturali est; Morum circularem non posse fieri nisi circa rem firmam & stabilem, ac proinde hinc sequi, Terram esse firmam & immobilem. Quòd si verò Orbis epicyclus existat, tum illius motus circularis non erit circa rem firmam & stabilem. Audivi autem, sed non à discipulis ejus, dictum *Abubachar* construxisse dispositionem quandam, in qua nullus est Epicyclus, sed solum Orbis eccentrici. Licet autem hoc ostendisset, tamen non multum eo lucratus esset; quia Eccentricitas quoque declinat à fundamento Aristotelis. Nam in Eccentricitate etiam invenimus motum circularem sphericum, non circa medium, sed circa punctum imaginarium extra centrum Mundi, & circa rem instabilem.

Quòd si quis Astronomiæ imperitus existimet, Eccentricitatum (cum punctum earum primo intuitu videatur esse in medio sphaeræ Lunæ) motum esse circa medium; nos ei concedemus, quòd sit circa punctum in Igne vel Aëre, sed non circa rem firmam: & explicabimus ei, quòd mensuræ Eccentricorum jam expositæ sint à *Prolemaeo* in *Almagesto*, sicut ab illo ibi sunt positæ, (ac propterea non multum sit disputandum de puncto ipsorum, circa quod moventur). Posteriores etiam ac recentiores per demonstrationem veram ac indubiam ostenderunt mensuram Eccentricorum singulorum in medio diametri Terræ, quemadmodum ostenderunt quoque longitudes & quantitates. Sic ostensum est, quòd punctum Eccentricum, circa quod movetur Sol, necessariò egrediatur extra concavitatem sphaeræ Lunæ, & sit infra gibbositatem sphaeræ Mercurii. Ita punctum Eccentricum, circa quod movetur Mars, egreditur extra concavitatem sphaeræ Mercurii, & est infra gibbositatem sphaeræ Veneris. Sic centrum eccentricum Jovis in eadem hac est longitudo, h. e. inter sphaeram Mercurii & Veneris. Centrum autem eccentricum Saturni venit inter sphaeras Martis & Jovis. Vide, quàm multa in his contineantur absurda & remota à contemplatione Naturali, quæ omnia liquidò

parebūt tibi, si intellexeris Longitudines & Mensuras vel quantitates singularum Sphærarū & Planetarū. Quantitates verò sumendæ sunt in medio diametri Terræ, ut omnia sint ex proportione una, nō verò ex proportione Eccentri ad suam Sphæram. Magis absurdū & dubiū est hoc; quòd possibile sit, si duæ Sphære sint, & una intra alteram contenta, eiq; ex omni parte cohærens, ac duo habeat Centra, ut moveatur parva in medio magnæ, nec tamē moveatur magna; & impossibile, ut moveatur magna super ullum diametrum, quin simul moveatur parva, nisi motus sit super diametro transeunte inter duo Centra. Præterea, secundum hanc propositionem demonstrativam, & secundum id, quod per demonstrationem probatum est, quòd non detur Vacuum; secundum item hypotheses de Centris, sequitur, cum movetur superior, moveri quoq; in illius motu inferiorem, quæ sub illa est, & circa centrum ejus, cum tamen nequam ita res inveniatur. Verum reperimus, ambientem & ambitam (vel, continentem & contentam, sc. Sphæram) non moveri unam motu alterius, neque super ejus centro, neq; denique super polis illius, sed unamquamque motum habere sibi proprium. Propterea cogit hoc credere, esse corpora alia Sphærica inter singulas duas Sphæras. Quantum autem quæso dubii huic inest, si res ita haberet? & ubi collocabuntur Centra illorum corporum inter Sphæras existentium? Habebunt etiam illæ Sphære motus suos proprios. Egit hac de re *Tebit* in libro suo, ac demonstravit id, quod nos diximus; si videlicet res ita se habeat, necessariò credendum esse, alia corpora inter singulas duas Sphæras existere. De his autem omnibus nihil tibi declaravi, cum sub mea esses institutione, ne te in iis, quæ tū scire & intelligere te volebam, confunderem. Quod verò attinet inclinationem, cujus mentio fit in latitudine Veneris & Mercurii, illam coram tibi declaravi, & ostendi, difficillimum vel impossibile esse, mente comprehendere vel imaginari sibi, quomodo tale quid in corporibus esse queat. Quod ipsum, ut vidisti, *Ptolemaus* falsus est, quando in hunc sensum scripsit: *Nemo autem istas, & similes suppositiones, difficiles esse arbitretur, cum ista, quæ nos adduximus, considerat, sicut ea, quæ sunt industria, sagacitate & subtilitate artis; tū enim difficilia videbuntur. Verum non decet corporibus divinis humana conferre, nec rationes rerum ita magnarum à dissimillimis exemplis petere, &c.* Hæc est substantia verborū ejus. Jam etiam direxi te ad loca, è quibus petere potes verificationem omnium eorum, quæ ad intelligentiam punctorum istorum Eccentricorum in Sphæris pertinent; nisi concidant, vel jam conciderint:

*in Almagesto
lib. 13. cap. 2.*

de nullo enim audivi, qui ad ea cor suum apponeret. Facile autem liquebit illud, si mensuram diametri uniuscujusque Sphæræ, & quanta sit distantia inter duo Centra, in medio diametro Terræ cognoveris, sicut hac de re demonstrationem fecit *Alchabizius in Epistola sua Elongationum*: illas enim Elongationes si intellexeris, patebit tibi veritas ejus, quod ego te docui. Has dubitationes itaq; benè considera, & an vera sint ea, quæ Aristoteles scripsit in *Phyfica*? Nam secundum sententiam ejus, neq; est Epicyclus, neq; Eccentricitas; sed omnia volvuntur circa centrum Terræ. Ita autem quæritur, quomodo Planetæ tam diversos motus habere possint? aut, an alius sit modus, secundum quem conveniat, ut sit motus circularis, æqualis, perfectus, & ramen appareat id, quod nobis apparet (*in motu Sphærarum sc., h. e. ut tamen tanta inequalitas appareat*) præter alterutrum dictorum modorum, vel utrumq; simul? in primis, cum in iis, quæ Ptolemæus scripsit de orbe epicyclo Lunæ, & ejus versus punctum eccentricum Mundi & suam inclinatione, inveniatur id, quod juxta positionem illarum hypotheseum computatur, nec vel unus gradus in eo deficiat, quemadmodum hujus rei veritatis testes sunt Eclipses, quæ secundum istas hypotheseas supputantur, & accurata minorum, temporis, & quantitatis obtenebrationis illarum cognitio & observatio. Prætereà, quomodo cogitari potest, retrogredi posse Planetam cum reliquis suis motibus, sine Epicyclo? Quomodo verò etiam imaginari quis sibi potest, esse Sphæram vel motum non circa Centrum constans & fixum? Hæc vera & mera est confusio, de qua coràm & ore-tenus tibi explicui, quòd talia non curet Astronomus. Scopus enim ejus non est, indicare nobis formam existentiae Sphærarum sicut est; sed ut ejusmodi dispositionem faciat, per quam motus sint circulares, æquales, & convenientes cum eo, quod oculis nostris apprehendimus, sive deinde in rei veritate ita sit, sive non sit. Cæterum nôsti, quòd *Abubachar Filius Alzaig* de Aristotele dubitavit; An sciverit eccentricum Solis, & de eo tacuerit, ac occupatus fuerit in eo, quod sequitur ex Declinatione, cum opus Eccentri non possit separari ab opere Declinationis; an verò non apprehenderit illud? Verissimum est, quòd non apprehenderit illud, neq; quicquam de eo audiverit. Disciplinæ enim Mathematicæ non fuerunt perfectæ illius tempore; & si de eo audivisset, sine dubio maximo studio id refutasset: aut si illud approbasset, confusus fuisset in omnibus iis, quæ in hoc genere scripsit. Hic vero id repeto, quod supra dixi; *in fine cap. 22.*
Omnia illa, quæ Aristoteles scripsit de rebus sublunaribus, esse ratio-

rationi consentanea, & talia, quorum causæ sint manifestæ, quorum unum ex altero sequitur, ac denique quorum sapientia & providentia naturalis cognita est & perspecta: quod verò ea attinet, quæ sunt in Cœlis, de illis Homo nihil scit, nisi per exiguam istam mensuram Mathematicam. Tibi per me, in eo (Cælo sc.) videre licet quicquid volueris; ego dico cum Psalmistâ: *Cælum, Cælum est pro DOMINO; Terram autem dedit filiis Hominum*: h.e. DEUM solum perfectè cognoscere veritatem, naturam, substantiam, formam, motum & causas Cœlorum; Homini verò concessisse, ut ea, quæ sub Cœlis sunt, possit intelligere, quia sunt Mundus, & domus quasi ejus, in qua dominatur, cujusq; pars est (Homo). Et hoc est verissimum. Nam causæ, è quibus probationes de Cœlis sumuntur, sunt nobis impossibiles, nimis remotæ, & in loco ac gradu nimis alto. Probatio generalis & universalis, quæ ex illis delimitur, hæc est; quòd, nos doceant de Motore suo. Reliqua sunt talia, quæ intellectus humanus non potest assequi; & cogitationes suas illis defatigare, nihil aliud est, quàm oleum & operam perdere, ac proinde qui illud tentat, non integrâ vel non sanâ mente est præditus. Propterea subsistamus in his, quæ in nostra sunt facultate, ac relinquamus ista, quæ ratione apprehendi nequeunt, ei, qui extraordinariâ influentiâ Divinâ donatus fuit, ut idoneus evaserit, sicut de eo dicitur, *Ore ad os loquar ei*. Hoc optimum est, quod ego in hac quæstione scio. Fieri potest, ut alius per demonstrationem sciat veritatem ejus, de quo ego dubito. Ex summo autem veritatis amore, quo teneor, dubitationes & confusiones hujus materiæ proposui, de quarum nulla demonstratio aliqua cognita mihi vel audita est.

C A P. XXV.

*Cur potius credatur Mundi Novitas, quàm
ejus Antiquitas.*

SCIAS, nos sententiam de Antiquitate Mundi amplecti propter testimonia vel loca Scripturæ, quæ testantur, Mundum esse novum. Scriptura enim Sacra non magis docet de Novitate Mundi, quàm docet, DEUM esse corporeum: neque clausæ vel inaccessibleæ nobis sunt portæ expositionis in negotio Novitatis Mundi, (h.e. neque ita sunt comparata testimonia de Novitate Mundi, ut non aliter explicari possent); verum eodem modo possumus illa interpretari, sicut fecimus in Remotione Corporeitatis: & fortè longè faciliùs & commo-

commodiùs possemus dicta illa Scripturę de Antiquitate Mundi exponere, & ad eam illa accommodare, quàm dicta illa, quę docent de corporeitate DEI, quam à DEO removimus. Ut verò hoc non faciamus vel credamus, duę sunt causę. *Una est, quòd per demonstrationem probari potest, DEUM esse incorporeum; atque ideò necessariò sequitur, aliter esse exponenda & interpretanda ea, quę à simplicitate ejus demonstrata dissentiant: Antiquitas verò Mundi non probari potest per demonstrationem, ideoque nulla necessitas postulat, ut dicta illa rejiciantur, & aliter exponantur propter præponderationem sententię, quia fortè contraria præponderare & præferri aliquo modo potest. Et hæc est causa una. Altera causa est, quòd si credamus Incorporeitatem DEI, neque fundamentis Legis nostrę vis ulla inferatur, neque dicta Prophetarum falsitatis arguantur, neque etiam quidquam in eo absurdi statuatur, nisi quòd, ex opinione stultorum & ignorantium, hoc sit contra Scripturam; cùm tamen, ut ostendimus, non sit contra eam, sed potiùs ipsa Scripturę intentio. Credere verò, Mundum esse antiquum eo modo, quem ponit Aristoteles, quòd videlicet sit ex necessitate, quòd nihil in natura mutetur, quòd nihil extra cõsuetudinem suam exorbitet; id Legem nostram funditùs evertit, omnia Signa & Miracula mendacii arguit, cuncta etiam, quę Lex sperare, vel DEUS timere jubet, è medio tollit, nisi illa Signa ita, ut quidam impostores Ismaelitę fecerunt, explicentur: quã tamen ratione ad aliam stultam ac stolidam sententiam pervenitur. Si verò altero modo credatur Antiquitas Mundi, ex sententia videlicet Platonis, quòd Cœli quoq; sint generabiles & corruptibiles, tùm nullo modo aliquid de Lege nostra destruitur; neque Signorum & Miraculorum falsitas inde sequitur, sed potiùs illorum possibilitas, ac poterunt de ea exponi multa Scripturę loca: non pauca etiam in Lege & reliquis Scripturę locis occurrent, quę huic sententię favere, ac ab ea dependere videbuntur; quinimò Rationum instar erunt, licet non talium, quę nos cogant & constringant, donec per demonstrationem sententia illa sit probata. Quamdiù enim non afferatur demonstratio pro hac sententia, tamdiù ad eam non inclinamus aut respicimus; sed intelligimus Scripturam secundùm sensum suum litteralem, ac dicimus, Legem nobis proponere ejusmodi rem, quam viribus nostris assequi nequimus. Signa verò & Miracula testantur de veritate argumentorum nostrorum. Si enim credatur Novitas Mundi, Signa & Miracula omnia sunt possibilia, & sic quoque Lex ipsa est possibilis, concipi-*

Dua causa, propter quas creditur Incorporeitas.

Cur Antiquitas Mundi cum Aristotelo non credatur.

Platonis sententia melior.

Sententia de Novitate Mundi cur optima?

duntq; quæstiones omnes, quæ in hoc negotio moveri solent: ut, *Cur Deus posuerit Prophetiam suam in hoc, & non in alio? Cur Deus Legem suam dederit uni alicui Genti, & non alii? Cur hoc tempore eam dederit, & non citius vel serius? Cur ista praeceperit, & alia prohibuerit? Quare Prophetæ alicui hæc, & non alia signa ac miracula destinavit? Quænam in his Legibus fuerit Dei intentio? Cur non in naturam nostram indiderit ea, quæ in illis prohibuit & praecepit; si hæc dicantur esse ex intentione DEI?* In promptu est responsio ad omnes istas quæstiones, ut dicatur, *Ita voluit, vel, Ita decrevit Sapiencia ejus.* Sicut, cum Voluntas ejus fuit, Mundum fecit in hac forma, neque tamen scimus formam, tempus, aut modos, vel circumstantias Voluntatis & Sapienciæ ejus: sic quoque ignoramus Voluntatem aut rationem Sapienciæ ejus, cur ea, quæ in prædictis quæstionibus continentur, ita appropriaverit? Quod si verò quis dicat, Mundum esse ex necessitate, jure optimo & bonâ consequentiâ moveri possunt omnes illæ quæstiones, neque nisi turpes admodum ad illas responsiones dari poterunt, plurimisque dictis Scripturæ, quæ citra omnem dubitationem secundum litteram intelligi debent, directè contrariantes. Atque propter hanc inprimis sententiam illam fugimus ac vitamus. Et in hac re, hujusq; quæstionis indagazione multi præstantes Viri dies suos consumplerunt, & confument adhuc alii in futurum. Quod si enim Novitas Mundi per demonstrationem probatur, etiam secundum Platonis sententiam, corruunt, quæcunque contra nos in medium protulerunt Philosophi: quod si verò Aristotelis sententia vera sit per demonstrationem, concidit Lex nostra, & ad alienas ac peregrinas delabimur sententias. Sic itaque hætenus ostendi tibi, quod totum negotium ab ista quæstione dependeat. Tu proinde cura, ut diligenter hoc observes.

CAP. XXVI.

De dicto quodam R. Elieseris, undenam Cælum & Terra creati sint?

Dictum R. Elieseris, de creatione Cæli & Terræ. **I**N notis ac celeberrimis illis magni Rabbi Elieseris Apophthegmatibus vidi quædam ita aliena & mirabilia, ut similia apud nullum eorum, qui Legem nostram sequuntur, vidisse me meminerim. Scribit enim ibi in hunc sensum; *Ex quonam loco (unde) Cæli creati sunt? De luce vestimenti sui accepit, & extendit sicut vestimentum, & fuerunt expansi ac euntes, sicut dicitur; Qui operit se lumine tanquam vestimen-*

Rsal. 104. 2.

102

ro, qui extendit Cælum veluti cortinam. Ex quónam loco creata est Terra? De Nive, quæ est sub solio Gloriæ, accepit, & sparsit super Aquas, & congelata fuerunt, ac facta sunt pulvis Terræ, sicut dicitur; Qui dicit Nivi, Job. 37. 6. esto Terra. Hæc sunt verba ejus. Miror autem, quidnam Sapiens iste crediderit? an crediderit falsum esse, quòd fieri possit aliquid ex nihilo; ac impossibile, quòd absque materia generatum sit ab eo (DEO) id, quod generatum est; ac propterea quæsi verit de Cælo & de Terra, undenam sint creata? Sed ita nihil prodest ei responsio ejus; nam & ab ipso iterum quæri potest; Unde sit creata Lux vestimenti ejus, & Nix, quæ est sub throno Gloriæ? quin-imò Thronus ipse Gloriæ unde sit creatus? Si per Lucem vestimenti intelligat rem increatam, & Thronum quoque Gloriæ increatum esse statuat, nimis absurdum est, & Antiquitatem Mundi manifestè asserit, sed juxta sententiam Platonis. Quòd autem Solium Gloriæ DEI sit è rebus creatis, Sapientes nostri scripserunt, sed modo & ratione valdè mirabili. Dixerunt enim, Creatum esse ante creationem Mundi! Scriptura Sacra nihil hac de re (h. e. de generatione vel creatione Solii Gloriæ) nobis suppeditat, nisi David, ubi ait; In Cælis disposuit Solium suum: quod dictum varias expositiones admittit. *Æternitatem verò ejus in futurum, docet nos Scriptura, inquit: Tu DOMINE Thren. 5. 19. in seculum permanes, Solium tuum in generationem & generationem. Si R. Elieser Antiquitatem Solii credidit, tùm (Solium) attributum erit DEI, non corporis alicujus creati. Quomodo autem fieri potest, ut aliquid generetur ex attributo aliquo? Mirabilius est, quod ait de Luce vestimenti ejus! In summa, dictum hoc exercere & confundere potest Virum quoque doctissimum, & in fide ac religione sua exercitatisimum! Mihi sanè sufficiens aliqua illius expositio non constat. Adducere tamen volui, ne fortè in eo erres. Quisquis ejus sensus sit, hanc non contemnendam nobis utilitatem præstat, quòd nobis explicat, Materiam Cælorum non esse materiam Terræ, sed duas diversas & distinctas esse materias: unam, propter excellentiam & præstantiam attribui DEO Opt. Max., quam appellat Lucem vestimenti ejus; alteram longè abesse à Luce & Splendore DEI, & esse materiam inferiorem, quam indigitat per Nivem sub Solio Gloriæ. Atque hoc est, quod me impulit, locum illum Legis, Et sub pedibus ejus quasi opus albedinis sapphiri, explicare, quòd apprehenderint in visione illa Prophetica veritatem Materiæ primæ & inferioris. Onkelos enim rerulit, Pedes ejus ad Solium, sicut alibi exposui; iste verò (R. Elieser) explicat, quòd Albedo illa, quæ est sub Solio, sit materia Terræ, Et*

Quid colligi possit ex illo dicto R. Elieseris.

Exod. 24. 19.

hoc ipsum, quod videlicet duæ sint materiæ, superior, & inferior, neque materia omnium rerum una & eadem, sæpè inculcavit & repetiit R. Elieser; id quod pro magno secreto habendum tibi est: nec vilipendendum, quod præstantissimi ex Sapientibus Israëlitarum in eo explicando laborarint; est enim secretum de secretis hujus Universitatis, & secretum ex secretis Legis. In Bereschith rabbah legimus: *Dicit R. Elieser; Omnia, quæ sunt in Cælis, creata sunt ex Cælis; & quæcunque sunt in Terra, creata sunt ex Terra.* In quo dicto observa, quomodo ille Sapiens te docuerit, quod materia una & communis sit omnium eorum, quæ sunt in Terra, h. e. quæ sunt sub sphaera Lunæ, & materia una Cælorum, omniumque, quæ in eis sunt, & quidem ab illâ diversa. Ostendit etiam in suis Apophthegmatis excellentiam materiæ illius (*superioris*), & appropinquationem ejusdem ad Illum (*DEUM* sc.): ac econtrâ imperfectionem hujus (*materia inferioris*), terminumque loci illius: id quod diligenter nota & observa.

CAP. XXVII.

Articulum Fidei esse, Credere Novitatem & Creationem Mundi; sed non necessario credendum esse illius Destructionem & Interitum.

Non esse necessario credendum Mundi interitum. **E**XPLICAVI tibi, ex articulis & fundamentis Legis nostræ esse, credere Novitatem Mundi. Quod verò sit iterum corruptendus, postquam innovatus & generatus est, id nequaquam pro Fidei articulo habemus, neque ullum detrimentum inferitur Fidei nostræ, si credamus, perpetuò Mundum duraturum.

Sed dices fortè, An non probatum est, omne, quod generatur, etiam corrumpi? Proinde si Mundus generatus est, necessario iterum corrumpetur.

Quomodo omne, quod generatur, etiam corrumpatur. Verùm hoc nos nullo modo ferit. Non enim dicimus, Mundum generatum esse, sicut generantur res naturales, quæ sequuntur ordinarium Naturæ ordinem. Nam quicquid secundum hunc morem naturalem generatum est, id necessario secundum eundem modum naturalem iterum quoque corrumpitur. Quemadmodum enim natura ejus est, quod primò non existit, & postea factum fuit; sic naturam ejus necessario sequitur, ut non semper ita existat. Demonstratum

stratum quippe est, quòd ejusmodi generatio non possit secundùm naturã suam perpetuò durare. Verùm secundùm rationem nostram Legalem, quæ est, quòd omnia existant & corrumpantur secundùm Voluntatem Dei, non ex Necessitate; secundùm hanc, inquam, sententiam non sequitur nobis, quòd Deus, quando rem aliquam, quæ non exstitit, existere fecit, necessariò cogatur iterum eam corrumpere & destruere: sed dependet res à mera Voluntate DEI, ita ut possit eam corrumpere, si vult; vel, si eam vult conservare secundùm decretum æternæ suæ Sapientie, illam còservare & perennare queat in sæcula sæculorum, & quamdiù ipse subsistit. Ita nôsti, Sapientes nostros de *Solio Gloriæ*, quòd creatum esse dicunt, nihil dicere, quòd sit desitutum. Neq; etiam in ullius Prophetæ vel Sapientis libro auditum est, quòd Solium Gloriæ corrumpendum vel privandum sit; sed loquuntur benè Scripturæ de Æternitate & perpetuitate ejus. Sic *Animæ Sanctorum*, juxta nostram sententiam, sunt creatæ, nec tamen unquam privabuntur, immò, secundùm quosdam, qui litteram Allegoriarum sequuntur, perpetuâ quoque voluptate corpora ipsorum fruuntur, & in omnem æternitatem; prout credunt illi, quorum fides nota est de illis, qui sunt in Horto Edenis, (h. e. in *Paradiso*).

In summa; Constringit nos speculatio credere, quòd non sit necessarium, ut corrumpatur Mundus: neque supersunt hîc nisi testimonia Prophetarum vel Sapientum; si videlicet habeamus textum aliquem vel testimonium aliquod, quòd Mundus hic in nihilum sit redigendus, an verò non? Major enim pars Gentis nostræ credunt, traditum esse in Scriptura, quòd Mundus totus sit corrumpendus. Demonstrabo autem tibi, quòd nequaquam ita se res habeat; sed quòd multa testimonia habeamus pro Perpetuitate ejus. Quæcunq; verò occurrunt, quæ secundùm litteram videntur docere, Mundum destructum iri, de illis omnibus manifestissimum est, quòd sint parabolica. Quòd si autem hoc nolit credere aliquis ex illis, qui sequuntur litteram Scripturæ, ac dicat, non posse non credi, Mundum interiturum; eum nolim nimis sollicitè urgeri, sed ipsi indicetur & ostendatur, quòd non necessarius sit Mundi interitus, idèò, quia generatus est; ac liberum ipsi relinquatur, credere quicquid vult de parabola illa, quam secundùm sensum litteralem accipit. Nulla enim hac in re ullo

modo Legis est destru-
ctio.

Docet, Salomonem non credidisse Antiquitatem Mundi, sed Æternitatem vel Perpetuitatem ejus.

Errant, qui existimant, Salomonem credidisse Antiquitatem Mundi.

NON pauci reperiuntur ex illis, qui Legi & Relligioni nostræ additi sunt, qui arbitrantur, sapientissimum illum Regem Salomonem p.m. credidisse Antiquitatem Mundi; quos summopere miror, quomodo cogitare possint de Viro amplexante Legem Mo-
sis, quòd Antiquitatem crediderit! Et si quis existimet, quòd hoc pacto declinârit à sententia & fundamentis Legis, bone Deus, quomodo receperunt hoc ab ipso multi Prophetæ ac Sapientes, & non contradixerunt vel ignominiaë aliquam maculam inusserunt ei post ipsius mortem, sicut illum condemnârunt propter uxores alienigenas, & alia?

Ad hoc autem cogitandum, occasionem illis præbuit id, quod Sapientes nostri dicunt; *Quasi verunt abscondere librum Ecclesiastis, quia verba illius declinant ad hæresin*, (h.e. hæresin sapiunt). Et reverà, si litteram spectes, ita est, & multa inveniuntur in illo Libro, quæ aliena admodum à Lege DEI docent, expositioneque indigent. Verùm inter illa non est Antiquitas Mundi, neque vel unicus ibi extat aut reperi poterit versus, qui illam doceat: sed sunt quidam, qui docent de Æternitate ejus, (h.e. de aterna duratione ejus), quos cum viderunt, existimârunt, illum credidisse, Mundum non esse innovatum, cum tamen nequaquam ita se res habeat.

Eccle. 1. 4. Verba illius de Æternitate Mundi sunt hæc: *Terra autem leolam in sæculum stat.* In quo dicto, qui Novitatem non rectè intelligit, (h.e. qui existimat, *Omne innovatum, vel creatum, iterum destruendum esse*), cogitur dicere, quòd intelligatur Tempus ei determinatum. Et *Gen. 8. 22.* sic in illo, *Adhuc omnibus diebus Terra, omnibus sc. diebus definitis & determinatis ei.* Sed miror, quidnam dicturi sint ad illud Davidis, *Idè fecit David, Pfal. 104. 5.* *Terram fundavit super bases suas, non dimovebitur olam vaed in sæculum & sempiternum.* Quòd si neque hic id, quod ait *Olam vaed In sæculum & sempiternum*, evincat Æternitatem ejus, tùm & DEUS definitum tempus habebit, quia de ipsius Æternitate quoque dicitur; ut, *Pfal. 10. 16.* *Dominus Rex est olam vaed in sæculum & sempiternum.* Proinde sciendum tibi est, quòd *Olam* non necessariò significet Æternitatem, nisi eï con-

conjungatur *Ed* (7Y vel 7Y), idque vel post illud, ut *Olam vaed*, vel ante, *Ad Olam*. Itaque, si res ita se habeat, dictum Salomonis, *Leolam In saeculum stat*, inferius est dicto Davidis, *Non dimovebitur in saeculum & sempiternum olam vaed*. Verum alibi quoque docuit David Aeternitatem Coelorum & Perpetuitatem statutorum ipsorum, Immutabilitatemque omnium eorum, quae in illis sunt; *Laudate DEUM* Psal. 148. v. x. *de Coelis, &c. Quia ipse praecepit, & creata sunt, & stare fecit ea in aeternum* v. 5. 6. *& in saeculum, statutum dedit, & non praeeribit*; ita enim hoc explico, quod illa statuta, illae consuetudines, quas eis dedit & ordinavit, in aeternum non mutabuntur. Per *Statutum* enim intelligit statuta illa Coeli & Terrae, quorum in praecedentibus mentionem fecimus, & de illis dicit, quod creata sint. Nam *ipse*, inquit, *praecepit, & creata sunt*. In hunc sensum scribit quoque Jeremias; *Qui dedit Solem in lucem* cap. 31. 35. *diei, & statuta Luna & Stellarum in lucem noctis, &c. Si amoveri possunt statuta ista à facie mea, inquit DOMINUS, etiam semen Israël amoveri poterit, ut non sit Gens coram me cunctis diebus*. Hic enim aperte proficitur, licet statuta illa sint creata, non tamen cessatura vel desitura. Ac, si diligenter inquiratur, reperietur hoc ipsum in aliis verbis Salomonis. Scripsit enim, quod ista opera, Mundus videlicet, & quicquid in eo est, in natura sua perpetuo permaneant, licet sint facta, (h. e. creata): *Quicquid facit DEUS, ipsum erit in saeculum, super illud non est* Ecclesi. 3. 14. *addendum, nec ab eo detrahendum*. In hoc versu quippe indicat, Mundum esse de opere DEI, & esse Aeternum: Aeternitatisque illius hanc reddit causam; *Super illud non est addendum, nec ab eo detrahendum*. Hac enim de causa ait, futurum esse in saeculum; Q. D. Omnis res, quae mutatur, mutatur vel propter defectum alicujus rei, quae ad perfectionem indiget; vel propter superfluitatem alicujus rei, quae non indiget, & carere potest. Opera autem DEI, cum in suprema sint perfectione, neque in illis aliquid vel superfluum sit, vel deficiens, necessario permanent in eo statu, in quo sunt. Nihil enim inveniri potest, quod mutationem in illis causari queat. Praeterea, quasi rationem veller reddere, vel excusare ea, quae mutantur, aut potius mutari videntur, in fine versus ita scribit, *Et Deus facit, à quo riment*, h. e. innotat, Ibid. *facit mirabilia & miracula*. Quod postea ait, *Illud, quod fuit, jam* Ibid. v. 15. *est, & quod futurum est, jam fuit, & Deus requirit tempus praeteritum*; illo nihil aliud vult docere, quam continuam durationem rerum existentium, uniusque post alteram successionem. Illud autem, quod adduxit de perfectione Operum DEI, quodque illis nihil possit addi, vel detrahi, ante ipsum jam revelavit nobis Sapientum omnium Domi-

Deut. 32.4. Dominus & Antesignanus, inquit, *DEI perfectum est opus: h. e. Opera, vel Creaturæ ejus omnes in summâ sunt perfectione, neque ulla eis admixta est vel imperfectio, vel superfluitas. Similiter etiam, quicquid DEUS illis (in esse) vel ex illis (fieri) decrevit, id ipsum ex summâ ejus est justitiâ & sapientiâ, sicut in aliquot hujus libri capitibus explicatur.*

CAP. XXIX.

Docet, quòd loca illa Scripturæ, quæ de Mundi Interitu docere videntur, omnia sint parabolica, neq; ex illis probari possit, Mundum interiturum.

QUI non intelligit linguam Hominis, quem audit loquentem, is equidem novit, quòd loquatur, sed nescit, quid loquatur, & quid sibi velit; immò, quod magis mirum est, accidit sæpè, ut voces quædam in lingua ejus, qui loquitur, significant rem quampiam, cujus planè contrarium denotant in lingua ejus, qui audit, & audiens existimet, idem illas in Loquentis lingua significare quod in sua. E. G. Si Arabs audiat Hebræum loquentem ac dicentem *Abbah*, existimabit illum loqui de aliquo, qui quippiam Non-vult, vel Renuit, cùm Hebræus dicat, quòd illud velit, (*Abbah* enim in lingua Hebræa significat *Velle*, & in lingua Arabica, *Nolle*).

Eodem planè modo accidit Vulgo in verbis Prophetarum. Quædam enim omninò non intelligunt, sed sunt illis, sicut Propheta ait: *Jesa. 29. 11. Eritq; vobis Visio omnium verborum Prophetarum sicut verba epistole obfignata.* Quædam verò contrario & menti Authoris repugnante accipiunt sensu, sicut dicitur, *Et pervertistis verba DEI viventis, DOMINI exercituum, DEI nostri.* Prætereà scito, unumquemque Prophetam peculiare quid habere; & eâ linguâ, eâq; loquendi ratione, quæ ipsi est familiaris & consueta, ipsum impelli à Prophetia sua ad loquendum ei, qui intelligit ipsum. (*Si Propheta est Hebræus, impellit eum Prophetia, ut loquatur Hebræicè; si Arabs, Arabicè, &c. Si purum & ornatum sermonem vel stylum habet, eodem modo Prophetiam suam eloquitur; si minùs ornatum, minùs ornate quoq; Prophetiam suam profert, &c. Sic exponunt Commentatores Hebræi verba Authoris.*)

*Propheta suâ
linguâ & stylo
Prophetias suas
eloquuntur.*

His ergo ita præfatis, sciendum, crebrò hoc occurrere in verbis Prophe-

Prophetæ Jesajæ, minùs frequenter in verbis aliorum Prophetarum. Quando enim vaticinatur de Gentis alicujus Destructione, vel de Populi alicujus magni Interitu, ait: *Stellas cecidisse; Cælos interiisse & contremiscere; Solem obtenebratum; Terram vastatam & commotam esse;* aliisq; multis similibus loquutionibus parabolicis utitur, sicut apud Arabes, de eo, cui singulare aliquod infortuniû accidit, dicitur, quòd *Cælum ipsius in Terram conversum sit, vel super Terram ejus ceciderit:* sic, quando enarrat (*Jesajas*) Prosperitatem ac Felicitatem Genti alicui eventuram, dicit: *Lucem Solis vel Lunæ augeri;* vel, *Cælum & Terram innovatum iri.* Alii autem Prophetæ, cum loqui volunt de Viri, Gentis vel Terræ alicujus Interitu, attribuunt **D E O** *Opt. Max. magnam Iram & Indignationem;* cum verò sermonē volunt instituere de Prosperitate Populi alicujus, attribuunt **D E O** *Letitiam & Exultationem.* De Ira **D E I** contra Populum aliquem dicunt: *Egressus est, Descendit, Rugiit, Tonavit, Edidit vocem, & similia.* Item: *Præcepit, Dixit, Operatus est, Fecit, &c.* Sæpè, cum interitum Incolarum loci alicujus annuntiare volunt, pro illis *totam Speciem* nominant & usurpant. Sic ait Jesajas: *Et elongabit D O M I N U S Adam Hominem,* loquens de interitu Israëlitarum. Ita Tzephanias: *Et succidam Adam Hominem de superficie Terræ, & extendam manum meam super Jehudah.* Observa hoc diligenter.

Stylo itaque & phrasi Prophetarum in genere sic explicatâ, veritatem illius in specie quoque nunc tibi ostendam & demonstrabo.

Jesajas, cum à **D E O** mitteretur ad prophetandum de Regni Babylonici destructione, & Sancheribi, Nebucadnezarisq; successoris illius interitu, ac enarrare inciperet ruinam in fine Regni illorum ipsius eventuram, victoriam, quâ vincendi erant, & mala omnia, quæ victos omnes, à vi gladii fugientes, comitari solent, in hunc modum ait: *Quoniam Stella Cælorum & Orion eorum nequaquam splendere facient lumen suum; obscurabitur Sol, quando egredietur, & Luna nequaquam splendere faciet lumen suum.* Et paulld post: *Idcirco Cælum commovere faciam, & Terra movebitur de loco suo propter iram D O M I N I exercituum, & propter diem ira furoris ejus.* Neque enim quemquam puto ita ignorantem, cœcum, literæq; parabolarum & narrationum historicarum vel oratoriarum addictum esse, ut existimet, *Stellas, Cælum, Lucem Solis & Lunæ mutata esse, vel Terram de centro suo motam,* quando destructum fuit Regnum Babel. Verùm repræsentat nobis tota hæc narratio statum & conditionem Hominis victi, cui lux omnis atra,

Quod Propheta, Regni vel Gētis alicujus Destructionem & Interitum, per Cæli, Terræ, Solis, Lunæ, Stellarum, &c. cōmotionem, vastationē, mutationem, &c. exprimant & prædicant.

JESAJAS de Regni Babylonici destructione.

Jesa. 13. 10.

Ibid. v. 13.

Status & cōditio Hominis victi.

dulce amarum, immò cui Terra nimis angusta, & Cœlum ruinam minitari videtur.

De Israëlitarum calamitatibus sub Sancheribo.

Sic, cum vellet narrare id, quod à DEO acceperat; de Attenuatione & Depressione Israëlitarum tempore impii illius tyranni Sancheribi, cum dominaretur in omnes urbes munitas Jehudæ, quomodo sint in captivitatem abducendi, affligendi, infinitis malis & angustiis ab ipso afficiendi, totaq; adeò Terra per manum ejus perenda, sic scripsit; *Formido & fovea & laqueus erit super te, ô habitator Terræ!*

Et erit, qui fugerit à facie formidinis, cadet in foveam, & qui ascenderit de medio fovea, capietur laqueo, quia cataracla de Excelsis aperientur, & contremiscent fundamenta Terræ. Confringendo confracta est Terra, dissipando dissipata est Terra, movendo movit sese Terra, agitando agitabit sese Terra

De interitu & confusione Sancheribi.

sicut ebrius, &c. Ita cum in fine illius Concionis describit, quid Deus Sancheribo sit factururus; Interitum videlicet Regni ejus super Hierusalem, & Ignominiam ac pudorem, quo Deus ipsum sit affecturus, ita ait: *Itaq; erubescet Luna pudoreq; afficietur Sol, quia regnavit DOMINUS exercituum, quod eleganter admodum Jonathan F. Uzielis interpretatur.* Nam ita exponit; Quando accidet Sancheribo id, quod accidit Jerusalem, tum scient Idolorum cultores, quòd hoc sit opus DEI, & pudore ac ignominia afficientur. Hæc enim sunt verba ejus: *Et pudore afficientur, qui colunt Lunam, & erubescant, qui colunt Solem, quia revelabitur regnum DOMINI, &c.*

De felicitate Israëlitarum post mortem Sancheribi.

Cum incipit loqui de statu tranquillo Israëlitarum post mortem Sancheribi, pinguedine item, fertilitate ac inhabitatione Terræ ipsorum, Regni denique per Hiskijam exaltatione & dilatatione, parabolicè hoc ita exprimit, ut inquit, *Lucem Solis & Luna auctam iri. Quemadmodum enim de Victo dixit (suprà), quòd lux Solis & Luna ipsorum recedat & in Tenebras convertatur; sic de Victoribus ait, quòd lux ipsorum augeatur.* Nam experientia comprobatur, oculos hominis in calamitate magna constituti obscurari, neque claram esse lucem visus ejus; quia spiritus visivus ob nimiam vaporum abundantiam, & nimiam suam debilitatem ex multitudine luctus & angustiae animæ tum turbatur.

Hominis in calamitate constituti oculi & visus obscurantur.

In lætitia lux videtur esse clarior.

Econtra in lætitia, cum facultates animæ ad exteriora diffunduntur & spiritus clarus est, videtur homini, ac si lux longè clarior fieret, quàm erat antea. Hinc posteaquam dixit Pro-

Jesa. 30. 19.

Ibid. v. 26.

pheta; Populus enim in Tzijon habitabit, & in Jerusalem, plorando non plorabit, miserendo miserebitur tui, &c. tandem subjungit; Eritq; lux Luna sicut lux Solis, & lux Solis erit septemplex, sicut lux septem dierum, in die, quâ obligaverit DOMINUS contritionem Populi sui, & percussuram plagæ ejus

ejus sanaverit, h.e. cum iterum ruinam ipsorum è manu Sancheribi impii eriget. Quod ait, *Sicut lux septem dierum*, id exponunt Interpretes de Multitudine; eò quòd Hebræi soleant multiplicare per septem, (h.e. *septenarium numerum pro Multitudine ponere*). Mihi verò videtur, illum respicere ad septem dies dedicationis Templi tempore Salomonis, quia non fuit unquam Populo illi tanta gloria, felicitas & læticia, sicut in diebus illis: ita ut Propheta hoc velit dicere; Talem ipsorum gloriam & felicitatem futuram, qualis fuit septem illis diebus.

Describens Interitum Edom, qui affligebant Israëllem, ita loquitur; *Et interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum ascendet fautor eorum, & liquefcent montes propter sanguinem eorum. Liquefcent quoque universus exercitus Cæli, complicabunturq; Cæli sicut liber, & universus exercitus eorum decider, sicut decidit folium de vite, & sicut decidit de ficu. Quoniam inebriatus est in Cælo gladius meus, ecce super Edom descendet, &c.* Attendite hic, qui oculos habetis, & videte, an sit in isto loco aliquid, quod nobis dubitandi vel suspicandi ansam præbeat, quòd agatur de re quapiam reverà Cœlis eventura? an verò nudæ sint parabolæ de Regni ipsorum destructione, de providentiæ DEI ab illis recessione, velocique ac repentinâ magnificentiæ ipsorum depressione & humiliatione? Idem enim est, ac si diceret; Viri, qui statûs & dignitatis suæ ratione similes fuerunt Stellis, ac extra omnem fortunæ mutationisquæ aleam positi videbantur, subito deciderunt, instar folii à vite vel ficu decidentis. Hunc Prophetæ sensum esse, ita clarum est & evidens, ut nullum de eo verbum facere necesse fuisset, ne dum tam fusè explicare, nisi quidam, non solum è vulgo, sed & ex iis, qui singulares esse volunt, existerent, qui rationes hinc (*pro interitu Mundi sc.*) conficiunt, nullâ vel antecedentium, vel consequentium, vel subjectæ materiæ ratione habitâ; existimantes, Legem æquè nobis testari de illis, quæ Cœlis eventura sunt in fine dierum, (h.e. *de Cæli interitu*), atque nos docet de generatione illorum.

Quando Jesajas Israëlitis lætum de Sancheribi, Populorum, Regumque, qui cum eo fuerunt, interitu, & econtrâ de præsentis DEI auxilio ipsis affuturo, nuntium promulgavit, parabolicè id in hunc modum expressit; Videte, quomodo liquefacti sint Cœli illi, & inveterata sit Terra illa, morietur quisquis est super eam, vos verò eripiimini & servabimini. Q. D. Illi, qui repleverunt Terram, & qui ita firmi & stabiles esse putabâtur sicut Cœlum, (per Ironiam), momento peribunt, & confumentur sicut fumus: quorumque res tam con-

Septenarius apud Hebræos sumitur pro Multitudine.

De interitu Edomaeorum. Jefa. 34. 3.

De lato nuntio interitus Sancheribi & reliquorum Regū: ut & de præsentis Dei auxilio. Jefa. 51.

Ibid. v. 3. stantes & immotæ sicut Terra esse videbantur, peribunt sicut vestimentum, quod veterascit. Sic enim incipit concionem illam; *Utiq; consolabitur DOMINUS Tzizonem, consolatus est omnes desolationes ejus, &c.* Paullò post: *Attendite ad me popule mi.* Item: *Propè est justitia mea, egressa est salus mea, &c.* Levate in Cælum oculos vestros, & aspiciite Terram deorsum: Cæli enim sicut fumus deficient, & Terra velut vestimentum veterascet, habitatores quoque ejus similiter interibunt, salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non conteretur.

De reductione & conservatione Regni Israël inquit, DEUM renovaturum Cælos & Terram. Consuevit enim de Regno aliquo loqui, ac si esset Mundus peculiaris, h.e. Cælum & Terra.

Jesa. 51. 12. Cùm incipit consolationem suam, inquit: *Ego, Ego sum consolator vester.* Et paullò post; *Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes Cælos, & fundes Terram, & dicendo ad Tzizon, Populus meus es tu.* Cùm vaticinatur, quâ ratione superstes futurum sit Regnum Israël, & aliorum Regnorum jugum à se excussurum, ait;

Jesa. 54. 10. *Montes movebunt se, & colles mutabuntur, misericordia autem mea à te non recedet.* De æternè-duraturò Regno Melsiæ, & non destruendo Regno Israël, ait;

Jesa. 60. 20. *Non occidet ultra Sol tuus, &c.* Et quia hac ratione solutus est sub ejusmodi parabolis mentem suam intelligentibus eas explicare, eodem quoque modo Captivitatem & particulares circumstantias ejus enarravit ac prædixit, & postea etiam Reductionem illorum, Regni restitutionem, omnisque luctus deletionem

Jesa. 65. 17. & abolitionem, his verbis; *Ecce ego creabo Cælos novos & Terram novam, & non memorabuntur priores, nec ascendent super eos.* Quibus verbis quid sibi velit, in sequentibus mox explicat, hunc in sensum scribens; *Quod dixi, Creabo Cælos, &c.* id ita intelligo, quòd vos positurus sim in lætitiâ perpetuam, loco luctus & anxietatis illius, neq; illius luctus prioris memoria sit remansura. Verùm audi ordinem singulorum, & rationem connexionis locorum de hac re docetium.

Jes. 63. 7. In principio illius argumenti ait: *Miserationes DOMINI memoriâ repetam, & laudes DOMINI pro omnibus, quæ contulit nobis.* Postea miseraciones illas recenset, sic porrò inquit: *Portavitq; eos, & tulit eos*

v. 9. *cunctis diebus sæculi, &c.* His nostram subjungit rebellionem: *Ipsi autem rebelles fuerunt, & irasci fecerunt Spiritum Sanctum ejus.* Post-hæc

v. 18. commemorat Dominium inimicorum nostrorum super nos: *Hostes nostri concutaverunt Sanctuarium tuum. Fuimus ut ii, quibus à sæculo non*

cap. 64. 9. *es dominatus, &c.* Deinde pro nobis orat: *Ne irascaris DOMINE usque valdè.* Hinc transit ad recensenda ea, quibus potissimum rei facti & plagas

plagas illas commeriti fuimus, quòd videlicet ad veritatem vocati fuerimus, sed non responderimus; *Quasitus sum ab iis, qui antea non interrogabant, &c.* Hoc facto pollicetur nobis remissionem & misericordiam, dicendo: *Sic dixit DOMINUS, Quemadmodum invenitur mustum in botro, & dicit, quis &c.* Inimicis verò nostris, violentiam in nos exercentibus, minatur pœnas; *Ecce servi mei comedent, vos verò esurietis.* Post-hæc indicat, quòd populus hic (sc. noster) fidem suam sit emédaturus, in benedictione in Terra futurus, quòdque ea omnia, quæ præcesserunt, æternâ oblivione sint sepelienda, his verbis: *Servos autem suos vocabit nomine alio. Qui benedicet se in Terra, benedicet se in DEO vivente: & qui juraverit in Terra, jurabit in DEO veraci: quoniam oblivioni tradita sunt angustia priores, & abscondent se ab oculis meis. Ecce enim, ego creabo Cœlos novos, & Terram novam, & non me morabuntur priores, nec ascendent super eos. Sed gaudete & exultate in seculum sæculi in his, quæ ego creo: nam ecce, ego creo Hierusalem exultationem, & Populum ejus gaudium, & exultabo in Hierusalem, &c.* Sic tibi declaratum & revelatum est totum negotium. Posteaquàm enim dixit, *Ecce, ego creo Cœlos novos & Terram novam,* continuò, quid sibi velit, exponit, dicèdo; *Ecce, ego creo Hierusalem exultationem, & Populum ejus gaudium.* His autem præmissis, ait; *Quemadmodum Fides illa & Lætitia in ipsa, de quibus tibi promisi, quòd illa sim creaturus, quòdque Terram sint impletura, perpetuò manent; (Fides enim in DEUM, & Lætitia in fide illa, sunt duæ res, quæ nec perire, nec mutari possunt in illis, qui ea possident): quemadmodum, inquam, Fides, & Lætitia in fide, de quibus tibi promisi, quòd impletura sint Terram, immota sunt & perpetua; ita perpetuum quoque erit Semen & Nomen vestrum. Hoc enim sibi vult, dum ait; Sicut Cœli novi & Terra nova, quæ ego facio, stant coram me, dixit DOMINUS; sic stabit semen vestrum & nomen vestrum, &c.* Nam aliquando accidit, ut Semen quidem remaneat, sed Nomen pereat; quemadmodum multi sine dubio hodiè inveniuntur, qui sunt de semine Perfarum aut Græcorum, qui tamen nomine illorum proprio non appellantur, sed sub aliarum Gentium titulo comprehenduntur. Atque hoc ipsum, meo iudicio, argumentum est Æternitatis Legis nostræ; quia propter illam Nomen proprium & peculiare habemus. Sic itaque, quia frequenter admodum in Jesaja parabolæ istiusmodi occurrunt, eas omnes explicare tibi volui.

Sed & similia reperiuntur apud alios Prophetas. *Jeremias, cum vaticinatur, quâ ratione urbs Hierusalem propter iniquitates Patrum nostrorû vastanda sit, inquit: Vidi Terram, & ecce erat desolata & vacua.*

cap. 65. 1.

v. 8.

v. 13.

v. 15. 16. 17. 18.

Fides in Deo, & Lætitia inde nascens, nec perire, nec mutari queunt.

cap. 66. 22.

JEREMIAS de vastatione urbis Hierusalem. Jerem. 4. 23.

- EZECHIEL** Ezechiel, enarrans interitum Regni Ægyptiorum, & necem Pharaonis per manum Nebucadnezaris, his verbis utitur; *Et operiam, quum extinxero te, Cælos, & obtenebrescere faciam Stellæ eorum, Solem nube tegam, & Luna non lucere faciet lumen suum. Omnia alia luminaria lucis in Cælo obtenebrescere faciam propter te, daboq; tenebras super terram, dixit DOMINUS.*
- JOEL** de vastatione Terra per Locustas. Joël Filius Phetuelis, de magna Locustarum sui temporis copiâ hoc pacto scribit; *Ante ipsum commovebitur Terra, tremet Cæli, Sol & Luna obtenebrabuntur, Stellæq; retrahent splendorem suum.*
- AMOS** de vastatione Samariæ. Amos, de vastatione Samariæ sic loquitur: *Occumbere faciam Solem in ipso meridie, & tenebris obruam Terram in die luminis. Convertam quoq; festivitates vestras in luctum, &c.*
- MICHÆAS** de eadem. Micha, in ejusdem Samariæ interitûs descriptione, tritis & usitatis his loquendi formulis utitur: *Ecce, inquit, DOMINUS egreditur è loco suo, & descendet, calcabitq; super excelsa Terra, & liquefcent montes sub eo.*
- HAGGÆUS** de Perfarû & Medorum interitû. Haggæus, de Regni Perfarum & Medorum destructione ita fatatur: *Ego commoturus sum Cælum & Terram, ac Mare, & aridam: commoveboq; omnes Gentes.*
- DAVID.** Sic, cum Joab pugnâset contra Edom, ac David recenseret, quàm debiles & infirmi, quoties victi & percussi antea fuissent Israëlites, & quo pacto DEUS ipsis tunc in auxiliû exoratus fuerit; *Tremere fecisti, inquit, Terrâ, scidisti eam, sana fracturas ejus, quia nutat. Ita cum nos hortatur, ne timeamus, quando Populi moriuntur & intereunt, eò quòd innitatur salutem DEI Benedicti, non gladio aut viribus nostris, ait; Populus servatur in DOMINO, est clypeus auxilii tui. Et; Non timebimus, etiamsi permutârit Terram, & moverit montes in cor Maris. Sic, quando agit de submersione Ægyptiorum: Viderunt te Aquæ, DEUS, viderunt te Aquæ, & timuerunt, etiam commotæ sunt voragine, &c. Sonitus tonitru tui in Cælo, &c. Commotæ est & contremuit Terra, &c.*
- HABACUC.** Ita ait Habacuc: *Nûnquid contra flumina iratus est DOMINUS? &c.*
- PSALM.** Sic: *Ascendit fumus in ira ejus, & ignis ex ore ejus consumpsit, &c.*
- DEBORA.** Sic in Cantico Debora: *Terra contremuit, &c.* Et sic plurima alia hujus generis adhuc occurrunt. Ea verò, quæ non adduxi, secundum exempla allegata sunt exponenda.
- JOEL.** Quod attinet dictum Joëlis: *Daboq; prodigia in Cælo & in Terra, sanguinem, & ignem, & columnas fumi. Sol ipse convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequàm veniat dies DOMINI magnus & terribilis. Erit præterea, quicumque invocaverit Nomen DOMINI, evadet; nam in monte Tzizon & Hierusalem erit evasio, &c.* quod, inquam, hoc dictum attinet, id

id mihi agere videtur de cæde Sancheribi prope Hierusalem. Si verò hæc expositio tibi non arrideat, poterit exponi de interitu Gog & Magog tempore Mesiæ ad urbem Hierusalem futuro, licet illius expressè nulla fiat mentio, sed magnæ tantùm Stragis, Ignis, & Eclipsis Luminarium. Quòd si quæsieris, quomodo in expositione nostra dicamus, Stragem Sancheribi vocari *Diem Domini magnum & terribilem*? scias, omnem diem, quo Deus singularem & extraordinariam liberationem vel pœnam immittit, vocari *Diem DOMINI magnum & terribilem*: ut, *Magnus dies DOMINI, & terribilis, quis sustinebit eum?*

*Dies Domini
magnus & ter-
ribilis quis?*

Joël. 2. 11.

Sic itaque demonstratum est id, circa quod hætenus versati sumus, videlicet; Mundum hunc interiturum, vel statum ejus præsentem in se, vel quâcunque ejus re mutatum iri, aut mutationem aliquam constâtem subiturum, ex scriptis Prophetarum & Sapientum nostrorum probari non posse.

Quod attinet dictum illud; *Sex-millibus annorum durabit Mundus, & uno vastitas*; id non debet intelligi de omnimoda privatione Existentiæ: & dum dicit, *Uno vastitas*, docet, Tempus aliquod tùm remansurum. Præterea, dictum est particulare unius alicujus Viri, & respectu certæ alicujus sententiæ ac opinionis prolatum.

Id verò, quod in universum apud omnes Sapientes reperitur, & quod fundamentum est, ex quo universi ac singuli Doctores Mischnæ argumentantur, est, quod dicitur; *Nihil novi fit sub Sole*: & quòd nulla ibi fiat ullo modo vel ullam ob causam innovatio, ita ut ille etiam, qui *Cælos novos & Terram novam* accipit, sicut cogitat, (h. e. secundum sensum litteralem) dicat, *Cælos illos, qui dicuntur creari debere, jam creatos esse ac subsistere, sicut dicitur, Stant coram me*; (non enim dicitur, *Stabunt*; sed, *Stant*): & hoc probat ex eo, quòd dicitur, *Nihil novi fit sub Sole*. Neque hoc repugnat iis, quæ nos exposuimus, sed fieri potest, ut ita intellexerit, Naturam illam, per quam res promissæ (*per Cælum novum & Terram novam*) existunt, jam extitisse inde à sex diebus Creationis, id quod est verissimum.

Eccles. 1. 9.

Jel. 66. 22.

Quod dixi, *Nullam in Mundo rem à natura sua mutari mutatione constanti & permanente*; id dixi respectu Miraculorum. Nam licet *Virga in Serpentem, Aqua in Sanguinem, Manus munda in Albam, conversa sint*, sine necessaria aliqua causâ naturali; tamen ista omnia constanter ita non permanserunt, neque in naturam aliam immutata sunt. Verùm, prout Rabbini nostri dicunt, *Mundus retinet ac sequitur suam consuetudinem*.

*Authoris sen-
tentia de Mira-
culis.*

Atque

Rabbinorū sen-
sentia de Mira-
culis.

Atque hæc est nostra de Miraculis sententia, quam credendam & amplectendam censemus, licet Sapientes nostri longè alia de illis prodiderint, quæ in *Bereschith rabbah* & *Medrasch Koboeth* scripta invenies. Existimant enim, Miracula etiam aliquo modo è Natura promanare. Nam dicunt, Quando DEUS Opt. Max. hanc Existentiam (h.e. istam Rerum universitatem) creavit, Illum rùm unicuique Enti naturam suam ordinasse & determinasse, illisque Naturis virtutem indidisse, Miracula illa, quæ suo tempore in illis contingere deberent, producendi: & Signum Prophetæ nihil aliud esse, quàm quòd Deus Prophetis significarit tempus, quo dicere hoc vel illud debeant, & quo hæc vel illa res miraculosum aliquem effectum habitura fuerit, quem illius naturæ à principio implantavit.

Verùm hæc sententia quoque, qualiscunque sit, docet nos de excellentia & præstantia Authoris illius; quâ ratione nempe difficilimum judicârit esse, ut vel Natura, post absolutum opus Creationis, vel Voluntas DEI, postquam omnia ab Ipso ita constituta sint, mutetur: quasi dicere voluisset exempli gratiâ; DEUM naturæ Aquæ indidisse, ut sit continua, & semper deorsum fluat, excepto tantum illo Tempore, quo submersi fuerunt in illa Ægyptii, & illâ solum Aquâ, quæ divisa fuit.

Sic itaque & de hujus sententiæ scopo ac intentione principali te erudivi, quòd videlicet hûc præcipuè tendat, ut fugiat Innovationem alicujus rei (post opus Creationis). Dicitur ibidem: *Dixit R. Jonathan; Certas conditiones pactus est DEUS cum Mari, ut finderetur coram Israëlitis: hoc enim est, quod scriptum extat; Et reversum est Mare, respiciente mane ad fortitudinem suam. Dixit R. Jeremias Filius R. Elieseris; Non cum Mari solum pactus est DEUS, sed cum omnibus, quæ creavit intra sex dies Creationis. Hoc enim est, quod scriptum est: Ego, manus meæ tetenderunt Cælos, & omni exercitui eorum præcepi; Præcepi Mari, ut finderetur: Igni, ne noceret Chanania, Mischaëli, Azaria: Leonibus, ne laderent Danjelem: Pesci, ut evomeret Jonam, &c.* Eadem enim est ratio reliquorum.

Ita ergo totum hoc negotium, & quid nos de eo statuamus, tibi est explicatum & revelatum; quòd nempe dimidiâ parte cum Aristotele consentiamus, sententiamque ejus amplectamur, ac credamus; Existentiam sc. hanc, sive Mundum hunc esse perpetuum ac æternum, in ea, quam DEUS ei pro suo beneplacito dedit, natura; neque quicquam in eo mutari, nisi miraculosè in rebus quibusdam particularibus, licet DEUS potentiam ac facultatem habeat illum
torum,

totum, vel aliquas ejus partes immutandi aut privandi; sed tamen habere initium ac principium, quo nihil fuit, nisi DEUS & Sapientia ejus, quâ decrevit, se existentiam rebus his creatis certo tempore daturum & ordinaturum, ne privati vel mutari possint, nisi particularia quædam, quæ ipsi placet, quæ ex parte scimus & ex parte ignoramus. Aristotelis verò sententia est: Sicut Mundus est æternus & incorruptibilis; ita quoque esse antiquum & non generatum, id quod ostendimus esse non posse, nisi per modum necessitatis: hanc autem esse absurdam & à natura DEI alienam.

Posteaquàm igitur hûc à nobis perductus est tractatus iste, adducemus nunc caput peculiare, in quo agemus de locis aliquot occurrentibus in *Opere Creationis*. Intentio enim nostra prima in hoc libro est, exponere, quæcunque de Opere Bereschith & Mercavah exponi possunt. Priusquàm verò id faciamus, duæ nobis sunt præmittendæ Propositiones.

Prima est; *Non omnia secundum litteram intelligenda & accipienda esse, qua dicuntur in opere Bereschith seu Creationis, sicut Vulgus hominum existimat.* Nam aliàs non præcepissent Sapientes illa occultari, neque tantâ curâ in eis abscondendis & parabolis involvendis usi fuissent, neque etiam tam studiosè prohibuissent, ne de iis sermo fieret coram imperita Plebe. Sensus enim illorum litterales vel gignunt pravas cogitationes, imaginationes, & opiniones de Natura DEI Opt. Max., vel certè fundamenta Legis evertunt, hæresinque aliquam introducunt. Ideoque non sunt in imaginatione vel cogitatione solum considerandæ, & sine artium aliarum liberalium cognitione; neque, sicut Concionatores & Commentatores arbitrantur, res comparata est, qui existimant, cognitionem explicationis vocabulorum magnam esse scientiam, summamque perfectionem, si multis verbis & longo sermone explicentur. Verùm considerandæ & intelligendæ sunt secundum veritatem intellectûs, post adeptam in scientiis demonstrativis, & mysteriorum Prophetiæ cognitionem, perfectionem. Quicumque verò aliquam in illis scientiam habet, cavere debet, ne illa divulget, sicuti sæpiùs monuimus in Commentario nostro in Mischnam. Hinc claris verbis dicunt quoque Rabbinus nostri; *A principio libri usque hûc gloria Domini est celare verbum: dixerunt autem hoc post ea, quæ scripta sunt de operibus sexti diei; ex quo patet veritas illius, quod nos diximus.* Quia verò is, qui perfectionem aliquam nactus est, tenetur & obligatur illam aliis quoque infundere & communicare, sicuti in subsequenti de Prophetia

capitibus explicabimus; idè fieri non potest, quin illi, qui aliquid ex secretis istis, sive proprio Marte & industriâ, sive ope præceptoris alicujus, apprehenderunt, nonnunquam pauca quædam dicant. Verùm non apertè & clarè hoc faciendum est, sed rectè, & non nisi per signa & indicia, qualia sparsim, & aliis rebus permixta in verbis celebriorum ac præstantiorum Rabbiorum nostrorum inveniuntur. Ideoque & ego, uti observabis, in istis mysteriis sæpè unius alicujus verbi vel dicti solùm mentionem facio, quod cardo quasi est totius rei; cætera verò illis relinquo, quibus relinquenda sunt.

Propheta utuntur sæpè vocabulis nonnullis propter ipsorum etymologiam.

Jerem. 1. 11.

Ezech. 1. 4.

Ibid. 1. 7.

Zach. 6. 1.

Secunda Propositio est; Quòd Propheta sæpè adhibeant vocabula æquivoca, & metaphorica, quorum intentio non est id, quod in prima parabola seu metaphora docent & significant, sed propter etymologiam & derivationem aliquam: ut, Makkel schaked Virgam vigilantem vel amygdalinam, quia Schoked vigilo ego, &c. quemadmodum explicabimus, quando de Prophetia agemus. Juxta hanc etiam rationem dicitur in Opere Mercavah, Chaschmal, sicut alibi diximus. Sic, Regel egel, & Nechoscheth kalal, &c. Sic apud Zachariâ, Et montes erant montes nechoscheth, &c. His itaq; Propositionibus explicatis, accedo ad caput illud, quod antea tibi promisi.

C A P. XXX.

*In quo varia explicat, quæ pertinent ad
Opus Creationis.*

Differentia inter Primum & Principium.

SCITO ante omnia, quòd differentia magna sit inter *Primum* & *Principium*. Nam *Principium* dicitur de re, cujus est principium, vel cum qua incipit, licet tempore illam non præcedat, sicut dicitur Cor esse principium animantium, & Elementum principium ejus, cujus elementum est, (vel quod ex quatuor Elementis constat, ut Manuscriptum exemplar habet). Et in hoc sensu dicitur quoque nonnunquam aliquid esse *Primum*. Verùm *Primum* dicitur propriè de eo tantùm, quod tempore præcedit, licet illud *Primum*, vel *Prius* tempore, non sit causa posterioris vel subsequens, sicut dicere solemus; *Primus*, qui hanc domum inhabitavit, fuit N., post ipsum N., nectamen dicimus, quòd ille N. fuerit principium hujus N. De *Primo*, seu de eo, quod *Primum* est, docet in Lingua nostra vocabulum *Thechillah*: ut, *Thechillah Primum verbum Domini in Hosea*. De *Principio* autem docet vocabulum *Reschith*, quod derivatur à *Rosch* Caput, quod sic ratione principium est *Animantium*.

Mun-

Mundus non creatus est in Principio Temporalis (*temporis*), sicuti declaravimus; Tempus enim est ex numero Creaturarum. Ideo dicitur, *Bereſchith* Creavit Deus; ubi Præpositio inseparabilis β *Beth*, est *Beth Vasis*, seu *Instrumenti*: & vera illius loci expositio est hæc; *In principio creavit Deus superiora & inferiora*: Expositio conveniens Novitati Mundi.

Mundus non est creatus in principio Temporis.
Gen. I. I.

Quod verò apud Sapientes nonnullos invenis, Tempus extitisse ante Creationem Mundi, id dubium valde est. Hæc enim est sententia Aristotelis, (quam tibi jam exposui), qui sentit, non posse cogitari Temporis principium.

Tempus non fuit ante creationem Mundi.

Verum absurdum hoc est admodum. Ad id autem statuendum inducti sunt, quòd scriptum invenerunt, *Dies unus; Dies secundus;* & quòd hoc secundum litteralem sensum acceperunt, quòdque non intellexerint, quomodo potuerit mensurari dies primus & dies secundus sine Sphæra circumdante, & sine Sole. In hunc sensum scribunt alibi; *Dies primus;* Dixit R. Jehudah Bar Simon: *Hinc habemus, quòd ordo temporum antea fuerit.* R. Abhu dicit: *Hinc habemus, quòd DEUS edificavit Mundos, & illos iterum destruxerit.* Sed hoc magis est absurdum, quàm prius. Observa autem, quidnam scrupulum ipsis moverit, Existentia videlicet temporis ante existentiam Solis. Sed jamjam explicabo id, quod ambobus dubitationem creavit; nisi forte voluerunt dicere, (de verbo ad verbum, *o DEUS, an non voluerunt dicere?*) impossibile esse, ut non antea tempus fuerit: quæ est ipsissima sententia de Antiquitate Mundi, quam omnes Legem nostram amplectentes refugiunt! Verum, meam sententiã, eadem est horum dictorum ratio, quæ R. Eliezeris, *Cæli undenam creati sunt?* Et, ut uno verbo dicam, in his non est ad cujuslibet verba respiciendum. Fundamentum enim Legis nostræ est, quòd Deus hunc Mundum creavit ex nihilo, & absque principio temporali, cum Tempus sit creatum, quia videlicet sequitur motum Cæli, & Cælum creatum est.

Gen. I.

Quod autem hic te scire quoque refert, est & hoc, quòd particula *Eth* α , quæ adhibetur, cum dicitur, *Et baschamajim veet haarez*, (ut Sapientes nostri in pluribus locis explicarunt), idem valeat quod *Im Cum*: ut sensus sit; Deum creasse cum Cælis, quæcunque sunt in Cælis; & cum Terra, quæcunque in Terra sunt. Nosti etiam, quòd dicant, Cælum & Terram simul creata esse, quia dicitur; *Voco ego eos, & stant simul.* Hoc si ita sit, tùm omnia simul creata erunt, & postea successivè ab-invicem separata. Hinc assimilârunt rem istam Agricola, semina diversa, momento uno, in Terra feminanti, quorum

Cælum & Terra simul creata.
Jesa. 48. 13.

aliqua progerminant post diem unum, alia post duos dies, alia post tres, licet tota sementis, vel satio, unâ horâ facta fuerit.

Atque secundum hanc sententiam solvitur dubium, quod movit R. Jehudam filium R. Simonis ad dicendum id, quod dixit, cui hic scrupulus incidit. Quomodo mensurari potuerit dies primus, secundus, & tertius? Et expressè scribunt in *Bereschith rabbah* Sapientes nostri de Luce, quæ primo die in Lege dicitur creata esse; *Ista sunt Luminaria, qua creata fuerunt primo die, sed non suspendit ea usque ad diem quartum.*

*De Luce primi
dii.*

Genes. 1.3.

*Terra aquirvo-
cè dicitur: gene-
raliter & spe-
cialiter.*

Gen. 1.2.

Ibid. v. 10.

Porro & hoc sciendum tibi, quod *Erez* Terra sit vocabulum homonymum, quod usurpatur tum *generaliter*, tum *specialiter*. *Generaliter* dicitur de omnibus iis, quæ sunt sub sphaera Lunæ, h. e. de quatuor Elementis. *Specialiter* dicitur de uno tantum, & quidem ultimo illorum, quod vocatur *Terra*. Docet nos hoc Scriptura, dum dicit; *Et Terra erat informis & inanis, & Tenebrae erant super facie abyssi, & Spiritus DEI incubabat in superficie Aquarum;* ubi ista omnia *Terra* vocabulo complectitur. Et paullo post: *Et vocavit DEUS aridam, Erez Terram.* Atque hoc quoque est secretum magnum. Quotiescunque enim dictum offendis, *Et vocavit DEUS sic, vel sic,* dicitur illud ad distinguendum rem unam ab aliis, cum quibus commune nomen habebat. Ideò hunc versum tibi exposui; In principio creavit Deus superiora & inferiora: & sic proinde per *Terram*, cujus primò sit mentio, (quando videlicet dicitur, *Creavit Deus Cælum & Terram*), intelligenda erunt Inferiora, h. e. quatuor Elementa, & per *Terram*, de qua dicitur, *Vocavit DEUS aridam, Terram*, Terra in specie sic dicta.

*Per Tenebras
intelligitur Ignis
elementaris.*

Deut. 5. 22. 23.

Jobi 20. 26.

*Ita vocatur,
quia non lucet.*

*Ordo quatuor
Elementorum à
Moysè recensetur.*

Insuper nec hoc te ignorare decet, quod quatuor Elementorum, de quibus diximus, quod comprehendantur sub vocabulo *TERRÆ*, (quod primò occurrit), primùm fiat mentio post Cælos; meminit enim *Terra, Spiritus, Aqua, & Tenebrarum*: ubi per *Tenebras* nihil aliud debes intelligere quàm *Ignem elementarem*; sicut ex eo colligere est, quod Scriptura ait: *Et verba ejus audivisti è medio Ignis.* Et mox: *Quùm audivissetis vocem è medio Tenebrarum.* Item: *Omnes Tenebrae absconditæ sunt occultis illius, devorabit eum Ignis non sufflatus.* Vocatur autem ita *Ignis Elementaris*, eò quod non sit lucens vel lucem præbens, sed lucidus seu pellucidus. Nam si luceret *Ignis elementaris*, totâ nocte videremus Aërem Igne ardentem vel fulgentem. Recenset autem illa secundum ordinem & situm ipsorum naturalem; primò enim est *Terra*; supra illam *Aqua*; cum *Aqua* cohæret *Aër*; & supra hunc est *Ignis.*

Ignis. Nam dum appropriat Aërem supra faciem Aquarum, sine dubio Tenebræ, quæ sunt super faciem abyssi, erunt supra Aërem. Quod verò dixit, *Vetus* vel *Spiritus Dei*, (h.e. quòd Aërem vocat Ventum vel Spiritum DOMINI), idè fecit, quia DEUS eum fecit mobilem, h.e. flantem. Motus namq; Venti perpetuò attribuitur DEO: ut, *Ventus profectus est à DOMINO*. Item: *Flavisti vento tuo*. Item: *Et convertit DOMINUS ventum occidentalem fortem valdè: & sic sæpissimè*. Et quia Tenebræ, quarum primò recordatur, (quæ sunt Elementum Ignis), non sunt illæ, quarum postea mentionem facit, (quæ sunt Tenebræ propriè dictæ); idè ad discrimen indicandum ait, *Et Tenebras* Genes. 1.5. *vocavit Noctem*, juxta id, quòd antè exposuimus.

Num. 11. 31.
Exod. 15. 10.
Exod. 10. 19.

Sciendum tibi quoque, id, quod Moses ait, *Et distinxit inter Aquas*, Ibid. v. 7. non intelligendum esse de distinctione vel divisione loci, ita ut una Aqua sit suprà, altera infrà, & una sit eademque illarum natura; sed hæc verborum illorum est expositio, quòd distinxerit inter illas distinctione naturali, h.e. in forma ipsa, constituendo partem quandam illius, quod in principio vocavit *Aquam*, rem unam, & tali formâ vestitam, (h.e. rem peculiarem & certâ formâ vestitam); alii parti formam aliam largiendo, & hæc est *Aqua* propriè dicta. Hinc dicitur, *Et congregationem Aquarum illarum vocavit Maria*: quibus verbis tibi manifestat, quòd illa Aqua prima, de qua dixit, *In superficie Aquarum*, non sit illa Aqua, quæ est in Maribus; sed, quòd pars illius sit certâ formâ distincta supra Aërem, & altera pars sit ista Aqua. Proinde quod ait, *Et fecit DEUS expansionem, divisitq; Aquas, quæ sub expansione, ab Aquis, quæ super expansionem*, simile est ei, quod dicit, *Et divisit DEUS inter Lucem & inter Tenebras*, quæ est divisio formalis. Quin-imò Expansum ipsum ex Aquis generatum est, secundum illud Rabbinorum nostrorum, *Congelata est gutta media*. Hinc dicit etiam; *Vocavitq; DEUS firmamentum Cælum*, ad explicandam homonymiam vocabuli, & indicandum, quòd *Schanajim*, h.e. Cælum, cujus primò meminit, dicendo, *Cælum & Terram*, non sit illud, quod propriè vocatur Cælum postea. Et hoc confirmat per id, quod in sequentibus ait, *In superficie expansi Cæli*; ut nempe significaret, quòd Firmamentum vel Expansum non sit Cælum. Et propter hanc Nominis æquivocationem vocantur etiam Cæli veri, Expansum, sicut & econtrà Expansum verum vocatur Cælum: ut; *Et dedit illa DEUS in expanso Cæli*: ex quo dicto & hoc liquet, quod aliàs per demonstrationem quoque probari potest, quòd Stellæ omnes, Sol item & Luna in Cælo infixæ sint, (quia non datur in Mundo Vacuum); non autem, ut Vulgus existimat, in

Quid per Aquam intelligatur in historia Creationis.

Ibid. v. 10.

Ibid. v. 2.

Ibid. v. 7.

Ibid. v. 4.

Ibid. v. 8.

Ibid. v. 1.

Ibid. v. 8.

Ibid. v. 20.

Ibid. v. 17.

existit, ut de illa dici possit, quod sit *bona*. Sed intermittere non possum, quin aliam adhuc tibi declarationem adferam; videlicet, quod licet ista (*Aqua*) magnam hujus Universitatis partem constituat, tamen non sit tanquam finis, principaliter & per se intenta ad conservationem hujus Mundi, ut de ea dici debuerit, quod *bona* esset, sed necessaria fuit, ut appareat & detegatur Terra.

Præter hæc & istud novisse te oportet, quod Sapientes nostri observârunt, quod Deus Herbas & Arbores è Terra demùm produxerit, posteaquàm pluviam illam irrigavit, & quod id, quod dicitur, *Et vapor ascendet è Terra*, contineat narrationem rei prioris, ac præcedentis illud, *Herbascat Terra herbam*. Hinc transtulit Onkelos, *Et Nubes ascenderat è Terra*. Patet etiam ex Scriptura ipsa, quæ dicit, *Et omne virgultum antequàm esset in Terra*. Sic itaque clarum est & hoc.

Cæterum, nôsti Lector, principales causas Generationis & Corruptionis post Virtutes cœlestes, esse Lucem & Tenebras, quatenus nempe calor & frigus ex illis sequitur. Per Motum Cœli miscentur Elementa, & per Lucem ac Tenebras mutantur Temperamenta illorum. In principio mixtionis illorum innovantur ex illis duo Vapores, (*Vapor & Exhalatio*), quæ sunt primæ causæ omnium Meteororum, Pluviarum etiam, & Metallorum. Postea fit ex illis compositio Plantarum; post has compositio Animalium; ultimò denique compositio Hominis. Præterea, Tenebræ sunt de natura Mundi hujus inferioris; Lux verò est illi accidentalis & externa, quæ exterius in illo innovatur. Nonne enim vides, quod tamen si res aliqua luce privetur, nihilominus tamen remaneat? Atque hunc ordinem equaliter observat Scriptura ubique in opere Creationis.

Lux & Tenebræ sunt causæ Generationis & Corruptionis. Vide & i. in fin. c. 5.

Scitu porrò tibi necessarium in hoc negotio est illud quoque, quod Rabbini nostri inquirunt, *Omnia opera Creationis creata sunt* *במקום* in statura sua, *creata sunt* *בדעת* in scientia sua, *creata sunt* *בכבוד* in decore suo: quo innuere volunt, quod universa & singula, quæ Deus creavit, in perfectissima sua Quantitate, in perfectissima sua Forma, & in elegantissimis suis Accidentibus creata sint; hoc enim sibi volunt, quando ajunt, *בכבוד* Bezevjonam in decore suo creata sunt, ex illo, *בכבוד* Zevi Decor vel Ornamentum est omnibus Terris. Diligenter itaque & hoc retine, quia non exiguum quoque est fundamentum.

Ezech. 20. 6.

Intelligendum etiam tibi probè, quod recordatur creationis Hominis inter sex creationis dierum opera. Dicitur de eo; *Masculum & Fæminam creavit eos*. Et creationem totam concludens, ait: *Et perfecti fuerunt Cœlum & Terra, & omnis exercitus eorum*. Postea denuò ad crea-

De Creatione Hominis. Gen. 1. 27. Ibid. 2. 1.

creationem Hominis redit, & explicat, quomodo Eva ex Adamo creata fuerit. Meminit etiam Arboris vitæ, & Arboris scientiæ boni & mali, seductionis item Adami & Evæ per Serpentem. Et hæc omnia facta fuisse indicat, posteaquam Homo à Deo in hortum Eden collocatus fuisset. Omnes autem Sapientes nostri unanimi consensu affirmant, cuncta die sexto fuisse, & nihil quicquam post sex Creationis dies immutatum esse. Verùm non debent illa tibi videri absurda, quæ diximus, quia huc usque non fuerat adhuc Natura stabilis & quieta. Præter hæc verò alia quoque afferunt, quæ tibi ex locis suis collecta proponam, & docebo te de illis, sicut illi nos docuerunt. Quandoquidem autem illa, quæ tibi ex verbis Sapientum nostrorum ita propositurus sum, sunt perfectissima, planissima, & ordinatissima, idè non diù immorabor in expositione illorum, neque etiam sensum ipsorum explicabo, ne Arcanorum fiam Revelator vel Proditor: sed leviter tantùm illa attingam; ita tamen, ut tu & tui similes illa possint intelligere. Ex iis est, quod dicunt; *Adam & Eva creati fuerunt sicut unus, & tergis vel dorso conjuncti, postea verò à DEO divisi fuerunt, qui dimidiam illam partem accepit, & fuit Eva, & adducta fuit ad ipsum.* Dicunt etiam; *Unam ex costis ejus*, idem esse quod, *Unam ex partibus ejus*, vel, *Unam partem ejus*: quam explanationem confirmant ex eo, quòd in Targum vocabulum *צלה* Tzelah Costa, redditur per *שֵׁטַר* Setar: ut, Tzelah Costa Tabernaculi, redditur in Targum per *שֵׁטַר* Latus Tabernaculi. Ita hìc dicunt, *Mittzalotav* idem esse quòd *Misstrohi*. Animadvertite, quomodo explicetur, quòd fuerint certo respectu duo, & certo respectu unum, sicut dicitur: *Os ex ossibus meis, & caro ex carne mea.* Quòd certo respectu fuerint duo, id confirmatur ex eo, quòd dicitur, Nomen unum amobus convenire; *Vocabitur Ischah Vira, quia ex Isch Viro desumpta est.* Quòd fuerint unum, confirmatur eo, quòd dicitur, *Et adhærebit uxori suæ, & erunt in carnem unam.* Quanta verò est ignorantia illius, qui non intelligit, hæc secundùm sensum aliquem occultum intelligenda esse?

At nec hoc prætereundum, quod in Medrasch adducunt Sapientes nostri; *Serpentem equitatum fuisse, quantitatem ejus instar cameli, & Sessorem ejus fuisse illum, qui decepit Evam, huncq; Sessorem fuisse Sammaëlem, quod nomen absolutè usurpant de Satana. Invenies enim, quòd in multis locis dicant; Satanam voluisse impedire Abrahamum, ne ligaret Isaacum: sic, voluisse impedire Isaacum, ne obsequeretur voluntati patris sui. Alibi verò in hoc eodem negotio dicunt; Venit Sammaël ad Abrahamum patrem*

Serpens instar equi vel cameli equitatus fuit à Satana.

Sammaël vocatur Satan.

patrem nostrum, & dixit ei; An non, o Senex, perdidisti mentem tuam? an non insanues, &c. Sic itaq; apparet, quod Sammaël sit ipse Satan, & quod per illud nomen, certi & occulti aliquid significetur, sicut per nomen Nachasch, h.e. Serpens. Dicunt etiam; Cum veniret (Serpens) ad decipiendam Evam, fuit Sammaël equitans super illum, & D E U S irridebat Camelum & Sessorem ejus.

Attendendum tibi quoque est ad hoc, quod Serpens non venerit primò ad Adamum, & cum ipso loquutus fuerit; verum aggressus & adortus est Evam, & illà mediante, damno Adamus à Serpente affectus morteque mulctatus fuit. Odium autem perfectum manet inter Serpentem & Evam, inter semen illius & inter semen hujus; neque dubium est, quin semen illius (Eva) sit semen Adami. Sed mirandum magis est, quod Serpens cum Eva jungatur, h.e. semen illius cum hujus semine, caput & calcaneus: quod illa (Eva) vincat ipsum (Serpentem) in capite; & ille (Serpens) vincat ipsam (Evam) in calcaneo. Ex dictis autem maximè admirandis, & secundum literam paradoxis ac absurdis, est & hoc; (sed si solidè hunc librum intellexeris, admiraberis, quanta Sapientia in illo lateat, & quàm eleganter cum natura hujus Universitatis consentiat): Ex quo Serpens venit ad Evam, humorem vel sordes projecit in Evam: Israëlitis, qui steterunt in monte Sinai, sordes illæ absterguntur: Gentibus, qui non steterunt in monte Sinai, sordes illæ non absterguntur. Animum igitur intende & ad istud.

Cæterum & hoc noratu dignum, quod ajunt; Arboris vita iter est quingentorum annorum, & omnes Aqua creationis dividuntur sub illa: cuius dicti intentionem esse ajunt, loqui de Mensura densitatis corporis sive trunci, non de Extensione ramorum ejus. Dicunt enim; Non finis ramorum, sed Korato Trabis vel Trunci ipsius iter, est quingentorum annorum; (nam per Korato intelligitur Crassities ligni stantis in Terra). Atque hæc Metaphora vel Allegoria quoque ab ipsis ad perfectiorem rei alicujus explicationem allata est.

Porrò, sicco pede neque hoc prætereundum, quod ajunt; Arvorem vita non revelavit D E U S ulli homini, neque etiam unquam revelabit; id quod est verissimum. Natura enim hujus Universitatis hoc exigit.

Observatione tuâ dignum hoc loco & illud est, quod dicunt; Vajikkach Et accepit D E U S ipsum Adamum, h.e. ascendere fecit eum, & collocavit eum vajannichehu, h.e. & reliquit eum. Non dicitur (inquiunt) hoc de exaltatione locali, vel de collocatione aut relictione in loco, sed de exaltatione gradus, h.e. de nobilitate & præstantia Existentiæ ipsius inter Entia generabilia & corruptibilia, & de constanti ipsius in re una perseveratione.

Sed monendus quoque es de multiplici Sapia, quæ latet in Impositione Nominum Filiorum Adami, Kajini & Abelis; de eo, quod Kajin fuerit is, qui interfecit Abelem in agro, quod ambo simul perierint, licet Kajin interfector diutius vitæ hujus luce usus fuerit, & quod existentia non firmata fuerit nisi Schertho, (h.e. quod

Genes. 4. 25. *is tantum superstes remanserit*), de quo dicitur; *Quia schath posuit mihi DEUS semen aliud.*

Vocabula non sunt naturalia. Necessarium etiam est, ut intelligas & consideres id, quod dicitur: *Et vocavit Adam Nomina, &c.* Docet enim hoc nos, quod Linguae seu Vocabula non sint naturalia, ut quidam arbitrantur, sed ex instituto & deliberatione.

Tandem etiam animadversione dignæ sunt quatuor voces, quæ occurrunt in comparatione seu relatione Cælorum ad DEUM Opt.

Genes. 1. 1. Max., quæ sunt, *Bara, Asab, Kanah, El*: ut; *Bara Creavit DEUS Cælos & Terram.* Item: *In die aloth quo fecit Dominus DEUS Cælum & Ter-*

Ibid. 2. 4. *ram.* Item: *Kone Possidens Cælum & Terram.* Item: *El DEUS fortis Mundi.* Item: *Elohe DEUS Cæli velohe & DEUS Terra.* Quod autem

Genes. 21. 33. dicitur: *Quam, vel quæ konanta stabilivisti, firmasti.* Item: *Dextera mea*

Genes. 2. 4. 3. *tippecha palmavit Cælos.* Item: *Noteh Inclinans Cælos*; illa omnia comprehenduntur sub verbo *Asab* Faciendi, sicut dicitur; *Asam* Fecit ea: at

Jesa. 48. 13. *verbum Fatzar* Formare, Fingere, nuspiam occurrit, quia videtur tantum significare, *Facere formam & figuram, vel aliud aliquod accidens*;

Jesa. 45. 7. *nam Forma & Figura (externa sc.) quoque sunt accidentia: unde dicitur, Jozer Qui format lucem, quia Lux est accidens. Et, Jozer Qui format montes, h.e. qui delineat eos. Item, Vajizer Et formavit DOMI-*

Amos 4. 13. *nus DEUS, &c.* De hac proinde Rerum universitate, quatenus Cælum & Terram comprehendit, usurpavit primò verbum *Bara*, quod

Genes. 2. 7. *significat rem aliquam ex privatione existere facere: deinde verbum*

De Creatione Mundi usurpatur tria hæc verba:

1. *Bara.* *Asab*, propter formas specificas, quæ Entibus datæ sunt, h.e. propter naturas ipsorum: tertiò verbum *Kanah*, propter dominium, quod

2. *Asab.* *DEUS* in creaturas habet, sicut Dominus in servos suos. Hinc vocatur *DEUS, Dominus totius Terra;* Dominus enim sine possessione esse nequit. Atque hoc verbum non nihil videtur adstruere Antiquitatem materiæ alicujus, idè præter illud adhibentur quoq; reliqua

3. *Kanah.* *DEUS* in creaturas habet, sicut Dominus in servos suos. Hinc vocatur *DEUS, Dominus totius Terra;* Dominus enim sine possessione esse nequit. Atque hoc verbum non nihil videtur adstruere Antiquitatem materiæ alicujus, idè præter illud adhibentur quoq; reliqua

duo verba, *Bara & Asab.* Sed, *Elohim Deus Cæli & Terra, & El DEUS fortis Mundi,* docent de notione perfectionis *DEI,* & perfectionis Cælorum, quod ipse sit *Elohim, h.e. Judex, & illi, Judicati, Qui judicantur:* non autem de dominio *DEI* in Cælos. Hoc enim innuitur verbo *Kanah.* Proinde significant hæc portionem *DEI* in existentia

sua,

sua, & portionem illorum (Cælorum), quòd videlicet Ipse sit DEUS, non illi, nimirum Cæli.

Atque hæc, cum iis, quæ partim jam dicta sunt, partim adhuc dicentur, pro ratione instituti nostri, & captu Lectoris, sufficiunt.

CAP. XXXI.

De causa præcepti de observatione Sabbathi.

FORTE jam nota tibi est causa, propter quam DEUS Sabbathi legem observare, ac violationem ejus lapidatione puniri præceperit; quemadmodum & Prophetarum Princeps sancivit, ut qui illud transgressus fuerit, morte mulctetur. Atque illa Lex est tertia, quæ nobis Existentiã DEI probat, & Dualitatem ab ipso removeret. Nam prohibitio illa, Ne colamus alium præter ipsum, utique non aliò tendit, quàm ad confirmandam Unitatem.

Nôsti etiam ex verbis meis, quòd Leges vel sententiæ remanere & conservari non possint, nisi cum illis conjuncta sint opera & exercitia, quibus in Vulgo conserventur, propagentur, & in æternum continentur.

Hanc ob causam præceptum nobis est in Lege, Diem hunc magnificere, ut fundamentum hoc Religionis de Novitate Mundi conservaretur & omnibus notum esset, cum homines omnes certo die quiescunt, cur hoc fiat, & interrogati de causa, respondere possint; *Quia sex diebus fecit DEUS, &c.*

Cur dies Sabbathi celebretur?

Verùm duæ occurrunt causæ diversæ in hoc præcepto, propter duo videlicet causata, h.e. propter duos diversos effectus. Nam cum primò nobis Moses causam celebrationis hujus explicat in decem Præceptorum promulgatione, sic ait; *Quia sex diebus fecit DEUS, &c.* Exod. 20. 10. In repetitione verò illorum in Deuteronomio ita ait; *Ut recorderis, quòd servus fuisti in Aegypto, &c. idcirco præcepit tibi DOMINUS DEUS tuus, &c.* Deut. 5. 15.

Causatum, cujus in primo loco fit mentio, est Gloria & Magnificentia Diei illius, sicut dicitur; *Idcirco benedixit DOMINUS diei Sabbathi, & sanctificavit illum.* Hoc causatum sequitur causam illam, *Quia sex diebus &c.* Verùm quòd nobis (Israëlitis) præceptum de Sabbatho dedit, & observationem ejus præcepit, causatum alterum est, quod sequitur causam illam, *Quòd servi fuerimus in Aegypto, quo tempore non secundum voluntatem nostram, neque quando nobis pla-*

Causa generalis, cur Deus Sabbathum præceperit?

Causa specialis, cur Israëlitis præceperit?

cebat, serviebamus, neque quiescere vel Sabbathum agere poteramus: (h. e. quo nec servire, nec quiescere secundum voluntatem nostram poteramus.) Ideoque speciatim quoque nobis præcepit in Lege Cessationem & Requiem, ad duas istas rationes conjungendas; Fidem nempe de Novitate Mundi, quæ in principio statim cogitationis & levifaciliq̃ue consideratione nos erudit de Existentia DEI, deinde Memoriam beneficiorum DEI in nos collatorum, dum nobis requiem largitus est à molestia intolerabilium illorum Ægypti onerum, et si hoc Beneficium comprehenderet tum Sententiam illam veram speculativam, tum Ordinationem rei corporalis, vel ad corpus pertinentis.

C A P. XXXII.

In quo tres recensentur sententiæ de Prophetia.

SENTENTIARUM & opinionum, quas de Prophetia habent Homines, eadem est ratio, quæ opinionum ipsorum de Antiquitate & Novitate Mundi. Volo dicere; Quemadmodum illorum, qui Existentiam DEI credunt & affirmant, tres sunt de Antiquitate & Novitate Mundi sententiæ, sicuti ostendimus; sic tres quoque sententiæ de Prophetia. Non enim curo hîc sententiam Epicuri: nam cum non crediderit esse DEUM, multò minùs credidit esse Prophetiam. Eorum tantùm sententias commemorare propositum mihi est, qui DEUM & Prophetiam esse pro confesso habent.

Prima sententia de Prophetia, qua est Vulgi.

Prima sententia est Vulgi & imperitæ multitudinis, (qui Prophetiam esse credunt), & quorundam ex Viris Legis nostræ, (qui illam quoque credunt), hæc videlicet; Quòd DEUS Opt. Max. aliquem ex Hominibus, qui ipsi placuerit, eligat, eumq̃ue mittat, nullâ habitatione, nulloq̃ue respectu, an sit sapiens & eruditus, an verò indoctus & imperitus, senex, an juvenis! Tantùm hoc requirunt, ut sit vir probus, bonus, honestus. Huc usq̃; enim nemo adhuc fuit, qui dicere voluerit, DEUM Majestatem suam Divinam habitare facere in Viro malo; sed tum demùm, si in melius ipsum priùs converterit.

Secunda sententia Philosophorum.

Secunda sententia, est sententia Philosophorum, qui dicunt; Prophetiam esse Perfectionem quandam in Natura Hominis. Hanc autem perfectionem, dicunt, neminem adipisci, nisi studio, industriâ & diligentia, quæ id, quod in potètia speciei inest, in actum educat; nisi

nisi impediatur vel ab impedimento aliquo interno, proveniente à temperamento Hominis, vel à causa aliqua externa, pro more cuiuslibet perfectionis speciei alicui competentis. Nam perfectio illa non est in unoquoque Individuo illius speciei in summo suo gradu, sed in aliquibus tantum, & hoc quidem necessario. Et si perfectio illa ita comparata sit, ut ad illius adeptionem necessario requiratur Eductor, talem quoque sine dubio habebit. Secundum hanc itaque sententiam non potest prophetare stultus & indoctus; neque contingere potest, ut Homo vesperi cubitum se conferat non-Propheta, ac mane Propheta surgat, quemadmodum Homo, qui inopinatio aliquid invenit. Verum hoc pacto juxta illos se res habet: Quod Homo necessario prophetet, si fuerit Vir excellens, in intellectualibus & moribus suis perfectus, si facultatem suam imaginatricem ad perfectionem aliquam possibilem direxerit, ac denique se-ipsum eo modo, quem à nobis audies, præparaverit: idque hanc ob causam, quod hæc perfectio nostræ insit Naturæ. Proinde juxta hanc opinionem fieri non potest, si quis idoneus sit ad Prophetiam, &, prout decet, se ad illam præparaverit, ut actu ipso non prophetet; quemadmodum fieri non potest, ut, qui bonæ est complexionis, & bonos ac salubres cibos comedit, ex illis cibis non bonum sanguinem generet, vel tale quid.

Tertia sententia. est sententia Legis nostræ. Fundamentum enim *Legis sc.* Legis nostræ planè cum sententia Philosophorum convenit, unicâ tantum re exceptâ; hac videlicet, quod credimus, fieri posse, ut quis sit idoneus ad Prophetiam, & se ad illam decenter præparet, & tamen non prophetet, propter voluntatem & beneplacitum Divinum. Meo itaque iudicio res hæc se habet sicut in Miraculis, & illorum rationem sequitur. Ratio enim naturalis postulat, ut, qui à natura sua idoneus est ad Prophetiam, & cum ætate quoque diligenter informatur & eruditur, prophetare deberet: qui autem id non potest facere, similis est ei, qui nequit movere manum suam, sicut Ieroboam; aut qui non potest videre, sicut Castra Regis Syriæ in Historia Elisæi. Fundamentum namque hujus rei, & præcipuum, quod nos quoque requirimus, est Dispositio vel Dexteritas naturalis, & Perfectio tam in moribus & qualitatibus externis, quam in Rationalibus & intellectualibus. Hoc quippe est, quod Rabbini nostri innuere volunt, quando ajunt; *Non habitat Prophetia nisi super homine sapiente, potente, & divite*; quemadmodum in Commentariis nostris Talmudicis, & in magno nostro opere *Jad* exposuimus; ubi simul

*Cur Baruch nō
potuerit propheta-
re?*

Jerem. 45. 3.

Ibid. v. 5.

Thren. 2. 9.

part. 2. c. 36.

Jerem. 1. 5.

*Hebrai vocant
Pueros etiā eos,
qui provec̄ta sūt
aetate.*

Gen. 42. 22.

Jos. 33. 11.

indicavimus, quàm diligenter se Filii Prophetarum in dispositione illa exercuerint. Veruntamen quòd illi, qui se ita exercuerunt & præpararunt, sæpè impediti & prohibiti fuerint, ne prophetare possent, videre est in Baruch Filio Nerix, qui sequutus quidem fuit Prophetam Jeremiam, qui diligenter eum exercuit & instituit, adeò ut speraret quoq; se prophetaturum, sed tamen prohibitus fuit, sicut colligere est ex eo, quod ipse ait; *Laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni: & ex eo, quod ei dictum est per Jeremiam Prophetam; Sic dixit DOMINUS, ita dices ad eum: Tu quaris tibi grandia; ne queras: quod vel ita exponi posset, Prophetiam pro captu Baruchi nimis fuisse magnam & arduam, (h.e. vel idèd dicere possemus, Baruchum non prophetare potuisse, quòd se antea non satis exercuerit in studiis & scientiis, vel quòd dispositionem naturalem temperamenti perfectam non habuerit): vel secundum illud; Etiam Prophetæ ejus non invenerunt Visionem à DOMINO, quia sc. fuerunt in captivitate, (h.e. vel dicere possemus, Baruchum propter causam externam, ut tristitiam, mœrorem, vel aliam aliquam, impeditum fuisse, ne prophetaret), sicut alibi explicabimus: verum plurima tam Librorum sacrorum, quàm Sapientum nostrorum dicta extant, quæ hoc nobis fundamentum monstrant; quòd DEUS ad prophetandum excitet eum, quem ipse vult, & quando vult; si modò perfectus fuerit & excellat. Fatuos enim, & hujus Terræ filios quod attinet, non magis, nostro iudicio, prophetare possunt, quàm asinus aut rana. Hoc proinde fundamentum nostrum est, Quòd nemo sine studio & perfectione prophetare possit, & quòd possibilitas ab illis dependeat.*

Ne itaque te decipiat illud; *Priusquàm formarem te in utero, novi te; & antequàm exires de vulva, sanctificavi te.* Nam hoc in omni Propheeta, sicuti dicemus, requiritur, ut dispositionem habeat naturalem, inde à conceptione & nativitate sua.

Quod illud attinet; *Quia puer ego sum,* nōsti Hebræorum consuetudinem. Ita enim appellant Josephum justum *Puerum*, cum jam triginta esset annorum. Sic Josua, in historia de Vitulo, appellatur *Puer*, cum propè sexaginta annos natus esset, *Et minister ejus Josua filius Nun puer.* Nam Moses eo tempore octoginta & unius annorum erat, & ætas ejus tota centum & viginti annorum: Josua autem post mortem ejus vixit quadraginta annos, & ætas ipsius fuit centum & decem annorum. Unde liquet, Josuam tùm temporis ad minimum fuisse quinquaginta septem annorum; & tamen vocat eum *Puerum*.

Non est etiam quòd te seducant, quæ in Promissionibus illis legun-

gantur: *Effundam Spiritum meum super omnem carnem; Filii vestri & Filia vestra prophetabunt.* Hoc enim ibidem explicat, & qualisnam prophetia futura sit, indicat, dum ait; *Senes vestri somnia somniabunt, Juvenes vestri Visiones videbunt.* Nam *Propheta* vocantur tam illi, qui per divinationes & auguria aliquid indicant & predicunt, quam qui legitimo modo id faciunt. Idcirco appellantur *Propheta Baalis*, & *Propheta haascherah* h. e. *lucorum*, quoque *Prophetae*. Hinc ait DEUS; *Cum surrexerit in medio tui Propheta, aut somnians somnium.* Sanè in Statione montis Sinai, quamvis omnes Ignem magnum videbant, & voces tremendas ac horrendas miraculose audiebant, tamen non pervenit ad gradum Prophetiae, nisi qui dignus & idoneus fuerat. De gradibus autem distinctis (*Prophetiae*) inquit DEUS; *Ascende ad DOMINUM TU, & Aharon, Nadabh & Abihu;* ubi Moses in supremo gradu collocatur, sicut dicitur, *Et appropinquabit Moses solus ad DOMINUM,* &c.; post vel infra ipsum collocatur Aharon; infra Aharonem, Nadabh & Abihu; infra hos, septuaginta Senes; infra istos, reliqui Homines secundum perfectiones suas. Hoc est, quod Sapientes nostri quoque indigitare voluerunt, dicendo; *Moses est paries per se, Aharon paries per se.* Sed quia mentio hic à nobis facta est Stationis in monte Sinai, exponemus in sequenti capite, quæ ex locis Scripturæ & verbis Sapientum nostrorum, de illius forma & ratione hauriri & explicari possunt.

Joël. 2. 28.
Etiam falsi Propheta vocantur Prophetæ.

Deut. 13. 1.

Exod. 24. 1.

Ibid. v. 2.

CAP. XXXIII.

De Statione montis SINAI.

VIDETUR mihi ex iis, quæ de hac Statione in monte Sinai reperiuntur, colligi posse, non omnia, quæ ad Mosen pervenerunt, ad totum populum Israël pervenisse; sed sermonem à Mose solo perceptum esse. Hinc concepta est enarratio decem Præceptorum in numero singulari abstracto. Moses autem piæ memoriæ descendit ad radices montis, & indicavit Populo, quod audivit. Sic enim dicitur in Lege; *Ego stabam inter DOMINUM, & inter vos.* Item: *Moses loquebatur, & DOMINUS respondebat ei in voce.* Ita scribunt disertè in *Mechilta*, quòd singula verba, prout audivit, ipsis retulerit. Quod verò etiam scriptum est in Lege, *Ut audiat Populus, dum loquar tecum, &c.* id docet nos, quòd sermo habitus fuerit solum ad Mosen, & quòd illi (*Israélite*) vocem quidem illam robustam audiverint, sed non distinctionem verborum. De auditu enim Vocis illius

Moses solus audivit sermonem Dei in monte Sinai.

Cur decem Præcepta in numero singulari contenta sint? Deut. 5. 5.

Exod. 19. 19.

Exod. 19. 9.
Populus vocem vel sonum tantum audivit.

lius

- Deut. 5. 23. Ibi dicitur; *Quando audivissetis vocem.* Item: *Sonum verborum vos audiebatis.* Non dicitur; *Verba vos audistis.* Atque ita quicquid de auditu Verborum quoque dicitur, de Vocis five Soni auditu est intelligendum. Moses verò verba distinctè audivit, & illa ipsis enarravit, prout tùm ex Legis, tùm ex Sapientum nostrorum verbis liquet.
- Exod. 10. 2. 3. Reperimus tamen apud illos multis in locis in Medraschoth & Talmude, quòd dicant: *Verba hæc, Ego sum D O M I N U S Deus tuus: Item; Non habebis Deos alienos, &c. audiverunt ex ore D E I omnipotentis:* quo dicto indicare voluerunt, quòd ista verba (h.e. *Præceptum primum & secundum eodem modo percepta fuerunt à Populo sicut à Moise, &c.*) eodem modo ad Israëlitas pervenerint, & ab ipsis percepta fuerint, quo percepta fuerunt à Moise Doctore nostro piæ memoriæ; & quòd Moses ea non detulerit ad ipsos, idque hanc ob causam, quia duo ista Relligionis capita, Existencia videlicet D E I, & Unitas ejusdem, intellectu humano apprehendi queunt; & quia, quicquid per demonstrationem scitur, illius in Propheta & quovis alio, qui id novit, eadem est ratio, neque ulla hic est prærogativa; quia denique duo ista dicta fundamenta & capita non ex parte Prophetiæ solùm sciuntur & cognoscuntur, sicut dicitur in
- Deut. 4. 35. *Lege, Tibi ostensum est, ut scires, quòd D O M I N U S est D E U S, & non est ultra præter eum:* reliqua verò Præcepta non sint intelligibilia, sed sint ejusmodi, quæ per singularem revelationem & cabbalam addiscere oportet. Quomocunque se hoc habeat, ex eo, quod colligi potest ex iis, quæ tùm in Scriptura, tùm in verbis Sapientum nostrorum inveniuntur de hoc negotio, est & hoc, quòd totus populus Israëliticus in illa Statione non nisi unam vocem unâ vice audiverint, hoc videlicet dictum, quod Moses & totus Israël apprehendit, *Ego sum, &c.* Et, *Non habebis Deos alios:* & quòd Moses illud postea ipsos, cum loquebatur, litteris distinctis & audibilibus audire fecerit. Scribunt hoc expressè Rabbini nostri, & confirmant ex eo, quod dicitur; *Unâ (sc. vice) loquutus est D E U S duo, hoc audivimus.* Sic apertè ajunt in Medrasch; *Vides, quòd non audiverint aliud dictum (præceptum) à D E O*
- Psal. 62. 12. *Opt. Max.* Ita scriptum est in Lege; *Verba hæc loquutus est D O M I N U S voce magnâ, & non addidit, &c.* Primum, quod post hanc auditionem Vocis commemoratur, est Timor & Pavor ille magnus, quo propter negotium istud consternati fuerunt; illa item ipsorum verba, quæ adducit: ut, *Et dixistis, En ostendit nobis D O M I N U S D E U S noster, &c. Nunc igitur quare moriemur? &c. Accede tu, &c.* Venit itaque secundò præstantissimus ille inter omnes natos (ad D E U M sc.), & ordine reliqua quoque verba (h.e. *præcepta*) accepit, ac ad pedem montis descen-

scendit, illaque populo recitavit in Visione illa magna, ubi viderunt Ignem, & audiverunt Voces, quæ fuerunt voces & fulgura cum tonitruis, & vox magnæ buccinæ. Quotiescunque enim dicitur, quoddam audierint Voces in numero plurali, ut, *Omnis populus videbāt voces, &c.* Exod. 20. 18. de Voce buccinæ, tonitruis, & similibus est intelligendum. Nam Vocem DOMINI creatam, quæ sermo ipsius perceptus fuit, non nisi unicâ vice audiverunt, sicut Lex ait, & Sapientes nostri in loco antè citato docent. Vox autem illa, fuit ea, ad cuius auditum exivit anima ipsorum, (h. e. *defectionem animi passi sunt*), & quæ duo priora præcepta apprehenderunt. Hic tamen ticias, non omnes æqualiter & in eodem gradu vocem illam apprehendisse cum Mose Doctore nostro p. m. Atque de hoc secreto ostendam tibi hic, quoddam per Traditionem in Gente nostra antiquitùs jam traditum & Sapientibus notum fuerit. Onkelos enim ubique, ubi legitur, *Et loquutus est DOMINUS ad Mosén, dicendo*; transtulit, *Et loquutus est DOMINUS cum Mose, dicendo*; Item, quando dicitur, *Et loquutus est DEUS omnia ista verba*; eodem modo, *Et loquutus est DEUS omnia verba ista*. Verùm Israëlitarum ad Mosén verba, *Et non loquatur nobiscum DEUS*, ita transfert, *Et non ser-* Exod. 20. 19. *mo fiat nobiscum, vel, ad nos à DOMINO*. Ex quo vides, illum eodem modo distinxisse, sicut & nos. Nōsti autem, Onkelum res istas arduas & sublimes, quas explicuit, accepisse à R. Eleasare & R. Jehosua, qui fuerunt sapientissimi inter Israëlitas.

*Onkelos accepit
suas expositiones
à R. Eleasare &
R. Jehosua.*

Tu ergo ista probè observa & retine, quia ultra hanc mensuram nemo potest intrare in gravissimum hoc negotium Stationis in monte Sinai. Est enim ex arcanis Legis, ejusque veritas & modus nobis sunt occulta. Nam simile quid neque unquam fuit, neque futurum est.

CAP. XXXIV.

Quòd in dicto Mosi, Ecce, ego mitto Angelum meum, &c. per ANGELUM intelligatur PROPHETA.

QUOD in Lege scriptum est; *Ecce, ego mitto Angelum meum* Exod. 23. 20. *ante te, &c.* illius sensus elegantissimè nobis declaratur in Repetitione Legis (h. e. in Deuteronomio), ubi DEUS in narratione Stationis illius in monte Sinai ita ad Mosén ait; *Prophetã suscitabo illis* Deut. 18. 18. *de medio fratrum suorum, sicut tu, &c.* Cujus rei probatio inde petita est,

quoddam de illo Angelo dicatur, *Cave à facie ejus, & obtempera voci ejus, &c.* Istud enim præceptum sine dubio spectat ad promiscuam hominum multitudinem & communem plebem. His autem non apparent Angeli, neque vel mandata, vel admonitiones ipsis dant, ut moneri necesse habeant, ne contra eos rebellent. Quocirca sensus illius loci est; Se Prophetam ipsis excitaturum, cui Angelus sit appariturus, loquuturus & mandata daturus: ac proinde hortatur nos, ne Angelo illi rebelles fiamus, cujus verba & jussa Propheta ille ad nos sit perlaturus; sicut in Deuteronomio explicatur, quando dicitur, *Illum audietis.* Item, *Et erit, qui non auscultabit verbis meis, quæ loquetur in Nomine meo, &c.* Item, (quod clarissimum est), *Quia Nomen meum in medio ejus.*

Deut. 18. 15.

Ibid. v. 19.

Exod. 23. 21.

Hæc omnia hinc tendunt, ac perinde se habent, ac si dixisset; Sciat, quod eximia ista Visio, quam vidistis in monte Sinai, non perpetuò sit apud vos duratura, & quod illius similis nunquam in æternum futura sit; quod etiam non in sempiternum Ignis aut Nubes supra Tabernaculum sint futura, sicuti nunc sunt: verum Angelus ille, quem ad Prophetam vestrum missurus sum, is sub potestatem vestram Urbes ac Civitates rediget, pacem & quietem in Terra vobis efficiet, quæ denique vobis vel facienda, vel intermittenda erunt, ostendet. Atq; ita hoc dicto fundamentum illud, quod tam frequenter urgere soleo, confirmatur; Quod omnibus Prophetis, excepto Mose, Prophetia per ministerium Angeli contingat.

CAP. XXXV.

*Quòd Prophetia & Miracula Mosis differant
à Prophetia & Miraculis reliquorum
Prophetarum.*

QUATUOR illas differentias, quibus Prophetia Mosis differt à Prophetia reliquorum Prophetarum, toti Mundo jam exposui, revelavi, & demonstravi, tum in *Commentario meo in Mishnam*, tum in *Deuteronomio nostro*, sive *Syntagmate Doctrinae Talmudicæ*, (in libro *Jad*), unde non necesse est, ut illa hinc repetantur, præsertim tibi, quod ea, quæ de Prophetia tracto in hoc Libro, spectent solum ad explicandam rationem & formam Prophetiæ reliquorum Prophetarum, qui vel ante, vel post Mosen fuerunt; de Prophetia verò Mosis ne verbum quidem vel directè, vel obliquè sum dicturus in
istis.

istis capitibus. Nam, meo iudicio, vox PROPHETEÆ analogicè vel ambiguè dicitur de Mose & de aliis. Et sic eadem ratio est Miraculorum ipsius & Miraculorum aliorum Prophetarum; Miracula enim ipsius non sunt de genere Miraculorum reliquorum Prophetarum. Quòd Prophetia eius sit diversa & distincta à Prophetia omnium, qui antecesserunt ipsum, id apparet ex eo, quod dicitur; *Et apparui Abrahamo, &c. Sed Nomen meum אלהים non notum feci eis.* Nam hinc apparet, Apprehensionem ipsius non fuisse eandem quæ fuit Patriarcharum, sed excellentiorem, ac proinde multò magis præstantiorem quoque Apprehensione aliorum, qui præcesserunt.

Quòd Prophetia ipsius fuerit nobilior quàm Prophetia illorum, qui sequenti sunt ipsum, id ex eo colligitur, quòd dicitur, *Et non surget amplius Propheta in Israël sicut Moses, quem cogniturus sit DOMINUS de facie ad faciem.* Hinc enim manifestè colligitur, quòd Apprehensio eius fuerit distincta ab Apprehensione omnium eorum, qui sequuturi erant ipsum in Israël, qui sunt *Regnum sacerdotale, & Gens sancta, inter quos est DOMINUS*; & per consequens etiam multò excellentior apprehensione Prophetarum sive Vatum Gentilium.

Quòd verò etiam magna differentia sit inter Miracula ipsius & Miracula aliorum Prophetarum, inde patet, quòd Miracula reliquorum Prophetarum, quæ vel ipsi fecerunt, vel ipsis facta fuerunt, tantùm singularibus quibusdam Hominibus nota, ac coram paucis perpetrata fuerint, ut Signa Eliæ & Elisæi. An non enim vides quòd Rex Israël illa admiratus fuerit, & à Gechasi petierit, ut illa sibi indicaret, sicut ait; *Narra mihi obsecro omnia magnalia, quæ fecit Elisa: cui respondit Gechasi; Domine mi Rex, hæc est mulier, & hic est filius ejus, quem vivere fecit Elisa.* Eadem est ratio Miraculorum Prophetarum reliquorum, Mose excepto. Propterea indicat quoque Lex de ipso, quòd in sæculum non surrecturus sit Propheta, qui tam liberè in oculis amicorum & inimicorum, assentientium & dissentientium, Miracula sit patraturus, sicut ipse fecit, prout dicitur; *Et non surget amplius Pro-*

pheta in Israël sicut Moses, in omnibus signis & portentis, ad quæ facienda in terra Aegypti, Pharaoni, & servis, & universa Terra ejus, miserat eum DOMINUS. Et in omni manu forti, & in omni terrore magno, quæ omnia fecit Moses in oculis totius Israël. Quibus verbis duo comprehenduntur; primò, quòd nullus Propheta sit surrecturus, qui apprehensurus sit eo modo & eâ mensurâ, quâ Moses, & qui faciat secundùm opera ejus: deinde, quòd Signa sive Miracula ipsius facta fuerint Pharaoni & omnibus servis ipsius, & universa Terra ejus, qui erant ab ipso dissidentes, &

Prophetia Mosi est distincta à Prophetia aliorum Prophetarum antecessorum.
Exod. 6.3.

Est etiam nobilior, quàm Prophetia Prophetarum, qui sequenti sunt ipsum.
Deut. 34.10.

Exod. 19.6.

Differentia miraculorum Mosi & reliquorum Prophetarum.

2.Reg. 8.4.

Deut. 34.10.11. 12.

adversarii ejus, & in oculis totius Israël, qui fuerunt amici & fautores ejus, sicut dicitur; *In oculis totius Israël*. Hoc autem de nullo alio ante ipsum, neque etiam post eum reperitur, aut reperietur, quemadmodum sufficienter hoc antea jam à nobis demonstratum est. Neque te debet hic seducere illud, quod in Historia Josuæ, Solem ad horas illas, vel *Jof. 10. 12.* ad horas aliquot in cursu suo sistens, legitur; *Et dixit in oculis Israël:* non enim dicitur, *In oculis totius Israël*, sicuti de Mose. Sic coram paucis contigit, quod Elias fecit in monte Carmelis. Quod dixi, *ad Ibid. v. 13.* horas illas, (paullò antè in factò Josuæ), idè feci, quia per *Kejom thamin* Sicut diem integrum, mihi videtur intelligi Dies maximus & longissimus, (*Thamin* enim idem est quod *Schalem* Perfectus), & idem esse ac si dixisset, quòd dies ille apud ipsos in Gibeone fuerit sicut dies magnus & longus in æstate.

Posteaquàm ergo nunc didicisti distinguere in intellectu tuo Prophetiam & Miracula Mosis, (quia juxta excellentiam Apprehensionis ejus comparata quoque est excellentia Operum illorum), & credis, quòd istum gradum secundum veritatem nequeamus apprehendere: audies nunc, quæ in sequentibus capitibus dicturus sum de Prophetia & gradibus Prophetarum omnibus post istum gradum (*Mosis*). Et hoc est, quod in præsentì capite volebamus.

CAP. XXXVI.

De Natura PROPHETIÆ.

Quid sit Prophe-
tia.

VERITAS & quidditas Prophetiæ nihil aliud est, quàm Influentia, à Deo Opt. Max., mediante Intellectu agente, super facultatem rationalem primò, deinde super facultatem imaginatricem influens.

Est summa ho-
minis perfectio.

Atque hic est supremus gradus Hominis, & summa perfectio, quæ speciei illius potest competere; extrema item perfectio facultatis Imaginatricis.

Non potest in
singulis Individuis
reperi.

Ea autem ut in singulis Individuis reperiatur, est impossibile; neque etiam ad eam per scientiarum Theoreticarum perfectionem, aut qualitarum sive morum bonitatem & præstantiam, licet illa in summo gradu alicui insint, perveniri potest, nisi simul conjuncta sit summa facultatis Imaginatricis, inde ab ipsa hora nativitatis, perfectio. Istarum verò, ut nosti, facultatum corporalium, inter quas Imaginativa quoque numeratur, perfectio non sequitur nisi ex optimo temperamento, optimâ proportione & mensurâ, optimo denique humore membri, quod facultatis illius subjectum est, (h. e. Cerebri), & si

Requiritur ad
eam facultatis
Imaginatricis
perfectio.

defe-

defectus aliquis hic reperitur, per regimen & diætam suppleri nequit. Nam si membri alicujus temperamentum malum sit in vel ab ipsa nativitate, tum summum, quod regimine effici potest, hoc est, ut ad sanitatem & integritatem aliqualem, non verò ad excellentissimam dispositionem reducatur. Quòd si verò morbus fuerit in proportione, vel in locatione, vel in substantia, h. e. in materia, ex qua generatum est, tum nullum superest consilium & remedium. Sed ipsemet jam pridem nôsti hæc omnia, neque quicquam prodest, ut illis diu immoremur.

Nôsti quoq; Operationes hujus facultatis Imaginatricis, Memoriam videlicet vel Recordationem rerû sensibus perceptarum, earum Compositionem & firmam Impressionem; quòd item maximam & nobilissimam suam operationem conficiat, quando sensus quiescunt & à suis functionibus sunt otiosi. Tum enim in illam influit quædam Influentia pro ratione dispositionis subjecti. Et illa (Influentia) causa est Somniorum verorum & Prophetiæ, quæ à se invicem differunt in multitudine & paucitate, non verò specie, (h. e. qua numero, non specie inter se differunt). Unde est tritum illud Sapientum nostrorum dictum; *Somnium est unum de sexaginta* (generibus sc., vel partibus) *in Prophetia*. Inter duo verò specie differentia nulla est proportio; nam non convenit, ut dicatur, Perfectio Hominis est talis vel talis, e. g. dupla, ad perfectionem Equi. Idem hoc inculcârunt in *Bereschith rabbab*, quando dicunt, *Deciduum Prophetiæ est Somnium*; quæ est appositissima similitudo. Nam quemadmodum *Deciduum*, vel *Deciduum fructus*, fructus est per se & individuum ejus, nisi quòd ante perfectionem & maturitatem suam deciderit; ita quoque facultas Imaginatrix eadem est tempore Somni, quæ tempore Prophetiæ, nisi quòd imperfecta adhuc, & complementum suum non adepta sit. Verùm quid diu relictis Legis nostræ testimoniis, ex Rabbiorum sententiis, ista tibi declaro? Quando Deus ait; *Si fuerit Propheta inter vos, ego DOMINUS bammareh in Visione me notum facio ipsi*, *Bachalom in Somnio loquor cum ipso*, perspicuè nobis naturam & quidditatem Prophetiæ indicat, docendo, quòd sit Perfectio, quæ venit vel per *Chalom Somnium*, vel per *Mareh Visionem*. *Mareh* (Visio) Nomen est verbale, deductum à verbo *Raah* (Vidit), & significat, quòd ad facultatem Imaginatricem tanta perveniat Actionis perfectio, ut Homini res ita appareat ac videatur, ac si exterius sibi exhiberetur, eamque sensibus externis perciperet. In istis autem duabus partibus, *Somnio* inquam & *Visione*, continentur omnes Pro-

Imaginatio fortior est, cum sensus quiescunt.

Somniû & Prophetia non differunt specie.

Somniû est veluti fructus deciduus & immaturus respectu Prophetia.

Num. 12. 6.

מרח Mareh Visio quid sit?

phetiæ gradus, sicuti explicabitur. Et notum est, in iis rebus, quas Homo, dum vigilat & sensibus suis utitur, tractat, versat, aut desiderat, laborare facultatem hanc quando Homo dormit, cum Intellectus effundit super ipsum (*Influentiam*) secundum dispositionem suam. Exemplis hæc declarare, vel prolixis verbis amplificare, superfluum est; quia res est lippis & conforibus nota, & similis iis rebus, quæ sensibus apprehenduntur, quas nullus sanâ mente præditus in dubium vocare potest.

Quomodo comparatus esse debeas, qui prophetare vult.

Sensus Tactûs turpissimus est.

lib. 3. c. 10.

His ita præmissis, dico; Si fuerit Homo, cujus cerebri substantia sit in decenti perfectione respectu materiæ, temperamenti, proportionis & locationis, & non prohibeant vel impediunt eum alia ab alterius alicujus membri temperamento: si postea diligenter studeat & litteris incumbat, ut, quod potentiâ ei inest, in actum possit exire, & habeat intellectum humanum perfectum & consummatum, mores honestos & puros, avidusque sit sciendi secreta & causas Naturæ: si cogitationes ejus omnes semper tendant ad res laudabiles & honestas, si curæ ejus versentur circa DEI cognitionem & operum ejus considerationem, eorumque, quæ de illis credere oportet: si animus & cor ejus valedixerint omnibus brutalibus voluptatibus, cibi, potus, Veneris, & ante omnia sensui Tactûs, (de quo optimè Aristoteles in Ethicis scribit, quod nobis sit turpitudini & opprobrio: nam reverà res turpis est & dedecus; cum nobis competat tantum quàm Animalia sumus, sicut reliquæ bestię, & quia nihil humani habet, quod proprium sit Hominis: reliquæ enim voluptates sensuales, ut Odor, Auditus, Visus, licet & illæ sint corporales, accidunt tamen interdum, ut illæ Hominem oblectent, quatenus Homo est, sicut ostendit Aristoteles. Verùm digressi sumus ab argumento & proposito nostro ad alia, quæ tamen monere necessarium fuit propter multos Viros sapientes & eruditos, quorum cogitationes sæpè circa voluptates & delectationes istius sensûs nimium quoque sunt occupatæ, & nihilominus mirantur, quæ fiat, quod non prophetent, si prophetia sit à dispositione naturali): si animus & cogitationes ejus sint liberæ ab omnibus vanis desideriis & affectibus, ut ambitione, libidine dominandi, Victoriæ, popularis auræ, gloriæ, honoris & potentiæ amore: si denique Homines omnes secundum suas differentias intueatur, secundum quas sunt, vel ut jumenta (h. e. *animalia mansueta*), vel ut feræ bestię, quarum cogitatio si animum Hominis perfecti subit, non aliâ ratione id fit, quàm quomodo vel illas possit effugere, ne damnum ab illis patiatur; vel utilitatem aliquam

quam ab illis capere, à quibus utilitas sperari potest, siquidem ad suos usus illis opus habeat: si, inquam, Vir quidam ita comparatus fuerit, nullum dubium est, si facultas ejus Imaginatrix (quæ in summo gradu perfecta est, & Influentiam ab Intellectu secundum perfectionem suam speculativam accipit) laboraverit & in operatione fuerit, illum non nisi res Divinas & admirandas apprehensurum, nihil præter DEUM & ejus Angelos visurum, nullius denique rei scientiam habiturum & curaturum, nisi earum, quæ veræ sunt, & quæ ad communem hominum spectant utilitatem.

Has autem tres perfectiones, quas hic complexi sumus, quod attinet; Perfectionem videlicet facultatis Rationalis in studendo: Perfectionem facultatis Imaginatricis in nativitate: & Perfectionem Morum seu Qualitatum, in puritate cogitationum ab omnibus oblectationibus corporalibus, & immunitate affectuum ab omni superbia & stulta ac pestilenti Gloriæ cupiditate; has, inquam, quod attinet, notum est, magnam earum inter perfectos esse differentiam & præcellentiam. Et secundum illam differentiam distincti quoque sunt Prophetarum gradus.

Nôsti etiam, unamquamque Facultatem corporalem certo tempore defatigari, debilitari & corrumpi; & alio tempore florere ac vigerere. Jam verò facultas ista Imaginativa sine dubio est corporalis. Ideoque invenies, illam in aliquibus Prophetis tempore luctûs, iræ, & similibus accidentium, cessavisse. Hinc inquit, ut nôsti, Rabbinus nostri; *Propheta non habitat neq; inter tristitiam, neq; inter pigritiam.* Ita Patriarchæ Jacobo toto luctûs sui tempore nulla Prophetia oblata fuit; quia facultas ejus Imaginativa tùm occupata fuerat circa amissionem Josephi. Sic Mosis Doctore nostro p. m. nulla obrigit Prophetia sicut prius, post murmurationem exploratorum, donec mortua fuit tota illa generatio deserti Virorum bellicosorum; propterea quòd lassus fuerit portandi & tolerandi illos ob crebras ipsorum murmuraciones, etiamsi in ejus Prophetia nullum locum habuerit facultas Imaginatrix, sed Influentia tantùm Intellectûs absque illius medio & subsidio; quemadmodum sæpius jam monuimus, illum non prophetasse sicut reliqui Prophetæ, id quod alibi fusiùs explicabitur; non enim pertinet ad scopum præsentis capituli. Sic etiam invenies, fuisse Prophetas nonnullos, qui ad tempus aliquod prophetarunt, à quibus postea propter superveniens accidens quoddam Prophetia recessit & interiit. Atque hæc essentialis & proxima causa est, cur Prophetia cesset tempore Persequutionis & Exilii; *Pigritia* inquam

Facultas imaginatrix aliquando debilitatur, & cessat.

Tempore tristitia & luctûs cessat Prophetia.

Cur tempore persequutionis & exilii cesset Prophetia?

& Tristitia, vel Dolor, qui invadit Hominem propter varias res; imprimis verò, cum servus & mancipium esse cogitur Gentium prophanarum, impiarum, adulterarum, inter quas sententiæ veræ & orthodoxæ sunt sepultæ, & omnes brutales ac bestiales cupiditates regnant & dominantur, atque ita sui juris esse nequit. Hoc malum comminatus est nobis DEUS apud Prophetam, quando dixit; *Discurrerent ad quærendum Verbum DOMINI, sed non inveniunt.* Item, *Rex ejus & Principes ejus sunt inter Gentes; non est Lex, & Propheta ejus non inveniunt Visionem à DOMINO.* Atque hæc vera & genuina causa est, propter quam etiam tempore Messia (* utinam citò reveletur!) Prophetia iterum est ad nos reversura, sicut DEUS promisit.

Amos 8.12.

Thren. 2.9.

* Loquitur more Judaico de Adventu Messia.

CAP. XXXVII.

De Influentia, quæ à DEO Opt. Max. in intellectum Hominis influit, & de diversis ejus gradibus.

De Influentia Divina.

NECESSARIUM est, ut instruaris quoque de natura Influentiæ illius Divinæ, quæ ad nos pertingit, quâ intelligimus, & quâ intellectus Hominis unius, intellectum alterius vincit & superat.

Variis gradibus effunditur.

Scito ergo, fieri posse, ut cuidam modicum admodum contingat, & tantum solum, quantum ei sufficit ad se-ipsam perfectam reddendum: fieri etiam posse, ut tanta mensura ad aliquem deveniat, quâ non solum ipse perfectus fiat, sed & alios perfectos reddere queat, sicuti in omnibus Entibus rem comparatam esse videmus; quod videlicet eorum quædam talem perfectionem accipiant, quâ alios possunt quoque regere & gubernare; alia verò non nisi talem, quâ sibi-ipsis regendis tantum sufficiunt.

Unde Theorici oriantur.

Deinde scias; si Influentia ista Intellectualis influat in facultatem Rationalem solum, nihilque vel propter materiæ influentis paucitatem, vel propter facultatis Imaginatricis in nativitate imperfectionem, in facultatem Imaginatricem destillet, inde oriri *sectam*

Unde Propheta.

Sapientum speculatorum seu Theoricorum. Quando verò Influentia illa in utramque facultatem, Rationalem nempe & Imaginativam, easque ab illarum creatione in summo gradu perfectas influit, exinde

Unde Politici, Fcti, Divinatores, Somniatores, Incantatores, Prestigiatore.

fit *secta Prophetarum.* Quando denique Influentia illa influit solum in facultatem Imaginatricem; & in facultate Rationali, vel ex ipsa creatione, vel ex defectu institutionis & exercitationis, imperfectio aliqua

aliqua existit, exurgit inde *secta Politicorum, Jurisperitorum, Legislatorum, Divinatorum, Incantatorum, Somniatorum*, (de verbo, *Somnia vera habentium*), & *Præstigiatorum*, (de verbo, *qui res mirandas faciunt mirâ solertiâ & occultis artibus*), qui omnes licet Sapientes non sint, tamen ad tertium hoc genus referuntur.

Hic verò monendus es, ex tertio genere esse quosdam, quibus Phantasiæ, Somnia & Ecstases (de verbo, *Abreptiones mentis, sc. tempore vigilationis*), quales in Prophetiæ Visione ferè esse solent, ita mirabiles obveniunt, ut planè sibi persuadeant, se Prophetas esse, summo perè mirentur, quòd tales phantasias & imaginationes haberint, ac denique existiment, omnes scientias & facultates sibi absq; studio & labore infusas esse! Et hinc in magnas confusiones incidunt in multis rebus theoreticis non parvi momenti, eaque, quæ vera sunt, cum apparentibus & imaginariis, adeoque, quod dici solet, Cælum & Terram commiscunt. Omnia autem ista proveniunt ex nimia facultatis Imaginatricis fortitudine, & facultatis Rationalis imbecillitate, propter quam nihil in ipsa in actum exire potest. Prætereà sciendum, in unaquaque trium dictarum sectarum magnam conspici differentiam, & unius præ altera præminentiam.

Insuper autem duæ priores in duas partes dividuntur, sicuti ostendimus. Influencia etenim, quæ ad illas pervenit, est vel in eo gradu & mensurâ, ut ad sui tantum subjecti perfectionem sufficiat; vel in eo, ut ultra id, quod ad sui subjecti perfectionem requiritur, habeat quoque abundanter ad perficiendos alios. De priori genere sive sectâ sunt *Sapientes*, quibus super Virtutem rationalem vel tantum influit, ut ipsos reddat curiosos ad quidvis cognoscendum, intelligendum, & sciendum; sed non moveantur ad docendum alios, vel ad libros conscribendos; vel tantum, ut illa mensura necessariò illos permoveat ad alios quoque docendum, & libros conscribendos.

Simili ratione se res habet in secunda secta. Nam potest illis vel talis Prophetia obtingere, quæ Prophetam solùm perfectum reddat; vel talis, ut eâ moveatur ad Homines alios quoque vocandos, docendos, & perfectione suâ illuminandos. Ex quibus patet, si absque Influencia ista abundanti esset, nos nullas Artes vel Scientias in libris descriptas habituros, nec laboraturos fuisse Prophetas, Homi nibus persuadere, ut veritatem addiscerent. Nam non componit Vir sapiens libros pro se, ut se ipsum doceat id, quod antea jam intelligit. Sed natura Intellectûs hæc est, ut perpetuò effundat aliquid in alium, quod à recipiente porrò derivetur in alium, donec tandem

perveniat ad aliquem, qui non potest Influentiam illam ulterius promovere, sed quâ ipse tantum perficitur; sicuti in aliquot libri hujus capitibus ostendimus. Natura autem hujus rei, sive mensuræ superabundantis Influentiæ hujus, quæ cogit quasi Hominem, etiam si cum periculo vitæ id faciendum sit, ut alios instruat & informet, sive recipiatur ab ipso, sive non recipiatur; sicut invenire est Prophetas, qui Homines reprehenderunt, donec interfecti ab ipsis fuerant: ista inquam Influentia Divina movet, incitat, impellit eos, neque ullam quietem ipsis concedit, licet in extrema pericula conjiciantur. Hinc invenimus, quod Jeremias, cum contemptu & ignominia afficeretur à rebellibus & apostatis sui temporis, licet Prophetias suas obsignare & claudere, neque ulterius ad veritatem illos vocare voluerit, illud tamen facere non potuerit, sicut ipse ait:

Jerem. 20. 8. *Fuit Verbum DOMINI mihi in opprobrium & subsannationem totâ die, & dixi; Non recordabor illius, neque loquar ultra in Nomine ejus, & fuit in corde meo tanquam Ignis ardens & clausus in osibus meis, & fatigatus sui ferendo, nec potui.* Sic ait Propheta alius: *DOMINUS DEUS loquutus est, quis non prophetabit?*

C A P. XXXII X.

De dono Fortitudinis sive Magnanimitatis, & Divinationis facultate in Pro- phetis, &c.

De fortitudine & magnanimitate. **N**ULLUS Homo est, qui non Fortitudine & Robore aliquo polleat. Nisi enim hoc esset, nunquam moveretur in cogitatione sua, ad id, quod nocere ei posset, repellendum. Atq; ista Facultas inter Facultates animales, meo judicio, eodem modo se habet, sicut Facultas expultrix inter Facultates naturales. Differt autem hæc Fortitudo secundum magis & minus, sicut reliquæ Facultates. Invenies enim quosdam, qui Leonem fortitudine superant; & econtrâ alios, qui præ mure fugam arripiunt: invenies, qui toti alicui exercitui se opponere ac resistere audent; & econtrâ alios, qui à clamore mulieris reformidabunt & expavescent. Ejusmodi Fortitudo acquiritur, si præter dispositionem naturalem temperamenti in creatione, exercitio & usu inde à pueritia illam augeat, atque ita quod potentiâ ei inest, in actum educat; si verò exercitatio ista negligatur & omittatur, diminuitur & illa. Videre licet.

Quomodo acquiratur.

et hanc differentiam in pueris, quorum unus alterum fortitudine longè antecellit.

Pari ratione reperitur in omnibus Hominibus *Divinandi Conje-* De facultate di-
ctandi, facultas, quæ & ipsa secundum magis & minus in eis variat, vinandi & con-
 imprimis in iis rebus, quæ Homini magnoperè curæ sunt, & quas jectandi.
 crebrò in cogitationibus suis volvit & revolvit: ita ut apud te-iplum
 sæpè deprehendas, cum cogitas, hunc vel illum ita vel ita dicturum
 aut facturum, quòd sic eveniat. Sic invenies quosdam, in quibus
 Imaginatio & Divinatio ita fortis & recta est, ut omnia, prout futu-
 ra cogitarunt, eveniant, vel saltè magna pars. Causa illius fa-
 pro diversitate circumstantiarum, antecedentium sc., consequen- cultatis.
 tium, & præsentium, sunt variæ. Has circumstantias sive principia
 Intellectus virtute facultatis Divinatricis pertransit, & ex iis sæpè
 brevissimo temporis spatio aliquid concludit & colligit, ut sine ullo
 tempore illud præstitisse videatur. Atque hac facultate quidam præ-
 dicunt futura, eaque gravissima.

Duas istas facultates, *Fortitudinis* sc. sive *Magnanimitatis* & *Divina-* In Prophetis sūt
tionis, in Prophetis fortissimas & vehementissimas esse necesse est. fortissima hæc fa-
 Quando autem ipsis accedit *Influentia Intellectus,* supra modum cultates.
 roborantur; ita ut, quemadmodum nôsti, eò res pervenerit, ut qui-
 dam (*Virtute sc. Magnanimitatis & Fortitudinis*) nudo suo baculo potèti
 Regi prævaluerit, & totam Gentem intrepidè ex servitute ejus eri-
 puerit; posteaquàm nempe dictum ei fuit, *Tecum ero.* Attamen diversi Exod. 3. 12.
 gradus hîc reperiuntur, & discrepant secundum magis & minus:
 nullus tamen eà (*Fortitudine sc. & Magnanimitate*) prorsus carere po-
 test. Sic dictum fuit Jeremię: *Ne timeas à facie illorum,* &c. *Ecce dedi te ho-* Jer. 1. 17. 18.
diè in Urbem munitam, &c. Sic dictum est ad Ezechielem: *Ne timeas* Ezech. 2. 6.
ab eis, & à verbis ipsorum. Et ita reperies, quòd in omnibus Prophetis
 ingens fuerit animi fortitudo & magnitudo. Per excellentiam au-
 tem & præstantiam facultatis Divinandi subitò atque momento fu-
 tura prædixerunt, in qua tamen & ipsa facultate magna diversitas
 reperitur.

Prætereà scito, quòd veri Prophetę tales sæpè habeant apprehen-
 siones speculativas, quarum causas nemo potest ingenio & specula-
 tione nudà assequi. Ita prædicunt futura quædam interdum, quæ
 Homo conjecturâ & divinatione solâ indicare nullo modo possit;
 quia illa *Influentia,* quę in facultatem Imaginatricem influit, & eam
 ita perficit, ut per operationem ejus, quæ futura sunt, possit annun-
 tiare, & ita apprehendere, ac si sensibus illa percepisset, illorumq;

medio ad facultatem Imaginatricem pervenissent; illa inquam Influētia perficit etiam facultatem Rationalem, ut per operationem ejus res quasdam veram existentiam habentes ita sciat & apprehendat, ac si illas per principia speculativa apprehenderet. Atque hæc est ipsissima veritas, quam credere debet, quicumque veritatis est amator & sectator; omnia enim ista de se invicem docent & testantur. Necessarium autem est, ut hoc magis sit in facultate Rationali & copiosius, (h. e. ut Influētia illa sit excellentior in facultate Rationali, quam in Imaginatrice): quia Influētia Intellectus agentis primò illam illuminat & in actum educit; & de facultate Rationali demùm pervenit ad facultatem Imaginatricem. Quomodo enim ab ipsa perfectione facultatis Imaginatricis provenire posset ista mensura, cum sit ejusmodi apprehensio, quæ nequaquam à sensibus ad illam pervenit? Neque etiam provenire potest tale quid à facultate Rationali, cum non sit scientia, quæ per certa principia, conclusiones, & rationes scitur & apprehenditur. Et hæc verissima est Prophetiæ ratio, & sententiarum illarum, quibus studium Propheticum appropriatur. Conditionaliter autem & de *Prophetis veris* tantum loquutus sum, ut nempe excipiam eos, qui de tertia secta sunt, qui nulla Rationalia, neque Sapientiam habent, sed nudas tantum Imaginationes & cogitationes. Nam ea, quæ tales Homines apprehendunt, nihil aliud sunt, quam sententiæ, quas antea jam habuerunt, quarum signa & vestigia in Imaginatione ipsorum impressa remanserunt, cum reliquis, quæ sunt in facultate illorum Imaginatrice: & quum cessarunt Imaginationes multæ, manserunt vestigia sententiarum illarum, quæ ipsis postea res planè novæ & adventitiæ esse videntur: ut verbi gratiâ, Si cum Homine aliquo essent mille Individua animalium in domo, & omnia exirent, quæ in domo fuerunt, unico tantum ex illis excepto, cum quo Homo ille remanens, existimaret, quòd nunc demùm in ædes intraverit, cum tamen res nequaquam ita esset, sed ex illis foret, quæ nunquam exiverunt. Atque hic locus est ex iis, qui seducunt & in exitium trahunt multos: quot enim quæso hoc modo perierunt, qui se Sapientes putabant? Sic reperiuntur multi, qui confirmant sententias suas per somnia, quæ somniant, & existimant, se illam rem, quæ in somnio ipsis apparet, nunquam scivisse vel audivisse vigilantes. Propterea non debet Homo attendere ad eum, cujus facultas Rationalis non est perfecta, & qui non pervenit ad finem perfectionis speculativæ. Nam qui hanc perfectionem assequutus est, is quoque aliarum rerum scientiam mediante

Influē-

Influentiâ Intellectûs Divini potest assequi, & in rei veritate Pro-
pheta est; sicut hoc à Mose declaratur, cum inquit: *Et Propheta Cor sa-* Psal. 90. 12.
pientia: vult enim dicere, quòd Propheta in veritate sit Cor sapien-
tiæ. Atq; hoc quoq; est ex illis, quod scire te oportet.

CAP. XXXIX.

*De prestantia, perfectione, facilitate, & per-
petuitate Legis Mosis.*

POSTEA QUAM quidditatem & veritatem Prophetiæ haste-
nus exposuimus, & declaravimus, quòd Prophetia Mosis Do-
ctoris nostri ab omnium aliorum Prophetiis differat; dicemus nunc,
quòd propter solam illam Apprehensionem ad Legem vocati sumus:
quia nempe vocationi illi, quâ Moses nos vocavit, similis neque an-
tecessit inde ab Adamo primo ad ipsum usque, neque etiam post i-
psam apud ullum Prophetam sequuta est. Sic, fundamentum Legis *Lex Mosis ater-*
nostræ est, quòd in æternum non sit finem habitura vel abolenda: ac *na.*
propterea etiam ex sententiâ nostrâ, alia Lex nec unquam fuit, nec
erit, præter unicam hanc Legem Mosis Doctoris nostri p.m. Proba- *Ignoravit cæcus*
tur hoc inde, quia neque in Prophetis, neq; in Cabbala invenimus, *Judeus, Legem*
quòd Propheta aliquis aut Patriarcha ante Mosen, quales fuerunt, *Mosis per Chri-*
Schem, Eber, Noach, Mathusalem, & Enoch, ad cœtum & congre- *stum esse abolen-*
gationem aliquam hominum dixerit; *DEUS misit me ad vos, & præ-*
cepit mihi, ut vobis sic vel sic dicam; vel, *monet vos, ne ita faciatis;* aut, *præci-*
pit vobis, ut sic faciatis: de hac inquam re neque in Lege, neque in
Cabbala ullum testimonium reperimus; sed obtigit ipsis Prophetia
eo modo, quem exposuimus. Cui autem copiosè elargita fuit In- *Ratio docendi*
fluencia illa, veluti Abrahamo p.m., is congregavit Homines, & per *Prophetarum ante*
modum doctrinæ, instructionis & informationis ad veritatem vo- *Mosen.*
cavit, quam apprehenderat. Ita docere solebat Abraham, & per de- *Quomodo &*
monstrationes speculativas ostēdere, quòd Mundus habeat DEUM *quid docuerit*
unum solùm, quòd Is creaverit omnia alia, quæ extra vel præter *Abraham.*
ipsum sunt, & quòd non sit serviendum figuris istiusmodi externis
aut ulli creaturæ; & ad ista sermonibus blandis, suavibus & jucun-
dis, beneficiis denique Homines allexit & attraxit. Nunquam verò
dixit; *DEUS misit me ad vos, præcepit mihi, aut, hortatus est me.* Sic cum
mandatum à DEO accepisset, ut ipse, & filii, & servi ejus circumci-
derentur, circumcidit eos; nequaquam verò Homines ad hoc voca-

tione Prophetica vocavit. Nonne enim vides, quid Lex de eo dicat; *Quia novi eum: prater ea praecepit filius suis, &c.* Unde vides, quod per praecepta solitus fuerit omnia sua peragere. Hoc pacto vocantur Homines Isaac, Jacob, Levi, Kehat, Amram. Sic dicunt Sapientes nostri de Prophetis, qui antecesserunt ipsum; *Domus iudicii Eberi, domus iudicii Methusalemi, Schola Methusalemi, omnes fuerunt Propheta, & docebant Homines instar Concionatorum, Doctorum, Praceptorum; non vero, quod dixerint, Et dixit Dominus ad me, Loquere ad N.* Sic comparatum fuit ante Moſen.

Deut. 5. 24. Moſen vero quod attinet, noſti, quid ad ipsum dictum sit, quid dixerit ipse, & quid totus Populus de ipſo dixerit; *Hodie vidimus, quod DENS loquatur cum Homine, & vivat.*

Quomodo Propheta post Moſen docuerint.

Quod attinet Prophetas illos, qui fuerunt post Moſen, noſti, quae concionum ipſorum ratio fuerit, quod videlicet corripuerint vel admonuerint Homines, eosque ad custodiendam Legem Moſis vocaverint, mala quaevis comminando eam derelinquentibus, & bona omnia pollicendo juxta eam incedentibus.

Deut. 30. 12. Et sic credimus futurum esse in perpetuum, quemadmodum dicitur; *Non in Caelis est, ut dicas, &c.* Item: *Nobis & filiis nostris in saeculum.* Ibid. 29. 29.

Perfectio Legis Moſis.

Deut. 4. 8.

Nullus est in Legibus Moſaicis excessus;

Nullus etiam defectus.

Neque aliter esse potest. Nam si res aliqua omnibus modis & gradibus in specie sua sit perfecta, impossibile est, ut in illa specie inveniatur alia, nisi a perfectione illa vel in excessu, vel in defectu peccas, in exacta & aequali proportione temperamenti illius speciei. Omne enim temperamentum ab Aequalitate recedens, habebit vel aliquid superfluum, vel aliquid deficiens. Atque ita se res habet in Lege ista, sicuti Aequalitas ejus (h.e. *justa & exacta ejus temperatio*) nobis indicatur, cum dicitur; *Statuta & judicia justa zaddikim; noſti enim, Zaddik Justus vel Justum saepe idem valere quod Aequale, Proportionatum.* Quod vero hoc ita sit, inde apparet, quia tales continent cultus, in quibus nulla est defatigatio, nullusque excessus, sicut in cultu eorum, qui in montibus & locis desertis degunt, qui a carne, vino, & aliis rebus ad fragile corpus nostrum sustentandum necessariis abstinere, qui cultus Divini causa hinc inde vagantur, & molestas peregrinationes suscipiunt, vel denique simile quippiam facere coguntur. Nullus etiam est in illis defectus, qui incitare posset Homines ad contemptum, vel ad sese in vitiis & flagitiis immergendum, ut quibusvis sceleribus fenestram quasi aperiat, atque ita hominem in moribus, virtutibus & speculationibus suis imperfectum relinquat, sicut Leges aliarum Gentium prophanarum. Verum, quando hoc in

in Libro de causis & rationibus præceptorum agemus, satis superq; æqualitas sive justa temperatio & sapientia ejus elucebit. Hanc ob causam dicitur de ea, *Lex DOMINI est perfecta, convertens animam.* Psal. 19. 8. Si quis existimet, illam esse laboriosam, molestam, & tædiosam, is in magno errore versatur, & rem non benè intelligit. Facilitatem autem & levitatem ejus apud perfectos postea sufficienter & verissimè sum demonstraturus. Propter hanc dicitur de ea, *Quid est, quod DOMINUS DEUS tuus petit à te?* &c. Item, *An loquutus sum Israël?* Sed hæc non nisi præstantiorum respectu dicta sunt, quibus meliori de limo finxit præcordia Titan. Quod enim profanos, iniquos, & violentos Terræ filios attingit; illi nihil pejus, nihil pestilentius, nihil durius esse judicant, quàm judicem aliquem habere, qui vim & violentiam eorum inhibeat & coërceat. Ita luxuriosis & voluptatibus deditis res videtur intolerabilis, si prohibeantur secundùm effrænem cordis sui libertatem scortationi indulgere, & si pænæ de scortatoribus sumantur. Ita cuius defectu aliquo laboranti, onus Æternæ gravius esse videtur prohibitio vitii illius, ad quod, pro morum suorum pravitate inclinatur & propendet. Quocirca de Levitate vel Gravitate Legis non est judicandum secundùm cujusvis hominis mali, temerarii, vitiiq; pessimis dediti affectus & concupiscentiam; verùm secundùm intellectum perfectissimi alicujus inter Homines, cujus similes, secundùm Legem, omnes reliqui esse deberent. Deniq; hæc Lex sola est, quæ *Divina* vocatur; reliquæ verò Leges & Statuta provincialia, ut sunt Leges Græcorum, Consuetudines Zabæorum &c. mera sunt opera & inventa Hominum politicorum, non autem Prophetarum, sicut aliquoties jam ostendi.

Deut. 10. 12.

Homines profani, qui vitis dediti sunt, odium habent Leges.

C A P. XL.

Hominem esse animal politicum & civile, sed tamen magnam inter Individua reperiri differentiam; ideoq; Legibus opus habere, quibus regantur & in terminis retineantur. Agitur etiam de differentia Legum humanarum & Legis divine.

SUFFICIENTISSIME demonstratum est hætenus, *Hominem naturâ esse animal politicum & civile, & naturâ societatem* Homo est animal politicum & sociale.

tem amare & quærere: non sicut reliqua animantia, quæ tali societate non egent.

*Varietas inter
Homines in moribus, &c.*

Propter magnam autem varietatem compositionis istius speciei (quia, ut nôsti, ultimum est compositum) maxima quoque inter Individua ejus est differentia, ita ut nequeant vel duo inveniri Homines, qui eisdem moribus sint præditi; sicuti nec duo formâ externâ convenientes & æquales reperiri possunt.

*Causa illius
varietatis.*

Causa hujus diversitatis, est Temperamenti, Materiæ, & Accidentium, quæ Formam sequuntur, diversitas. Nam unaquæque Forma naturalis habet propria quædam Accidentia, quæ illam consequuntur, præter Accidentia illa, quæ Materiam comitantur. Talis autem & tanta in Individuis differentia in nullâ aliâ Animantium specie reperitur, sed uniuscujusque speciei Individua ferè conveniunt, Homine tantùm excepto. In hujus enim specie duo Individua tam discrepantia sæpè inveniuntur, ac si penitus è duabus essent speciebus. Ita invenies quendam tantâ crudelitate præditum, ut minimum quoque filiolorum suorum præ excandescentiâ mactare non reformidet; alium econtrâ tantâ clementiâ affectum, ut propter vermiculi vel pulicis interfectionem cor ipsius liquefeat & commiseratione afficiatur. Idem hoc videre licet in multis Accidentibus.

*Opus habent
Rectore & Governatore.*

Quia ergo Naturæ ejus hoc est insitum, ut inter ipsius Individua tanta sit varietas: & quia Natura ejus necessitate coactâ Societatem & Conjunctionem postulat; idcirco hæc Conjunctio & Societas sine Rectore & Governatore perfecta esse nequit, qui actiones ipsorum ad regulam æquet, defectus suppleat, excessus corrigat, omniaq; opera ad certam normam, certumq; modum exigat, ita ut varietas & differentia illa naturalis per harmoniam & convenientiam præscriptam sive impositam occultetur, societasque fiat ordinata.

Usus Legis.

Ideo dico, quòd, licet Lex non sit naturalis, ingrediatur tamen rationem rei naturalis, & à Sapiencia D E I ordinata sit ad illius speciei conservationem, cujus existentiâ D E U S delectatur, & cujus naturæ indidit, ut Individua ejus Facultatem gubernatricem haberent. Eorum autem quidam sunt, qui ipsimet per illam facultatem prophetant, ut Propheta aut Legislator, (h. e. qui Leges tantùm & præcepta dant & præscribunt); alii, qui facultatem habent cogendi Homines, ad facienda, exequenda, & in actum deducenda ea, quæ Prophetæ ille præcepit: ut Rex, qui accipit Legem illam. Sunt etiam, qui gloriantur de Prophetia, qui accipiunt Legem alicujus Prophetæ vel totam, vel ex parte tantùm, ut partem unam accipiant, alteram

verò

verò relinquant, idque vel ideò, quia illa pars eis magis est facilis, aut quia in hanc opinionem trahere possunt Homines, ac si per Prophetiam illis obrigissent; neque in eis aliorum vestigia premerent, idque ex mera ambitione & arrogantia. Sunt enim quidam, quibus Perfectio aliqua tantoperè placet & arridet, quique adeò eam expectant & affectant, ut omnibus persuadere libenter vellent, se illà perfectione esse præditos; licet probè sciant, se in rei veritate eam minime habere. Ita vides multos arroganter gloriari de aliorum Poëmatibus sive Carminibus, & videri velle, ac si ipsimet illa composuissent. Idem contingit sepè in libris & laboribus Virorum doctorum, & artibus ac scientiis multis, quando incidunt in manus æmuli alicujus & ignavi Thrasonis, ut ea, quæ alius invenit, à se inventa jactiter, atque ita alienis plumis se ornet. Eodem pacto evenire solet in ista perfectione Prophetiæ. Invenimus enim quosdam, qui gloriantur de Prophetia, & talia dicunt, de quibus nulla unquam fuit Prophetia, qualis fuit *Zedekias filius Kenaana*. Invenimus alios, qui de Prophetia gloriantur, & talia dicunt, quæ sine omni dubio *D e u s* loquutus est, h. e. quæ per Prophetiam quidem venerunt, sed ad alios, (qualis fuit *Chanania ben Azur*), & postea dicunt, quòd ipsimet sint Prophetæ.

Sed hæc nota sunt ac manifesta; nihilominus tamen clariùs adhuc ea tibi explicabo, ut planè non ampliùs dubitare queas, & differentiam habeas, quâ discernere possis inter Ordinationes Legum conditarum ab Hominebus, inter Ordinationes Legis Divinæ, & inter Ordinationes eorum, qui aliqua à Prophetis aliis accipiunt, & postea gloriantur, ac si ipsimet ea dixissent. Quod ergo attinet Leges illas, quas publicârunt conditores & latores ipsarum ex propria cogitatione & arbitrio suo, de illis non necesse est magnam adferre probationem: *Quando enim confitentem habemus Reum, non habemus opus Testibus.* Proinde de illis solùm te informabo, quæ Prophetica esse dicuntur. Earum autem quædam reverà sunt Prophetica, h. e. Divina, quædam Legales, quædam tales, de quibus *Legislator ait, quòd à se proficiscantur, cum tamen illas desumpserit ab alio.* Quando incidis in Legem aliquam, in qua ipsius Legis & Authoris aetiones ejus definiunt tota intentio est, Eutaxia & commodum Reipublicæ, ut omnis iniquitas & injustitia ex ea tollatur; nullusque respectus ad res speculativas, nulla cura de perficienda facultate Rationali, nulla denique dogmatum Fidei vel Religionis consideratio, an sana sint ac valida, an verò ægra & infirma? sed cujus intentio

Ambitiosi & arrogantes gloriantur scire de iis, quæ non habent, vel quæ sunt aliorum.

Multi gloriantur de Prophetia, qui tamen eam non habent.

De Legibus humanorum Legislatorum.

De Legibus Prophetis, quæ sunt triplices.

Legales, vel Civiles.

tota versatur in rebus & negotiis mortalium disponendis, eorumque prosperitate & salute procuranda ac promovenda, ex mente & consilio Authoris illius; cum inquam Legem aliquam ita comparatam esse deprehendis, illam scias esse *Legalem* vel *Civilem*, & Auctoritatem ejus ex secula tertia, eorum videlicet, in quibus facultas Imaginativa solum dominatur. Quando vero vides Legem, cujus jura & ordinationes omnes sunt speculativæ, quæ agit tum de rebus corporalibus, tum de iis, quæ ad Fidem spectant, & cui propositum est ante omnia sententiis veris de DEO & de Angelis Homines imbueri, deinde sapientes, intelligentes & prudentes eosdem reddere, ut totius hujus Universitatis naturam & rationem veram teneant, illam ordinationem scias esse à DEO, Legemque illam *Divinam*. Restat ergo nunc, ut scias, quomodo probare debeas, an is, qui in publicum dat Legem aliquam sub suo nomine, reverà sit perfectus ille, cui ea in Prophetia revelata est, an verò inanis tantum sit ostentatio & gloriatio, illamque furto ab alio surripuerit. Modi hominem talem probandi sunt, Perfectionis ejus diligens exploratio, Actionum ejus observatio, & Morum ejus accurata inspectio. Certissima autem demonstratio hæc est, si dereliquerit & contemnat voluptates corporales, (hic enim Sapientum & Prophetarum primus gradus, primaque nota est), imprimis verò sensum illum, qui juxta Aristotelis pronuntiatum nobis est opprobrium & dedecori, & si abominetur omnem libidinem & scortationem. Idè hoc signo DEUS ferè omnes eos prodidit & in lucem produxit, qui falso de Prophetia gloriati sunt; ut nempe veritas eam amantibus patefiat, & ab omni errore præserventur. An ignoras enim, quâ ratione *Zedekias Filius Maaſija*, & *Achab Filius Koliſa* de Prophetia gloriati fuerint, multos Homines ad se pertraxerint, verbaque Prophetiæ ab aliis instinctus Divini afflatu prolata sub suo titulo vendiderint, & tamè in voluptatibus suis Venereis perrexerint, ita ut sociorum & discipulorum suorum quoque uxores stupraverint, donec à DEO, ut & alii ipsis similes, resecti, & à Rege Babylonie, meritissimâ pœnâ, igne combusti fuerint; sicut *Jeremias* ostendit, cum ait: *Et assumetur ab eis maledictio ab omni transmigracione Jehudah, quæ est in Babel, dicendo; Ponat te DOMINUS sicut Zedekiam & sicut Achab, quos combussit Rex Babel igni, &c.* Item: *Et adulterium commiserunt cum uxoribus sociorum suorum, & loquuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, &c.*

Divina.

Supposititia.

Pſendo-Prophetia quomodo probari possint.

A Deo quomodo manifestentur.

Jerem. 29. 22.

Ibid. v. 23.

CAP. XLI.

Quid sit Visio Prophetica. Quot modis in Prophetis dicatur, Verbum Domini ad ipsos factum esse.

NON existimo necesse esse, ut tibi explicem, quid sit *Somnium*; verum operæ pretium est, ut scias, quid sit *Mareh Visio*, de qua dicitur, *Bemareh In Visione me notum faciam illi*, quæ vocatur *Mareh* Num. 12. 6. *hannebhuah Visio Prophetica*: Item, *Manus Dei*: Item, *Machaseh*. Est *Visio Prophetica* autem *Terror* quidam *Panicus*, qui occupat *Prophetam* inter *vigilandum*, sicuti ex *Danjele* patet, quando ait; *Et vidi Visionem magnam* Dan. 10. 8. *hanc, neque remansit in me ulla fortitudo, & vis mea mutata in me est in corruptionem, nec retinui fortitudinem ullam.* Item, *Et sui lethargo oppressus super faciem meam, & facies mea ad terram.* Sermo enim *Angeli*, quo ipsum allocutus est, & illius erectio, facta utique fuerunt in *Visione Prophetiæ*. In tali autem negotio sensus omnes à suis functionibus quiescunt, & venit *Influentia* illa super *facultatem Rationalem*, ac ab ista diffunditur in *facultatem Imaginatricem*, hocq; pacto opus suum perficit & absolvit. Quandoque autem incipit *Prophetia* in *Visione Prophetica*, & postea multiplicatur *terror* & *palsio* illa vehemens, quæ sequitur *perfectionem operationum facultatis Imaginatricis*, & tùm demùm venit *Prophetia*, sicuti contigit *Abrahamo*. In principio enim *Prophetiæ* illius dicitur; *Et fuit Verbum Domini ad Abrahamum in Visione.* Et in fine ejusdem; *Et sopor irruit in Abrahamum, &c.* Item; *Et dixit ad Abrahamum, &c.* Gen. 15. 1. Ibid. v. 12. Ibid. v. 13.

Prætereà scito, quòd omnium eorum *Prophetarum*, qui *Prophetiam* sibi factam esse dicunt, quidam eam *Angelo* alicui, quidam verò *Deo Opt. Max.* adscribant & attribuunt, licet per *Angeli ministerium* quoque ipsis obtigerit, de quo *Sapientes nostri* nos erudierunt, quando ajunt: *Et dixit Dominus ad eam*; scilicet *אמר ה' אל' ע'א* Gen. 25. 23. *h.e. per manus Angeli.*

Insuper, de quocunque scriptum occurrit, quòd *Angelus* cum eo loquutus, aut quòd aliquid ipsi à *Deo* revelatum sit, id nullo alio modo, quàm in *Somnio*, aut *Visione Propheticâ* factum esse, noveris.

Habemus etiam apud *Sapientes nostros* *Discursum* de *Sermone*, qui ad *Prophetas* pervenit, locundùm id, quod *Prophetæ* ipsi scripserunt, (h.e. de modis, quibus, sermonem Divinum ad se esse factum, Pro-

1. *pheta dicunt.*) Quatuor modis fieri illud ajunt. *Primus* modus est, cum Propheta revelat, quod sermo ille factus fuerit ab Angelo in Somnio, aut in Visione. *Secundò*, cum mentionem tantum facit verborum Angeli; sed non explicat, quod facta sint in Somnio, vel in Visione, eò quod fundamento huic, quod notum est, innitatur; Nullam Prophetiam fieri, nisi uno aliquo duorum istorum modorum, quorum DEUS meminit, quando ait; *In Visione me notum faciam ei, in Somnio loquar ei.* *Tertiò*, cum nullam prorsus Angeli mentionem facit, sed DEO Opt. Max. sermonem adscribit, ac si ipse eum protulisset, hac tamen cum adjectione, quod factus sit in Visione, aut in Somnio. *Quartò*, cum Propheta absolutè & simpliciter ait, quod DEUS secum loquutus sit, vel ei dixerit; *Fac hoc:* aut, *Dic hoc:* nullà vel Angeli, vel Somnii, vel Visionis mentione factà; idque propter hoc quoque notum fundamentum & principium; quod nulla Prophetia fiat, nisi in Somnio aut Visione, & per manum Angeli.
- Num. 12. 6. *Ad primum modum* pertinet, quod dicitur; *Et dixit ad me Angelus DOMINI in Somnio, Jacob.* Item: *Et dixit Angelus ad Bileamum.* (Nota, quod hic in textu Hebræo sit vox *Elohim*, quam de Angelo author hic intelligit.)
- Genes. 31. 11. *Secundi modi* sunt ista; *Et dixit DEUS ad Jacobum, surge, ascende Bethalem.* Item; *Et dixit ei DEUS, Nomen tuum est Jacob.* Item; *Et clamavit Angelus DOMINI ad Abrahamum secundo è Cælis.* Item; *Et dixit DEUS ad Noachum.*
- Ibid. 7. 1. *Ex tertio modo* est id, quod dicitur; *Fuit Verbum DOMINI ad Abrahamum in Visione.*
- Ibid. 15. 1. *Ex quarto denique modo* sunt; *Et dixit DOMINUS ad Abrahamum.* Item; *Et dixit DOMINUS ad Jacobum, revertere.* Item; *Et dixit DOMINUS ad Josuam.* Item; *Et dixit DEUS ad Gedeonem.* Sic; *Et dixit DOMINUS ad me: Et fuit Verbum DOMINI ad me.* Verbum DOMINI fuit, &c. *Et ecce Verbum DOMINI ad ipsum fuit.* Fuit Verbum DOMINI. Principium Verbi DOMINI ad Hoseam. Fuit super me Manus DOMINI: & hujus generis alia.
1. Reg. 19. 9. *Quicquid ergo ex quatuor istis modis* occurrit, id *Prophetia* est; & quicumque talia dicit, *Propheta*. Quando verò dicitur, *Et venit DEUS ad N. in Somnio noctis;* id *Prophetia* minimè nuncupari potest, neque vir talis, *Propheta*. Sensus etenim est, quod admonitio, *revelatio* quædam, Viro ejusmodi à DEO facta fuerit; deinde, quod in Somnio illa contigerit. Nam, quemadmodum DEUS caussatur, ut Homo moveatur ad alium vel defendendum & liberandum, vel perdendum & occiden-

eidendum: sic quoque causa est DEUS ortus illarum rerum, quas in Somniis nocturnis exoriri vult. Notum enim est, neque ullum dubium, quin Laban Syrus perfectissimè impius fuerit & idololatra: & Abimelech, licet Vir bonus in Populo suo fuerit, tamen de ipso, de Terra & Regno ejus dicit Abraham; *Non est Timor DEI* in Genes. 20. 11. loco isto: nihilominus de utroque, Labane inquam, & Abimelecho, legimus; *Et venit DEUS ad Abimelech in Somnio noctis: Et venit DEUS ad Labanem Syrum in Somnio noctis.* Quocirca observa istam differentiam inter hæc duo; *Et venit DOMINUS*: Item; *Et dixit DOMINUS*: & inter, *In Somnio noctis*: &, *In Visionibus noctis*. De Jacobo dicitur: *Et dixit DEUS ad Israël in Visionibus noctis*: de Labane autem & Abimelecho; *Et venit DEUS*, &c. Hac de causa exposuit Onkelos ista; *Et venit Verbum à DOMINO*: non autem dixit de duobus istis; *Et revelavit se DOMINUS*.

Tandem verò hoc loco & istud scias, quòd sæpè dicatur, *Et dixit DOMINUS ad N.*, cum tamen hoc non fuerit ad illum N., neque ulla ei Visio contigerit; sed verbum illud ei dictum fuerit à Propheta: sicut scriptum est de Rebecca; *Et ivit ad interrogandum DOMINUM*: Gen. 25. 22. ubi apertè glossantur (*Rabbini sc. nostri*) in Scholam sive Gymnasium Schemi & Heberi, & ipse (Schem sc. vel Eber) respondit ei. Nihilominus tamen dicitur; *Et dixit ei (Rebecca) DOMINUS*. Licet autem alibi dicant, *Et dixit ei DOMINUS*; nempe per manus Angeli: tamen sine dubio per Angelum ibi intelligitur Heber, (Propheta enim non raro vocatur Angelus, ut alibi explicavimus), vel Angelus ille, qui ad Heberum venit in ista Prophetia: vel dictum id erit ad significandum, quòd omnis sermo, qui DEO præcisè & absolute attribuitur in reliquis Prophetis, excepto Mose, per Angelum factus esse intelligi debeat, sicut explicuimus.

CAP. XLII.

Quando alicui Angelus reverà apparuisse vel loquutus esse dicitur, intelligi id debere de Visione Prophetiæ.

EXPOSUIMUS in capite præcedenti, quòd, ubicunque Visionis Angeli, vel Sermonis ejus mentio fit, id intelligendum sit in Visione Prophetiæ vel Somnio factum esse: nec quicquam referre, sive id expressè dicatur, sive non; quod animadvertere & observare te volo.

Nihil etiam refert, siue à principio scribat, quòd viderit Angelum, siue ex sermone ejus videatur & colligatur, quòd primò illum pro Homine habuerit, sed in fine, quòd Angelus sit, ipsi innotuerit. Nam posteaquàm ex fine intelligis, Angelum fuisse id quòd vidit, & quòd sermonem habuit, constat tibi simul, quòd ab initio negotii fuerit Visio Prophetiæ aut Somnium Propheticum. In Visione etenim Prophetiæ, vel in Somnio Prophetico videtur nonnunquam Propheta, ac si DEUS ipse secum loqueretur; nonnunquam, ac si Angelus loqueretur: nonnunquam accidit, ut audiat loquentem, sed non videat eum: nonnunquam etiam videtur ei, ac si Vir aliquis ipsum alloqueretur, postea autem experitur, quòd Angelus fuerit; & in hac Prophetiæ specie commemoratur, primò, quòd viderit Virum hoc vel illud agentem aut dicentem; deinde, quòd cognoverit, illum Virum esse Angelum.

Ad hoc fundamentum respexit & inclinavit quidam ex præstantissimis & maximis nostris Sapientibus, videlicet Magnus R. Chija, in explicatione verborum illorum Legis; *Et apparuit ipsi DOMINUS in quercubus Mamre, &c.* Posteaquàm enim præmisit (Moses) summariter, quòd DEUS ipsi (Abrahamo) apparuerit, incipit quoque apparitionis illius formam exponere, quòd nempe primò tres Viros viderit, & deinde ad illos cucurrerit, eosque salutarit & alloquutus fuerit. Ubi author illius expositionis (R. Chijah) dicit, quòd verba ista Abrahami; *DOMINE, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæso transeas à seruo tuo:* quòd inquam ista verba ad unum, & quidè præcipuum inter illos, dixerit & direxerit; quòd tibi, tanquam secretum magnum, considerandum relinquo. Idem dicit (R. Chijah) de eo, quòd in historia Jacobi legimus; *Et luctatus est Vir cum ipso,* quòd sc. in Visione Prophetiæ factum fuerit, quia postea explicatur, quòd Angelus fuerit; planè ut in historia Abrahami, ubi primò in genere dicitur, *Et apparuit ipsi, &c.* deinde specialiter explicatur, quomodo hoc factum fuerit. Ita enim de Jacobo quoque dicitur, *Et occurrerunt ipsi Angeli DEI;* deinde explicatur, quomodo acciderit, ut ei occurrerint, quòd nempe nuncios miserit ad fratrem suum Elavum, & sic & sic fecerit; & tandem, quòd relictus fuerit Jacob solus, &c. Istud autem de Angelis DEI, de quibus primò dicitur, *Et occurrerunt ipsi Angeli DEI,* ista item lucta, atque adeò totum negotium, in Visione Prophetiæ contigerunt. Ita dico, in negotio Bileami totum illud, quòd in via ei contigisse dicitur, & quomodo asina loquuta fuerit, in Visione Prophetiæ factum esse; quia in fine historiæ explicatur, quòd

Genesi 18.1.

Ibid. v. 3.

Gen 32. 24.

Lucta Jacobi accidit in Visione Prophetiæ.

Ibid. v. 1.

Historia Bileami & asina contigit in Visione Prophetiæ.

Numer. 22.

quòd Angelus DE I loquutus fuerit. Sic dico de eo, quòd legitur in Visione Josuæ, *Levavit oculos suos, ac vidit, & ecce, Vir stabat contra eum*, quòd in Visione Prophetiæ contigerit, quia in fine negotii dicitur, quòd fuerit *Princeps exercitus DOMINI*. Quod verò dicitur. *Et ascendit Angelus DOMINI de Gilgal: Item, Et fuit, cum loqueretur Angelus DOMINI verba hæc ad omnes filios Israël: de eo Sapientes nostri dixerunt, quòd Angelus DOMINI, cujus ibi mentio fit, sit Phineas. Ajunt enim; Hic est Phineas, nam eo tempore, quo Majestas Divina habitavit super eo, similis fuit Angelo DOMINI.* Explicavimus autem jam in præcedentibus, quòd ANGELUS Nomen sit æquivocum; & quòd Propheta quoque Angelus vocetur: ut; *Et misit Angelum, & eduxit nos ex Aegypto. Item; Dixit ergo Haggai Angelus DOMINI in Le-gatione DOMINI. Item; At illi subsannabant Angelos DEI.* Prætereà etiam, quòd Danjel scribit; *Et vir ille Gabriel, quem videram in Visione in principio, volantem volatu, tetigit me tempore sacrificii vespertini: illud totum dico in Visione Prophetiæ factum fuisse. Non enim debemus existimare, cum de Visione vel Auditione verborum Angeli legimus, quòd id aliter, quàm de Visione Prophetiæ, vel de Somnio Prophetico sit intelligendum, sicuti hoc fundamentum nobis positum est in illo dicto; In Visione notum me faciam ei, in Somnio loquar cum ipso.* Ex his ergo, quæ hæcenus dicta sunt, judicandum de reliquis, quæ non sum adducturus. Intelliges autem ex iis, quæ antehæc de Præparationis necessitate ad Prophetiam, & de Homonymia vocabuli ANGELUS, in medium protulimus, quòd nec Hagar Ægyptia, *Prophetissa*, neque Manoah & Uxor ejus, *Propheta* fuerint; sed quòd sermo ille, quem audiverunt & perceperunt, fuerit instar *Filiæ vocis*, (cujus frequentem mentionem faciunt Sapientes nostri), quæ est talis res, quæ contingere potest ei quoque, qui non est præparatus ad Prophetiam: verùm homonymia vocabuli ANGELUS hîc Hominibus imponit, cujus explicatio principiû est, quod plurima in Lege dubia refellit & resolvit. Observa autem convenientiam verborum illorum de Hagare, *Et invenit eam Angelus DOMINI ad fontem aquarum, cum iis, quæ de Josepho legimus, Et invenit eum Vir, & ecce, oberrabat in agro; quæ omnia Medraschoth concorditer de Angelo explicant.*

De rationibus & modis Parabolarum
Propheticarum.

Per Parabolas
prophetat quan-
doq; Propheta.

Parabola qua-
dam in ipsa Vi-
sione explicatur.

Zach. 4. 1.

Dan. 7. 1.

Ibid. v. 16.

Dan. 8. 1.

חֶסֶן & מַרְחָה
sunt synony-
ma.

Num. 12. 6.

IN Opere nostro *Jad* ostendimus, Prophetas quandoque per Pa-
rabolas prophetare solere. Vident enim sæpè aliquid per Para-
bolam, & deinde in eadem Visione Prophetica illius Parabolæ sen-
sus eis explicatur. Nam quemadmodum cum quis somniat, in so-
mniis quibusdam somnianti videtur quasi vigilaret, somnium illud
alteri enarraret, ejusque sensum & significationem ei exponeret, &
tamen totum hoc merum somnium est, quod vocatur *Somnium in*
ipso somnio expositum; quorundam verò somniorum sensus & signi-
ficatio non percipitur, nisi posteaquam quis expergefactus est:
ita sunt quoque primò nonnullæ Parabolæ Propheticæ, quarum
sensus in ipsa Visione explicatur, sicut ex Zachariæ exemplo
liquet, qui posteaquam Parabolas, quas vidit, recitasset, ait; *Rever-*
sus est autem Angelus, qui loquebatur mecum, & excitavit me tanquam
Virum, qui excitatur à somno suo, dixitq; ad me, Quid vides? &c. ac
postea Visionem ipsi exposuit. Idem etiam videtur ex Danjelis
exemplo. Dicitur de eo, *Danjel somnium vidit, & Visiones capitis ejus*
super cubili ejus: deinde Parabolas omnes exponit, gemitus item &
suspiria sua, propter illarum interpretationis & expositionis igno-
rationem; quâ de causâ se ad Angelum contulit, ac veritatem rei
ex ipso quæsit, qui etiam in eadem Visione Prophetica expositio-
nem ipsi indicavit. Hoc sibi vult Propheta, cum ait, *Accessi ad unum*
de adstantibus, & veritatem quæsi ab eo super toto hoc, & dixit mihi, inter-
pretationemq; somniorum indicavit mihi. Totum autem istud negotium
vocavit *Visionem*, quando inquit; *Somnium vidit*: quia Angelus ei so-
mnum in somnio Prophetico exposuit. Hoc idem est, quod postea
quoque dicit: *Visio apparuit mihi ipsi Danjeli post eam, quæ apparuerat*
mibi in principio; id quod ex hoc manifestum est, quia vocabulum
Chasôn *Visio*, quâ Danjel utitur, derivatur à verbo *Chasah*, & *Mareh* à
verbo *Raah*. Duo autem hæc verba unum idemque significant, nul-
laque est differentia, sive dicas *Bemareh*, sive *Bemachasch* aut *Bechasôn*.
Præterea, non datur modus aliquis tertius præter illos, quos Lex in
decantato illo loco recenset: *In Visione me notum faciam ei; In Somnio*
loquar cum eo: sed sunt illorum distincti gradus, sicut declarabitur.
Deinde, sunt quædam Parabolæ Propheticæ, quarum sensus non
aperi-

aperitur Prophetæ in Visione Prophetica; sed post expergefactionem demum cognoscit, quis ipsorum sensus fuerit: sicut videre est in *Virgibus illis Zachariæ, quas accepit in Visione Prophetiæ.*

Parabola quædam non aperiuntur in Visione; sed postquam Prophetæ expergefactus est.
Zach. 11. 7.

Porro, quemadmodum Prophetæ vident quandoque res, quarum sensus est Parabolicus, ut sunt, *Lucerna Zachariæ, Equi, Montes & Volumen Ezechielis, Muri & Perpendicularum Amosi, Bestiæ Danjelis, Olla bulliens Jeremiæ, & similes,* quarum mens & scopus est, statum & conditionem rei alicujus depingere & repræsentare; ita quoque vident nonnunquam res, quibus significatur id, quod nomen rei illius visæ, Etymologiæ suæ ratione, vel per homonymiam denotat, ac si facultatis Imaginatricis operatio esset ostendere rem homonymum nomen habentem, cujus una significatio rem aliam docet & significat.

Parabola quædam sunt, in quibus respicitur ad nominis rei visæ significationem.

Hoc enim quoque est de speciebus Similitudinum & Parabolarum. Tale est illud in Jeremia, *Makkel sichaked* Baculus amygdalinus. Non enim respicitur ibi ad amygdalas, sed ad homonymiam vocabuli

Jerem. 1. 11.

Schaked, sicut dicit, *Quia schoked (vigilo) ego;* quod neque de Amygdalarum, neque de Baculi est significatio. Sic, quando Amos dicitur vidisse *Kelubb kajitz*, h. e. Canistrum æstivorum fructuum; respicitur ad perfectam & completam mensuram temporis, sicut dicitur, *Baketz* Venit finis. Hic verò istud in primis admiratione dignum est, quod nonnunquam sit admonitio vel allusio in voce aliqua, cujus litteræ sunt quoque litteræ alterius alicujus vocabuli, per transpositionem ordinis ipsorum, (h. e. quod aliquando in voce aliqua respicitur ad vocem aliam, quam per transpositionem illius vocis litteræ cõstituunt), etiamsi nulla sit inter illas originis & etymologiæ affinitas, vel rerum significatarum convenientia. Hujus rei exemplum invenies in

Amos 8. 6.

Parabolis Zachariæ, quando accepisse dicitur *Baculos ad pascendum gregem*, in Visione Prophetiæ, quorum unum vocavit *Noam*, alterum *Chobelim*. Scopus enim hujus Parabolæ est, docere; Gentem illam ab initio fuisse *Benoam* in amœnitate **DOMINI**; **DEUM** illam duxisse, rexisse, gubernasse; ipsam in cultu **DEI** lætatam esse; **DEUM** in ea complacuisse, eamque dilexisse, sicut ait; **DOMINUM**

Parabolarum quarundam sensus consistit in vocabulo aliquo per transpositionem litterarum.

*† exaltasti hodiè, &c. DOMINUS quoque, * exaltavit te hodiè, quod sis ei in populum peculiarem.* Ductores autem & Rectores ejus illo tempore erant Moyses, & Prophetæ, qui eum sequuti sunt. Postea verò statu & conditione ejus se immutante, ita ut amorem **DEI** rejecerit, **DEUM** quoque rejecisse illam, ideoque nomen Rectorum & Gubernatorum ejus ponit *Chobelim* Corruptentes, quales fuerunt Jeroboam & Manasses. Nomen hoc *Chobelim* derivatur à radice *Chabal*, quæ

Zach. 11. 7.

Deut. 26. 17. 18.

† vel spondere fecisti.

* spondere fecit te.

R r

Cantic. 2. 15. significat *Corrumperere, Perdere*: ut in illo; *Mechabbelim* Corruptentes vineas. Sed præter hoc vult quoque docere voce hac *Chobelim*, quod Legem ipsi fastidiverint, & quod DEUS vicissim illos fastidierit & aspernatus fuerit. Hic autem sensus non dependet à *Chobelim* sive à *Chabal*, sed à *Bachal*, per transpositionem trium harum litterarum, *Beth, Cheth, & Lamed*. Hinc enim dicit in parabola; *Affligiturq; anima mea propter eos, etiam anima ipsorum bachalah fastidivit me*. Nam ex *Chabal* per transpositionem litterarum fit *Bachal*.— Atque hoc pacto non raro res magni momenti & secretæ proponuntur; ut, cum in Ezech. cap. 1. Visione Ezechielis dicitur, *Nechoscheth kalal Aes tersum, Veregel egel* Et pes vituli, *Vechaschmal* Et pruna ignita. Et sic passim alibi ad multa talia facilis tibi nunc patebit aditus, si diligenter indagaveris ea, post meam hancce admonitionem.

CAP. XLIV.

De variis modis, quibus Propheta percipiunt Prophetias. De Vocis item vel Sermonis, quem audiunt, qualitate.

PROPHETIAM fieri vel per Somnium, vel per Visionem, ad nauseam usque jam inculcavi, unde in posterum nolo id repetere.

Propheta vel videns Parabolam: Nunc dico; cum Propheta prophetat, fieri posse, ut videat Parabolam, sicuti aliquoties declaravimus; *Vel*, ut videat DEUM Opt. Max., in Visione Prophetiæ loquentem secum, sicut Iesajas dicit; *Et audiui vocem dicentem, quem mittam, & quis ibit nobis?* *Vel*, ut audiat Angelum secum loquentem, eumque videat, & hoc creberrimè; *ut, Et dixit ad me, An non nosti, quid hæc sint?* Item; *Dixit ad me Angelus, qui loquebatur mecum.* Item; *Et audiui unum Sanctum loquentem, &c.*

Vel Angelum: *Vel*, ut videat Hominem aliquem loquentem secum, sicut Ezechiel ait; *Et ecce Vir, cujus aspectus erat tanquam aspectus eris, &c. Et alloquutus est me Vir ille, &c. posteaquam sermonem illum ita inchoavit; Fuit super me manus DOMINI.* *Vel*, ut Propheta nihil quicquam videat, sed verba tantum audiat in Visione Prophetiæ. Sic ait Danjel: *Audiui etiam vocem hominis inter Ullaj.* Item Eliphas; *Silentium & vocem audiui.* Sic ait Ezechiel; *Et audiui vocem loquentem ad me*: illud enim, quod apprehendit in Visione Prophetiæ, non fuit id, quod loquebatur cum ipso; sed separat rem illam admirandam & extraordinariam,

riam, quam se apprehendisse asserit, & incipit à ratione & forma Prophetiæ, dum dicit; *Et audivi vocem loquentem ad me.*

Præmissâ ergo hac distinctione, quam Scripturæ Sacræ testimonia nobis suppeditant, dico ulterius; Quòd nonnunquam fiat, ut verbum illud, quod Propheta audit in Visione Prophetiæ, ei videatur fieri voce gravissimâ & robustissimâ; sicut quidam somniant, se audire tonitrua, vel terræ motum, aut fragorem magnum, (non raro enim accidit hoc in somniis); nonnunquam verò, ut verbum illud audiat voce ordinariâ & familiari, ac si prope ipsum esset. Manifestum evadit tibi hoc ex historia Samuelis Prophetæ. Nam cum DEUS tribus continuè vicibus ipsum vocaret, existimavit, Eli sacerdotem se appellare. Causam deinde hujus rei Scriptura reddit hanc, quòd ignorârit adhuc tùm temporis, DEUM hoc modo cum Prophetis loqui solere, & quòd hoc mysterium ipsi nondum fuerit revelatum. Hoc enim est, quod dicitur; *Samuel nec-dum cognoscebat DOMINUM, & nondum revelatus fuerat ei sermo DOMINI*: nam parinde est, ac si diceret, illum nescivisse, neque cognovisse adhuc, quòd DEUS ita loqui solet. Velsensus (horum verborum sc., *Samuel autem nondum cognoscebat DOMINUM,*) est; Samuelem ante illud tempus nullam habuisse Prophetiam: nam de eo, qui prophetat, dicitur; *In Visione me notum faciam ei, in Somnio loquar cum eo.* Verùm ita expositio hûc redibit, & hæc erit; *Et Samuel non prophetavit ante illud tempus, & per consequens ignorabat, quòd talis esset forma Prophetiæ.*

*Audiit Prophe-
ta verba quan-
doque gravissi-
mâ & terribili,
quandoque fa-
miliari voce.*

1.Sam.3.7. ubi sequitur.

CAP. XLV.

De undecim distinctis Prophetiæ Gradibus.

POSTEA QUAM igitur hætenus Veritatem Prophetiæ juxta id, quòd tam ex ratione & speculatione, quàm ex Lege nostra de ea colligere possumus, declaravi, necessarium nunc est, ut *Gradus Prophetiæ* juxta duo illa fundamenta tibi recenseam.

*De Gradibus
Prophetiæ.*

Non omnis autem, qui est in aliquo Graduum illorum Propheti-
corum, quos sic appello, ideò quoque *Propheta* est. Verùm primus & secundus sunt *Gradus ad Prophetiam*, unde ii, qui ad duos illos gradus pervenerunt, non numerantur inter Prophetas illos, de quibus egimus hætenus, licet aliquando generaliter & latè *Propheta* nuncupentur; eò quòd propinqui admodum sint Prophetis.

Prætereà, non debet te seducere in istis Gradibus, quòd in libris

Prophetarum invenis, Prophetæ alicui interdum obtigisse Prophe-
tiam ex uno modo istorum graduum; & deinde, quod eidem Pro-
phetæ obtigerit Prophetia ex modo alio, & alio in gradu. Nam quod
illos gradus attinet, fieri potest, ut una Prophetia Prophetæ offera-
tur in gradu hoc, & alio tempore Prophetia alia in gradu inferiori,
quàm erat prior. Quemadmodum enim Prophetæ non prophetat
continuè toto vitæ suæ tempore; sed aliquando Prophetiæ donum
habet, aliquando verò Prophetia ab eo aufertur: sic prophetat ali-
quando in gradu supremo & excellentissimo, postea in gradu in-
feriore; quin-imò fieri potest, ut semel tantum per totam vitam per-
veniat ad summum illum gradum, & postea ipsi denegetur: vel fieri
potest, ut in gradu inferiore permaneat, donec Prophetia ejus cessat.
Necessariò enim aufertur Prophetia ab omnibus reliquis Prophetis
(*excepto Mose*) ante mortem ipsorum; idque vel brevi, vel diù, sicuti
patet exemplo Jeremiæ, de quo dicitur; *Ad finiendum: vel, Quo finie-*
batur Verbum DOMINI in ore Jeremia: & Davidis, de quo legimus;
Et ista sunt verba Davidis postrema. Idem enim judicium est de om-
nibus.

*Prophetia ante
mortem Prophe-
tarum ab ipsis
aufertur.*

2.Chron.36.
22.
2.Sam.23.1.

His itaque sic præmissis, incipiam nunc tibi gradus istos recense-
re & enumerare.

*Primus gradus
Prophetia.*

*Primus gradus Prophetiæ est, cum quis auxilio Divino ita instructus
est & præditus, ut eo moveatur & animetur, ad magnum & heroi-
cum aliquod facinus perpetrandum, (ut, verbi gratiâ, ad Ecclesiam
totam, vel insignem aliquem Hominem à vi & tyrannide improbo-
rum liberandum; vel ad multis hominibus benefaciendum), illumq;*

*Spiritus Domi-
ni quid?*

1.Sam.10.6.
Judic.6.34.
Jesa.11.2.

*Est Gradus Pro-
phetia Judicum
Israëlis.*

Judic.2.18.

Judic.11.29.

Judic.14.19.

1.Sam.11.6.

1.Chron.12.

28.

motum in se sentit & animadvertit. Hoc donum vocatur *Spiritus
DOMINI*: & de Homine virtute illâ prædito dicitur, quod *in illum
irruerit Spiritus DOMINI*; vel, *Induerit eum Spiritus DOMINI*: aut,
Quiescat super ipsum Spiritus DOMINI: aut, *Fuit cum ipso DOMINUS*:
& similia alia. Et hic est Gradus Judicum Israëlis omnium, de quibus
in genere dicitur; *Quum autem suscitasset DOMINUS eis Judices, erat
DOMINUS cum Judice, & servabat eos.* Est hic gradus etiam præstan-
tissimorum *Consiliatorum Israëlis* omnium, sicuti id speciatim in Re-
gibus & Judicibus quibusdam declaratur: ut, *Et fuit super Jephthachum
Spiritus DOMINI.* Sic de Samfone: *Et irruit in eum Spiritus DOMINI.*
De Saule: *Et irruit Spiritus DEI in Saulem, cum audiret verba.* Ita de
Amasa, cum incitasset eum Spiritus Sanctus ad suppetias Davidi fe-
rendas; Et Spiritus induit Amasam, &c. Hac virtute quoque præditus
fuit *Moses* inde ab eo tempore, quo virilem ætatem assequutus est.

Ideoque

(ed. T5. p. 172. p. 2
1. 3. in 2) p.

Ideoque illius vi impulsus fuit, ut Ægyptium interficeret, & duorum illorum litigantium alterum, injustam causam habentem, reprimeret. Hæc virtus aded fortis & robusta fuit in ipso, ut eo quoque tempore, cum timeret, & fugâ sibi confuleret, atque ut peregrinus & exul in terra Midjam habitaret, tamen iniquitatem aliquam committi videns, ab ea vindicanda & amovenda temperare sibi non potuerit, eamque ferre nequiverit, sicut dicitur; *Tum surrexit Moses, & servavit eas.* Hæc virtus exseruit se in Davide, posteaquam oleo unctio- nis unctus fuit, sicut Scriptura de ipso ait; *Et Spiritus DOMINI irruit in Davidem à die illa & deinceps.* Propterea prævalebat urso & leoni, & tandem etiam Philisthæo. Veruntamen horum nullum induxit virtus ista ad aliquid Loquendum vel Dicendum; sed excitat tantum eos, qui illâ præditi sunt, ad insigne & nobile aliquod factum, & quidem non quodvis, verum in specie ad oppressos, sive unum aliquem particulariter, sive totum aliquem cœtum & Ecclesiam, juvandos, vel faciendum aliquid, quod ad illorum liberationem conducit & prodest. Quemadmodum verò non omnis, qui somnium verum videt, Propheta est; ita non de omni, qui peculiari auxilio instructus est ad quamlibet promiscuè rem, ut acquisitionem divitiarum, aut ad aliud quid sibi solum proprium & conducens, (h. e. ad aliud aliquod privatam commodum), dicitur, quod habeat Spiritum DOMINI; aut, quod Spiritus DOMINI sit cum ipso; & quod fecerit id, quod fecit, per Spiritum Sanctum: sed dicitur hoc tantum de eo, qui magnum aliquod Bonum fecit, aut tale quid, unde id provénit, ut fuit Prosperitas Josephi in domo Ægyptii, quæ fuit prima causa rerum magnarum, quæ postea evenerant, sicut notum est.

Secundus gradus est, cum Homo in se sentit rem vel facultatem quampiam exoriri & super se quiescere, quæ eum impellit ad loquendum; ita ut loquatur vel de scientiis & artibus, vel Psalmos & Hymnos, vel utilia ac salutaria rectè vivendi præcepta, vel res politicas & civiles, vel denique Divinas; & quidem inter vigilandum, & in vigore sensuum ordinario. Et hic est, de quo dicitur, quod loquatur per Spiritum Sanctum. Hac specie Spiritus Sancti instinctus, Psalmos suos scripsit David; Proverbia, Ecclesiasten & Canticum Canticorum, Salomon. Hoc afflatu scripti sunt Danjelis, Jobi, & Chronicorum Libri, & reliqua Hagiographa, unde etiam Kethubhim h. e. Hagiographa appellantur, quia Kethubhim h. e. scripta sunt per Spiritum Sanctum. De libello Esther palam dicunt Sapientes nostri; Libellus Esther per Spiritum S. scriptus.

Secundus gradus Prophetia.

Hagiographa
cur כתובים Kethubhim.

Libellus Esther
per Spiritum S.
scriptus.

2. Sam. 23. 2. Sancto dixit David; Spiritus DOMINI loquutus est per me, & sermo ejus per linguam meam: vult enim dicere, Spiritum Sanctum impulisse eum ad verba illa loquenda. Ex hoc censu fuerunt Septuaginta Seniores, de quibus dicitur; Fuit autem requiescente in eis Spiritu, prophetarunt, & non addiderunt. Tales fuerunt Eldad & Medad. Tales fuerunt Sacerdotes illi omnes, qui interrogabantur per Urim & Thummim, sicut Sapientes nostri dicunt; Majestas Divina habitat super eum, & loquitur per Spiritum Sanctum. Talis fuit Jecheziel filius Zachariae, de quo in libro Chronicorum legimus; Fuit super eum Spiritus DOMINI in medio caetis, & ait: Attendite omnis Jehudah, & habitatores Jerusalem, sic dixit DOMINUS vobis, &c. Talis fuit Zacharias filius Jehojada sacerdotis, de quo ita scriptum legimus; Spiritus autem DEI induit Zachariam filium Jehojada sacerdotis, & stetit desuper Populum, ac dixit eis, Sic dixit DEUS, &c. Talis fuit Asarias filius Iddo, sicut dicitur; Super Asariam autem filium Obed fuit Spiritus DEI, qui egressus ante Asa, dixit ei, &c. Et tales fuerunt omnes ii, de quibus simile quid legitur. Scito etiam, Bileamum eo tempore, quo pius & bonus fuit, ex hoc genere fuisse. Hinc enim dicitur de eo; Posuit autem DOMINUS Verbum in ore Bileami: nam perinde est ac si diceret, Illum per Spiritum DEI loquuturum. In hunc sensum ipsemet de se dicit; Dixit audiens eloquia DEI. Sed hoc imprimis notatu dignum hic est, quod David, Salomon, & Danjel ad istud genus referantur, non verò ad Jesajæ, Jeremiae, Nathanis, Achijæ Schilonitæ, & aliorum similibus. Nam quaecunque David, Salomon & Danjel dixerunt, à Spiritu Sancto acti dixerunt & loquuti sunt. Quod verò ait David; Dixit DEUS Israël mihi, loquutus est Fortis Israël: ejus sensus est, quod DEUS ipsi per Nathanem, vel alium aliquem, bonum quippiam promiserit; sicut ibi: Et dixit DOMINUS ad eam. Item; Dixit itaque DOMINUS ad Salomonem: propterea quod fuit hoc apud te, nec custodivisti pactum meum, &c. Hic enim comminatur ei malum per Achijam Schilonitam, vel alium quempiam. Sic, quod dicitur de Salomone, In Gibeon visus est DOMINUS ipsi Salomoni, in somnio noctis, & dixit DEUS, &c. id non fuit mera & pura Prophetia, sicut illud, ubi dicitur; Fuit Verbum DOMINI ad Abrahamum in Visione, dicendo: aut sicut ibi; Et dixit DEUS ad Israël in Visionibus noctis: aut sicut Prophetia Jesajæ & Jeremiae. Nam etsi cuilibet istorum quoque oblata fuerit Prophetia in Somnio Prophetiae, tamen simul indicatum fuit illis, quod sit Prophetia, & quod Prophetia illis obvenerit. Sed in hoc negotio Salomonis, & quidem in fine ejus, dicitur; Quumq; evigilasset, & en Somnium! Sic in apparitione

tione secunda; Apparuit D O M I N U S ipsi Salomoni secundò, sicut apparuit *Ibid. 2. 9.*
 ei in Gibeon: de qua manifestè liquet, quòd non nisi Somnium fuerit.
 Hic autem gradus inferior est eo, de quo dicitur; *In somnio loquar cum* *Num. 12. 6.*
ipso. Nam qui prophetant in Somnio, non vocant illud ampliùs So-
 mnium, postquàm Prophetia pervenit ad eos in Somnio; sed sim-
 pliciter dicunt, quòd Prophetia fuerit. Ita postquàm Patriarcha Ja-
 cob expergefactus fuit ex Somnio Prophetiæ, non dixit, quòd fue-
 rit Somnium, sed rotundè ait; *Certè D O M I N U S est in loco isto, &c.* *Gen. 28. 16.*
 Item; *D E U S omnipotens apparuit mihi in Luz, in terra Canaan, & defi-* *Ibid. 48. 3.*
 nitivè pronuntiat, quòd fuerit Prophetia. Sed de Salomone dicitur,
Cumq; evigilasset, & ecce Somnium! Sic invenies, quòd Danjel, licèt *1. Reg. 3. 15.*
 in Somniis suis viderit Angelum, ejusque Verbum audiverit, So-
 mnia tamen illa appellet, etiam postquàm per ea cognovit, quæ co-
 gnovit: ut, *Tùm Danjeli in Visione noctis secretum revelatum est.* Item, *Dan. 2. 19.*
Tùm scripsit Somnium. Item, *Videbam in Visione mea in nocte, &c.* Item, *Ibid. 7. 1.*
Et Visiones capitis mei tenuerunt me. Item, *Et obstupuit super Visione, & non* *Ibid. v. 2.*
erat qui intelligeret. Nullum autem iterum est dubium, quin iste gra- *Ibid. v. 15.*
 dus sit inferior eo, de quo dicitur; *In Somnio loquar cum eo.* Hinc una- *Ibid. 8. 27.*
 nimi consensu retulit Gens nostra Librum Danjeli inter libros Ha- *Num. 12. 6.*
 giographos, non verò inter Prophetas. Ideò monui te, quòd licèt *Danjelis Liber*
 in ista Prophetiæ specie, quæ còtigit Danjeli & Salomoni, Angelum *cur relatus sit*
 viderint, tamen non invenerint &prehenderint in sese, quòd Pro- *inter Hagiogra-*
 phetia pura sit, sed Somnium tantùm, veritatem rerum aliquarum *phos.*
 ipsis notam faciens. Proinde etiam pertinet ad eos, qui loquuntur
 per Spiritum Sanctum, ad secundam videlicet Prophetiæ speciem.
 Hinc in ordinandis Scripturis Sanctis nullam differentiam fecerunt
 inter Proverbia, Ecclesiasten, Danjelem, Psalmos, Ruth, & Esthe-
 rem, quia omnes isti libri per Spiritum Sanctum scripti sunt; gene-
 raliter tamen etiam *Propheta* vocantur.

Tertius gradus, qui est primus Prophetiæ veræ, est eorum, qui di- *Tertius gradus*
 cunt; *Et fuit Verbum D O M I N I ad me,* vel simile quid, quod hùc ten- *Prophetia.*
 dit. Consistit autem in hoc, cùm Propheta videt parabolam in So-
 mnio, & cum omnibus illis conditionibus, quas præmisimus, quæ
 in vera Prophetia requiruntur: & cùm in illo ipso Somnio Prophe-
 tico sensus parabolæ illius ei declaratur, quid nempe per illam si-
 gnificetur. Tales sunt Parabolæ Zachariæ.

Quartus gradus est, cùm Propheta verbū aliquod clarè & distinctè *Quartus gra. Ab.*
 audit in Somnio Prophetiæ, sed non videt Loquētem illud; quemad- *du. neq; luc. vi.*
 modū accidit Samueli in principio Prophetiæ ejus, sicut exposuimus. *Jo. 1. 18; ne sc.*
hi e. alia lumen
Quintus Prop.

- Quintus gradus.* *Quintus gradus* est, quando Vir aliquis in Somnio loquitur cum Propheta, sicut in quibusdam Prophetiis Ezechielis dicitur; *Et loquutus est ad me Vir, Fili hominis.*
Ezech. 40. 4.
- Sextus gradus.* *Sextus gradus* est, quando Angelus cum ipso loquitur in Somnio, quod frequentissimum est: ut, cum dicitur; *Et dixit ad me Angelus DEI in Somnio.*
Gen. 31. 1.
- Septimus gradus.* *Septimus gradus* est, cum Propheta existimat, DEUM secum loqui in Somnio Prophetiæ: ut Jesajas, inquires; *Vidi DOMINUM.* Item, *Et vidi DOMINUM, & dixit, Quem mittam? & quis ibit nobis?* Item, Michajahu, filius Jimla, *Vidi DOMINUM.*
Jesa. 6. 1.
Ibid. v. 8.
1. Reg. 22. 19.
- Octavus gradus.* *Octavus gradus* est, cum offertur ipsi Visio in Visione Prophetica, & cum Parabolas videt; sicut Abrahamo factum est in Visione segmentorum. Parabola enim illæ contigerunt interdum in Visione, sicut notum est.
Gen. 15.
- Nonus gradus.* *Nonus gradus* est, quando audit verba in Visione; sicut de Abrahamo legimus: *Et ecce Verbum DOMINI erat ad ipsum; Non hereditabit te iste.*
Ibid. v. 4.
- Decimus gradus.* *Decimus gradus* est, quando videt Virum secum loquentem in Visione Prophetiæ: sicut iterum Abraham in quercubus Mamre; & sicut Josua in Jericho.
Gen. 18.
Jof. 5. 13.
- Undecimus gradus.* *Undecimus gradus*, quando videt Angelum loquentem secum in Visione; ut Abraham in ligatione Isaaci. Atque hic gradus, meo iudicio, supremus est inter gradus Prophetarum, de quibus nos docent Scripturæ Sacræ, post ea, quæ dicta sunt de perfectione Rationalitatis Viri, sicut requirit speculatio, & post condiciones illas, quæ fuerunt in Mose Doctore nostro p. m. Sed an fieri possit, ut Propheta aliquis alius præter Mosen in Visione Prophetiæ videat, ac si Deus ei loqueretur? id absurdum est, meo iudicio; neque eò pertingere mihi videtur facultas Imaginatrix. In reliquis etiam Prophetis (*excepto Mose*) nullibi id reperimus. Idèd clarè & perspicuè hac de re ait Lex; *In Visione me notum faciam ei, in Somnio loquar cum eo:* ubi Somnio attribuit Loquutionem vel Sermonem; Visioni verò conjunctionem Intellectus & Influentiam ejus, dum ait; *In Visione et vada notum me faciam, vel, notus sium ei;* (est enim *Etvadda* Futurum Hithpahel à verbo *Jada Scivit, Cognovit:*) nequaquam autem dicit, quòd in Visione aliquid auditurus sit à DEO. Propterea, quando inveni, quòd Scripturæ dicant de Verbo aliquo, quòd Propheta illud à DEO audiverit, & quòd in Visione factum fuerit, dixi apud me: *Vel dicendum est, quòd Verbum illud, quod audivit, in Somnio factum fuerit,*
&

& nequaquam congruat, ut tale quid accidat in Visione, ita sc., ut Creator alicui ostendat, ac si ipse cum eo loqueretur; id quod convenit cum eo, quod ex sensu litterali Scripturæ discimus. Vel dici potest, quod omnis Visio, in qua mentio fit Sermonis alicujus auditi, ab initio sit Visio, sed postea tam profunda fiat, ut in Somnium convertatur; quemadmodum explicuimus in dicto illo, *Et sopor irruit in Abrahamum*: ad quod Sapientes nostri dicunt; *Hic est sopor Prophetiæ*. Proinde omnis sermo, qui auditur, quocumque etiam modo id fiat, in Somnio auditur, sicut ait Scriptura; *In Somnio loquar cum eo*. In Visione verò Prophetiæ nihil apprehenditur, nisi Similitudines & Apprehensiones Intellectuales, propter quas pertingant (*Homines*) ad scientias & disciplinas, quantum quidem per speculationem fieri potest, sicut exposuimus. Et hoc est, quod Scriptura sibi vult, dum ait; *In Visione me notum faciam*; vel, *notus fiam ei*.

Juxta hanc ergo ultimam expositionem octo tantum erunt Prophetiæ gradus, (*nam si falsum sit, in Visione audiri sermonem, concident tres ultimi gradus*), & eorum supremus ac perfectissimus erit, cum quis prophetat generaliter in Visione, etiam si Vir tantum cum eo loquatur, (*h.e. cum generaliter in Visione Prophetia alicui offertur*).

Verum objicies mihi fortè hoc loco, & dices: Inter gradus Prophetiæ numerasti & hunc, quod Propheta quandoq; audiat DEUM secum loquentem, ut Jesajas & Michæas. Istud verò quomodo quadrat, cum fundamentum nostrum sit, omnes Prophetas audire sermonem mediante Angelo, præter unicum Moysen, de quo dicitur; *Ore ad os loquar cum eo?* Num. 12. 8.

Respondeo; omninò ita se rem habere, & quod medium illud fuerit facultas Imaginatrix, quâ audiverunt, quod DEUS loquatur cum ipsis in Somnio Prophetiæ. Moyses verò audivit ex Propitiatorio inter duos Cherubinos, sine ministerio facultatis Imaginatricis.

Verum in Commentariis nostris Talmudicis jam exposuimus differentias Prophetiæ illius, & sensum dicti istius, *Ore ad os loquar cum eo, sicut loquitur Vir cum socio suo, &c.*

Tu, si placet, inde pete. Non enim opus est, ut, quæ semel dicta sunt, repetantur.

CAP. XLVI.

*Quòd Opera ea, quæ Propheta dicunt se fecisse,
non fuerint facta reverà & externe, sed
tantum in Visione Prophetiæ.*

EX unico Individuo & singulari sumitur probatio ad omnia illius speciei Individua, & cognoscitur, quòd eadem sit ratio reliquorum. Et intentio mea in hoc capite est, quòd ex ratione & formâ unius narrationis Propheticæ, demonstratio sit petenda de reliquis similibus narrationibus omnibus.

*Actiones & opera
Prophetarum
omnia, quæ re-
censent, facta
sunt in Visione
Prophetiæ.*

Scias ergo, quemadmodum in Somnio accidit, ut Homini videatur, ac si in hanc vel illâ Regionem profectus esset, uxorem in ea duxisset, ac ad tempus aliquod ibi habitâset, filium, quem N. appellârit, & qui talis aut talis fuerit, ex ea suscepisset; ita se quoque rem habere in illis parabolis Prophetarum, quas vident aut faciunt in Visione Prophetiæ. Quicquid enim docent Parabolæ illæ de actione aliquâ & rebus, quas Propheta facit, de mensura & spatio temporis inter unam & alteram actionem, de profectioe ex uno loco in alium; illud omne non est nisi in Visione Prophetica, nequaquam verò sunt Actiones veræ & in sensus incurrentes, licet quædam partes præcisè & absolutè commemorentur in Libris Prophetarum. Quia enim notum est, totum factum esse in Visione Prophetiæ, non opus fuit in commemoratione cujuslibet partis Parabolæ repetere, quòd sit in Visione Prophetiæ, sicut Propheta ait; *Et dixit D O M I N U S ad me*: neque etiam necesse fuit explicare, quòd fuerit in Somnio. Vulgus autem Hominum existimat, quòd actiones, profectioes, quæstiones & responsiones istæ omnes in Apprehensione sensuum factæ fuerint, non verò in Visione Prophetiæ. Itaque proposui mihi rem hanc explicare, & talia adducere, de quibus nemo Hominum dubitare potest, illisque exempla quædam adjicere, ex quibus judicare queas de aliis, quæ non sum adducturus.

Ex illis, quæ manifesta & extra omnem dubitationis aleam posita sunt, sunt verba Ezechielis; *Ego sedebam in domo mea, & seniores Jehudah sedebant coram me, &c. Et elevavit me Spiritus inter Cælum & Terram, & adduxit me Hierosolymam in Visionibus D E I*. Ita quod dicit, *Et egressus sum in campum*, in Visione Prophetiæ accidit; sicuti de Abrahamo dicitur, *Et eduxit eum foras, & dixit*; fuit autem hoc in Visione.

Sic

Ezech. 8.1.

Ezech. 3.23.

Gen. 15.5.

v.1.

Sic quod ait Ezechiel, *Et collocavit me in medio campi*; utique factum Ezech. 37. 1. est in Visionibus DEI. Prætereà commemorat Propheta in Visione illâ, quâ Hierosolymam translatus fuit, quippiam, his verbis; *Et ecce foramen unum erat in pariete. Et dixit ad me, Fili hominis, fode nunc in pariete: & fodi in pariete, & ecce ostium unum, &c.* quod sine dubio in Visione quoque factum est. Quemadmodum autem vidit in Visionibus, quòd iussus fuerit fodere in pariete, ut intrare & videre posset, quid intus faciant, quòd foderit, (sicut dicitur, in Visionibus DEI,) Ibid. v. 3. per foramen ingressus fuerit, & viderit id, quod vidit; (omnia enim hæc in Visione Prophetiæ facta sunt): ita quoque id, quod dictum est ad eum; *Et tu sume tibi laterem, &c. Et tu dormi super latus tuum sinistrum, &c. Et tu cape tibi triticum & hordeum*: quod item alibi ei dictum legitur, *Novaculam hanc tonsoriam cape tibi, & transire fac super caput tuum, & super barbam tuam*; ita, inquam, ista omnia in Visione Prophetiæ facta sunt, ac vidit, vel visum fuit ipsi, se ista opera facere, quæ ipsi præcipiebantur. Absit enim, ut DEUS Prophetas suos stultis vel ebriis similes reddat, eosque stultorum aut furiosorum actiones facere iubeat; præterquam quòd præceptum illud ultimum Legi repugnasset! Fuit autem Ezechiel Sacerdos magnus, & propterea ad duo illa præcepta negativa, de non radendo angulo capitis & angulo barbæ, obligatus. Proinde non nisi in Visione Prophetiæ factum fuit. Idem iudicium est de eo, quod dicitur; *Quemadmodum ambulavit servus meus Jesajas nudus & discalceatus*: utique enim in Visionibus DEI & hoc factum est. Qui verò minùs firmo iudicio sunt præditi, illi hæc omnia ita intelligunt, ac si Propheta narraret, quid sibi injunctum fuerit, & quid reverà fecerit. Ita narrat Propheta, se iustum fuisse fodere in pariete, & dicit se fodisse, *Et fodi, inquit, in pariete*; cum tamen esset in Babylonia! Sed declaravit, quòd istud acciderit in Visionibus DEI. Et sicut quod de Abrahamo legitur, *Fuit Verbum DOMINI ad Abrahamum in Visione, dicendo: & in illa Visione dicitur, Et eduxit illum foras, & dixit; Suspice nunc Cælum, & numera Stellæ*: sicut, inquam, clarum & evidens est, quòd in Visione Prophetiæ factum fuerit, quòd viderit, ac si educeretur è loco, in quo fuit, ut videre posset Cælum, & quòd postea dictum fuerit ei, *Numera Stellæ*: ita dico de eo, quod Jeremiæ injunctum & in mandatis datum fuit, *Ut abscondat cingulum in Euphrate, & quòd eum absconderit, deinde elapso longo tempore iterum quæsitum illud iverit, & corruptum ac putrefactum invenerit*: ita, inquam, ajo, hæc omnia in Visione Prophetiæ facta fuisse, neq; Jeremiam è Terra Israël in Babyloniam exivisse,

Hof. 1. 2.

aut Euphratem vidisse. Ita quod dictū fuit Hoseæ, *Vade, accipe tibi uxorem fornicationum, & filios fornicationū*; totum item illud, quod de generatione sive partu Liberorum & illorū appellationibus ibi dicitur, factum est in Visione Prophetiæ. Nam posteaquā de istis explicatur, quòd sint Parabolæ, nullus remanet dubitandi vel dicendi locus, quòd existentiam veram habeant, sed sicut dicitur; *Eritq; vobis Visio omnium verborum Prophetarum, sicut verba Epistola obsignata, &c.*

Jesa. 29. 11.

Ita videtur mihi, quòd factum Gedeonis cum Vellere in Visione contigerit, sed non in vera & mera Visione Prophetiæ; Gedeon enim non pervenit ad gradum Prophetarum, multò minùs ad gradum Miraculorū: & summa ejus perfectio fuit, quòd apprehendit sicuti Judices Israël. Unde Sapientes nostri eum constituerunt *inter Homines leviores, vel viliores*, sicut exposuimus. Totum proinde contigit in Somnio, quale fuit Somnium Labanis & Abimelechi.

Judic. 6.

Ita, quod ait Zacharias, *Pascam oves illas occisionis, &c.* usque ad finem illius narrationis, ubi postulasse dicitur mercedem, illam accepisse, & in domum DOMINI ad thesaurarios projecisse; omnia, inquam, ista vidit in Visione Prophetiæ. Nam & mandatum, quod accepit, & factum, quod fecisse dicitur, in Visione Prophetiæ, vel in Somnio Prophetiæ acciderunt. Atque hæc res extra omnem est controversiam, quam nemo ignorat, nisi fortè, qui nescit discernere inter possibilia & impossibilia, sed illa confundit. Ex iis autem, quæ adduxi, judicare potes de illis, quæ sicco pede præterivi. Omnia enim sunt ejusdem speciei & formæ, omnia sunt *Visio tantum Prophetica*. Quæcunq; autem in ejusmodi Visione dicuntur; ut, *Quempiam aliquid fecisse, audivisse, exivisse, introivisse, dixisse, compellatum esse, stetitisse, sedisse, ascendisse, descendisse, ivisse, interrogasse, interrogatum esse*; illa omnia sunt intelligenda *in Visione Prophetiæ*. Et licet prolixè nonnunquam res illæ recitentur, & circumstantiæ temporis, loci, personarum, indicentur; tamen postquā intelligis, quòd opus illud sit Parabola, certò persuasus esto, quòd acciderit in Visione Prophetiæ.

Zach. 11. 12.
13.

Ita, quod ait Zacharias, *Pascam oves illas occisionis, &c.* usque ad finem illius narrationis, ubi postulasse dicitur mercedem, illam accepisse, & in domum DOMINI ad thesaurarios projecisse; omnia, inquam, ista vidit in Visione Prophetiæ. Nam & mandatum, quod accepit, & factum, quod fecisse dicitur, in Visione Prophetiæ, vel in Somnio Prophetiæ acciderunt. Atque hæc res extra omnem est controversiam, quam nemo ignorat, nisi fortè, qui nescit discernere inter possibilia & impossibilia, sed illa confundit. Ex iis autem, quæ adduxi, judicare potes de illis, quæ sicco pede præterivi. Omnia enim sunt ejusdem speciei & formæ, omnia sunt *Visio tantum Prophetica*. Quæcunq; autem in ejusmodi Visione dicuntur; ut, *Quempiam aliquid fecisse, audivisse, exivisse, introivisse, dixisse, compellatum esse, stetitisse, sedisse, ascendisse, descendisse, ivisse, interrogasse, interrogatum esse*; illa omnia sunt intelligenda *in Visione Prophetiæ*. Et licet prolixè nonnunquam res illæ recitentur, & circumstantiæ temporis, loci, personarum, indicentur; tamen postquā intelligis, quòd opus illud sit Parabola, certò persuasus esto, quòd acciderit in Visione Prophetiæ.

CAP. XLVII.

De Hyperbolis & Metaphoris, quæ in Prophetis occurrunt.

HACTENUS sufficienter tibi demonstratum & declaratum est, magnam Prophetiarum Prophetarum partem factam esse

in Parabolis: nunc itaque paucis quoque tibi exponendæ sunt *Metaphora, Hyperbola, & Excessus.*

Sunt enim quædam in Scriptis Prophetarum, quæ, si juxta sensum litteralem accipiantur, & non intelligatur, quod *Hyperbole* aliqua in eis sit, aut si sumantur, ut verba sonant secundum primam suam significationem, & non obseruetur, quod sint *Metaphorica*, res gignent absurdissimas. Hinc est, quod vulgo dicunt Sapientes nostri, *Loquitur Lex nonnunquam hyperbolicè.* Dicti autem illius probationem periverunt ex eo, quod dicitur, *Civitates magna & munita in Cælum:* id quod verissimum est. Ex numero autem loquutionum hyperbolicarum sunt quoque ista: *Aves Cæli deserent vocem. Cujus altitudo erat sicut altitudo cedrorum.* Atque istiusmodi res, quæ hyperbolicè & superlativè, nequaquam verò definitivè & propriè dictæ sunt, quàm plurimæ reperiuntur apud Prophetas. Ad illas verò nequaquam referendum & trahendum, quod in Lege de Ogo scribitur; *Arfo eres barsel*, h. e. *Sponda vel Lectus ejus lectus ferreus, &c.* *Eres* enim idem est quod *Mittah Lectus*; ut in illo, *Eriam arsenu Sponda nostra, vel Lectus noster vivens.* Nullius quippe Hominis lectus æqualis est staturæ ejus. Nam Lectus non est sicut vestimentum, sed Lectus semper major est Viro, qui in eo dormit: & secundum communem quidem consuetudinem solet Lectus tertiâ parte longior esse Viro, qui in eo dormit. Unde, si longitudo Spondæ ejus fuit novem cubitorum, fuerit longitudo Viri, qui dormivit in ea, secundum communem lectorum proportionem sex cubitorum plus-minus. Prætereà, quod ibi dicitur, *Ad cubitum Viri*, ejus sensus est, *Ad cubitum alterius communis staturæ Viri*, non verò ad cubitum Ogi. Nam omnes reliqui Homines eandem ferè habent membrorum proportionem. Dicitur itaque, quod statura Ogi duplo major fuerit, aut paullò minus staturâ reliquorum Hominum; id quod quidem rarissimum & monstrum veluti Hominis, nequaquam verò prorsus impossibile est.

Quod verò Lex scribit de mensura dierum, & de ætate primorum Mundi Hominum; de eo dico, quod tantam ætatem non sint assequuti, nisi illi, quorum expressè fit mentio: reliquos autem Homines vixisse dies naturales, consuetos, & ordinarios. Raritas proinde & Novitas fuit tantum in singularibus illis Individuis; idque vel propter accuratam alimenti vivendique rationem & diætam, vel per modum aliquem miraculosum. Aliter de ea re dici non potest.

De Metaphoris
Prophetarum.

Jesa. 55. 12.

Jesa. 14. 8.

Deut. 32. 14.

Deut. 28. 12.

Pfal. 78. 23.

Ezech. 1. 1.

Exod. 32. 32.

^{33.}
Pfal. 69. 29.

Pfal. 119. 144.

Jesa. 45. 19.

Porro autem diligenter quoque considerandæ sunt *Metaphoræ*, quæ occurrunt. Illarum quædam sunt tales manifestè & palàm, quæ neminem dubitare patiuntur; ut, cum dicitur; *Montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnes arbores agri plaudent manu.* Est enim hîc manifesta Metaphora. Ita quod dicitur; *Etiã abietes letatæ sunt de te, &c.* Jonathan Filius Ulzielis transtulit; *Etiã Principes ejus letantur de te, divites opum gaudent;* & posuit illud ex sensu Parabolæ, sicut, *Butyrum bovis & lac ovium.* Atque istiusmodi Metaphoræ infinitæ prope modum occurrunt in libris Prophetarum, & earum quædam ita sunt comparatæ, ut vulgus & idiotæ quoque eas animadvertere possint; quædam verò ita, ut existiment, nullam ibi subesse Metaphoram. Nam de dicto illo, *Aperiet DOMINUS tibi thesaurum suum optimum Cælum,* nemo dubitat, quin sit metaphoricum, & DEUS nullum thesaurum habeat, in quo pluviam reservet. Ita quoque cum dicitur, *Et januas Cæli aperuerat, & pluerat super eos Manna ad comedendum,* nemo credit, quòd in Cælo portæ sint vel januæ, sed per similitudinem dictum hoc est, & est quoque Metaphoræ species. Sic necesse est, ut intelligatur, quod alibi dicitur, *Aperti fuerunt Cæli.* Item illa, *Aut si non, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Delebo illum de libro meo.* ^{33.} *Deleantur de libro viventium.* Et hæc enim omnia metaphoricè dicta sunt. Nam DEUS nullum habet librum, in quem scribit, vel è quo delet aliquem, sicuti vulgus existimat, quia non exercitati sunt in Metaphoris; sed omnia sunt ejusdem generis & farinæ. Tu propriâ & privatâ industriâ collige reliqua, quæ non produxi, eaque istis adjice, quæ in hoc capite exposui, & distingue diligenter singula, ut cognoscas, quidnam per Parabolam, quid per Metaphoram, quid per Hyperbolem, & quid denique juxta litteram & simplicem sensum dictum sit. Id si feceris, faciles erunt tibi Prophetiæ omnes; revelabuntur tibi secundum ordinem intelligibilia vera credenda multa, quæ DEO Opt. Maximo placent & grata sunt, cui nil placet præter Veritatem, & cui nihil est exosum præter Falsitatem & Mendacium; tutus eris, ne confundantur cogitationes tuæ, ut credas dogmata falsâ & à veritate aliena, eaq; tanquam Legem Divinam, vel Legi conformia habeas: Leges enim omnes, si rectè intelligantur, puram continent veritatem, sicut dicitur; *Justitia sunt testimonia tua in sæculum.* Item; *Ego DOMINUS loquens justitiam.* Tandè per hanc notionem & discretionem liber eris ab omnibus imaginationibus falsis earum rerum, quas DEUS nunquam creavit, & ab omnibus turpibus & pravis sententiis, quæ vel in hæresin hominem pertrahunt,

hant, vel imperfectionē aliquam de DEI natura, ut Corporeitatem, Attributa, & Pafsionem, fidei ejus inculpant, vel denique finiftram opinionem & fufpicionem de verbis Prophetarum, ac fi falſa eſſent, generant, in quæ omnia delabuntur illi, qui ea, quæ hætenus à nobis dicta & Arcana Legis ſunt, ignorant. Licet autem non niſi generaliter de illis loquuti ſimus, facile tamen eſt particularia quoque cognoscere, poſt illa, quæ à nobis dicta ſunt.

C A P. XLIIIX.

De Actionibus quibusdam Naturalibus, Accidentariis, & Voluntariis, quas DEUS juſſiſſe dicitur.

NU L L U M dubium eſt, quin cum omni re innovata & creata ita comparatum ſit, ut illa habeat cauſſam aliquam propinquam, quæ eam innovavit, & hæc cauſſa iterum aliam, ſicque conſequenter, uſque ad primam omnium rerum cauſſam, Voluntatem nempe, & Beneplacitum DEI. Hanc ob cauſſam ſolent non rarò Prophetæ in ſuis ſcriptis cauſſas illas ſecundas & intermedias omittere, & opus aliquod immediatè DEO adſcribere, ac dicere, quòd DEUS illud fecerit; id quod notiſſimum, & tùm à nobis alibi, tùm ab aliis Veritatis indagatoribus (prout communis eſt Legis noſtræ Doctorum ſententia) pertractatum eſt.

His ergo ſic prælibatis, attende diligenter ad ea, quæ in hoc capite dicturus ſum; quin-imò ſingularem & majorem diligentiam adhibe, quàm in reliquis capitibus omnibus. Hoc verò eſt, quod tibi ſum expoſiturus. Quicquid innovatur ab omnibus indifferentè cauſſis propinquis ſive ſecundis, ex quibus aliquid innovatur, ſive ſint Subſtantiales Naturales, vel Voluntariæ, vel Accidentales, (Voluntarias eas dico, quando vel Voluntas Hominis alicujus rei cauſſa eſt, vel etiam Voluntas aliorum Animantium), illud omne attribuitur DEO in Libris Prophetarum, & liberè dicunt de illis Operibus, quòd DEUS illa vel præceperit, vel dixerit, utunturque de illis, verbis *Amar* Dicendi, *Dibber* Loquendi, *Zivvah* Præcipiendi, *Kara* Vocandi, *Schalach* Mittendi.

Ea, qua innovantur à cauſſis ſecundis, attribuantur Deo, tanquam cauſſa prima.

Atque hoc eſt, de quo te in hoc capite erudire volui; quòd nempe DEUS ſecundùm ea, quæ modò à nobis ſtatuta ſunt, excitet tam Animalium irrationalium Voluntatem, quàm liberum Arbitrium Anima-

Anima-

Animalis rationalis: & quod Ipse sit, qui trahit vel regit tam res naturales secundum consuetudinem ipsarum, quàm accidentia, quæ sunt veluti additamenta rerum naturalium, & maximâ ex parte Naturæ, Voluntati, & libero Arbitrio communia. De his enim omnibus, quæ ex istis causis sequuntur, dicitur, vel quod DEUS illa sic facere jusserit, vel quod dixerit, ut ita sint. Illorum autem singulorum exempla nunc tibi adducam, ut ex illis judicium quoque ferre possis de iis, quæ non sum adducturus.

Res naturales. De eo, quod sequitur ordinariè ex rebus Naturalibus, ut de liquefactione Nivis à calore Aëris, & de strepitu Aquarum Maris à procella Ventis, dictum est; *Mittit Verbum suum, & liquefacit ea, &c.* Item; *Et stare facit Spiritum turbinis, & exaltat fluctus ejus.* De descensu pluvix; *Nubibus quoq; mandabo, ne pluant super eam pluviam.*

Res arbitraria. De eo, cujus causa est *Voluntas & liberum Arbitrium Hominis*: ut, cum unus Populus alteri bellum infert, vel alter alterum injuriâ & damno afficit, etiam usque ad calumniæ illationem. Ita dicitur de Tyrannide Nebucadnezaris & Exercitus ipsius; *Ego precepi preparatis à me, etiam vocavi fortes meos in ira mea.* Item; *Ad Gentem impiam mitam eum.* In negotio Simeï filii Gerah dicitur; *Nam DOMINUS dixit ei, Maledic Davidi.* Quando Joseph liberatus fuit è carcere, dicitur; *Misit Rex, & solvit eum.* De Persarum & Medorum dominio in Chaldæos; *Et mittam in Babel ventilatores, & ventilabunt eam.* De Elia, cum DEUS ei cibum & alimentum suum procuraret; *Ecce, precepi mulieri vidua, ut pascat te.* De Josepho iterum; *Nunc itaq; non vos misisti me huc, sed DEUS!*

De eo, cujus causa est *Voluntas reliquorum Animalium irrationalium*, & ad quod propter necessitates vitæ suæ incitantur, dicitur; *Et dixit DOMINUS pisci illi, & evomuit Jonam in aridam*: eò quod Dominus excitavit voluntatem illam in pisce; non verò, quod DOMINUS ex illo pisce Prophetam, & Prophetiam aliquam super eo requiescere fecerit. Sic dicitur de Locusta, quæ venit tempore Joëlis filii Peruëlis; *Quia fortia & facientia Verbum ejus.* Ita de colluvie Animalium irruentium in Edom tempore vastationis ejus in diebus Sancheribi; *Et ipse projecit eis sortem, manusq; ejus divisit illis in linea.* Licet enim hinc nullum adhibeatur verbum *Dicendi*, vel *Mittendi*, vel *Præcipiendi*, tamen per bonam consequentiam subintelligitur & includitur. Et ex eâ ratione de aliis similibus in hac materiâ phrasibus judicandum.

Res accidentales. De rebus Accidentalibus, & quidem de *Accidente mero*, habemus exem-

exemplum in Rebecca ; *Sit uxor filio heri tui, quemadmodum dixit* Gen.24.51.
DOMINUS. In historia Davidis & Jonathanis ; *Quia misit te* 1.Sam.20.22.
DOMINUS. In historia Josephi ; *Et misit me DOMINUS an-* Gen.45.5.
te vos.

Sic itaque declaratum tibi quoque est, quomodo de *Causis* quibusvis secundis, sive illæ sint *Substantiales*, sive *Accidentales*, sive *Voluntariæ*, quomodo inquam de illis omnibus indifferenter dicantur quinque hæc verba, *Zivvah, Amar, Dibber, Schalach, Kara.* Quocirca diligenter id retine, & singulis locis pro ratione sensûs eo utere. Sic enim absurda & inconuenientia multa à te recedent, manifestabiturque tibi vera & genuina locorum illorum explicatio, qui à veritate alieni esse videntur.

Atque hæc sunt etiam ea, quæ de *Prophetia*, illius *Parabolis*, variis dicendi modis, reliquisque ad hanc materiam pertinentibus dicere debui, potui, volui. Nunc, iuvante *DEO*, progrediemur ad alia.

FINIS PARTIS SECUNDÆ.

